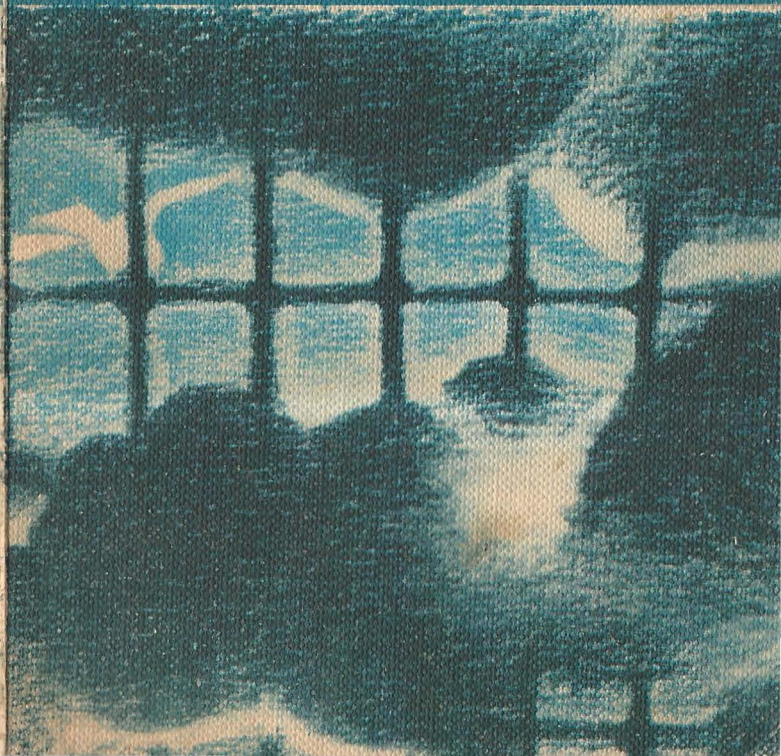
YERYÜZÜ KORKUSU

OKTAY AKBAL

Günce

yazko

YERYÜZÜ KORKUSU OKTAY AKBAL yazko 190

YERYÜZÜ KORKUSU
(günce)

YAZKO
Türkocağı Cad. No: 17, Kat: 2
Cağaloğlu İstanbul
522 78 45

Oktay Akbal'ın Öteki Kitapları:
ÖNCE EKMEKLER BOZULDU, Öykü
AŞKSIZ İNSANLAR, Öykü
BİZANS DEFİNESİ, Öykü
BULUTUN RENGİ, Öykü
BERBER AYNASI, Öykü
YALNIZLIK BANA YASAK, Öykü
TARZAN ÖLDÜ, Öykü
İSTİNYE SULARI, Öykü
İLKYAZ DEVRİMİ, Öykü
KARŞI KIYILAR, Öykü
HEY VAPURLAR TRENLER, Öykü
GARİPLER SOKAĞI, Roman
SUÇUMUZ İNSAN OLMAK, Roman
İNSAN BİR ORMANDIR, Roman
ŞAİR DOSTLARIM, Deneme
DOST KİTAPLAR, Deneme
KONUMUZ EDEBİYAT, Deneme
YAZMAK YAŞAMAK, Deneme
ATATÜRK YAŞADI MI, Deneme
YAŞASIN EDEBİYAT, Deneme
ÖLÜMSÜZ OYUN, Deneme
ZAMAN SENSİN, Deneme
TEMMUZ SERÇESİ, Deneme
GENÇLER BİZE BAKIYOR, Deneme
YAŞAMI YENİDEN KURMAK, Deneme
ATATÜRK BİR GÜN GELECEK, Deneme
DÜNYAYA AÇILMAK, Deneme
ÖNCE ŞİİR VARDI, Deneme
GÜNLERDE, Günce
ANILARDA GÖRMEK, Günce
YERYÜZÜ KORKUSU, Günce
GEŞMİŞİN KUŞLARI, Günce
GEZİ, Günce
HİROŞİMALAR OLMASIN, Günce
VATAN MAHZUN BEN MAHZUN, Anlatı
LUNAPARK, Öykü

Kapak resmi: Mustafa Delioğlu

Bu kitap Er-Tu Matbaasında
dizildi, basıldı;
Acar Tesislerinde ciltlendi
İstanbul - 1983

YERYÜZÜ KORKUSU

OKTAY AKBAL

Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi

1970

OKURKEN

1 Ocak Perşembe

BAŞAĞRISI. İki aspirin. Evden hiç çıkmadım. Seignobos'un Avrupa Tarihi'ni okuyorum. Tarih okumakta yarar var. Neler olmamış kil 1870'den sonra Fransa'da yeniden krallık ilân edilecekmiş. Tahtı X'uncu Charles'ın torunu Chambord düküne sunmuşlar. Adam V'inci Henri olarak tahta çıkacakmış. Her şey hazırlanmış, ama kralcıların hevesi yarıda kalmış. Dük, atalarının beyaz bayrağını istemiş, üç renkli bayrağın yerine!.. Bu yüzden de krallıktan olmuş! İnsan zor inanır, koskoca Fransa tahtı bir bayrak yüzünden nasıl kaçırılır elden diye... İktidardan, saltanattan önce kişilik geliyor, işte. Çoğumuz bir şeyler çıkarmalıyız bundan...

Derken sabahki gazeteleri açtım. Geçen gün vurulan işçinin cenazesi. Resimler. Birbirini izliyor toplum olayları. Vurulan öğrenciler, işçiler... Yılın ilk günü tatsız izlenimler veriyor insana. İşte 1970. Bir de bakacağım bitivermiş. Ne çabuk diyeceğim. Daha önceleri dediğim gibi. Dalmalı Seignebos'un tarihine. 1848 devrimi olayları. Hasta adamın durumu. Tatlı okunuyor, sıkmadan, yormadan. Yeni yıldan bana ne. Bilinmedik günler neler saklıyor kimbilir? Unutmalı hepsini, şu kitap hepsini bana unutturmalı...

3 Ocak Cumartesi

«YARININ ne olacağını biraz olsun, yanlış olsun kavramağa özenmediğim gün ölmüş bilirim kendimi. Öleceğim gün de yatağımın başında bana geçmişten kalma bir betiği okumasınlar; Fuzulî ile Bakî'yi de, Karacaoğlan'ı da, Villon ile Mallarmé'yi de istemem. Çok sevdim onları, gene de severim; yaşamanın güzelliğini, kişioğulları içinde bir kişioğlu olmanın büyüklüğünü onlar sezdirdi bana. Gene de istemem, artık biliyorum ki onları da genç oldukları için, yeryüzüne yeni bir ses getirmiş oldukları için sevdim. Bana, öleceğim gün, genç bir ozanın, en genç ozanın yeni ,yepyeni bir yırını okusunlar.»

Ataç'ın «Kaynak»'ta çıkmış bir yazısı. Kitaplarına girdiğini sanmam. Gençler arasında, gençlerle konuşuyor... Her zamanki içtenliğiyle. Kesip saklamışım zamanında. İyi ki yapmışım. Sevdiğimiz, kendimizden bir şeyler bulduğumuz yazıları ayırmalıyız bir yana. Ataç'ın bu yazısının son parçası daha da ilginç :

«Gençlerin, dünden kalma kalıpları, dünden kalma güzellik inanlarını aşmağa, onların dışında güzellikler yaratmağa özenmeleri, alışkanlıkla yetinip daha ötesini aramayan duyguya değil de daima uyanık bulunan, korkulu yollarda bile araştırmaktan çekinmeyen usa güvendiklerini göstermez mi? Bu kargaşalık, bu düzensizlik böyle sürüp gitmez, bir gün gelir, bu araştırmalar, bu çalışmalar yeni bir düzene, yeni bir geleneğe, yeni bir anlayışa varır. Yeni bir gelenek dedim; dünden kalmış, yaratma gücünü yitirmiş gelenek değil, usun yeniden kurduğu, yeni olanaklarla yüklü bir gelenek... Vereceğini verdikten sonra o da eskir, o da yaratıcılığını yitirir, o da yeni atılma-

ları durdurmağa kalkar. Gene bu güzelim yeryüzünde gençler yetişir, onlar da onu yıkıp daha öteye geçerler. Yüzyıllar berisinden onlara da kendilerine inandığımı, güvendiğimi bildirmek isterim. İsterim ya, nereden duyacak onlar benim sesimi?»

Bu kısacık yazı Ataç'ın bir bildirisi gibi. Bize yıllar gerisinden sesleniyor. Duymuyor muyuz sesini? Yıllar ötesindekiler de duymayacaklar mı? Geleceğe, yeni kuşaklara, sanatın sürekli atılımlarına böylesine inançlı bir yazarın sesi uçup gitmez elbet. Bu «güzelim yeryüzü»nde durmaksızın gençler yetişecek, olgunlaşacak, yaşlanacak, başka gençler çıkacak, gelecek kendi gelenekleri, beğenileriyle onların yerini alacak. Bitmez bir döngü bu. Ama kısır döngü değil. Yeniliklerle, değişik tadlar, taze güzelliklerle dolu bir akış... Ataç'ı görüyorum yanımda, karşımda. O her zamanki kızgınlığıyle, piposunu çekiştire çekiştire, daktilosunun tuşlarına tek tek vura vura.

GERÇEK YAŞANTI

4 Ocak Pazar

ERKENDEN sokaktayım. Kent yeni uyanmış, hattâ uyanmamış daha. Nereye gidilir can sıkılınca, Beyoğlu. Sinema önlerinde kuyruklar 12 matinesini bekliyor. Zaman nasıl ölecek? Pasaj, biralar, mezeler ufaktan ufaktan. Pazar insanları ne de başka! Nerden çıkmış bunlar, bir tek tanıdık yok. Yabancılaştım kendime, pasaja, hattâ bira dublesine. Yeni bir yaşam özlemiyle geçer günler. Bulamadan, hattâ arayamadan. Gerçek günceler yazılmaz hiçbir zaman. Gerçek yaşantılar niye hep unutulmak istenir? İşte insanlar dört yörede. Ne de çok gülerler içki içerken. Yalnızken dertlidirler, uzaklarda, yitik. Ama üçü beşi

bir araya gelince basarlar kahkahaları. İşleri yolundadır, mutludurlar, para boldur ceplerinde. Avuntu, hep avuntu. Boş, anlamsızcasına. Evet, gerçek yaşantımız yok bu güncelerde. Yazarların güncesinde büsbütün yok. Yazar, şair, sanatçı olandan çok olmayanı arar, bulur da. Gerçek sayar onu... On iki matinesi başlayacak şimdi. Düşünüyorum, ne çok yaşadım böyle anları. Filmi seyrederken uzaklarda olacağım kendimden. Belki o filmdeki konudan, insanlardan da...

İNÖNÜ NE DİYOR

5 Ocak Pazartesi

İNÖNÜ «Sanki herbiri bir Atatürk,» demiş. Kim bu Atatürk'ler? Devrimciler, Atatürk ilkelerine inananlar. Cici demokrasi denen «oyun»un gerçek bir demokrasi olmadığını söyleyenler! Herbiri bir Atatürk, öyle mi! Atatürk de böyle olmasını istemez miydi? Niye herbiri bir İnönü değil diye sormak mı ister CHP Genel Başkanı? İnönü adı ne çok çağrışım yapıyor bizde. İyiden kötüye, yararlıdan yararsıza, olumludan olumsuza dek. Tarih, İnönü konusunda ne yazacağını bilemeyecek. Büyük bir kişi, hiç kuşku yok. Yanılgısını kabul etmeyi, yenilgiden yıkılmamayı biliyor. Durmadan öğrenmek, kendini yenilemek, aşmaya çalışmak... Bunlar iyi yanları. Bir ömür İnönü'yle böyle geçti işte! İlkokuldayken Başbakandı, liseye geldik Cumhurbaşkanı. Hayata atıldık, muhalefet lideri. Orta yaşa geldik, yeniden Başbakan. Çoluk çocuğumuz büyüdü, yeniden muhalefet lideri... Tutup «Sanki herbiri bir Atatürk» diye küçümsememeliydi devrimcileri, Atatürkçüleri! Tersine, sevinmeliydi, gururlanmalıydı, Atatürk'ü kişiliğinde duyan, yaşayan Türk gençleri ne kadar çoksa, bu yurdun geleceği o denli aydınlıktır, o denli güvenlidir diye düşünerek...

ÖNCE EKMEKLER...

16 Ocak Cuma

YİRMİ üç yıl geçmiş aradan. FK basımevi ne oldu acaba? Ferit Kalmık'tı adı basımevcinin, eski bir toplumcuymuş. Yaşar mı, öldü mü, bilmiyorum. 200 liraya bin iki yüz kitap. Tanesi 75 kuruş. Kapağı Fahir Onger çizmişti. Tek-tük çıkıyor sandıktan, dolaplardan. Önce Ekmekler Bozuldu, sonra her şey... Bugün üçüncü basımı çıktı E yayını olarak. Aşksız İnsanlar'ın da üçüncü basımı. Bizans Definesi yıllardır yoktu, Bulutun Rengi de öyle. Bir de Berber Aynası var. Bir dağıtıcıya vermiştim, ne hesap ne kitap. Bin kitabın parasını alamadım hâlâ. Sözde bitti tükendi! Şimdi bu beş kitap, daha doğrusu 59 öykü bir arada. Önce Ekmekler Bozuldu 1970... Bir daha düzelmedi barış günlerinin o beyaz ekmekleri! Hep bozuldu, hep ufaldı, durmadan parası da arta arta... Kapakta Picasso'nun düşünceli adamıyle kadını, başbaşa. Büyük ressam neler kurmuş, düşünmüş o tabloyu yaparken. Önce Ekmekler Bozuldu'nun kapağında yer alacağını nerden bilsin! Öyküleri okumaya korkuyorum. Zaman eskitti mi onları? Yoksa bir şeyler mi kattı? Bunu bilmek zor. Daha sonraki yıllar, kuşaklar, okurlar bilecek, söyleyecek böyle olup olmadığını.

O, SABA...

24 Ocak Cumartesi

GALATASARAY Lisesinde Ziya Osman Saba'yı anma töreni. Kaç yıl geçti ölümünden bu yana, saymak istemiyorum. Geçecek yıllar hep, yaşadıkça böyle. Bir ocak günü, karlı bir gün götürdük onu Eyüb'e. Koca

salonda altmış kişi var topu topu. Öğrenciler Beyoğlu'nda sinemalarda, diskoteklerde, maçlarda. Kapanıp kalamazlardı ya ölmüş bir şairin anılarıyla başbaşa... Dostları, tanıyanları da az. Nayır, Necatigil, Alangu, Mutluay, birkaç genç yazar. Eşi, oğulları. Geriye otuz kırk kişi kalıyor dinleyici diye. Konuştuk, şiirler okundu, anılar, anılar... Necatigil duygulandı iylce. Bir ara ben de... Boş, boş, boş. Şu duygu kadar aldatıcı ne var! Bir an ağlarsın, sonra yaşam çeker kendine. Gülüşler, sevinişler, bir şeylerin ardında koşuşlar bizim için... Dağılıyoruz. Merdivenden inerken eşi, Ziya'yı anlatıyor. «O Banka»nın kahramanını görüyorum içimde. Emekli hanımların aylıklarını hesaplayışlarını, ödeyişlerini... Sonra «O Mahalle»... Şiirlerden mısralar... «Niçin yazmadık bir yere satır satır — Duvarlar ne oldu konuştuklarımız?» Hiçbir şey olmadı. Yok oldu. Yok olacak. Bunlar, sizler, bizler, hepsi...

CANSEVER'İN ŞİİRİYLE...

25 Ocak Pazar

«Benim olmayan bir sevinç duyuyorum»

«KİRLİ Ağustos». Cansever'in son kitabı. Saatlerce okudum, yer yer çizerek, notlar alarak. Kişiliği olan bir şair. Kimseye benzemeyen. Şiire vermiş kendini. Kimi zaman sevemiyorum. Anlamıyorum demek değil bu. Neyi, kimi anlıyoruz ki zaten? Hem şiirler anlaşılmazlar, duyarsınız onları bir anlığına. Şairin dediklerinden ilgisiz şeyler belki de duyduklarınız! Olsun, bize bir şeyler verirse, verebilirse, yeter.

O uzun mu uzun şiirlere dayanamıyorum. Düzyazı şiirleri sevemedim hiç. Şiir şiirdir, düzyazı düzyazı. Cansever'in «Kirli Ağustos»'daki uzun şiirleri de

güzel, ama kısaları çok daha üstün. **«Benim olmayan»** sevinçler, mutluluklar duydum, **«Benim yaptım»** onları.

«Zamanla değil, bir yerde — Benim olmayan bir şeyle yaşlanıyorum...»

Fatih'te bir apartman katında buldum kendimi. 1947'lerde... Cansever'in ilk şiir arayışları, «İkindi Üstü»'nün «kendi şiiri» olmadığını anlayan genç bir şiir tutkununun çabaları, aramaları. Birlikte geçen tartışmalı geceler, içkiler... Hep şiir konuşarak, okuyarak, o şairi bu şairi yererek, eleştirerek, överek. Liseyi yeni bitirmiş bir Edip. Salâh Birsel'in bir şeyler bulduğu, umutlandığı bir genç şair. Geçivermiş işte yirmi yıldan çoğu. Edip şimdi Beyoğlu'nda, Şişli'de, Bebek'te, Kumkapı'da, Çarşı'da, Cağaloğlu'nda. Her yerde, hiçbir yerde. **«Ey deniz! Sen bile ıslanırsın — Ben senin sonsuzluğundan bir alkolik çocuğum»** diyen kendine... **«Bir sıra yalnızlıktan bir alkolik çocuğum»** diyebilen... Ne güzel içmiştik bir akşam, bir iki saatliğine Kurtuluş'a giden yolda o ayak meyhanesinde. Dranas'ı, Necatigil'i, Birsel'i anarak. Hep şiirden konuşulur Edip'le. **«İnsanın insana verebileceği en değerli şey — Yalnızlıktır.»** Öyledir, yalnızlıktır en değerli olan. Galiba sanatçı için tek gerçek bu. Ne varsa yalnızlıkta, yalnız olmada...

YAZARKEN YAZAMAMAK

28 Ocak Çarşamba

ÇOĞU kez bir kitaptır bizi kurtaran. Bir insandır, bir filmdir, bir şarkıdır, bir vapur gezisidir. Çevremizden, boğuculuğu artan havadan, bataklık haline gelen bir ortamdan... Dizi dizi sabah gazeteleri. Daktiloya kâğıdı taktım. Bekliyorum ilk cümleyi. Bilmi-

yorum nasıl olacağını, neden söz açacağımı, neyle başlayıp neyle bitireceğimi. Gazetelerde haberler, başlıklar çığlıklar atıyor. Beni yaz, beni yaz, beni yaz. Yüzlerce yazı konusu. Bir çırpıda dolacak sayfa. Ama üç beş dakikada okunup atılacak bir yazı, bir çok yazı. Ne çok yazıyorlar böylelerini. Ben de yazıyorum ya! Yazık ediyoruz kendimize! Bunu, daha başarılı yazılar, yapıtlar ortaya koyabilecekken bunu yapmayıp gündelik olaylar üzerinde yazılar çiziktirenler için söylüyorum. Politika dünyasının cambazlıklarını izlemek için en azından onlara eş ustalıkta cambaz olmalı, olabilmeli! Olamayınca teker meker yuvarlanırsın, bir. Bir de, yazacağını umduğun, özlediğin o belirli düzeyin üstündeki yazıları, kitapları yazamazsın.

SONA DOĞRU MU?

1 Şubat Pazar

ANNEMİ hastahaneye kaldırdık. Akşam nasıl oldu, gece karanlık!.. Koştuk, Hilmi Yavuz da evdeydi, bir hasta arabası, doktorlar, filmler, Marmara'ya bakan bir oda. Nasıl da düşmüş, kırmış kalçasını! İçim titrerdi hep. Bugün yarın bugün yarın! Bekliyordum, olacak olanın olmasını. Sekseninden sonra kişi konuktur yeryüzüne. Bir gün yokoluverecek bir konuk. Yanındadır, karşındadır gene de yoktur. Dalıp giderdim bakarken yüzüne, bir gün göremeyeceğimi bilerek. Koşardı pencereye, tülün ardından ben yitip gidene kadar bakardı... Acısı çok. Nasıl dayanır buna? Ameliyat edeceklermiş. İki gün inceledikten sonra. Bırakmak zor orada. Bıraktık gene de. Hilmi Yavuz'u Fatih'e götürdük, döndük eve. Hiçbir şey anlamıyorum, düşünemiyorum. Her şeyin bir sonu var, şimdi mi o son?

ANNE YALNIZLIĞI

8 Şubat Pazar

OTELİN penceresinden bakıyorum. Arabalar, otobüsler, insanlar. Yalnızım odada. Annemi dün gömdük. Zincirlikuyu'ya. Dostlar, arkadaşlar, sevenler. Bir oyunda gibiydim, ben değildim oradaki, bir başkasıydı. Ne çok «bir başkası» oluyoruz? İçimizde ne çok «başka başka» kişilikler var... Artık bir annem yok! 5 Şubat gecesi gidiverdi sessizce. Öğleden sonra hep elimi tutmuştu. Gitme demişti. Kimseyi tanımamıştı, ama beni tanımıştı. Teşekkür etmişti. Niye? Ne yaptım? Niçin? Sizin hiç annesiz öldü mü? Hep bu kafamda, hep bu. Karmakarışık yaşam parçaları. Hepsi annemle ilgili. O kadar canlı ki bende! Ama dün gömdük. Yeni bir mezarlıktı orası. Çevresi boş. Sami Karaören, Fahir Onger, Tütengil, Rauf, Behçet, Hilmi, Faik, Cengiz, Tarık... Sonra gittik Beşiktaş iskelesine dört arkadaş. Herhangi bir günmüş gibi. Gece yalnız kalınca anladım. Anladım ama neye yarar? Demek annem yok artık. Fatih'te bir evde, bir katta değil. Gitsem de bulamayacağım, göremeyeceğim. Ankara'nın göğü puslu. Yağmur yağdı yağacak. Niye geldim hemen sabahki uçağa binerek? Kaçmak mı? Kimden? Kendimden mi? Mümkün mü? Gülüyor memurlar iş çıkışında, bakanlıklar boşalıyor. İnsanlar, bir bilseler... Bilmesinler daha iyi! Ne olacak bilecekler de?..

UÇAKTA NOTLAR...

12 Şubat Perşembe

UÇAK bulutların içinde şimdi. Saat bir buçuk. İstanbul'a dönmek istedim birden. Dört günde sıkıl-

dım Ankara'dan. Kurum'da son toplantılara yetiştim. Sonra dostlar, dost evlerinde toplantılar, içkiler. Ankara bitiyor bir yerde. Sahnenin dışına çıkıyorsun üç adım fazla atınca. Kızılay'da beş aşağı üç yukarı. Aynı yüzlere bir daha bir daha rastlamak. Bu yeni uçaklar güzel. Seviyorum uçak yolculuklarını. Yeryüzünden koparıyor kişiyi. Bir süre için yerle kesiyor bağlantımızı. Bambaşka duygular birikiyor içimde. Kendime yabancılaşıyorum havadayken. Sanki bir başkasıyım, bilinmedik bir yerden, bilinmeyen bir yere gidiyorum. Ama ah o gazeteler olmasa. Hostes dağıttı gazeteleri. Hiç duymadığım gazeteler de var. Nerde çıkar bunlar? Kaç tane basılır? Derken İstanbul... Marmara, Yeşilköy... Karaya ineceğiz birazdan. Gene İstanbul sokaklarında koşmak, gidip gelmek evden işe, işten eve. Fatih'te yitik bir yüzü göremeden, bir odayı bulamadan. Binbir anıyı yavaş yavaş eskiterek, yıpratarak, soldurarak...

HİÇBİR GERÇEK DUYGU...

8 Mart Pazar

BALDWİN'İN «Kara Yabancı»'sı. Çeviriyi beğenmedim. Ama usta bir yazar olduğu gene de belli. Ne garip şeyler oluyor! Otobiyografi mi, duyulmuş yaşam izlenimleri mi, gücü belki de burdan geliyor. Baldwin bu kadarını uyduramaz. Bazı şeyler uydurulamaz. Uydurulsa bu denli sahici olamaz. Apaçık yazmış insanlar arasındaki sapık ilişkileri. İnanamıyor insan. Bu denli bozulur mu insanlar? Bu denli kopar mı kişiliğinden? Belki bulmak kendini, kişiliğini. Bir başka insanın sevgisinde güç aramak, bunu anlıyorum, karşındaki «öteki» cinsten biri olursa. Ama bir erkeğin başka bir erkekte dostluk dışında bir «şey» aramasını anlayamam. Güzel değil doğa dışı ilişkiler,

doğayı zorlamak, doğanın yasasını bozmak... Baldwin'in «Kara Yabancı»'sı güzel yazılmış bir roman. Yer yer çok başarılı sayfalar var. Dedim ya, çeviri tatsız, ama Baldwin güçlü bir yazar, en sevimsiz, en tatsız, hattâ en çirkin bir konuyu bile çirkinliğini duyurmadan işlemesini, okutturmasını biliyor. «Hiçbir gerçek duyguya sahip olmamak nasıl bir duygu» diye düşünen İda'lar, Rufus'lar, Vivaldo'lar, Erik'ler, Cass'lar... Yakın geliyor okura. O yıkılmış, umutsuz, kapkara dünyanın varlığına inanıyorsunuz. Kızsanız da, hoşlanmasanız da, böyle şey yoktur, olamaz diyemiyorsunuz pek. «Hiçbir gerçek duyguya sahip olmamak duygusu»nu yabancı bulmuyorsunuz kendinize...

BİR ÇOCUĞU ÖLDÜRMEK

22 Mart Pazar

BU çocuk ölecekmiş! Hürriyet'in baş sayfasında koca bir resim. Tombul bir oğlan, on bir yaşında. Ne de sağlıklı görünüyor. Oysa kan kanseriymiş. Bilmiyormuş kendisi daha. Gülüyor mutlulukla, yanında annesi gülmeye çalışıyor. Nasıl da basılır bu resim, bu çocuk ölecek diye! Sanki o çocuk bunu görmeyecek, duymayacak, kendisine garip garip bakan komşuların, tanıdıkların yüzünden bir şeyler anlamayacak! Öleceğini bilmiyormuş. Kim biliyor ki bunu? Belki de yanlış bir kanı. Ölmez; daha uzun yıllar yaşar doktorları yalancı çıkararak. O İtalyan doktorunun başına geleni hatırladım. Hani bir adamı muayene etmiş, umudunu kesmiş yaşamasından, söylemiş de bunu. Aradan yıllar geçmiş, otobüste o adama rastlamasın mı? Çekmiş bir kenara, «Demek sen yaşıyorsun!» demiş. Adam suçlu suçlu, «Evet, yaşıyorum, öleceksin dedinizdi, ama ölmedim, ne yapa-

yım!» Doktor almış hastahaneye götürmüş ölecek dediği hastasını. İncelemişler, röntgenlere sokmuşlar, radyografisini almışlar. O öldüren hastalıktan iz bile yok! Sanki o adam gitmiş de yerine bir başkası gelmiş. Doğanın gücü yetmiş hastalığı yenmeye... Bu çocuk ölecek, diyor Hürriyet. Haber mi bu? Nasıl kıyılır bu çocuğa? «Ölecek biri» diye yüzbinlerce insanın karşısına çıkarmaya kimin hakkı var, kimin? O çocuktan önce insanlık ölmüş bu gazeteci baylarda! Hem de var olmadan...

EDEBİYAT YERİNE DEDİKODU

6 Nisan Pazartesi

BAYAN Erbil'in yazısı: «Tarzanlar Keşke Ölse». Yeni Dergi'de çıkacağı bir sayı önceden bildirilmişti. Nedense yayınlamaktan vazgeçmiş Memet Fuat. Dedikoduyla doluymuş baştanbaşa! Belki de bu yüzden.

«Ant» da çıkarmış o çeşit parçaları, öyle yayınlamış. Oysa dedikodu az değil gene. Bayan Erbil «Tarzan Öldü»'yü hiç sevmemiş. Kendimi «authentique» bir yazar sayıyormuşum Sait Faik gibi. Ama bir kuşakta böyle yazarlar birkaç tane gelmezmiş. Gitmişim Rusya'ya Atatürk'ü övmüşüm, Atatürk çağı ne iyiydi demişim. «Öyle miydi?» diye soruyor bir de! Nerden duymuş Rusya gezisinde neler söylediğimi, kimden öğrenmiş? Rapor mu vermişler Ruslar bayan Erbil'e? Yoksa bir «muhbir-i sadık» mı iletmiş yalan yanlış birtakım sözleri? M. Fuat'ın dedikodu saydığı şeyler bunlar olmalı. Ya da bunlar gibi başkaları!.. Öykülerimden cümleler, parçalar almış. Öykülerdeki kişilerin hepsini ben sayarak!.. Sanki hepsi benim başımdan geçmiş serüvenler! Bayan Erbil de öyküler yazar, hem de kendi deyimiyle «Freud'cü,

Marx'cı öyküler», ödüllere de katılır. Kazanamayınca dünyayı yıkmaya kalkar. Demek bir öyküde bütün anlatılanlar o öykücünün kendi yaşantısı, öyle mi? Ne kolay bir yöntem bu? Bakalım bu yönteme bayan Erbil'in öyküleri ne denli dayanır? Haydi birkaç parça da ben alsam onun öykülerinden, bunları söyleyen, duyan, yaşayan bayan Erbil'in kendisidir diye!..

Hayır, ben bayan Erbil gibi düşünmem. Öykü başka, yaşam başka. Öykü yazarı, duyar, bilir, sezer bazı şeyleri, noktası noktasına yaşamaz o öyküleri. Bir öyküdeki yaşamla öykücünün gerçek yaşamı ayrı ayrı şeylerdir. Bunu öykücülüğün ilk aşamasındaki her yazar bilir. Bayan Erbil de bir gün varır o aşamaya, kendini ve öykülerini çıkmazlara, güç durumlara sokan bu anlayışı, bu yöntemi bırakır bir yana...

Bir öykücü öykü yazmalı, sayfalarca dedikodu değil! Bir ödül kazanmamak önemli değil, o kadar. Üç beş öykü yazıp göklere uçurulmayı beklemek kolay iş. Beklediğini bulamayınca sağa sola saldırıya geçmek de kolay. Zor olanı «authentique» öyküler yazmak, bir kişiliğe, belirli bir düzeye ulaşmak. Yapıtına inanarak beklemek, direnmek. Dedikodudan kaçmak en başta. Dedikoduyla edebiyatı birleştirmeye kalkışmamak...

SAİNT EX'İN BİLDİRİSİ

8 Nisan Çarşamba

«BÜTÜN gücümle yaşadığım çağdan tiksiniyorum.»

Saint - Exupéry'in «General X'e Mektup» adlı parçası. Ölümünden sonra bulunup yayınlanmış bir yazı. Kimdir o General X? Bilmiyor kimse. Bu mektupta Saint - Exupéry bir havacı olarak içini döküyor, duygularını, korkularını, özlemlerini anlatıyor.

Amerika'dadır, bir hava üssünde, anlamsız, ruhsuz bir yerdir burası. En güzel uçaklar, araçlar, makineler, tıkır tıkır işleyen bir düzen. «İnsanlara tinsel bir anlam vermek gerek, tinsel kuşkular vermek gerek. İnsanların üstüne bir Gürcü şarkısına benzeyen bir şeyleri yağdırmak gerek.» diyor. Buradaki «tinsel» sözü alışılmış anlamın dışındadır. Tanrı'dan gelen bir anlamı anlatmıyor, büsbütün başka bir şey. «Şiirsiz, renksiz, aşksız yaşanamıyor artık. 15'inci yüzyıldan kalan bir köy şarkısını dinleyin, nasıl başaşağı indiğimizi görürsünüz.» Amerika'da «insanın hiçbir anlamı» olmadığını yazıyor açıkça.

«Neye yarar bu savaşı kazanmak yüz yıl süreyle ihtilâlci saralar içinde çırpınacaksak?» Bu soru zamanında sorulmuştur, yanıtını bulamadan... «Çok yaşlanmış Marksizm bile hepsi birbiriyle çelişkili bir yığın "yeni Marksçı" görüşlere bölünecek.» Saint-Exupéry, «İğrendiği bu çağ»da insanın konfeksiyon kültürü, standart kültürü ile yetiştiğini söylüyor, «öküzlere nasıl saman veriliyorsa, insanlara da öyle kültür veriliyor.» diye tanımlıyor bunu.

«General X'e Mektup» umutsuz bir çığlık. Derken yitip gitmiş o mektubu yazan da...

KÂĞITLAR ÖLMEZ

11 Nişan Cumartesi

KIZTAŞI'NDAKİ katta. Annemsiz annemin odası. Yatağı, dolabı, sandığı. Her şeyi duruyor daha. Sanki gelecek bugün yarın. Geçenlerde sandığını karıştırdım. Elli yıldır sakladığı şeyler. Resimler, mektuplar, eşyalar. Kocasına, kardeşine, babasına ait. Birçoğu da bana. Lisedeki ben. Resimlerim, ilk yazılarım, sakladığı mektuplarım.

Bugün Hilmi Yavuz'la gittik. Kitaplıktaki eski dergileri döktük ortaya. Bir bölümünü o alacak. Servetifünun'lar, Varlık'lar, Yeditepe'ler, Büyük Doğu'lar, Kaynak'lar, Gençlik'ler. Ya 1945'den bu yana haftada iki üç tane alıp biriktirdiğim o Fransızca dergiler, gazeteler? Kıyıp atamıyorum, ordan alıp öteki yana koyuyorum. Bu, böyle gitmez. Bu anı yığınını yok etmeli kökünden. Bir şair dostum, «Ben ölünce dostlarım gelsin evimi, eşyalarımı, kâğıtlarımı yaksın, kül olsun her şey benimle birlikte.» demişti bir gün. Kişi gidince, ne çok şey kalıyor ardında. Yabancı ellerde, anlaşılmaz, yalnız, boynu bükük. Annemin not defterleri. Yazmış yazmış eski yazıyla, anlamıyorum. Belki de bize kızgınlıklarını, kırgınlıklarını. Atmalı mı hepsini? Nasıl atılır? Onlar canlı, yaşıyor onlar.

Bir yığın dergi ayırdık Hilmi ile. Götürecek onları. Ben gene geleceğim. Gene gömüleceğim bu tozlu kâğıtlar, sararmış anılar arasına. Yaşadıkça sürecek bu. Benden sonra da başkaları...

MONTAIGNE'Lİ OTOBÜS

13 Nisan Pazartesi

MONTAIGNE'İ okuyorum otobüste. İki cümlesini yazdım defterime: «Başkaları insanı biçimlendirirler, ben dile getiririm. Ben bir şey söylemem, anlatırım yalnız.»

Birden gözüm takıldı kanapenin yanında ayakta duran kara kuru çocuğa. Virgül demeli buna, kapkara bir virgül. Kir pas içinde. Çengelli iğneyle tutturulmuş paltomsu ceketi. Ellerinde kına izleri. Denizi gördü birden. Gözlerinin içi aydınlandı. Sevindi, bir şeyler söyledi. Boyacı, çırak, hergele, hırsız her şey, her şey olabilir. Bir on yıl geçsin, belki daha da az. «Satamam seni çocuğum on bin tekliğe — Ne

güzel ellerin var.» Sait Faik de böyle bir çingene çocuğunu görmüş olmalı. Kabataş'takl o çirkin fıskiyeyi gördü. Güldü birden. Babası yer buldu oturdu. Bıyıklı, kasketli, sakallı bir adam. Virgül yanında, omuzuna dayanmış. Gidiyorlar bir yere. Hepimizin gittiği gibi, onlar da gidiyorlar her sabahki yaşam yollarına.

Evet, Montaigne ne diyordu: «Ben bir şey söylemem, anlatırım yalnız.»

Anlatmak, her şeyi söylemekle eş. Anlatmasını bilmek gerek. Sorun bu.

GAVSİ İÇİN

16 Nisan Perşembe

TERCÜMAN'da Halit Fahri'nin yazısı. Gavsi konusundaki yazıma kızmış. Vapurda okudum Beşiktaş'a dek. Bir üzüldüm ki! Oysa ne yazmıştım Cumhuriyet'te yaşlı bir babayı üzecek? Hiç. Gavsi Ozansoy'un 1940'larda genç bir edebiyat kuşağının öncüsü olduğunu, tasfiye eyleminde önemli roller oynadığını, birçok ünlü yazar, şair yanında babasını bile tasfiye edilecek kimseler listesine soktuğunu... Bunda ne var üzülecek? Gavsi şairdi o yıllarda. Yarını umutluydu. Ateşli, atak, canlı bir gazeteci, bir yazar. Birden gidiverdi o da. Sevdiğim bir insandı. Anılarımda yer etmiş bir dost.

Halit Fahri'yi üzmüşüm. Acılı bir babayı üzmek! Dediklerimi yanlış yorumlamış, kötüye çekmiş, Gavsi'yi, ya da kendisini yeriyorum sanmış. Yoktu öyle bir anlam yazımda. Bilmeyerek üzüntüler yaratır insan, istemeyerek de... Zehir oldu akşam üstüm. Necatigil'lerdeydik gece. Yavuz, Cansever, Hızla... İçkiler unutturmuyor üzüntüyü. Tartışmalara katılamadım. Hep 1940'lardaydım. O günlerde sevdiğim bir

şiiri hatırladım nedense. Tarancı'nın «Bugün var yarın yokum — İşim bir şarkılıktır»'ı. Şarkısını söyleyen, bitiren, ya da söyleyemeden bitiremeden yarıda kesen, hepsi hepsi gidiyor işte...

HALK NEDİR?

19 Nisan Pazar

ŞU sözün gerçek olduğuna inanmamak zor. Yüzyıllar geçmiş, hep aynı gerçek. Yüzyıllar geçse de aynı gerçek değişmeden kalacak.

> «Halktan saklanması gereken gerçekler vardır diyenler hiç telâş etmesinler, halk bir şey okumaz. Haftanın altı günü çalışır, yedinci günü meyhaneye gider.»
>
> Voltaire

1940'I YAZARKEN

24 Nisan Cuma

İKİ kez başladım, yarıladım, sonra attım bir yana. Yok, attım da sayılmaz pek. Birkaç parçasını kısa öyküler halinde yayınladım, kitaplarıma aldım. «Düş Sevi», «Buck Jones'li Çocukluk» gibi öyküler...

Bugün yeniden yazıyorum «Düş Ekmeği»'ni. Gene aynı lise yılları. Bir yığın defterim var içinde o yıllara ait değerli anıları saklayan. Gelişigüzel açtım bir sayfasını, oradaki olayı anlatmaya başladım. Kişiler, anılar, konuşmalar canlandı. Bu kez, «Düş Ekmeği» bir roman olur mu? Ya da uzun bir öykü mü yaparım? Şimdilik yazmalr sonunu düşünmeden. Kahramanlarım, Beyazıt kulesine girdiler, başladılar tırmanmaya. Yıl 1940, ay Şubat...

25 Nisan Cumartesi

YİRMİ iki yıl olmuş... Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde bir yazımla karşılaştım: «Kendime ve Hikâyelerime Dair». İlk dikkatimi çeken, dilin ne denli değiştiği! Bugün kullanamadığım nice sözcükler var! Hâdise, umumiyet itibarıyle, mutevazı, macera, tesir, hassasiyet... Dilini değiştirdim, şöyle bir şey oldu: «Benim yaşantım genellikle olaysız, gürültüsüz, renksiz, büyük bir kentte oturan orta sınıftan herhangi bir aile çocuğununki gibi geçti. Çocukluğumun ve gençliğimin ilk yıllarını büyük kentin en zengin ve en yoksul semtlerinde yaşadım. Bütün bu semtleri dolduran insanları az çok yakından gördüm, tanıdım, diyebilirim. Ama daha çok yoksul mahallelerde, alınteriyle yaşayan gösterişsiz insanlar arasında bulundum. Daha çok onlarla dostluk, arkadaşlık ettim. Başımdan öyle eşsiz serüvenler, korkunç olaylar geçmedi. Duyan, gören, sezen bir insan olarak, kentimin yaşantısını, insanlarını kendime göre inceledim, anlamaya çalıştım. Ta çocukluğumdan beri karşılaştığım her insan, bir kez gördüğüm, bir selâmını aldığım dost-yabancı her kişi benim ilgimi çekerdi. Herbirini, hallerinden, bakışlarından, adım atışlarından, yüzlerindeki çizgilerden tanımaya, yaşam serüvenlerini anlamaya çalışır, bu dış dünyanın benim çocuk evrenimdeki etkilerini, duygularım üzerindeki ağırlığını duyardım. İşte beni öyküler yazmaya iteleyen başlıca etken bunlar olmuştur diyebilirim.»

Bakıyorum, bugün de yazsam gene buna benzer şeyler söylerim. Demek bir yazar kendi çizgisinin dışına taşamıyor ne yapsa. Kişilik, deyiş, getirdiği bildiri, anlam böyle kuruluyor, bir biçim alıyor demek. Öykücülüğüm üzerinde de şunları söylemişim:

«Öykülerimi yazmadan üzerlerinde günlerce, haftalarca düşündüğüm olur. Yazarken, her cümlesi kâğıda geçerken içimde bir şeyin koptuğunu duyarım. Aklına her geleni yanyana sıralayıp, olayları birbirine bağlayıverip, öyküyü sona erdirmek kolay bir iş. Bir cümleyi birkaç kez değiştirdiğim olur. Öykülerimin konuları hiçbir zaman rastgele ve esine bağlı şeyler değildir. Öykümde yer almasını uygun gördüğüm bir olay, bir insan, bir anı uzun zaman benimle birlikte yaşamıştır.»

Bugün de böyle, doğrusu! Öyküsü yazılacak kişiler, olaylar, anılar bende öyle uzun yaşıyor ki, çoğu kez yıpranıp, eskiyor, anlamını yitiriyor! O zaman yazmak gereksiz oluyor o öyküyü. Az öykü yazmamın nedeni bu belki de. Yazmadan önce öyküyü içten duymak, yoğunluğunca yaşamak... Hemencecik yazıp ondan kurtulmak en iyisi. Ama yapabilsem!...

GÜVERCİNİN ÖLÜMÜ

29 Nisan Çarşamba

SULTANAHMET parkındayım. Bir otomobil gelecek beni alacak. Daha on beş dakika var. Elli kuruşluk sakız leblebisi aldım, bir kanapeye oturdum. Yarı gölge yarı güneş bir yer. Güvercinler üşüştü yanıma. Tek tek atıyorum leblebileri. Paytak paytak koşuyorlar üçü dördü. Sonra bir avuç fırlatıyorum hepsi geliyor, havadan, yerden, koşarak, uçarak. Çimenliğin yanında bir güvercin kıvrılmış yatıyor. Ölecek galiba. Birkaç leblebi attım, bakmadı bile. Yoksa ölmüş mü? Hayır, gagasını oynattı, gözleri yarı açık yarı kapalı. Kendi içine dalmış gitmiş. Bekliyor, ölümü bekliyor bu akşam saatinde. Ne zaman gelecek, nasıl gelecek? Yalnız başına, kimsesiz bekliyor. Bir, bir daha, bir daha. Leblebilerle doldu dört yanı. Ötekiler korka

korka yaklaşıyorlar. Yok, yaklaşmıyorlar. Niye korkuyorlar? Niye uzakta duruyorlar öyle? Bana yakınlık gösteriyorlar oysa. Ayaklarımın ucundan leblebileri kapıp kaçıveriyorlar. Ama ölmek üzere bir güvercinin yanına gitmiyorlar. Belli bir yere kadar gidiyorlar yavaş yavaş, o kadar. Ölüm korkusu mu? Hastalık bulaşır diye mi çekinirler? Yoksa ölmek üzere bir arkadaşlarını huzursuz kılmak mı istemezler? Çözümlenmesi zor ne çok şey var yaşamda! Her yerde, her yanda bir sorun, bir soru. Açtım paketi, döktüm bütün leblebileri yere. Bir anda üşüştüler, bir anda pırr deyip uçtular karşı ağaca. Ölümü bekleyen, bekliyor hep, ne beklediğini bilmeden. Ama bir şeyin bittiğini bilerek...

AMERİKAN DÜŞÜ

31 Mayıs Pazar

NORMAN MAILER'in «Amerikan Rüyası». Amerika bu mu? Bir tek Amerika yok bence. Bu, Mailer'in Amerikası! Her yazarın bir dünyası, bir ülkesi vardır. İçinde yaşadığı toplumu 'kendi' açısından görür. Mailer'ın Amerikası şaşırtıcı, korkutucu, kızdırıcı, tiksindirici. Güçlü, usta bir yazar Mailer. Yaşantılarını mı yazmış hep? Kim kendini olduğu gibi koyar bir öyküye bir romana? Ama «Amerikan Rüyası»'nın kahramanı çok benziyor yazara. Hele «Express»'de okuduğum bir yazısı bu benzerliği daha da etkin kıldı bende. Mailer Amerikan yönetiçilerinin Vietnam'da giriştikleri kanlı serüvene karşı... Şöyle diyor o yazıda :

«Amerika günden güne şizofrenliğe daha çok 'gömülüyor.'» «Amerikan Rüyası» da bir şizofrenler toplumunda geçiyor. Kadınıyle, erkeğiyle, politikacısıyle, polisiyle. «Amerika bir çocuk bekliyor. Nasıl bir ço-

cuk doğacak? Sanıma göre dünyanın tanıdığı en korkunç totaliterliği getirecek...» Çağdaş Amerika'nın çılgınca davranışları, sağduyuya, duyguya, insanlığa karşı çıkışlarını çözümlemekte yararlı bir el kitabı «Amerikan Rüyası.»

KİŞİYLE ÖLMEYECEKLER...

1 Haziran Pazartesi

BOŞALMIŞ bir ev. Bir odanın içi zarflar çekmeceler dolusu kâğıt. Annemin oturduğu katı boşaltıyorum. Eşya falan yok, yalnız seksen yıllık bir sandıktan çıkanlar. Nasıl da kimseyi yaklaştırmazdı yanına! Sanki altınlar, elmaslar var içinde. Oysa bir yaşantının kırık dökük anıları, mektuplar, belgeler, resimler, şiirler. Evet, babamın annem için yazdığı bir şiir: «Bir elemli güzele». Bilmezdim babamın şiir yazdığını. İlk kez görüyorum. 1929'da yazmış, ben daha altı yaşındayken. «Nedir yine yüzündeki parıltılı damlalar» diye başlıyor. Kırmızı daktilo şeridiyle yazılmış. Ayırıyorum bir yana. Sonra benim ilkokul karnelerim, ortaokul karnelerim. Hepsini saklamış dikkatle. Ömrümde bir kez birinci oldum, o da dörtten beşe geçerken. 25 kişilik bir sınıfta birinci! Bir daha birincilik, ikincilik, üçüncülük düşlerime bile girmedi!

İşte babamın bana gönderdiği bir kart, yıl 1929, İzmit'ten atılmış: «Azizim Oktay bey.» Durmadan yırtıyorum gereksiz kâğıtları, ne de çok kâğıt kalıyor kişilerin arkasından. Annemin not defterleri yığınla. Hepsini ayırdım bir yana. Saklayacağım, bu mektupları, defterleri. Ne zamana dek? Yaşadığım sürece. Bir çekmecede, bir dolapta, bir çantada. Arada bir açıp bakacağım bu solmuş sararmış kâğıtlarda bir şeyler aracağım, anamı, babamı, çocukluğumu, kendimi. Benden sonra ne olacak bunlar? Gene bir ya-

kınımın eli gözü değecek bunlara. O da kendince değerli bulduklarını, atılamaz, yırtılamaz saydıklarını ayıracak, bir süre de o gizleyecek. Zaman zaman bu eski kâğıtları yakıp kurtulmalı diye aklından geçirerek. Belki de yapacak bunu bir gün. İyi de edecek!..

ÖLÜM NE YAPACAK?

3 Haziran Çarşamba

ORHAN KEMAL ölmüş. Öğleyin duydum. Bulgaristan'daydı bir süredir. Bir konuk gibiydi aramızda. Duyuyordum, biliyordum bunu. Hemen yazı istediler gazeteden. İki saatte yetişecek, dizilecek, yarın çıkacak. Kapandım odaya, hiç bir şey yazamadım. Acı taze olunca bir şaşkınlık yaratıyor insanda. Bir inanamazlık!.. Baktım olacak gibi değil. Çıktım Cağaloğlu sokaklarına. Nuruosmaniye'ye kadar gittim. Orhan Kemal'de karşılaşıp konuştuğumuz sokak köşeleri, halıcı olan eski kahvehane. Sonra döndüm, çabucak yazdım duygularımı. Ölüm bir şey yapamaz ona. Ne yapacak bundan başka! Bir daha yazamaz, konuşamaz, gezemez, sevemez, duyamaz, düşünemez. Budur ölüm. Orhan Kemal'den konuştuk, onu andık hep. Ölmüş gibi değil henüz. Daha sonra oturacak içimize. Ölüm, gerçeğine bizi inandırınca. Hepiniz hepiniz böyle birer birer gideceksiniz bu yaşamdan deyince. Bunu bütün katılığıyle duyurunca...

ORHAN KEMAL'İN DOSTLARI!

4 Haziran Perşembe

RADYODA Orhan Kemal için konuşmalar. Yaşar Kemal anılar anlattı: Bir arabaya sebze koyup sokak

sokak dolaşarak satacaklarmış. Orhan yapamazdı bunu, bir kez bile kravatsız görmedim gibi geliyor bana. Yaşar yapabilir miydi, bilmem, belki yapardı, ama Orhan... Kemal Tahir de konuştu, garip, yersiz şeyler söyledi : «Yazarlar vardır daha yaşarken ölür.» Orhan Kemal için demedi bunu elbet, diyemezdi de. Ama çok geçmeden telefon etti bir iki arkadaş, duydun mu radyodaki konuşmaları diye. Kızmışlar bu çeşit sözlere. Ben kötüye yormamıştım doğrusu. Ama tatsız sözler, hem yeri değil, hem de zamanı. «Yazarlar vardır yaşarken ölür.» Doğru bir söz. Ama Orhan Kemal için değil...

OLAYLARIN GETİRDİĞİ

16 Haziran Salı

İSTANBUL'da büyük olaylar. İlk kez emekçiler İstanbul'a dört koldan yürüdü. Sendikalar yasasındaki değişiklik böyle bir eylem yaratacaktı, biliyordum. Zor değildi bunu düşünmek. Bir hak verilmiş yıllar önce, şimdi sen tut onu geri al, çekerek, koparark. Olmaz bu. Görmedim, daha çok duydum, Levent'te, Kadıköy'de ölenler varmış. Vilâyetin önü tanklarla çevrildi, 27 Mayıs'ı hatırladım birden. Akşam sıkı yönetim açıklandı. Demek bu kadar önemli görüldü onbinlerce işçinin haklarını aramak için yaptıkları yürüyüş! Oysa polis karşılarına dikildiği ana kadar hiç bir olay çıkmamış, kimsenin burnu kanamamamış. Üzücü. Vapurla Beşiktaş'a. Kimsenin ağzını bıçak açmıyor. Türlü söylentiler. Her zamanki gibi yorumlar. Öğrencilerden sonra emekçiler de sokaklara döküldü, dökülecek. Bir yerlere doğru gidiyoruz hızla. Ama nereye?

YOLCULUK

25 Haziran Cumartesi, gecesi.

UÇAK Tahran havaalanında. Tahran saatiyle 22, benim saatim ise 21. Bir buçuk saat bekleyeceğiz. Alana inmedim. Beyrut alanında yarım saat dolaştım. Çok sıcaktı. Beyrut'u sevdim, masmavi denizi, lüks yapıları, otelleri. Çok sert oldu inişimiz Tahran'a. Güpegündüzdü ortalık, birden gece oldu İran'a girince. Zamanla yarış. Herkes inmiş. Ben not tutuyorum ön sırada. Gene uzunca bir gezi. Tokyo, Seul, Ozaka, Hiroşima. Bunlar var önümde. Saatler saatler süren bir uçak yolculuğu.

OLAĞANÜSTÜ DİYE BİR ŞEY YOK!

26 Haziran Pazar, sabaha karşı.

KARANLIK birden yitip gitti. Orada bir yerde güneş bizi bekliyor. Pencere önündeyim, doğa ayaklarımın altında. İncecik bir kızıl çizgi kara bulutların ardında. Bu mu güneş? Ne güzel, sabah kendiliğinden gelmiyor, biz gidip buluyoruz onu! Hindistan aşağısı. Yanımdaki sırada Hintli bir kadın var çocuğuyla. Boyuna ağladı çocuk. Hep kara kara bulutlar. «Şu kara bulutları kaldır aradan» şarkısının tam sırası. Gene gece, nerden çıktıysa kapattı güneşi. Gece dediğim kapkara bir bulut, gece bulutu. Kapkaranlık. Ama dünya dönüyor. Doğa güneşten, aydınlıktan yana. Karanlık dağılacak ne yapsa! Zamanı gelince, herşeyin, her işin bir zamanı var. Şaşmaz bir düzen bu. Haber verdiler: Yeni Delhi'ye yirmi dakika sonra inilecek. Kayışlar bağlandı. Hintli kadının çocuğu yanımda, annesi de geldi. İniyoruz. Kalın kalın Hindistan bulutları. Daldık içlerine. Kapkara dört yan. Burada

sabahın beşi. Oysa İstanbul'da daha saat iki. İndik. Gene çıkmadım uçaktan. Bangkok'ta inerim, bir de Hong Kong'da. Gelirken hep köyler üzerinden uçtuk. Anadolu köyleri gibi. Alanda köpekler başıboş geziyor. Neredeyse içeri girecekler, «Yolculuk harikuladelikler avıdır» demiş Haşim. Olağanüstü bir şey kalmadı artık. Herşey olağan. İşin korkunçluğu da burada. Hiçbir şey insanoğlunu şaşırtmıyor, hayran bırakmıyor, büyük bir saygı, bir sevgi yaratmıyor. Bu kez de arkadaki Japon çocuğu ağlıyor, kıyameti koparıyor. Başka bir Pan American uçağı, Avrupa'ya gidecek, biri o yana, biri bu yana. Hep gidiliyor gidiliyor gidiliyor. Bir yere vardık derken bakıyoruz hiç bir yere varılmamış.

YOL ARKADAŞI : PİCASSO

KALKTIK Yeni Delhi'den. Alan boyunca tarlalar. Çalışanlar hep kadın. Yırtık pırtık. Nerde erkekleri? Kara bulutlar sarstı epeyce. Sonra ak bulutlar, güneş. Bir bulut tarlası içindeyiz. Kalküta'ya doğru gidiyoruz. Bangkok körfezi üstünden. Şimdi kahvaltı gelecek. Biraz uyusam. Levent'te sabahın saat üçüdür. Cuma güneşini yolluyorum İstanbul'a. Sizlere bu güneş. Mutlu olmanız için. İstanbullulardan önce tattım bu güneşi. Isındım, sevdim.

Yol arkadaşım Picasso. Yeşilköy'de bir kitap aldım : «Picasso İle Konuşmalar». «Hem doğayı inceledim. Benzerliklere dikkat ettim. Gerçekten daha derin, daha gerçek, gerçeküstüsüne varan benzerlikleri yakalamak istedim» diyor. En iyi yol arkadaşı kitaptır. Hele Picasso'ya ait bir kitapsa... Saat benim saatimle beş buçuk, Bangkok'a geliyoruz, burda saat sabahın onu. Kahvaltı geldi. Pirzola, omlet, reçel. Karmakarışık bir yemek. Biraz inmeli. Levent'te de

kalktınız, bahçe yemyeşildir, sabah yeşili. Şöyle huzurlu, tatlı bir yaşam süremedik diyorum. Yaşamadık istediğimiz gibi. Yaşayamayacak mıyız hiç?

VİETNAM GÖKLERİ

BANGKOK'u havadan seyrediyorum. Kanallar kanallar. Pirinç tarlaları. Su birikintileri, gölcükler. Venedik gibi! Çok ilgi çekici bir görünüş. Alana indim. Otuz derece sıcak, dayanmak zor. Gene kalktık. Bu kez altımızda, on bin metre aşağıda Kamboçya var. Vietnam ormanları hayal meyal seçiliyor. Yemek gelecek şimdi gene. Güzel hostesler soğuk içkiler getiriyorlar. Çok yükseklerdeyiz. Kat kat bulutlar. Toprak görünmüyor artık. Kamboçya'ya ve Vietnam'a bu kadar yakınım. Pilot bile bunu bildirdi şimdi. Sanki bir marifet burda uçmak. Gözlerim bir uçak arıyor bulutlar arasında. Kuzey Vietnamlı bir uçak gelip saldırsa, ya da uçağın içinden biri çekip tabancayı bizleri zorla Çin'e indirse...

HONG KONG'DA BİR BAŞKASI

HONG KONG'U tepeden seyrettim. Monaco'yu da bir tepeden görmüştüm uçaktaymış gibi. Daracık, girintili çıkıntılı kıyılar, adalar, yarımadalar. Dev yapılar. Çin'i aştık, Çin denizinden Japonya'ya gidiyoruz. Hep böyle olurum. Yabancı bir yer, bir insan, bir düşünce korkutur hep. Gene öyle. Ne zor şey in bin ara koş! Şimdi Levent'te olup balkonda otursam... Kendimiz için değil yaşantımız, başkalarının gözünde, düşüncesinde kendimiz için kurulmuş, yaratılmış bir insanı savunmakla geçiyor, kendimiz sandığımız bir

«başka» kişiyi yaşamakla... Anlatamıyorum duyduklarımı, «duyuyorum, anlatamıyorum.»

Tokyo'ya geliyoruz. Hong Kong'da bir Amerikalı bindi, bir iş adamı, durmadan gezermiş. Amerika, Hong Kong, Japonya... İngilizce konuşuyoruz. Türkiye'den söz açıldı. Gene akşam yemeği, tavuk, tatlı, içkiler. Çok pahalıymış oteller Tokyo'da. 15 - 20 dolar diyor adam. Gece 23 oldu. İstanbul'da dört buçuk, akşam üstü daha.

TOKYO GECESİ

HAVA alanında güzel bir otel: Tokyu Hanshu. On dolar. Bir duş, yatak. Televizyona bir yüz yen attım, yedi istasyon var, beğen beğendiğini. Kimonoyu da giydim. Her şey var odada, buzlu suya dek. Yarın sabah Seul'e gideceğim, 9 buçuk uçağıyla. Televizyonda bir Japon komiği, hem şarkı söylüyor, hem de üstünü başını yırtıyor, ne komik, ne komik! Bir opera vardı, galiba Sevil Berberi, onu seyretmek daha iyi. Pencereden baktım, korkunç bir kent Tokyo. Kent çok çok uzaklarda, ama havadan geçen yollar, trenler, gelip giden uçaklar, uçaklar. Buzlu suları içiyorum durmadan. Havalandırmayı da ayarlayınca insan hiç otel odasından çıkmadan günlerini geçirebilir.

SOKAKTA DAYAK

27 Haziran Cumartesi, Seul

BİR kadın yakalamış bir genç kızı döve döve sokakta sürüklüyor. Çekiştire çekiştire, birşeyler söyleyerek. Kız ikide bir yüzünü kapatıyor eliyle. Hep susuyor. Tek sözcük yok. Ardlarında beş on kişi, çocuk,

kadın, erkek. Otelin önündeki sokak köprüsünden inerken gördüm kalabalığı. Takıldım arkalarına, ne olacak diye. Kimse karışmıyor, bakıyorlar yalnız. Bir duvar köşesindeler. Söylenip vuruyor kıza. Kimse karışmayacak mı? Bir kadın geldi konuştu onlarla, bir taksi çağırmak istedi, bulamadı. Başını salladı, çekti gitti. Gene gidiyorlar kadınla kız, biri dövüyor, biri dayak yiyor. Haydi karşı kaldırıma! Polis gördü bir şey demedi. Karışsam mı? Ne ağlıyor, ne konuşuyor, ne kaçıyor! Annesi olmalı döven. Ne yaptı bu kızcağız? Kalabalık birikti. Sessiz, durgun, zavallı bir kalabalık. Şimdi otobüs durağındalar döven ve dövülen. Evlerine gidecekler, dayak orada da sürecek belki...

SEUL İZLENİMLERİ

TAE YUN KAK otelindeyim. Altıncı kat 605 numaralı oda. PEN kongresi yarın. Bugün geldim Tokyo'dan Seul'a. Bir uçak dolusu Japon yazarıyle. Başkan Emmanuel de ön taraftaymış, İnişte gördüm elinde buketlerle. Çabucak geçtik gümrükten, otobüsler bekliyordu. Kimimiz bu otele, pek azımız da kongrenin yapılacağı Chosun otele. Çıktım dolaştım sokaklarda. Zaman çok! Caddelerde köprüler. Kızlar, kadınlar gözlerimin içine bakıyor, batılı, Amerikalı çok ilginç bir şey Kore'de. Bir tanesi durdu bekledi de gözlerinin içi gülerek... Uzunca boylu. Köprülerden birinde bir adam yaklaştı sordu bir hanım arkadaş isteyip istemediğimi. Ne hoş, elini sallasan ellisi! Yalnız dilenci çocuklar fena. Bir tane var köşede nöbet tutuyor. Hep yolumu kesiyor ordan geçince. İnler gibi sesler çıkararak. Gitmiyor da, yol boyunca geliyor, ceketimi çekiyor. Acıma uyandırmıyor kişide, kızdırıyor. Batılı insan avcısı sanki. Uzaktan baktım, ben uzaklaşınca

gitti arkadaşlarını buldu, başladılar gülüşerek konuşmaya.

BİTMEYEN TARTIŞMALAR

28 Haziran Pazar

SAAT altıydı ilk uyandığımda, dalmışım gene. Bir de baktım saat on. Herkes gitmiş Chosun otele. Yürümek en iyisi. Bilinmedik yollardan, oteli sorarak, yeraltı geçitlerinden...Pazar sabahı heryerdeki gibi. Anlamsız, tatsız. Chosun otelde bayraklar, bayraklar. Balo salonunda U biçimi bir masa PEN Genel Yönetim Kurulu toplantısı var. Türkiye'nin yanında UNESCO ve Birleşik Amerika delegeleri. Başkan Emmanuel bir kanama geçirmiş gelir gelmez, hastahanede. Goffin, başkan Carver açıklama yaptı, raporlar okundu. Konuşmalar başladı. Koreliler Asya Dillerinden Çeviriler komitesi kurulmasını önerdiler. Yunanistan'daki hapise atılan yazarlar sorunu. Filipin önerisi: Kamboçya'daki Angkor anıtı savaşta korunsun! UNESCO'ya bildirilecek. Bilmem ne yapacak UNESCO? Sonra, her zamanki tartışma: Arap İsrail çekişmesi. İsrail'de hapiste Arap yazarları varmış. Lübnan delegesi Abussuan, bir soruşturma kurulu İsrail'e gitmeli diyor. İsrail delegeleri hapiste yazar yok, yalnız terörist var diyorlar. Şair Gurl, «Halkın Dostu dergisi yazarları tutuklandı diye biz de gidip Fransa hükümetinden hesap sorsak olur mu?» dedi. «Edebiyat, bir milleti yok etmekle kullanılan bir araç mı?» dedi. Lübnanlı Abussuan İsrail yöneticilerinin yaptıklarını Himmler'inkine benzetti. Bitip tükenmeyecek br tartışma. Başkan işi gene komisyona gönderdi, öğle yemeğine yetişebildik böylece!

Öğle yemeğini Seul Belediye Başkanı veriyor. Chosun otelinin bir salonunda. İngiliz yazarı Kat-

hleen Nott ile yanyanayız. Zaten kim yanına düşerse onunla ahbaplık ediyorsun! Söylevler çekiledursun Nott'la İngiliz politikasından, yeni Başbakan Heat'den söz açtık. «Kadınları sevmez» dedi gülerek, Hiç evlenmemiş. Yaşı elliyi geçkin bir erkek evlenmemişse hep böyle söylerler gülerek, anlamlı.

Öğleden sonra ilginç iki konu görüşüldü. Koreli genç bir şair tutuklanmış. Açıklama yaptı Koreli delege: PEN üyesi değilmiş, bir gazetede siyasî bir yazı yazmış hükümete karşı, Kore PEN'i hapisten çıkartmaya çalışıyormuş. Koreli Zong şöyle dedi: «Hükümeti haydutlardan farksız gösterdi yazısında. Şiiri siyasî amaçla yazmış. Şiirin bir sanat eseri mi, yoksa bir propoganda aracı mı olduğu üzerinde duruldu. Dayak falan yemedi, iyi beslendi!»

İKİ BASKI OLAYI

BİR de Formozalı iki kardeş yazarın başına gelen var: Çankayşek iktidarına karşı yazılar yazmışlar, tutuklanmamak için Manila'ya kaçmışlar. Orada da yazılar yayınlamışlar. Formoza hükümeti bu yazarların kendisine teslimini istemiş Filipinler'den. Onlar da tutmuşlar iki kardeşi Formoza hükümetine vermişler. Filipinli delege «Hükümetimiz onları gazeteci oldukları için değil, 'İstenmeyen kimse' oldukları için sınırdışı etti. Bu gazetecileri adil bir mahkemede yargılayacaklarına söz verdiler.» Amerikalı Cheever hiç hoşlanmadı bu olaydan. «Başka bir ülkede işlenen suçtan dolayı başka bir ülkede cezalandırılmak kötü bir şey» dedi.

Masalarda buzlu sularla dolu sürahiler var. Durmadan içiyorum. Bakıyorum çevreme, hep Asyalılarla dolu. Batı ülkelerinden gelenler az. Hemen her ülkeden bir temsilci gelebilmiş, O da Kore PEN'i

gidiş dönüş uçak biletini gönderdiği için. Kararlar alındı: 1971 kongresi Dublin'de yapılacak. 1972'ye de Filipinler istekli, Lübnan da aynı dileği ileri sürdü. Bir gün gelir Türkiye'de de elli ülkenin tanınmış yazarlarını biraraya getirmek mümkün olur! Ne zaman mı? Ne zaman sanata, kültüre önem veren bir iktidar işbaşına gelirse, gerçek anlamıyla kültüre, sanata saygılı bir kültür bakanlığı kurulursa...

SABAHIN ÜÇÜNDE

29 Haziran Pazartesi

YANDAKİ evlerin damları görülüyor. Yok dam değil de taraçalar. Bir kadın leğende çamaşırını yıkıyor. Yoksulluk iki adım ötede. Saat sekiz, Otobüsle Chosuna gittik. Tören. Cumhurbaşkanının söylevi. Kavabata'nın konuşması: Tokyo'da yapılan PEN kongresinde tartışmaların heyecanına kapılan bir delege merdivenden düşerek hastahanelik olmuş. Ne çıkarmalı bundan bilmem! Sonra otobüsler dolusu Pen üyesi kenti gezdi. Saraylar, müzeler, yollar. Müzeleri sevmem hiç. Herşey değişir, yaşlanır, biter, tükenir, müzeler, bir de müzelikler yerinde sayar zamana meydan okurcasına. Çabuk çabuk geçtim. Bir de yağmur başladı. Şemsiyeler yetiştirdiler hemen. Sokaklarda şemsiyelerden geçilmez oldu. Bambu saplı basit şemsiyeler. Al, yağmur dinince kaldırat...

PUSAN'DAN BİR GECE

4 Temmuz Cumartesi

HEP yeşillik. Cetvelle çizilmiş gibi düzenli pirinç

tarlaları. Elektrikli tren bizi Seul'den Pusan'a götürüyor.

Lübnan'lı Abussuan pencereden film çekiyor. Yağmurlu bir gün gene. Gandon geldi bir ara. PEN dedikoduları, genel sekreter Carver'in şarkıcılık yılları, daha neler! Edebiyat biraz da dedikodu demek. Heryerde bu böyle. Yaşlı başlı adamlar birbirlerini çekiştirmeye bayılıyor.

Pusan'da KukDong oteli. Kocaman bir oda. İki de yatak. Oda arkadaşım Haim Guri'ydi, İsrailli şair. Gelmemiş, yalnızım. Bulutlu bir gökyüzü altında bir süre dolaştık. Guy Nairay'le akşam yemeğinde uzun uzun konuştuk. Fildişi Kıyıları'nın önemli politikacılarından, valiymiş, öyle anıyorlar. Bir Fransız aydını, zengin bir edebiyat bilgisi, şiir belleği var. Gece televizyon. Eskiden gördüğüm kovboy filmleri. Pusan'da geceyarısı ilkgençlik yıllarımın artistlerini bulmak. Hem de yalnız benim için oynuyorlar! Çocukluğumda hayaller kurardım, tek başıma bir sinemam olsa, kimseler bulunmasa, saatlerce, film seyretsem diye. Oldu işte! Ama ne o artistler şimdi var, ne de o günlerdeki ben...

YOLCULUK, YORGUNLUK

8 Temmuz Çarşamba

YORGUNLUK, yorgunluk. İki gündür Ozaka'dayız. Sabahtan akşama kadar Expo 70'de ordan oraya koş, bak, gör, gez, yorul, dinlen gene koş. Fransız, Amerikan, Rus pavyonları birkaç da küçük pavyon, Japon pavyonları. Bir masal ülkesi burası. Çağımızın çok ötesinde sanıyorum kendimi. Hele Mitsubişi pavyonunda geleceğin Japonya'sında bulunca...

On binlerce, yüz binlerce insan. Başım dönüyor bazan. Metro da olmasa ne yapılır? Ezberledim Expo'ya giden yolu. Sinsaibashi istasyonda indin mi,

yolu tuttun, sağına otomobil satış parkını, soluna koca mağazayı aldın mı Hotel Emperyal'ı buluyorsun. Geceyarısına kadar da filmler. Yorgunluktan adım atamıyorum dışarı.

Bugün Kioto'aya gittik Nayır'la. Acaip bir Japon yemeği. Yoksa Çin mi? Neyse yemedim hiçbirini. Oysa Amerikalı bayanlar, çocuklar nasıl kapıştılar o garip nesneleri! Saraylar gezdik, tek katlı ahşap yapılar, lüksten uzak mı uzak, nerde Batının görkemli sarayları! Gece döndük Ozaka'ya. Yarın Hiroşima'ya gideceğim. Üç gün sonra Yaşar beyle buluşacağız. Geceyarısına doğru kalktım, giyindim. Şu Ozaka'yı göreyim biraz. Dottombori'yi duyarım hep, Ozaka'nın Beyoğlu'su diye. Biz orada değil mi imişiz? Köşeyi dönünce Dottombori'deydim. Binbir ışıklı reklâm, gazino, sinema, tiyatro, eğlence yerleri, lokanta, insan, insan, insan. Kadınlar, kızlar, delikanlılar. Bir gurup genç yolumu kesti. Çat pat konuştuk.

TOKYA İZLENİMİ

15 Temmuz Çarşamba

DEFTERİMDE notlar karmakarışık. Kafamdaki izlenimler de öyle. Hiroşima'da üç gün kaldım. Resimler, yazılar, kitaplar, dergiler, broşürler. Dönünce gazeteye yazacağım yazılar kafamda. Korkunç bir yerdi Hiroşima. Korkunç güzel! Daha çok kalmak isterdim orada. Üç günde çok şey gördüm. Daha doğrusu duydum, görmekten çok.

Nayır döndü bugün. Tokyo'da dört gün beraberdik. Ne görülür bu kadar az zamanda? İzlenimler fotoğraflar gibi alt alta, üst üste. Elçiliğe gittik. Alış veriş yaptık. Gezdik. Dai İçhi oteli bir ayrı dünya. İçinden çıkmadan da yaşanır günlerce! Çok sevdim Tokyo'yu. Ama her Japon'da bir Hiroşima kurbanı görür gibiyim. Hiroşima'daki «hibakuşa»ların etkisi!

Notlarımı okuyorum. Kendime ait şeyler. Bunlardan bahsetmeye değer mi? Geçmeli bir takım konuları. Bir film gördüm bugün ufacık bir bodrum kat sinemasında. İki film birden. İkisi de ilginçti. Ne çok sevişme sahnesi var. Ne zaman bir sevişme başlasa film renkleniyor! Gerçekte siyah beyaz film, teknikolor oluyor bu sahnelerde! Öteki film bir sadizm örneği. İki Japon askeriyle beş kız arasında geçiyor. Dayaklar, işkenceler, sevişmeye benzemez sevişmeler, neler!

Bu akşam uçağa bineceğim. Bir yolculuk daha böyle bitecek .Kalan bir avuç izlenim. Düşte görülmüşe benzeyen birtakım yerler, anılar, anılar...

GERİ DÖNÜNCE

19 Temmuz, Pazar

«DÖNMEK mi ne mümkün geri dönmek». Ama dönülüyor işte! Evde, masamın başındayım. Notlarımı da buldum, resimleri de... Üç gün sonra kavuştum hepsine. Bavullarım Hong Kong'da kalmış. O kadar istiyordum Hong Kong'da iki üç gün kalmayı. Bir yerde bıkıyor kişi yolculuktan. Ne olacak bir kent daha göreceğim de, hem şöylesine, üç beş sokak, iki üç cadde, mağaza, bir sinema, otelli Yaşantısına girmeli kentlerin. Yığınlarca yaşantısı vardır her kentin. Birine girmeli en azından, bir tekine. Oysa yabancı kentlerde yaşam dışı kalırız ne yapsak. Ha filmde görmüşsün, ha gitmiş sokaklarda, yollarda gezmişsin. Ben gidemedim, ama bavullarım iki gece geçirdi. Hong Kong'da! Hiroşima'ya alt bütün notlarım, kitaplar, resimler bu bavullardaydı. Yaydım masaya, yatağın üstüne, koltuklara resimleri. Yazar masası büyük olmalı, geniş oda kadar. Yaralılar, hastahane, anıtlar, sokaklar! İğri büğrü yazılar. Bir anlığına gelip kaçıveren izlenimler. Yarısını yakalar-

san ne iyi! Gezi notlarımı uzun uzun yazmalı mı? Yoksa en ilginç olayları, gözlemleri, izlenimleri mi vermeli? Gazete için yalnız Hiroşima'yı yazacağım. «No more Hiroshima's» diyorlardı orada. Her yerde, her yanda. Bir Hiroşima yeter... ya da Hiroşimalar olmasın.

KENDİ YARGIÇLIĞIMIZ

5 Ağustos, Çarşamba

ŞU LATİNLER ne de çok ölümsüz söz söylemişler. Yüzyıllar geçse de yaşıyor dedikleri. Şiir olduğu için. İşte Juvenalis: «Hiçbir suçlu kendi yargıçlığından kurtulamaz». İşte Ovidius: «Kişiye ölmeden mutlu denemez». İşte Martialis: «Her yerde olan hiçbir yerde değildir». Yazmışım bunları bir kâğıt üstüne. Defterin arasına koymuşum. Hem de bu temmuz gününün yaprağına. Birşeyler duymuş düşünmüş olmalıyım bunları not ederken. Neydi acaba? Hatırlamam imkânsız. Yalnız bu alıntıları değil, o an duyduklarımı da yazmalıydım. Şimdi bu sözleri okudukça, üstlerinde düşündükçe bambaşka, yepyeni şeyler çağrışıyor bende. Ama en çok «Hiçbir suçlu kendi yargıçlığından kurtulamaz» mısraını beğendim. En acımasız yargıç kuşkusuz kendimiziz. Belli etmeyiz ama en sert yargıları veririz kendimize. Gerçekten bir «insan» olmuşsak, olabilmişsek...

SICAKTA ÜŞÜMEK

8 Ağustos, Cumartesi

BİR plâj. Sıcak kumlar, ılık deniz. Hep böyle yaşamalı! Tanıdıklar da var. Çoğunlukla kaçıyorum bildik

kişilerden. Gündelik bir dünyaya götürür onlar. Kaçıp kurtulmak istediğim, gene de yakamı kurtaramadığım. Bir yazar arkadaş, ünlü bir kişi, yanmış kapkara olmuş. Geldi, konuştuk... Ne konuşulur? Dedikodu! Falanca şöyle yazmış, böyle demiş. Ölen bir yazar arkadaşı için ne övücü sözler söylemişti, yazmıştı, şimdi de «O kim, ben kim?» diyor. Başka biri de varmış hep onu «taklid» edermiş! Atıp tutuyor. Haklı yanları yok değil. Ama bir kişi kendini övdü mü bir ürperti duyuyorum elimde olmadan. «O kim ben kim». Bir kaşkası da «Ben falancadan daha iyiyim» diyordu. Kendi veriyor bu yargıyı. Bıraksınlar, başkaları versin. Bugünü var, yarını var, öbür günü var. Sıcaktı hava, deniz ılıktı. Ama üşüdüm birden...

BEŞİKTAŞ'DA BİR ODA

15 Ağustos, Cumartesi

HİLMİ Yavuz'la, Necatigil'de. Kare'ler üzerine söyleşi. Bir şiirden çok şiire! Oturdum geçen akşam, Necatigil'in karelerinden bir sürü şiir çıkardım. Bulmaca yapar gibi şiir yazmak!... Necatigil'in ufacık odası kitap, dergi dolu. 1945'lerdeki ufacık odasını hatırladım. Tahta bölmelerin üstünde şiirler yapıştırılmıştı. Eski koleksiyonları karıştırırım her gelişimde. Alangu'nun şiirlerini hiç bilmezdim. Oda şiirler yazmış. Yayımlamış da! Ben bir tek şiir yayınladım, Alangu ise pek çok! İşte bir mısra: «Dün caddeden çift atlı eski bir payton geçti». Geçti de ne oldu? Belli değil. Şair Alangu'nun hoşuna gitmiş çift atlı eski bir paytonun caddeden geçmesi. Eski günleri hatırlatmış ona!... Çıktık, kafeteryaya gittik sonra. Üsküdar şu karşısı... Beşiktaş'ta Barbaros Meydanı öyle çok değişti ki! Beşiktaş kaldı mı hem? Beşik-

taş bir pazar yeri, bir spor klübü! Koca Beşiktaş semti yok oldu.

BİR MAFİA ROMANI

23 Ağustos Pazar

«BABA»'yı iki günde bitirdim. Geceleri demek daha doğru! İkinci gece sabahladım. Gün ağarıyordu nerdeyse, kitabı attım, lâmbayı söndürdüm. Ne var bu kadar? «Baba»'yı bitirmeden bırakmak zor da ondan. Tokya'ya giderken bir Amerikalı vardı «Baba»'yı okuyan. Bütün gün başını kaldırmadı kitaptan. «Baba», çağımız Amerika'sının içyüzünü anlamakta bir inceleme kitabı kadar yararlı, aydınlatıcı. Kennedy cinayetinin nedenini bile çözümleyebiliyor insan. O gizli tertipler, anlaşılmayan cinayetler, saat gibi işleyen çeteler... İtalyan soyundan gelmiş bir Amerikalı yazmış, Mario Puzo. Amerika'ya yerleşen İtalyanların yaşama savaşının kesitleri. Corleone'ler, Tattaglia'lar, Zaluchi'ler, Falcone'ler, bilmem kimler. Amerika'nın türlü gangsterlik alanlarına el atmış, tekel kurmuş «aile»ler. Kimi esrar kaçırır, kimi genelevleri işletir, kimi haraç alır, kimi kumar oynatır, ama hepsi de Amerika'nin iç ve dış politikasında yer almıştır, önemini kabul ettirmiştir. Polisler, yargıçlar, milletvekilleri, senatörler emirlerindedir. Gerekirse birbirleriyle savaşırlar, gerekirse barış yaparlar, geçim alanlarını bölüşürler. Corleone'ler gibi Tattaglia'lar da Amerika Cumhurbaşkanının bir gün kendi ailelerinden çıkacağına inanır. Ulusa, topluma, insanlığa hizmet etmek gibi şeyler akıllarından geçmez, kendi çıkarlarıdır sağlama alınan, güvenlikte tutulan... Ne güzel bir film olurdu! Belki de çevrilmiştir bile. Bir kez okunur böyle romanlar. Bir daha okumak geçmez aklımızdan. Kitabı sakla-

mak da... «Baba» bir kez okunan, ama heyecanla, ilgiyle, yutarcasına okunan romanlardan...

GEÇMEZ GİBİ GEÇER YAŞAM...

25 Ağustos Salı

ZAMAN hiç geçmemiş gibi. Nişantaşı parkındaki resim canlanıverdi. Dördümüz çeyrek yüzyıldır bir araya gelmedik mi? Gelemedik galiba. Salâh Birsel, Fahir Onger, Behçet Necatigil. Bugün Beyazıt'taki Çınaraltındaydık. Resimler çektik, çaylar içtik, konuştuk. Yavuz'la Arpad da geldi. Sonra Kar'a indik. Rakısız dost toplantısı olmaz! 1945'deki o resimdekinde çok farklı mıyız? Hep o heyecan içimizde canlı. Yaş elliye dayandı, geçti, geçiyor, geçecek, Şiirlerini okudu dostlar. Takıldık güldük, bir mutluluk duyduk. Şurası acı bir gerçek: Böyle bir çeyrek yüzyıl daha geçmeyecek! Bir daha dördümüz bir araya gelecek miyiz? İkili üçlü buluşuruz, ama dördümüz orası zor. Neden zor? Yaşam. Yaşamamız. Yaşayamayışımız. Yaşamsız kalışımız.

YAZMAK VE OKUMAK

«GERÇEK ŞU, kişiye en çok zevk veren yazmaktır, okumak zevki yapma bir şeydir» diyor Woolf. «Deniz Feneri» romanını yazarken bir günce tutmuş. Eski bir Fransız dergisinde okudum. Her gün altı sayfa yazarmış romanını. Bazı bölümlerini elle, bazı yazılarını yazı makinesiyle... Hemingway'in de bu konuda bir sözünü hatırladım, romanlarındaki konuşmaları makinede, doğa ve insan betimlemelerini elle

yazarmış. Ben de öykülerimi, romanlarımı daha çok el yazısıyle yazdım, yazıyorum. Makale, fıkra türündeki yazıları ise makineyle... Şimdi elimde iki uzun öykü var, biri elle, biri makineyle yazıyorum. Ayrı nitelikte oluyorlar böylece. Belki bana öyle geliyor. Bir de şu, her gün beş altı sayfa yazmak yöntemini uygulayabilsem. Bir gün beş gün. Sonra haftalar, aylar giriyor araya. Bu yüzden uzun öyküler, romanlar yazamıyorum. Bilmiyorum bunlar uzun birer öykü, belki de birer roman olabilecek mi? Evet, doğru, «zevk veren şey yazmak». Ama okumak da zevkli. Hele iyi, üstün, güçlü bir yapıtı okumak. Yazmak yorucu, tüketici bir şey. Kişi içinden bir şey koparır gibi oluyor. Kendimi zorlamadan yazamıyorum. İlle de yazmak zorunluğunu duymalıyım. İçimde, kendimde... Yoksa yazmak işkencesi katlanılır şey değil. Okumak öyle mi ya, uzan bir kanapeye, yatağa, aç kitabını, dal git bilmediğin, tanımadığın bir evrene...

BİLİNÇ OLMAK

3 Eylül Perşembe

BİR yerde okudum: Zola için şöyle demişler: «Bir süre dünya bilincinin bir parçası, bir temsilcisi oldu». Bir yazarın büyüklüğünü anlatmak için daha ne denebilir? Dünya bilincinin temsilcisi olmak... Herkes sana karşı da çıksa yılmadan savaşacaksın. Kişinin bilincini o kişiye, kişilere karşı savunacaksın. O bilinci, o karşı koyanlara aşılayacaksın. Zorla Dreyfus olayında bunu yaptı. Bizde de bir Nazım Hikmet yaptı. Zor iş. Zorlukları yenenler, yığınlara karşı çıkarak o yığınları, o zorluklarla savaşmaya sürükleyenler, bu bilinci verenler büyüktür, kalıcıdır, gerçek sanatçıdır. Dünya bilincinin bir parçası olmak, büyük sanatçı olmaktır.

MEKTUPLAR GELİR...

9 Eylül çarşamba

MEKTUPLAR gelir, eve, gazeteye. Yakınma mektupları. Dert dökmeler. Bazı parçaları buraya alabilsem? Ama yalnız benim okumamı isterler belki. Dünyalarına ışık vurunca ne yaparlar?. Yıkıntı duyarlar içlerinde. Bir Orta Anadolu kentinden uzun mektuplar gelir arada. Sayfalarca... Bir yanıt veremedim. Ne diyeceğimi bilemedim de ondan. Bir umutsuzluk çığlığı. Bir kadın okurum, çocukları, kocası evi, çevresi. Gündelik yaşamında huzursuz... Yazmak isteği var içinde.

Bir mektup yazmalıydım. Yazamadım. Belki bütün bu yazdıklarım birer mektup. Başkalarına, hattâ kendime... Aylar, yıllar sonra okuyunca anlıyorum, kendime gönderdiğim birer mektup olduğunu bunların. Geçen yıldan, önceki yıldan, birkaç ay eskiden... Koca bir dosya tuttu son yıl içinde gelen mektuplar. Bazıları da öğrencilerin mektupları. Yaşam öykümü soruyorlar. Sorularını yanıtlamamı istiyorlar. Yanıtlayamıyorum. Bir dialog kurmak zor tanımadığım biriyle. O beni tanır, belki de anlar, ama ben tanımam ki karşımdakini. Karşılaşınca da böyle okurlarla bir yabancılık duyuyorum, bir ürkme, bir garip duygu.

İşte bir genç kızın mektubu, öykü kitaplarım konusunda bir inceleme yapacakmış. Soruyor birşeyler. Pul da göndermiş! Hele şu pul göndermek yok mu? Çaresiz bir yanıt yazdım, sorularını da karşılayarak. Bir sorusu var, çok düşündürdü beni: «Sizi en yakınınız kadar tanımak istiyorum?» En yakınınız!. Tanır mı bizi en yakınımız? Babamız, anamız, kardeşlerimiz, karımız, kocamız, kızımız, oğlumuz, kırk yıllık dostumuz arkadaşımız... Bunlardır en yakınları-

mız. Ama en az tanıyanlar bunlardır! Bizi herkesten çok tanıdığına inanlar. İnanç kadar yanıltıcı ne var. Tanıyorum diye bırakır anlamaya tanımayı, öğrenmeyi. Oysa bildiği, tanıdığı belki de on yıl önceki »ben»'dir. Kişi değişir zamanla. Kendine bile yabancılaşır. Ama bizi herkesten iyi tanıdığına bir kez inanmış kişi vazgeçmez bildiğinden. «En yakınınız kadar sizi tanımak istiyorum» diyen baksın çevresine, en yakını bildiğine, gerçekten onların tanıdığı gibi mi? Kimse kimseyi tanıyamaz diye yazdım kaç kez. Biz bile tanıyamayız kendimizi. Tanısak, ne yapacağımızı bilirdik, sağlam bir yol tutardık, durmadan yanılmazdık, aldanmazdık! Bir insan, tek bir kişi değiliz ki biz! Hangi kişiyi tanıyacaksın? İçimizde yaşayan insanlardan hangisini?

BİR FİLMDE YAŞAR GİBİ

19 Eylül Cumartesi

«PEŞİMDELER» diyor. Adları anılamayacak kadar büyük, önemli kişilermiş bunlar. Ne yapıp yapıp öldüreceklermiş. Nedeni: Büyük bir miras kalmışmış. İsviçre, Amerika bankalarındaymış. Ne kadar olduğunu da bilmiyor. Korkmuş birilerinden, başka birisine vekâlet vermiş, sonra bir vasiyetname yapmış. Çok karışık işler! Dosyalar var elinde, belgeler, mektuplar, mahkeme celpleri, raporlar... Türkçe, İngilizce. Yakışıklı, aklı başında bir kişi. «Her gün başka yerde kalıyorum» diyor. Fatih'te bir oteldeymiş dün gece. İzini bulamasınlar diye. Yarın ne yapacak? Umudu bende! Ben yazarsam, o kişiler okurlarmış, peşini bırakırlarmış! Tasarılarını bilen biri var diye! «Ya beni de öldürürlerse?» dedim birden. Öyle ya, bu da biliyor diye bir yerine iki kişiyi ortadan kaldırmayı düşünemezler mi? İnanmalı mı anlattıklarına? Ya

adam yarın vurulursa, bir araba altında kalırsa. «İşte sağlık raporlarım» diyor.

Saatler geçti ufak odada. Arada bir kapıyı açıyorum. Kahveci geliyor, odacı bakıyor, bir arkadaş göz atıyor içeri. Bir Kafka dünyasında gibiyim. İşte gündelik yaşamda «harikülâde» bir olay. Belki yalnız hayalde, yaşanan bir şey. Ama beni ortak ediyor ya dertlerine... Pencereden baktım giderken. Sağa sola baktı, öyle yürüdü. Kimdi, neciydi, adı doğru mu, anlattıklarının kaçta kaçı gerçek, o evrak, dosya, mektuplar, belgeler neyin nesi? Bir daha göremeyeceğim, adını duyamayacağım belki... Belki de bakarsın birkaç gün sonra gazetede bir haber, bir resim!...

AÇMAMIŞ ŞİİRLER

6 Ekim Salı

YILLARCA sustu Kemal Özer. «Yeni Edebiyat»'ta iki sayfa dolusu şiir. **«Daha açmamış çiçekler gibiyim — gözlerim kılıcım umudum kapalı».** Sonra şu mısralar: **«Atımı — Bir yerde durmamanın — Güzelliğine bağladım».** Nasıl susar bir şair bunca zaman? Yazmaz mı hiç? Bir yerlere birşeyler kararlamaz mı? Yalnızca işine gelir gider mi? Geceleri yatağında, gündüzleri yollarda eski şiirlerini taşımaz mı birlikte? Yeni yeni mısralarla dostluk kurmaz mı? Ama bu mısralar Özer'in «yitik bir şair» olamayacağının kanıtı. Hem hiçbir şair yitik olamaz «şair» ise! Apayrı bir evreni var Özer'in, Kendimizi buluyoruz, tanıyoruz orada. Kendimize yabancı yönlerimizi. Özer'in mısralarında «daha açmamış çiçeklerin» güzelliği var. Daha açmamış, yazılmamış şiirlerin haberi.

18 Ekim Pazar

GAZETEYE fıkra yazmak günüml Öğleye dek iki yazı yetiştiririm hep. On dört yıldır fıkra yazıyorum: Vatan'a, Öncü'ye, Cumhuriyet'e, Kimi zaman her gün, kimi zaman gün aşırı. Çoğunu kesip saklamadım ya, sakladıklarım çekmeceler dolusu. Kime yazdım bunları? Bakıyorum bana bile yabancı geliyor içlerinden çoğu. Şu olay, bu olay, şu politikacı, bu politikacı!... Geçmiş gitmiş, anlamsız olmuş hepsi. Neyse arada denememsi yazılar da yayınlamışım. Onlar bir araya gelebilir işte. «Denemecikler» demeli bunlara. Kimine de «öykücükler» adını vermeli. Bu denemecikler ile öykücüklerden bir kitap yapmalıyım. Bütün bu yazıları birine yazdım ben. Karşımda belirli bir kişiyi var sayarak. Bir dost okur. Ötekileri ise yığınlar okudu ya da okumadı, okuduysa da okur okumaz unuttu. Ama gazetecilikte bir gün için yazılır herşey. Ertesi sabaha başka yazılar vardır okunacak, yazılacak. O günle biteriz, ertesi günle başlarız yeniden yaşama...

Çekmeceleri çektim. Öykücüklerle denemecikleri ayıklamalı zamanı geçmeden. Sonraya bırakmamalı. Yarın bizim değil, öbür gün hiç değil. Bugün var yalnız. Kapattım sonra çekmeceleri hemen. Korktum kendi yazdıklarımdan. Bu, binlerce satır, yüzbinlerce sözcük!... Dursunlar bir süre daha köşelerinde. Oturup yeni yazılar yazmalı, yeni çekmeceleri dolduracak olanları. Ne demişmiş Demirel? Ya Ecevit, ya Feyzioğlu? Pompai'nin son günleri mi yaşanıyor? Nerden geldik nereye gidiyoruz? Daktilonun tuşları işlesin varsın

ATATÜRK'Ü SAPTIRMAK

26 Ekim Pazartesi

FETHİ NACİ'nin 100 Soru'da dizisi «Atatürk'ün Temel Görüşleri»'ni yüz soruda sunmuş bize. Böyle yüz soru daha, daha da çoğu sorulamaz mıydı? Bu yüz soruya başka biri yüz ayrı yanıt veremez miydi? F. Naci Marx'cı açıdan almış işi. Hattâ önce yanıtlar hazırlanmış da sorular sonradan düşünülmüş gibi! İlginç bir yapıt. Her aydının kitaplığında bulunmalı. Prof. Karal'ın «Atatürk'ten Düşünceler»'inin, Aydemir'in «Tek Adam»ının, Lord Kinross'un «Atatürk»'ünün yanına koymalı.

Atatürk'ten sapma çağını yaşıyoruz. Herkes kendince yorumluyor. 1970'te durmuşuz, Atatürk'ün 1923'teki, 1920'deki davranışlarını, düşüncelerini yargılıyor, övünüyor, eleştiriyoruz. Sosyalizmi övmüş, ya da yermiş, şöyle demiş, böyle demiş, hemen kendi açımızdan yorumunu yapmak! Yanlışlıklara götüren bu... Atatürk'ü Atatürkçülük'ü olduğu gibi «değil», düşüncemize, çıkarımıza götüren bu F. Naci'nin soruları, yanıtları yan tutmayan, ne övmek, ne yermek çabası gütmeyen bir yazarın kaleminden çıkmış. Sunduğu sorular ve yanıtlardan sonuç çıkarmak okura düşüyor.

«Atatürk'ün Temel Görüşleri»'nin ikinci basımında bir de açıklama var: TDK. yayınlarında çıkan «Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri» adlı kitapta Atatürk'ün sözleri epey değiştirilmiş. Hem de koyu Atatürkçü Çağlar yapmış bunu! Kendine göre «İyi niyetle!» Atatürk «İslâmiyetin en âlî kaide ve kanunlarını ihtiva eden Bolşevizm...» demiş. Çağlar bunu «İslâmlığın en yüce kurallarıyla yasalarını içine almaya özenmiş Bolşeviklik», yapıvermiş! Bir yerde «amele sınıf» demiş, bu da «işçiler» olmuş! Atatürk «Elbette böyle bir prensip Bolşevik prensip-

leriyle tearuz etmez» demiş. Bu da «Böyle bir ilke, Bolşeviklerinkiyle ilk bakışta zıtlaşmayabilir» oluvermiş!... Çağlar, Atatürk'ü kurtarmak istemiş kendince! Ama gerçekler altüst edilmiş, orasını düşünmemiş. 1920'lerde Atatürk böyle konuşmuş, bunu herkes bilir, öyleyse ne diye değiştirmeli? Bu da başka çeşit bir «sapma...» Kimi kızarak, kimi severek, kimi anlamadan, kimi duymadan Atatürk'ü çekiyorlar oradan oraya... Hiç değilse sözlerini bozmamalı. Herşeyi bozsak, yıksak da dedikleri kalmalı ortada olduğu gibi. Bir kuşak gelir anlar oradaki gerçek anlamı, bildiriyi... O biribiriyle çelişir gibi görünen, oysa apayrı bir öğretinin temellerini atan Atatürkçülük, Kemalizm dediğimiz «şey»'in «ne» olduğunu anlar, uygular. Bunun için de bir iki gerçek düşünürün, filozofun yetişmesi gerekecek. Çok mu bekleyeceğiz daha? Belki. Sapmalar, bozmalar, yalanlar, yanlışlar, küçüklükler ortasında, umutlarımız ne denli yitip gitse de bekleyeceğiz...

YAZMANIN NEDENİ

1 Kasım Pazar

NİÇİN Yazıyoruz? İşte iki büyük yazarın yanıtı. Önce Celine'in: «Mutsuz olduğumuz için. Dünyamız geri kalan herşeyi kemiriyor. Yalnızız. Anlatıma dayanıyoruz.» Bu da Jouhandeau'nun: «İnsan kendini ancak eline kalem aldığı sürece tanıyabilir. İnsanları ancak anlatarak tanıyabiliriz.»

KONUŞMAK ÜZERİNE

8 Kasım Pazar

«Ben karşımdakileri hiçbir şey bilmiyor sayarım»

demişti o arkadaş. Çıkacakmışsın kürsüye, ya da sahneye, hiç çekinmeden başlayacakmışsın konuşmaya. Yalnız ben bilirim bunları inancıyla! İçlerinden ne düşünürlerse düşünsünler! «Kimse bir şey bilmez». Bilmez mi sahiden? Kürsüye bir çıktık diye herşeyi bilir mi olacağız? O konuda ne dersek dinleyecekler mi kuzu kuzu? Yapamıyorum bir türlü... Hem bir şey de gelmiyor aklıma. Gelenler de herkesin bildiği şeyler! Çağrılara karşılık veremiyorum bu yüzden. Yüzlerce insan gelmiş oturmuşlar karşıma, bekliyorlar, şu, ya da bu konuda ne diyeceğimi. Ben hazırlanacağım, hazırlanacağım, sonra elimdeki kâğıttan okuyacağım. Niye? Ne gereği var? Yayınlarım o yazıyı, isteyen okur, istemeyen okumaz. Kızsalar da, beğenmeseler de, sövseler de, övseler de bana ne!

T.D.K.'dan bir konuşma yapmamı istediler. Bu iş için özel olarak Ankara'ya gideceğim. Önceden ilân edecekler. Falanca gelip bilmem hangi konuda konuşacak, diye. Sevenler, sevmeyenler, kızanlar, kızmayanlar gelecekler. Sonra ben karşılarına çıkıp... Yok, yok bu ayrı bir iş, yazarlık dışı bir alan. Yok mu hem konuşmacılığı, hem yazarlığı becerenler? Çok, pek çok. Sartre'ı dinlemiştim Roma'da tam bir saat. Cocteau'yu İstanbul'da... Yazıları gibiydi konuşmaları, renkli, aydınlık, öğretici, yeni duygular verici. Ben üç beş kişilik toplantılarda konuşmayı severim, karşılıklı sohbet etmeyi, Türkçesi söyleşmeyi. Söyleşiye varım, söylev çekmeye de, dinlemeye de yokum...

FAKÜLTE BİTMİŞ AMA...

9 Kasım Pazartesi

BİR okur mektubu: Sait Faik için yazdığım fıkrayı

okumuş, sonra gitmiş bütün kitaplarını almış. Hayran kalmış büyük öykücüye! Bugüne dek niye görmedim, okumadım diye sormuş kendine. Bana da teşekkür ediyor böyle büyük bir yazarı tanıttım diye. Okumamış, yazmamış biri değil ha! Edebiyat Fakültesini bitirmiş, belki de öğretmen olmuş. Ama benim yazımı rasgele okumasaymış Sait Faik diye bir yazarı tanıyamayacakmış. Yaşantım zor koşullarda geçti diyor, çalışmış, öğrenimi süresince. İnsan çalışıyorsa başka bir şey yapamaz mı?.. Evet, hem fakülte dersleri, hem yaşam çilesi ağırdır gene de boş zaman bulamaz mıydı çağdaş edebiyatımızla azıcık da olsa ilgilenmeye? Bir şiir, bir öykü antolojisi okumak, araştırmak... Olmamış işte! Sait Faik adını duymadan fakülte bitmiş, öğretmen olunmuş... O kadar sevmiş ki şimdi bu öyküleri, bu konuda bir inceleme yapmak istiyormuş arkadaş. Başka hikâyecilerimiz var mı? diye soruyor bana. Benim de öyküler yazan biri olduğumu aklından geçirmeden. Nerden bilsin? Bir gazete sütununda öykücülüğümden söz eden çıkmadı ki şu günlerde! Şaşmıyorum böyle şeyleri duyunca. Eskiden kızardım, şimdi kızmıyorum. 1950'nin bir gününde Dağlarca ile yaptığımız bir Ankara tren yolculuğunu hatırladım. Ortaokul Türkçe öğretmeni bir genç kız vardı kompartmanda. Hep sustu, konuşmadı bizimle, dergiler, gazeteler karıştırdı. Polatlı'dan sonra başladık ahbaplığa. Şiirl, romanı çok sevdiğini söyledi. Bir ara Dağlarca koridora çıktığında «Arkadaş ünlü bir şairdir» dedim. Güldü hanım kız. İnanmaz, şakacı! «Yok, gerçekten ünlü şairdir, bilirsiniz elbet, Dağlarca» Hani arkadaşına «şairdir» diye takılanlar ya da şair geçinenler vardır ya, öyle biri sandı. İnanmaz inanmaz gülümsedi. «Çocuk ve Allah» falan filan dedim, baktım, oralı değil. Türkçe öğretmeni, ama daha Dağlarca adından habersiz. Oluyor böyle şeyler. Yalnız bizde

olur. Claudel'i, Gide'i, Mauriac'ı bilmeyen bir Fransız öğretmeni düşünülür mü? Bizde bol bol var böyle aydınlar!

BİR ÇOCUK...

11 Kasım, Çarşamba

AKŞAMIN ilk karanlığında sokakta bir çocuk bağırıyor. Birine sesleniyor. Ne dediği anlaşılmadan. Şehzadebaşı'ndaki evdeyim sanki. Kıştan kalmış bir bahar gününde. Okuldan yeni dönmüşüm, ayakkabımı çıkarmaktayım. Komşudaki tatarın oğlu beni çağırıyor. Bıraktım kalemi. Çevreme baktım baktım bir süre. Yıllar ötesindeki çocuğu çağırdım yanıma. Yerli yerine oturttum. Sırası değil hiç, durup dururken 1930 - 35 arasında gitmenin... Zor tutuyorum kendimi. Yürürken, otobüste, dolmuşta, işte, sinemada, tiyatroda ahbap sohbetlerinde de oluyor. Biri çağırıyor uzaktan. Bir tanıdık ses. Bir yere gelmemi istiyor. Kapının önünde kalmış, kimseye sesini duyuramıyor sanki... Gitmeli kapıyı açmalıyım ona. Bir yanıt vermeliyim pencereden... Kalktım pencereye yaklaştım. Başka bir pencere bu, başka görünüşler var dışarda. O sesi duyacağım arada. Herhangi bir çocuk bağıracak birden. Anılarımdan mı, şu anın içinden mi, düşlerden mi, nereden? Bir yerden gelecek hep o ses. Galiba kendi içimde öldüğümü sandığım on, on iki, on beş yaşlarındaki birinden. Yok ölmüyor büsbütün o yaşların çocuğu. Zaman zaman diriliyor bizde. Hem de en umulmaz anlarda, en gereksiz yerlerde...

KİTAPSEVER KUŞLAR

16 Kasım, Pazartesi

KUŞLAR pislerler tepeden. Sona ermeyen bir çarpış-

ma. Kuşları kovalar, gene gelirler. Hem de kitapların üstüne pislerler ta yukardan. Yuvaları o duvarda, ne yapsınlar? Kaldırıma sermesin kitapları oda. Ama serecek, ekmek parasını çıkartacak, kuşlara rağmen. Her geçişte durur bakarım. Konuşuruz da. «Gene kuşlar», «Ah, ah» der. Kuş pisliklerinin soluk izlerini taşıyan kitaplar. Max Jacob'un genç bir şaire öğütleri. Birsel'in eski bir çevirisi. Bir lira verip aldım. Hem yokuştan yukarı çıkıyor, hem karıştırıyorum; «Şair olmak için önce insan olmalı, sonra da şair insan.» diyor. «Şair insan» düşündürdü bir an. Tanıdığım şairleri düşündüm kaç tanesi şair insan. Önce insan, sonra şair. Pek azı sanırım. Max Jacob'un öğütleri öğüte benzemiyor. Hem hangi şair öğüt dinlemiş? Herkes kendi kurallarını getirmiş bu alana. Ama gene de yararlı, sanat üzerine çok ama çok düşünmüş, düşler kurmuş birinin sözleri. **«İyi yazılmış olan şey kalır. İyi yazılmamış olan şey de kalır, ama bu, ancak yeni yaratmalara varmış, yenilik getirmişse olur. Bir de iliğimize işleyecek durumda olması gerekir.»** Jacob'a göre güzelliğin tek koşulu şu: **«O güzelliğin sizde bulunması.»** Olmayan bir şeyi yaratamayız elbet. İçi dışı çirkin birinden güzel şey nasıl çıkar? En hoşuma giden şu: **«İlkin etkilere açık tutun kendinizi. Yani önemli olun»** sözü. Etkiden korkmak, kaçmak bir küçüklüktür, önemini bilmemektir, daha doğrusu bir değer taşımadığına inanmaktır. Gide'nin «etki» üzerine denemesini hatırladım. Tozlu yaprakları çevire çevire Cağaloğlu'nu bulmuşum. Bir de Jarry'nin sözünü anmış Jacob. Edebiyatın güzelliği... Ne dermiş Jarry: **«Edebiyat kadar güzel... Bir edebiyat güzelliği var»** demiş. Çok sevdim bu tanımı.

ŞİİR DENİZİ

18 Kasım Çarşamba

YÜZLERCE şiir. Bir şiir denizinde yüzercesine... TRT Şiir yarışmasına katılmış şiirleri yaydım halının üstüne. Daha da gelecekmiş! Kaç bin şiir olacak hepsi? Üç tür şiir var, aşk üzerine, toplum sorunları üzerine, bir de «İkinci yeni» şiirlere özenilerek yazılmış olanlar. İlk iki türde yazılanların kötüleri hemencecik anlaşılıyor, ama «İkinci yeni» adını verebileceğim türdekilerin hangisi iyi, hangisi kötü anlamak güç. Okuyorum okuyorum, değişik rumuzlar, ama nedense hepsi aynı kalemden çıkmış gibi. Klişeler içinde çırpınıyorlar. Ortak duygular, anlayışlar, benzetişler. On beş yirmi şiir okuyunca hiçbir şey anlamaz oluyorum. Beğenisi bozuluyor kişinin! Arada bir antolojilerden birkaç güzel şiir okuyorum. Sonra gene seçmeye devam. Kızım dinliyor örgü örerken. Arada bir Dranas'ın, Cumalı'nın, Külebi'nin az bilinmiş şiirlerini de okudum, yanıltmak için. «Bir daha oku onları baba» dedi. Demek şiirle şiir olmayan ayrılıyor hemen. Şiir denizi taşacak beni de boğacak. Bakalım kaç torba daha gelecek, belki de çuval?

EN BÜYÜK DÜŞMANIMIZ

19 Kasım Perşembe

İNSAN bir yerde durup kendini dinlemeli. Geçmiş yıllara bakmalı. Aştığı yola... Günün koşullarının dışına çıkmalı. Başkası gibi olmalı. Kendi dışından kendini seyredebilmeli. Bir çekidüzen vermeli kendine. Eski defterler, kâğıtlar yırtılıp atılmalı. Yarım kalmış yazılar ya tamamlanmalı, ya da yok edilme-

li. Ben de açtım kitaplarımı yer yer okudum. Yazılan eleştirileri de gözden geçirdim. Bir karamsarlık çöktü sis gibi. Kendimi bir yabancı gözüyle seyredince bir acıma, bir kızgınlık duyuyorum. Özeleştiri, bir işkence. Germişiz kendimizi bütün çıplaklığımızla, geçmişiz karşısına, «şu yaptığın yanlıştı, bu kötüydü, öbürü rezaletti, beriki korkunçtu» demek hem kolay, hem yararsız. Kişinin en korkunç düşmanı kendisi. Hele yazarsa, sanatçıysa...

SOLJENİTSİN ÖRNEĞİ

24 Kasım, Salı

«CEPHEDEN» gönderilen mektuplarda askerî sırları açıklamanın yasak olduğunu biliyordum, fakat düşünmenin serbest olduğunu sanıyordum. Dostlarımdan birine yazdığım mektupta başka sözler arasında adını anmadan Stalin için de neler düşündüğümü belirtmiştim. Epey süredir Stalin'de eleştirilecek pek çok yön buluyordum; bana göre Lenin'ci çizgiden ayrılmıştı, savaşın ilk bölümündeki bozgunlardan o sorumluydu, konuşmaları dilbilgisi yanlışlarıyla doluydu. Mektuplarımda bunları saf saf yazıyordum.»

Ocak 1945'de Koeningsberg çevresinde savaşılmaktadır. Fırka komutanı general Travkin yüzbaşı Soljenitsin'i çağırtır, tabancasını ister, sonra iki sivil polis nişanlarını, subay işaretlerini sökerler. Dışarıda toplar gümbürderken Soljenitsin tutuklarevine gönderilir.

«Lubjanka hapishanesine kapatıldım. Mahkemeye de çıkarılmadan özel kararla sekiz yıl hapse mahkûm edildiğimi bildirdiler. Kendimi haksız yere mahkûm edilmiş biri saymam, madem ki o günlerin yasak sayılan düşüncelerini yazdım, suçluyum elbet.

Matematik imdadıma yetişmezse, kürek yaşantısına katlanamazdım. Sekiz yılın dördünü mahkûm bir matematikçi gibi geçirdim. Hapishaneler Bilimsel Araştırma Merkezinde çalışarak... Pencereler parmaklıklıydı, bütün özgürlüğüm hapishane bahçesinde birkaç dakika dolaşabilmekti, ama yemek yemeye hakkımız vardı, çalışacak bir işe sahiptik. Son üç yılımı Orta Kazakistan'daki bir büyük maden bölgesinde geçirdim. «İvan Denisoviç'in Bir Günü» orada doğdu. Özel bir yerdi burası, mahkûmların başlıklarında, göğüslerinde, dizlerinde ve sırtlarında birer numara vardı. Benimkisi, SC 232 idi.»

SC 232'nin acıları bitmedi. Nobel'i de kazansa gene ıstırap içinde o. Pasternak gibi yazgısına katlanan, haksızlığa direnmeyen bir yaratılışta değil. Karşı koyuyor, tartışıyor, inandığı doğruyu savunuyordu. «Edebiyatta her çeşit makyaj zararlıdır» diyecek kadar gerçekçi... «Yazarın ödevi yalnız topluma karşı borcunu ödemek değildir. Onun kişiye karşı da borcu vardır. Başlıca uğraşı budur. Bireyin yaşamı her zaman topluma uymaz. Toplu yaşam bireye her zaman yardımcı olmaz. Kişinin, toplum tarafından çözülemeyen sayısız sorunları vardır. İnsanoğlu toplumun bir üyesi olmadan önce ruhsal ve zekâsal bir birliktir. Yazarın topluma karşı olduğu gibi bireye karşı da ödevleri vardır. Tekniğin yaşama hâkim olduğu ve iyi yaşama olanaklarının, araçlarının en önemli şeyler sayıldığı, din etkisinin her yerde güçsüzleştiği çağımızda yazarın apayrı nitelikte ödevleri vardır. O boş kalmış bir yeri dolduracaktır. Yapıtları yalnız güncelikten öteye gitmiyorsa kısa ömürlü olur. Tam tersi, sonsuzluğa, geleceğe gereğince çok dikkat ve önem verirse, yaşadığı çağı ihmal ederse, bu kez de soluğunu, gücünü yitirir.»

«Yazarın Hakları» adlı küçük bir kitaptan çevirmiştim bunları. Soljenitsin'in «Seuil» yayınında çık-

mış bir kitabı. Her yanı ilginç. Biri çıkıp olduğu gibi çevirmeliydi. Ama en önemli bölümü Yazarlar Birliğindeki tartışmalar... «Kanserliler Pavyonu», «İlk Çember» konusundaki sözler, savlar, saldırılar, savunmalar. Kimini tanıdım Soljenitsin'e çatanların! Taşkent'te tanıştığım kişiler. Hem de dünyaca ünlü yazarlar! Bakın Simonov ne demiş; «İlk Çember adlı romanı kabul etmiyorum, yayınlanmasına karşıyım. Tersine, Kanserliler Pavyonu yayınlanabilir. Bu ikinci yapıtın her yanı hoşuma gidiyor, ama bir kitapda herkes tarafından beğenilmek zorunda değildir.» Daha neler neler! Sayfalar tutar hepsini yazsam. En iyisi, Soljenitsin'in Yazarlar Birliği'ne gönderdiği mektuptan şu parçayı almak, onunla bu konuyu bitirmek:

«Ben huzur içindeyim. Yazarlık görevimi yapacağımı biliyorum. Her türlü koşullar altında. Belki yaşadığım günlerden daha başarılı ve etkinlikle, ölümümden sonra da... Hiç kimse gerçeğin yolunu engelleyemez. Gerçeğin ilerlemesi için ölmeye hazırım. Bir yazarın yaşadığı sürece kalemini durdurmaması gerektiğini bütün bu dersler bize öğretmiş olmalı.»

ALEVLER İÇİNDE

27 Kasım Cuma

GECEYARISI Taksim'deyim. Kültür Sarayı yandı gözümün önünde. Sessiz bir kalabalık. Küfür edenler, ağlayanlar. Yüz milyon mu gitti yalnız? Çeyrek yüzyıllık bekleyiş, umut, güven, hepsi gitti. Demek daha yakışmıyoruz uygarlığın böyle yüce yapıtlarına. Suçlu bulunmaz böyle yangınlarda. Suçu kimse benimsemez. Gitti gider milyonlarl Bir taksiye atladık. Alevler geride kaldı. Yarın gazeteler neler yazacak?

Resimler, röportajlar, gözyaşları. Belki de yetkililer demeçler verirler: «Üç ayda yeniden yapacağız» diye. Bir çeyrek yüzyıl daha geçmeli artık. Uykum kaçtı sabaha doğru. Alevleri çevremde sandım. Kalktım, okudum, yazdım. Birşey anlamadan. Bir yakınımın ölümüne duyduğum acıyla...

KUŞKUDAN UMUDA

30 Kasım Pazartesi

BİR kasım kuşkusu tutturdular! Önce Başbakan çıkardı bunu. Kimse demeden ilk o kuşkulandı kasımdan. İşte bitti kasım! Kuşkular içinde... Ama alıştık kuşkulara artık. Hiçbir kuşku kalmazsa o zaman gerçek kuşkulara kaptıracağız galiba kendimizi! Niye yok diye! Şimdi aralık başlıyor. Kuşku'dan sonra ne gelir, karabasan mı, işkence mi, neyse! Hoş geldin Aralık umutsuzluğu, ya da umudu!

GÜZELLİK BİR ANDIR...

1 Aralık Salı

RADYOYU dinliyorum, Bir mahkûmla konuşuyorlar. Vurmuş birini, on sekiz yıl yatacak. Ne kadar kalmış bilmem. Bir şarkı istedi, çalıyorlar şimdi: «Hayat coşkun bir dere - Dalma aman kedere - Üzme canını boş yere - Ne güzel şey yaşamak - Gül, karanfil ve lâle - Ne güzel şey yaşamak.» Gülü bilir, karanfili de. Ama hiç lâle gördü mü acaba yaşamında? Yaşamın güzelliği, dersen ne düşünür. Çıkmaktır sokağa, açık havada koşmaktır, deniz kıyısına ayaklarını sarkıtmaktır. Güzellik, elde edemediğimiz şeydir. Özlemi çekilen yalnız... Gül, karanfil ve lâle!...

Yanyana getir üçünü, koy masana. Bir anlığına duyarsın yaşamanın güzelliğini. Güller de, karanfiller de, lâleler de solar, çürür, yok olur. Kalmayan şeyde mi güzellik yoksa? Yok, kalıcıdır güzellik. Kavram olarak. Varlık olarak değil! Zaten yok öyle bir güzellik; elle tutulur, yakalanır, benimsenir, odaya, eve, cebe sokulur bir güzellik yok...

«36 KASIM»'DA YAŞAMAK

19 Aralık Cumartesi

TARIK Dursun K.'nın «36 Kasım Tekmili Birden»... Sanki ben yazdım bu öyküleri! Yazabilir miydim? Her yanını değil, bazı sayfaları, belki de ancak bazı cümleleri... Galiba böyle yazmazdım, başka, daha başka. Bazı duygular eş daha çok... Filmler, filmler üzerine anılar belki. Tarık, filmlere karıştırmış kendini, kişilerini, düşlerini, gerçeklerini. Gungadin'i, Kamelyalı Kadın'ı, Chopin Cornel Wilde'ı, Hemigway'in asker kaçağı Rock Hudson'u, mahçup James Steward'ı, daha başkaları görülüyor Tarık'ın beyaz perdesinde. Kerim içimizden biridir, siz, ben, o. Öylesine canlı, yaşayan biri. Her filme kendi gerçeğimizi karıştırmaz mıyız? Kendimize göre yorumlamaz mıyız? Tarık'ın kitabında on iki film o filmle ilgili on iki yaşantı var. Ben de bunlara en az bir o kadar ekleyebilirim. Şandu'nun Bela Lugosi'si ile Kontinantal'in Fred Astaire'i, Ginger Rogers'i ile yaşadığım düşlü gerçekler öylesine yakında ki! Ne filmler çevirdim onlarla birlikte!.. Yollar boyunca yürürken, sırt üstü uzanmış tavanda düşler kurarken... «36 Kısım tekmili Birden»'i o öykülerde yaşayan biri gibi okudum. Kerim oldum yer yer. Buffalo Bil oldum. Chopin oldum. Gary Cooper oldum. Aramis oldum. Filmlerde kendime uygun birini arardım hep, bulursam se-

verdim o filmi, yaşamdan perdeye atlardım. İkili, üçlü, onlu, yüzlü yaşamlar sürdürdüm böylece. Şimdi de Tarık Dursun K'nın bu öykülerindeyim. Siz de varsınız o öykülerde. Ararsanız bulursunuz kendinizi. Ama önce okumak gerek «36 Kasım...»'ı, çekilip bir yalnızlık köşesine, bir vapur kanapesine, bir kalabalık kahvenin gürültüsüne, öyle...

1971

PAZAR TUTKUSU

23 Mayıs Pazar

SAAT beşti. Lorca'nın dizelerindeki gibi «Tam beşiydi akşamın» değil. Sabahın beşi. Doldular eve. Bir iki, beş, altı kişi. Silâhlar, kuşkulu bakışlar. Zor giyebildim pantalonumu, kazağımı. Götürecekler sandım. Niye, neden? Gereksiz sorular. Gençten bir adam. Dolaşıp durdu salonda. Sorular sordu. Elindeki kâğıda baka baka. Telefonumun dinlendiği böylece ortaya çıktı. Yugoslav konsolosluğundan aramışlar beş on gün önce. Büyük Suç! «Cumhuriyet» üzerine bir takım yanlış sanılar, yargılar. Bir kitaba el attı, «Sevdiğim bir arkadaştır» dedim. «Güzel kitaptır, okudunuz mu?» «Marksisttir» dedi. Başka biri için «O da tepeden inmeci» dedi.

Sonra Sovyetler Birliği gezimden söz etti. Taşkent'ten, Semerkant'tan konuştuk. «Nasıl, bizi seviyorlar mı?» dedi. «Evet, beni çok sevdiler, her gittiğim yerde sevgi gördüm» dedim. «Nasıl oraları kazanabilir miyiz?» demez mi? Ne kolay kazanmak, almak Orta Asya'yı!.. Sabah olmuştu. Üşüyordum, uykusuzdum, sinirliydim. Evimin içinde ne işi vardı bu insanların? Bu kuşkunun, bu soruların, bu yabancı bakışların, ayakların?

«Rusya, Amerika gibi çok güçlü olmalıyız böyle şeyleri düşünmek için» dedim. Kızdı, «Türk devleti çok güçlüdür» dedi. Tartışmak olanaksızdı. Yarım

saat kadar sürdü bu. «Kitaplığım yandaki odada» dedim. «Gereği yok» dedi. Sonradan öğrendim, iki sivil göz açıp kapayıncaya kadar bir göz atmışlar. «Ben de her kitap vardır, işim bu» dedim. «Herkes gönderir, ne ararsanız bulursunuz, ama ben neyin nerde olduğunu bilemem.»

Adını sordum, söylemedi. «Gazeteye buyrun, bir kahvemi içersiniz, bu konuları daha uzun boylu konuşuruz. «Cumhuriyet» için düşündükleriniz beni özdü» dedim. «Kemalist devrimi savunan bir gazetedir bu. Bizler bu devrimi savunduk. Şimdi suç mu sayılacak bu yazılar, bu tutum?» dedim. «Hayır, sizin için bir şey yok» diye güvence verdi hemen. Anladım alıp götürmek yok hesapta. Ama başka yerlerde neler oldu, kimler nerelere götürüldü?

Akşam sokağa çıkma yasağı bittikten sonra telefon çaldı. Alangu'yu almış götürmüşler. Birkaç kitabı yüzünden. Neydi kimbilir bu kitaplar? Evine gittim, herkes şaşkın. Yapılacak bir şey yok. Beklemeli. Bu çılgınlık da geçecek. Neleri neleri yıkarak..

Geceyarısı kitaplarıma bakıyorum. Suç kanıtları oldu kitaplar. Hangi çağdayım? Düş mü bu? Çirkin bir düş.

YERYÜZÜ KORKUSU

13 Temmuz Salı

KOCA bir kapı. Bir süngülü duruyor ardımda. Boş, uzun koridorlar. Bekliyorum o kapının açılmasını. Ne olacak açılıp? Biri çıkacak, ya da beni içeri çağıracaklar. Ne soracaklar, ne diyeceğim, neyi anlatacağım, hangi eylemin, yazının hesabını vereceğim?

Sabahtı. İki sivil geldi, bir kâğıt gösterdiler. Gazeteye güç uğradım. Birşey var, birşey oldu, diye.

Bilsinler yakınlarım diye. İndik Sirkeci'ye. Yakası Hukuk rozetli genç kaldı yanımda. Vapur bekledik. Ayakkabımı boyattım. Bir suçum yok biliyorum. Yazmak, suçtur. Birşeyler yazdımsa suç sayılan, ne yapayım? Vapura bindik, konuşa dertleşe. Derken Harem iskelesi, oradan yürüye yürüye, Selimiye. Arananlar listesinde adımı buldu sildi şişman biri. Sivil, elimi sıktı, geri döndü. Bir süngülü aldı götürdü beni, koridorlar, merdivenler... Derken o kocaman kapı. Hep kapalı duran, açılmayan bir türlü...

Ben gittim açtım o kapıyı. İçerde masalar, masaların başında resmî giysili insanlar. Beni çağırtmışlar, bekliyorum dedim. Bir genç adam doğruldu, biraz daha beklememi istedi. Bekledim yarım saat daha. Koca bir daktiloyu kucaklamış, yazıcı önde, o arkada, başka koca bir odaya. Bir dosya açıldı. Bir kâğıt takıldı makineye. Bu ara çağırdılar o ilgiliyi, duruşma başlamış da. «Öğleden sonra geleceksiniz artık» dedi. Saatler geçecekti. Bekleyecektim. Sonra ne olacaktı? Başka bir yere mi gidecektim? Başka insanlarla mı konuşacaktım? Belki de gecelerim de geçecekti oralarda. «Nedir» dedim. «Ne sorulacaktı bana?»

O zaman anladım, gazetede çıkan bir yazımdı söz konusu. Halkı suç işlemeye kışkırtmışım! Öyle saymışlar. Stokholm'un bir alanındaki yüzyıllık ağaçları kesmeye kalkışmışlar, ama halk kestirtmemiş. Ağaçları kesmeye gelenlerle kavgaya tutuşmuş, sabahlara kadar beklemiş alanda. Bunu yazmışım, «Başkaları ağaçlarına işte böyle sahip çıkıyor, biz Anayasamıza sahip çıkamıyoruz» demişim. Suç buymuş. Hesabını vermem gereken suç...

Öğleden sonra üçe kadar serbesttim. Çıktım Selimiye'den, telefon ettim, Kadıköy'e gidip yemek yedim. Bir süre yürüdüm, düşündüm. Üç, dört saatlik bir serüvendi bu. Ya günlerce, aylarca sürenler?..

Bir korku inmiş yeryüzüne. Kafka'nın romanlarında insanların yaşadığı o garip korkuya benziyor. Nerde, ne zaman, niçin, neden, nerden? Birşeyler olacak her an. Belirsiz, nedensiz. Bu korku yenidir, çağdaş uygarlığın ürünüdür. Adı, yeryüzü korkusu olabilir. Benim yazdığım, bir türlü bitiremediğim bir romandı bu: «Yeryüzü Korkusu» Şimdi gerçek anlamını buldu. Bu günleri anlatan bir romana bu adı vermeli. Bazı şeyler yaşanmadan önce duyulur. Önsezi deyin bunun adına.

Saat üçte sorgudayım. Sivilsiz, süngüsüz, bekletilmeden. Oktay Kurtböke'yi de getirmişler Maltepe'den. İki süngülü ortasında. Konuştuk ayaküstü. Ben çıktım kocaman bir kapıdan özgürlüğe. Garip bir yeryüzü korkusunu yaşamış, tatmış bir kişi olarak. Bilinmez bir gün, hangi gün, yeniden duyup yaşamak üzere...

BİR GECE

11 Eylül Cumartesi

DUYGU mu, akıl mı? Hangisi önce gelir? Daha doğrusu duyguyu mu akıl, aklı mı duygu yaratır? Hiristaki pasajında bir meyhane. Saat on bire doğru böyle tartışmalar başlar! Hem içiyor, hem konuşuyoruz. Birimiz akıldan yana. Birimiz duygudan. Ben yansızım. Belki de daha az içmişim. İlginç bir tartışma. Arka masada başka bir tartışma var: Şiir konusunda. Şair bir arkadaş galiba. Baktım tanımadım. Sonra geldiler, elimizi sıktılar. Tanıdılar onlar. Taksim'e kadar çıktık. Bir de portakal suyu içtik orada. Sonra ayrıldık. Evli evine, köylü köyüne. Taksim'den dolmuşa. Bir mutluluk duyuyorum. Neler neler konuştuk? Kızarak, söylenerek. Geçti hepsi işte. Kalan bir dost-

dostluk havası. Ele geçmesi zor. Aransa bulunamayan. Levent'ten eve kadar yürüdüm karanlıkta. Elektrikler sönmüş gene. Köpekler havlıyor. Ben kimbilir hangi yaşımın içindeyim. Yıllar öncesinden mi çıkmış geliyorum? Bilmiyorum. Yıl hangi yıl? Gereksiz. Hatırlamamak, bilmemek daha iyi. Çelebi ne diyordu: **«Bilmemek bilmekten iyidir - Düşünmeden yaşayalım Mara».**

BOŞ SAYFALAR

13 Eylül Pazartesi

GÜNCE'ME baktım. Bomboş sayfalar. Bir şey yazmamışım. Ya da birtakım sözcükler, tek tük. Kızgın, kırgın. Kime? En başta kendime. Yanılgılarım için. Umutsuzluklarım için. Boş umutlarım için. Aylar geçmiş günceme yazacak şey bulamamışım. Ya da yazmaya değer görmemişim. Belki de bu son ayları yaşanmaya değer bulmadım da ondan. Yaşamamış olmayı istedim. Bom boş, bembeyaz kalsın daha iyi. Koparıp atmak. O yaprakları. Paramparça etmek...

YAŞANAN YAŞANMAYAN

24 Ekim Pazar

BİR vapur. Ne güzel en ön sıraya oturup Boğazı seyrederek gitmek. Elimde yarıladığım defter. Ne yazacaklarımı biliyorum, sıralamışım arka sayfaya. Şundan sonra şu olmalı! Yok, başka şeyler yazıyorum! Önceden plan yapmak bana göre değil. Bir romanı yazarken serüvene atılırcasına davranırım ben. Planlar kalır yalnız başına. Öyle çok plan var ki yapıp yapıp yırttığım. Kişiler, roman kişileri önceden ya-

pılan hesaba göre yaşamıyorlar işte. Ne yaparsan yap. Yazarken geliveriyorlar, giriveriyorlar romanıma. Bir saat yazdım durmadan. Arada bir boğaz iskelelerine bakarak. Nerde olduğumu anlayarak. Saat üçte Paşabahçe. Halkevi. Bir taksiyle Beykoz'a, Halkevi temsilinde bulunacağım. Yağmur yağmur. Hiç de hüzünlü olmayan bir yağmur. Bir ilkokulun yemek salonu. Öyle olmalı. Cumalı'nın ve Nesin'in oyunları. İlk kez görüyorum. Nedense tiyatroyu sevmiyorum ben. Sinemadan yanayım oldum bittim. Elle tutulurcasına yakınımda olmamalı gerçekler, canlı kişiler. Düş evreninde geçmeli herşey. Sinema, beyaz perde bana göre. Tiyatro yapay bir şey. Varamadım tadına. Yanımda beni tanıyanlar, anlayanlar. Konuşuyorum. En usta oyuncuları da seyrettim, hep bu yapaylığı duydum. Doyurmadı beni tiyatro. Oysa sinema...

Sonra çıktık. Akşam üstüydü .Yağmur dinmiş. İskele. Yeniköy vapuru. .Kimsesiz, boş. Gerçek dışında bir yerden başka bir gerçek dışı yere. Yeniköy. Ara sokaklar. Tarabya'da bir içkili lokanta. Bir masa, bir şişe şarap. Sonra bir dolmuş, karanlıkta içkili bir adam. Derken bir kapı önü, bir sokak boşluğu, bir yitip giden gölge. Yaşayarak öykü yazmak. Şiire kaçan bir öyküyü... Gerçek olmayacak bir gerçeği bırakıp dalmak gündelik yaşam batağına...

İşte bir yaşantı. Bir an. Yazamazsın, söyleyemezsin. Çirkin değil oysa. Yalnızlığın yarattığı bir kişi var yanında. Sensin belki o. Belki bir başkası. Elle dokunamayacağın. Sözcükler yanıltacak seni, onu, bunu, hepimizi. Yaşanmamış saymak yaşanmışı. Bir kez daha yaşamaktan korkmak.

HASTA ODASI

27 Ekim Çarşamba

HASTANELERDİR en korktuğum yerler. Babamı bı-

raktım orda. Büyükbabamı. Annemi... Kapısından geçerken bakamam. Bütün bıraktıklarım hâlâ oradadır sanırım. Kırk altı yaşındaki babam Şişli'deki o şifa yurdunun odasındadır. Gitsem, o yapı yok, yıkıldı. Yeri bile yitip gitti. Düşlerdeki bir hastahanede yaşar babam. Bir başkasında annem, dedem. Şu anda bunları düşünmek tatsız. Bekliyorum bir sonucu. Doktor göründü: «Tamam» dedi. İyiymiş. Bir saat sonra. Uyanınca, kendine gelince. Ne zor bazan kişinin kendini unutması, yaşadığı anın dışına çıkması! Olanak dışı. Yalnızım başhekimin odasında. O, yandaki ufak odada dinleniyor. Raftaki kitapları karıştırıyorum. Tıp kitapları, anlamak zor. Bakması bile... Geldiler, çağırdılar, uyanmış. Bir karyola, yüksek. Bakışıyoruz anlamsız anlamsız. Sözler ters, yanlış. Terliyorum, üşüyorum. Kaç kez daha yaşayacağım böyle anları? Gülüyorum nedense. Niye, niçin? Kendime. Olmayan bir aynada kendimi görerek...

VAPURDA BİR AN...

1 Kasım Pazartesi

DÜNYADAN kopmak. Çevreden uzaklaşmak. Küçük vapur beni Üsküdar'dan Beşiktaş'a götürüyor. On dakikalık bir yalnızlık. Sabahtan beri koşuştuğum işler, para bulmalar, vergiler, komisyonlar, sonra beni evde bekleyen hastalıklar, üzüntüler. Gazete sayfalarında koca puntolarla bağıran birşeyler, birşeyler... Hava soğuk, gene de dışarda oturdum sırtımı cama verip. Trençkotlu bir adam dalmış gitmiş... Tam öykü kahramanıyım şimdi. Kendi öykülerime yakışan. Başkaları göremez, görse de anlayamaz, anladığını sansa da yanılır. Karmaşık bir kişi olduğundan değil. Kendimi çoğu kez kendim bile çözemediğimden...

Vapurlar geçiyor, motorlar. Bir sigara olsa... Canım çektiği zaman sigaram olmaz, olduğunda da ben istemem.

KUŞLAR YALNIZKEN...

3 Kasım Çarşamba

PİOTR KİLÉ'nin «Kuşlar Yalnızken Öter»'ini okudum bütün gün. Nezleden sırtüstü yatıyorum. Çok sevdim romanı. Açtım telefonu Cengiz Tuncer'e söyledim hemen. Çevirt, bas bu romanı. Ben çevirsem, çok isterim, ama kalır elimde aylarca. Zaman olsa, kendi öykülerimi, romanlarımı tamamlarım. Şu «zaman» iyi kurtuluş yolu galiba. Sorumluluktan kaçmak. Kilé bir çukot yazarı. Leningrad'a giderken trende bir başka çukot yazarıyle tanışmıştım: Yuri Ritkeyu. Bir dergide «Ekmek» adlı öyküsünü okudum sonra. İşte bu Ritkeyu bir önsöz yazmış «Kuşlar Yalnızken Öter»'e. Çukotka denen yerden söz ediyor. Sibirya'nın doğusunda, Kamçatka denen ülkede. Bir bakıma Eskimo sayılır bunlar da. Taptaze bir anlatış. Çukot yazarı Kilé doğduğu yerleri, anasını, babasını anlatıyor sonra Üniversite giriş sınavı vermek üzere Leningrad'a gelişi, orada geçirdiği günler, genç kızlar, arkadaşlar. Kilé'nin bu romanı dilimizde çıkmalı. Neler neler basıyorlar! Uyduruk, palavra şeyler. İşte gerçekten yaşanmış, duyulmuş, her sözcüğü içten kopmuş, her serüvenine ortak olduğumuz bir öykü. Önemli şeyler geçmiyor belki. Ama doğanın şiiri var doyasıya.

MASAL OLANLAR

Öğleden sonra

NEZLE, düşmanım benim. Bir yandan da dostum.

Böyle günlerimde geçmişe giderim. Mektuplarla, yazılarla, defterlerle, resimlerle. Açtım eski bir dosyayı. Annemin sandığından çıkardığım şeyler. Anneme yazdığım eski mektuplar, ordan burdan gönderdiğim kartlar. Hepsini nasıl da saklamış! Sonra babamın 1929'da anneme yazdığı şiir. Kırmızı şeritli Erika daktilosunda yazmış. Hatırlarım makineyi. İlk dost daktilomdur benim. «Bir elemli güzele». «Nedir yine yüzündeki pırıltılı damlalar» diye soruyor babam. Kafiyeler yerli yerinde, hüzünlü bir şey yok. Kırk yıl önceden gelen bir acı esinti. Annem üzmüş, kırmış olmalı babamı. Hep olageldiği, hep yapageldiğimiz işler. Kırmalar, kırgınlıklar. Öyle çok kırıyor, kırılıyor ki kişi! Nasıl oluyor da param parça olmadan yaşantımızı sona erdiriyoruz, bilmem! Bir çeşit barış mektubu bu. Kapattım gene dosyaya, eski yerine. Geçmişteki insanların sorunları geçmişte kaldı. Öldüler, çekip gittiler dünyamızdan. Biziz şimdi kendi sorunlarımızla başbaşa kalan. Onları çözümlemek zorunda olan. Annem, babam, dedem, daha geridekiler hepsi hepsi bir masal şimdi. Biz de masal olacağız. Hatırlanan, arada bir yaşanan, söylenen bir masal olabilsek. Hiç değilse...

ŞİİR GÜNÜM

4 Kasım Perşembe

ŞİİR günü bugün. Yeni Dergi'de birbirinden güzel şiirler: Necatigil, Cansever, Özer... **«Bir çan gibi sallandığı zamanlar - Yoğun sis, nerdeydiniz insanlar - İnsan önce çevresinden ölür - Açık deniz, batak kuytu limanlar»** demiş Behçet. Şöyle bitirmiş: **«Ey geçilen yolları yoksayanlar»**. Edip de **«Bir aşk gibi, yaşamak gerek öfkeyi»** diyor o uzun şiirinde. Edip'in

şiirlerini seviyorum. Niye bu denli uzun yazar? Ben demeyeceğim, yan yana koysak bu mısraları düzyazı güzel bir düzyazı çıkmaz mı ortaya, demeyeceğim bunu. Herkes söylüyor bunu da ondan. Ucuz bir söz. Ama niye ille de uzatmak? Edip Cansever yoğunluğu sevse biraz. Evet, kendine göre yoğunluğu var çoğu şiirlerinin. Öyleyse niye sayfalarca uzuyor böyle? Suç bende elbet. Niye şairde olsun? Şair yazar yazacağını. Biz üç mısra, on mısra, hattâ tek bir mısra bile bulsak yetineceğiz. Oysa «Dostlar» şiiri bugünden yarına kalacak türden. Günü veriyor, bizi veriyor. Bir çeşit tanık, bir çeşit belge. Duyarlığımızın, kırgınlığımızın tanığı, belgesi, **«Bilmeli, diyoruz yeniden - Yeniden başlamalı ,yeniden - Dostum, görüyorsun ya işte . Bozuldu bir kere umudun ordusu.»**

Sonra Kemal Özer'in şiirleri, kısa, özlü, tam istediğim ağırlıkta: Bir çeşit bildiri: **«Öyle inançlı yaz ki onu, ne silmek mümkün olsun, ne saklamak gün ışığından .Yıksalar bile yazdığın duvarı, gene de okunsun boşlukta. Geçsin bakışlardan ellere, ellerden duvarlarına bütün sokakların.»**

YAVUZ VE NERUDA

Akşam üstü

KÖPRÜYÜ şiirler okuyarak geçtim. Çarpa çarpa benden dalgınlara. Neruda'nın «Şiirler»'i elimdeydi. Kentin en kalabalık yerlerinde, en şiirsiz anlarında şiirle başbaşa kalmak. Bir süre dayandım parmaklıklara. Vapurlara bakarak okudum şurdan burdan. Hilmi Yavuz'un çevirileri. Yıllardır seçerek, severek yaptığı çeviriler. Yok, ne çevirisi? Yazdığı şiirler. Şiir çevirilemez, kendi diline bile... Yoksa herkes okur okumaz anlardı, tadını duyardı şiirlerin. **«Sevmiyorum**

doğrudur, yürek hâlâ sever - Sevmek kısa sürdüyse unutmak uzun sürer.» Sonra şu: **«Bakışlarım kovalar onu tellim her yerde . Bakışlar sanki onu bana getirecekler».** Aşk şiiri budur işte. Aşk dediğin de budur hep kaçarsın, hep kovalarsın. İstemediğin anda özlem duyarak. Bıktığını sandığın duygunun diriliğini sezerek... Kalemi çektim cebimden, çizdim ayaküstü bazı yerleri. İşte: **«Yaşam bu Federico - Hepsi bu kadar - Erkeğin erkekçe sunacağı - Hüznün arkadaşlığından başka ne var? - Şimdiye dek çok şey öğrendim . Başkaları da sırası gelince öğrenecekler - Yani öğrenmek isteyecek olanlar.»**

Neruda iyi ki Nobel'i kazandı. Yoksa biz okur olarak bu şiirleri kazanamazdık. Yavuz'la Neruda'nın bu ortak yapıtını aylarca başucu kitabı yapacağım. Sonra... Başka bir kitap gelip yerleşecek başucuma.

GENÇ OLMAK

14 Kasım Pazar

NE güzel demiş Ataç: «Öleceğim gün de yatağımın başında bana geçmişten kalma bir kitabı okumasınlar; Fuzuli ile Baki'yi de, Karacaoğlan'ı da, Villon ile Malermé'yi de istemem. Çok sevdim onları, gene de severim; yaşamanın güzelliğini, kişioğulları içinde bir kişioğlu olmanın büyüklüğünü onlar sezdirdi bana. Gene de istemem; artık biliyorum ki onları genç oldukları için, yer yüzüne yeni bir ses getirmiş oldukları için sevdim. Bana, öleceğim gün, genç bir ozanın; en genç ozanın yeni, yepyeni bir yırını okusunlar. Anlamayıp kızsam da ne çıkar? Gene de gönenirim onu duyduğuma». Nerdeyse on beş yıl olacak Ataç öleli. Bir daha da eski bir yazısı, Kaynak'ta çıkmış. Bilmem son dakikası nasıl geçti Ataç'ın. Şiiri, yazını düşünebildi mi? Son anlarımızı kendimiz

seçemiyoruz ne yapsak. Bilmiyoruz son an, ne zamandır? Önceki istekler uymuyor yaşamın verdiklerine.

Kesmiş saklamışım bu kesiği. «Gençler Arasında...» Gençlere duygudan kopmayı, usa bağlanmayı öğütlemiş bu yazıda. Dünden kalma güzellikleri aşmalarını, onların dışında güzellikler aramalarını, yaratmalarını, alışkanlıkla yetinmemelerini, daima uyanık, korkulu yollarda bile araştırmalar yapmaktan çekinmemelerini söylemiş. Bir de bugünün daha yirmisinde yirmi beşindeki bazı yazarlarını düşündüm: Osmanlı yaşamında ülküleştirilecek, özlemi çekilecek şeyler aramalarını, dünün anı kitaplarından, güncelerden konular kapmalarını, eski sofaları, dolapları, eşyaları, bilmem neleri öykülerine sokarak hem edebiyat yaptıklarını sanmalarını, hem de bir çeşit «politika» gütmeye çabaladıklarını...

Ataç şöyle bitirmiş o yazısını: «Bu kargaşalık, bu düzensizlik böyle sürüp gitmez; bir gün gelir, bu araştırmalar, bu çalışmalar yeni bir düzene, yeni bir geleneğe, yeni bir anlayışa varır. Yeni bir gelenek dedim, dünden kalmış, yaratma gücünü yitirmiş gelenek değil, usun yeniden kurduğu, yeni olanaklarla yüklü bir gelenek... Vereceğini verdikten sonra o da eskir, o da yaratıcılığını yitirir, o da yeni atılmaları durdurmağa kalkar. Gene de bu güzelim yer yüzünden gençler yetişir, onlar da onu yıkıp daha öteye geçerler.»

Ders alınacak birşeyler var bu sözlerde. Alanlara ne mutlu...

ÖYKÜ GÜNÜ

14 Aralık Salı

ERKENDEN geçtim daktilo başına. Kendiliğinden. Ya-

rım kalmış iki öyküyü bitiriverdim. İlk kez bir günde iki öykü yazıyorum. Hattâ birini de başlayıp bıraktım. Okumam bu öyküleri şimdi. Birkaç hafta geçmeli. Değişik bir gözle okuyacağım sonra. Yeniden yazacağım bir bakıma. Mutluluk duydum birden. Aylardır öykü yazmıyorum, yaşıyorum öyküleri. Yolda, evde, işte, düşte... Zordur iyi bir öykü yazmak. Orta değerde bir roman yazılır da iyi bir öykü yazılmaz işte. Yok, öykü derken üzerinde durmalı: Bir kez okunup atılacak öykülerden söz etmem ben. Bugün de yarın da okunmalı, bir şeyler verebilmeli. Açtım Füruzan'ın «Parasız Yatılı»'sını. Ordan burdan okudum. Bir güç verdi. Bir kez yazmıştım, bir arkadaş kırılmıştı. Sait Faik varken öykü yazmaya bir iş dürtü, bir istek duyuyordum demiştim de ona. Ya biz yok muyuz? demişti. İşte Füruzan'ın öyküleri öyle. Okuyunca içimden öyküler yazmak geliyor. Ne güzel bir dünya çizmiş, ben de böyle bir evren anlatmalıyım diyorum kendime. İyi, çok iyi öykücüler var çağımızda. Furuzan, Tomris... Öyküde başka şeyler aramasalar, birşeyleri kanıtlamak, öğretmek, ille de şunu bunu ispatlamak istemeseler... Yer yer büyük sözler sokmasalar. Hele kitapların arka kapaklarında, demeçlerde, yazılarda, konuşmalarda öykülerini açıklamaya, yorumlamaya girişmeseler, hiç mi hiç girişmeseler...

BİR GAR KANAPESİNDEKİ

18 Aralık Cumartesi

AYNI lisede okuduk. Ben girdiğimde o ya bitirmişti, ya son sınıftaydı. Okulun yıllığında resimleri çıkardı boy boy. Yazıları, konuşmaları... Sözün tam anlamıyla «parlak» bir öğrenciydi. Gazeteciliğe başladı öğreniminden sonra. Yazardı daha lisede. Yarının

tanınmış bir «imza»sı olacak gibiydi. Sekreterlik, tefrikaçılık, fıkracılık kısır döngüsü içinde yıltıp gitti yıllarla. İki üç kez konuşmuşluğum vardır. Sekreter olduğu bir gazeteye üç hikâyemi götürmüştüm. Çıkmadı aylarca. Sonra galiba biri basılmış .Yıllar geçti eze yıka. O da sanatçılık, edebiyatçılık, hatta başarılı gazetecilik düşlerini tüketti. Bir ara milletvekili seçildi. Yıllar yılı hizmet ettiği parti listesine almış, o ilde de rasgele kazanıvermişlerdi işte. Dört yıl milletvekili oldu, sonra gene düştü yokuşa. Hastaydı, ipinceydi. Son günlerde Sirkeci garında yatar kalkar olmuş. Arkadaşlar bir gar kanapesinde kıvrılmış yatan birini görmüşler, oymuş. Cemiyete, Sendikaya, partiye haberler uçuruldu. Bir dostluk, bir yardım beklendi. Derken ölüverdi işte. Gar kanapesinden hastahaneye, sonra mezara, yokluğa, unutulmuşluğa. Yitirdim bizim okulun yıllıklarını. Olsa da açıp bakamam artık. O heyecanlı, umutlu, coşkun genç yazar, genç katip, genç gazeteci o yapraklarda kaldı.

BİR TANIK

21 Aralık Salı

NADİR Nadi'nin «27 Mayıs'tan 12 Mart'a» kitabını karıştırdım bütün gece. Çoğunu tanıdım o yazıların. Yayınlandıkları günlerdeki olayları, havayı yaşadım yeniden. Bu yazılar birer tanık. Yarın daha güvenle, daha üstün bir güçle konuşacaklar. Çağımız, şu yaşadığımız günler adına. İlgiyle, ibretle, merakla, şaşkınlıkla... Nerden nereye? Sonra da nereye gidilmiş nerden gelinerek? Hem belgesel, hem de edebî bir değer taşıyan yazılar bunlar. Yalnızca birer gazete yazısı değil, son on yılın kargaşası içinde tutulmuş günce yaprakları.

Akşamüstü Nadir Bey'in evindeydik. Cumhuriyet'ten ayrılan, kopan, koparılan arkadaşlar. Sıcak bir hava. Bir yakınlığın, bir dostluğun elle tutulur canlılığı. Kişi güçleniyor, yarına güvenle bakıyor böyle dost toplantılarının ardından...

ŞİİR İÇİN BİR İLKE

22 Aralık Çarşamba

BİR şiiri iyice anlamak, o şiri okumakla olmaz. Alacaksın kalemi eline ,o şiiri sözcük sözcük yazacaksın. Bunu kaç kez denedim, en anlamadığım mısraları harf harf yeniden çözüp bağlayınca birşeyler seziverdim. Şiiri okurken bir ses duyuyoruz, o ses aldatıyor bizi, ama yazınca o şiiri, ses çekip gidiyor, şiirin özü kalıyor gözümüzün önündeki kâğıtta...

ANILAR DA YANDI

26 Aralık Pazar

SEUL'DA Tae Yun Kak oteli yanmış. Gazetede resimleri. 133 ölü var. Bir hafta kalmıştım bu otelde. Gözümün önünde kurdum bir anda. On dakika asansör beklediğim olurdu bazan. Yangının çıktığı yer, ikinci kattaki lokanta. Sabah kahvaltıları orada yapılırdı. Hiç aklıma gelmemişti yangın çıkar mı diye bir sorun. On birinci kattan aşağı merdivenle inerdim canım sıkılınca. Korkunç bir şey. Düşleyemiyor insan. Aradan aylar, aylar geçti, ama kendimi o koca yapıda duyuyorum gazeteyi okurken. Alevler yükseliyor merdivenlerden, asansörler işlemez olmuş. Yirminci kattan aşağı nasıl inilir? Belki de ölen yüzlercedir. Kapıları kapatmışlar Noel gecesi millet para

ödemeden kaçmasın diye. Şimdiye dek bildik bir yapı hiç yanmamıştı, içinde yaşadığım, anılar bıraktığım bir ev, bir otel. Resimlere baktım baktım, dalıp gittim.

OKURKEN

31 Aralık Cuma

YENİ bir yıl eşikte. Daha saatler var geceyarısına. Masa başında kitapları karıştırıyorum. Son günlerde okuduklarım, okuyacaklarım. Yığıldı kitaplar gene. Üstüste. Simmel okudum, bitiremedim: «Hepimiz Kardeş Olacağız», «Acı Yudum», «Nina B. Olayı», «Güneşten de Sıcak...» Daha bekleyenler de var: «Çalınmış Rüyalar», Bir başladı mı, elinden atamıyorsun kitabı. Sinema, polis romanı, seks serüvenleri, politika, çağdaş sorunlar, ne ararsan var. Updike'ın «Kaç Tavşan»'ı, Malamud'un «Çırak»'ı, daha başkaları... Kitap okumaya kendini alıştırmış kişi ne yapsa vazgeçemez bundan. Bazı arkadaşlar, hele eski ustalar, «Ben yazarım, okumam» diye böbürlenirler, gülmem gelir. Ne yapacaksın, okumazsan! Oku da ne okursan oku! Hızlı okumak bir erdemdir. Olsa olsa bu erdeme ulaştığımı söyleyebilirim. Kitaptan kitaba değişiyor bu. Bazı kitaplar öyle hızlı okunamaz, okuyamazsın, kıyamazsın. Bazıları ise yutar gibi okunur. Bir gece iki saatimi versem bu kitapların birini bitiririm. Ama yılbaşıdır, oturulacak, içilecek, konuşulacak, radyo televizyon dinlenecek, seyredilecek. En sevdiğim de portakal yemek gece yarısı. Yılbaşı olsun olmasın. Çocukluk yılbaşılarına götürür beni bu sarı meyvalar. Şehzadebaşı, ahşap ev, komşular, babam, annem... «Sizler rüya mıydınız, sizler yaşadınız mı?» Karanlık çöktü kitapların üstüne. Açtım Updike'ı, Seul'dan az çok ahbaplık ettiğimiz o çocuksu yazarın kitabını. Bakalım nasıl kaçırmış tavşanını...

1972

23 YAŞINDA BİR DELİKANLI VARDI...

9 Ocak Pazar

O GÜNLERDE İstanbul'u dolaşırdık hep. İlhan Berk bizde kalırdı. 1944'ün, 1945'in yaz aylarıydı. Fatih'ten çıkardık, Beyazıt, Sultanahmet, Yüksekkaldırım. İlhan, «İstanbul»'u yazıyordu, ben de «Garipler»'i. Çiftesaraylar bahçesinde oturur, ilk bölümleri okurdum ona. Romanın başlarındaki sokak insanlarının düş görme parçasını çok sevmişti. «Yaz yaz» diye yüreklendiriyordu boyuna. «İstanbul» kitabına bile girdi Garipler. Oturduğumuz sokak, romandaki sokağa pek benziyordu. İnsanlarıyla, evleriyle, havasıyla... Evin karşısındaki kahveye bakar dururdum. Bir gün bile girmedim içine. Salih de öyle yapardı romanda! Bendim herhalde o! Ama kaçmadım sokaktan. Salih kaçtı, döndü kendi dünyasına, sevgilisine. Belki şimdi önemli bir kişidir! Çocukluk der gençlik kaçışını hatırlayıp! Ben kaldım Garipler'in bir kişisi olarak. Yıllar içinde sokak değişti. İstimlâk canavarı gelmedi, ama kent geldi, uygarlık geldi, para geldi. Küçük evler, kulübeler yıkıldı gitti. Şimdi hep apartman var karşılıklı. Bizim evin yerinde de baş katlı daracık bir apartman. İnsanları yaşlandı, çocuklar büyüdü, çekip gitti. Zülfü yaşıyordu yakınlara dek. Annemden alırdım haberini. Yolum düşmüyor artık. Annemi göreceğim sanki bir gitsem. Pencereden çocuklara bağırışını, geceyarıları döndüğümde masamda beni bekleyen bira şişesini, peynir, ekmeği, domatesi, yoğurdu...

Üçüncü kez basıldı «Garipler Sokağı». F. Karakaş'ın 1947'de yaptığı resimleri de koydum bu kez. Bu resimler kalmış eski bir zarfın içinde... Ama hepsi de capcanlı, ölmemiş, tükenmemiş... Yirmi beş yıl önceye gittim şu eski romanımı karıştırırken. Orasından burasından. Yer yer beğendim de. Demek eskimeyen bir yanı var. Kendi kitabını övmek, yermek gereksiz şeyler. «Garipler» hem benim, hem benim değil. Yirmi üç yaşın kişisi miyim ben şimdi? Ne ilgim var 1944'ün 1945'in delikanlısı ile? Başarıysa onun, yenilgiyse gene onun. Her yaşın ayrı bir kişisi var. Durmadan ölüyoruz yaşarken. Değişme, yaşlanma demişiz, ölme bu, gerçekte. Başka biri yazmış gibi geliyor şimdi. Ne olurdu daha önce yazdığım, ama beğenmeyip yarıda bıraktığım «Diojen Kendini Arıyor»'u da kitap halinde yayınlasaydım, 1949'da yazdığım romanı, 1953'de yazdığım başka bir romanı da bitirseydim. Pişmanlık boş şimdi. Giden gitti yıllarla. Elde ne kaldıysa, hepsi o.

DÜŞTE MİYİZ?

15 Ocak Cumartesi

«HER ŞEY göz için. Kulağa bir şey yok» demiş Baudelaire. Kar yağarken demiş bunu. 1945 yılı not defterimin ilk sayfasında okudum bunu. Şimdi de öyle. Kar yağıyor sessiz, suç işler gibi. Bu günlerde hep geçmişteyim. İçinde bulunduğum günlerden hoşnut değilim hiç. Düşte olsam keşke. Bir uyansam hepsi bir düşmüş desem. Gazeteleri okuyorum, radyoyu dinliyorum. İnanamıyorum kulağıma. Çağımın dışına mı düştüm? Yoksa inanılmaz bir uykuda mıyım hep? Karda çıktım dolaştım. İlk izleri açarak. Başkalarının adım yerlerine basmamaya dikkat ederek. Karda ol-

sun ilk izi ben açayım hiç değilse. Bu da bir aldatış, aldanış. Yorum yok.

KÂĞITLAR TÜKENMEZ!

16 Ocak Pazar

EVDEYİM. Uzanıp yatmak tembelcesine. Bir sürü kitabı toplamak yanıma. Sıcak bir oda. Hafiften çalan bir radyo. Mutluluk bu mu? Dünya bir yana, ben bir yana. Kitaplar olmasa ne yapardık? Tutsalar, bütün kitapları, hani o ünlü filmdeki gibi toplayıp yaksalar. Daha doğrusu Valery'nin bir yazısında sözünü ettiği o kâğıt oburu kurtçuk yeyip bitirse kâğıtların tümünü. Birden oh çektim içten. Şu masadaki, odadaki, kitaplıktaki, çekmecelerdeki, dolaplardaki, hatta odanın köşesindeki bucağındaki eski gazete, dergi, kitap, kâğıt yığınları ortadan kalkardı, ne iyi olurdu! Zamanla kâğıtların tutsağı oluyoruz. Onu atamam, gerekebilir birgün. Beriki, mektuptur, nemli. Bunlar eski yazılarım, belki birgün bir kitapta yer alırlar. Şu eski gazeteler, dergiler, bir taranmalı, işe yarar yazıları kesmeli önce. Dursun şimdilik eski yerlerinde hepsi. Ama o kitap düşmanı çağ, ya da kâğıt oburu kurt gelse hepsini yok etse ne kaybederim? Belki de kazançlı çıkarım. Ben de, insanlık da... Kâğıtların yerini alacak başka bir şey bulurlar. Kitabın yerini de akla hayale gelmez bambaşka bir buluş alır bakarsınız. Öyle çok kitap çıkıyor ki son aylarda Yetişmek sorun oluyor hepsine. Almak da, okumak da.

Çektim aldım bir gazete parçacığını kesiklerin içinden: «Artık dünyada gülecek bir şey kalmadı». Böyle demiş Charles Chaplin. Eski filmleri gösteriliyormuş yeniden. Millet kırılıyormuş kırk elli yıl ön-

cesinin Şarlo'sunun serüvenlerine. «Dünyada gülünecek şey kalmadı». Doğru mu bu? Ben doğrusu öyle çok şey görüyorum ki dört yanda gülmeğe değer... Çatlayıncaya kadar gülünecek. Ağlayacak kadar.

ÖYKÜ YOĞUNLUK İSTER

24 Ocak Pazartesi

YÜZ sayfa, seksen, elli. En kısası otuz! Füruzan'ın yeni kitabındaki öyküler oku oku bitmek bilmiyor. İlginçliğini yitiriyor sonunda. Gereği yok bu kadar uzun yazmanın. Oysa öykü bitiyor, kişileri bitiyor, olaylar bitiyor. Öykücü uzatıyor, tatlı anlatıyor, olayları derinleştiriyor, büyütüyor. Yer yer hoşlanıyoruz kadınca bir bakışın en küçük ayrıntıları göz önüne sermesinden. Ama on sayfada bitirilse unutulmaz bir yapıt olacak öykü, yüz sayfa sürünce sıkıntı vermeye başlıyor. Güçsüz yanı bu Füruzan'ın; gereksiz olan, okuru sıkacak şeyler nelerdir, bilmemek ya da düşünmemek, ya da aldırış etmemek, kendi beğenisinin akışına kapılıp gitmek. «Gül Mevsimidir» bu kadar uzun olmasa ne güzel bir öykü! «Ah, Güzel İstanbul» da öyle... Dörtte üçünü atabilmeliydi. Yazarken öyle yazmalıydı. Yaşamda her şey öyküdür elbet. Ama yazabilirsen, yazacak, okutacak yerini, anını, durumunu bulup seçebilirsen. Onu kendince bir aydınlıkta gösterebilirsen! Kişi, bir kez okuyup geçmemeli bir öyküyü. Zaman zaman yeniden okumak istemeli. «Hişt Hişt» öyküsü Sait'in. İp Meselesi, Dülger Balığı Stelyanos Hiristopulos Gemisi, Projektörcü v.b. Edebiyatımızın usta öykücüleri, M. Ş. E., Sait Faik, Orhan Kemal çoğunlukla kısa öyküler yazdılar. En güzel öyküleri bu kısalarıdır. Bir öykü böyle yoğunluk kazanır. Uzatırsanız öykünüzü, o denli yoğun, anlamlı, her satırını, her sayfasını gerekli, vaz-

geçilmez kılabilmelisiniz. Füruzan'ın «Parasız Yatılı»'sındaki öyküler böyleydi, çoğu bu üstün düzeye erişmişti o parçaların. Oysa «Kuşatma» bu gereksiz uzunluk yüzünden o düzeyden aşağı düşmüş. Bu, benim kanım. Bir okur olarak, bunca yıl öykü sanatı üzerine çalışmış, düşünmüş bir insan olarak. «Kuşatma» ne güzel bir öykü, Gül Mevsimidir de öyle. Ama sekiz on sayfada bitirebilseydi! Sanatın, sayfalar boyu, gerekli gereksiz, iyi güzel durmadan anlatmak olmadığını, belirli kesitlerle, belirli anları, belirli görüntüleri vermek, bununla yetinmek olduğunu düşünebilseydi. Füruzan'ın, öteki genç öykücü arkadaşların bu uzun mu uzun öyküler yazmak güçsüzlüğünü yeneceklerini ummak isterim.

KİŞİ DEĞİŞİR

25 Ocak 1972

Bir arkadaşınız iş kurmuş, başarmış da... Ya da yüksek bir göreve gelmiş... Bir zamanlar aranızdan su sızmayan, meyhaneye, sinemaya gittiğiniz, dertleştiğiniz, düşler kurduğunuz biri. Yanına yaklaşmak şimdi bir sorun. Sesi de değişmiş, oturuşu, kalkışı da. Masaya elini dayadı mı, telefonu açtı mı, o kişi bildiğiniz, sevdiğiniz kişi değil. Yabancılık duyuyorsunuz. Yaklaşmamalı yanına, o hep sevdiğiniz insan olarak kalmalı içinizde. Ne denli az görürseniz o denli iyi... Ama doğal değil mi bu? Bu değişme. Her durum, her yaş, her yeni görünüş, duyuş, düşünüş bir şeyleri yenilemez, ya da eskitemez mi bizde? Kafasındaki düşünceler, amaçlar, istekler değişmiş, kişi de değişecek elbet. Hem nedir kişi dediğin? O kadar büyütmemeli. Suçlamamalı «o da değişti» diye. Ben suçlamıyorum, ama yaklaşamıyorum eskisi gibi o kişilere. Elimde değil. Bildik bir yabancı var kar-

şımda bir bakıyorum. Elimi sallıyorum içimden ona, uzak bir rıhtımda kalmış bir dost sanki. «Ayrılıyorum, ayrılıyorum, ordayım» demiş şair. Benimki tersi, ordayım ama ayrılıyorum, kopuyorum. O dosta da, kendime de, yabancılaşıyorum.

ONGER'İN ANİSİ

28 Ocak Cuma

ONGER'İN eşi bir dosya getirmişti bana. Odasını, kitaplığını, masasını «tasfiye» etmişler. İşe yarar saydıkları belgeleri, yazıları ayırmışlar bir yana. Üzerinde «Oktay Akbal» yazılı eski bir dosya. Günlerce açamadım kapağını. Bugün açtım artık... Gazetelerden kestiği eski yazılarım, konuşmalarım. Bende bile bulunmayan : Paul Valery Üzerine, Bahçe Tiyatroları, Harp Karşısında Şiir gibi yazılar, Yedigün'de Sait Faik'in bizimle yaptığı resimli röportaj. 1947 yılının havası doldu odama. Beyaz ipekli boyun atkısıyle, elinde sigarası, alaycı yüzüyle Fahir orada. Elit kahvesinin süslü duvar kâğıtlı köşesi, oturmuşuz, konuşmuşuz. Eleştirmeci Onger, Orhan Veli için, «Ne yazacaksa yazsın, nedir o mırın kırın? Nedir o bilmeceler?» demiş. Sait'in o yazısı bir tatlı öyküdür. «Genç Edebiyatçılar» adlı bir öykü. Bize söylemediğimiz sözleri söyletir, ona buna çattırır. Sözde bana soruyor «Halide Edib'i nasıl buluyorsunuz?» Ben de «Kerime Nadir'den iyidir» demişim. İlginç bir yeri var bu yazının, şurası : «Gençlerden biri : Bizde de böyle mükâfatlar olmalı, değil mi? diyor. Bir diğeri : Nerede bizde Goncourt biraderler gibi zengin olmuş, zengin ölmüş yazıcı?» Nerden bilsin Sait, ölümünden sonra Sait Faik Hikâye Armağanının kurulacağını? Her yıl bir öykücünün bu ödülü kazanacağını, adına törenler, ziyafetler tertipleneceğini? Anacığının bıra-

kacağı paranın, kendi yazdığı öykülerin getirdiği telif hakkının bu işe ayrılacağını?

Sonra Fahir'in mektupları, benim mektuplarım... Öykülerim için yazdığı uzunca bir inceleme. Üç kez yazmış, üç kopyası da var. En son çalışmasını, elyazısıyla düzeltmeler, eklemeler, çıkartmalar yaptığı yazıyı vermeli bir dergiye... Sonra bir tüzük: «Genç Yazarlar Birliği». İlk yönetim kurulu, ben, Birsel, M. S. Onat, Ş. Özdenoğlu, Onger. Sonraları Fahir bu kuruldan ayrılmış. İstifa mektubu da var. Umudunu kesmiş. Zaten çok geçmeden de derneği kapattık. Gereksiz «gaile»ler açtı, açıyor, açacak diye... 1946'nın yazını hatırlıyorum. Tifodan yattığım o üç ayı. Fahir'in gidiş gelişlerini. Yaşama bağlayan inandırıcı konuşmalarını... Sonra 1949'daki mektuplar... Benim mektuplarım. Ankara'dan yazdıklarım, bir evliliğin ilk günlerinde. Benimle yaptığı bir konuşma, verdiği yargılar... Mektuplarında benden iki üç yaş büyük olmanın ağırlığı, deneylerden geçmiş birinin kesinliği: «Bu sözler hayatın silindirinden geçmiş bir dostunun ulaştığı bazı gerçekleri taşır» gibi cümleler...

Saklamalı çekmecede dosyayı. Belki bir gün gerekir birine. O, 1940 - 1950 arasındaki yılları, bir genç kuşağın yetişmesini, edebiyata atılmasını, umutlarını, düşlerini yakından duyup anlamak isteyen bir meraklıya, bir inceleyiciye... Belki de benden sonra «tasfiye» edilir bu dosyalar, bu kâğıtlar, bu yazılar. Ne gereği var saklamanın der bir el, yırtıp atar çöp sepetine. Şu anda benim titizlikle sakladığım öteki kâğıtlar, mektuplar, yazılar, resimlerle birlikte...

KIZILAY'DA İKİ KIZ...

6 Şubat Pazar

SABAHIN sekizi. Kızılay'da kimse yok. Soğuk sıfırın

altında yirmiye yakın. Dolmuş durağına gidiyorum. Parkın önünde iki kız bir delikanlı fıs fıs konuşuyorlar. Eski bir entari, yırtık bir hırka sırtlarında. Delikanlı paltolu, atkılı. Kızlar hiç üşümez gibiler. Konuşmalarını rüzgâr getirdi birden : «Evine götüreceksin ...ceksin dimi» diyor kızın güzel olanı. Apaçık, dümdüz, çekinmeden. Delikanlının niyeti bu tabii! Sözde evini temizletmek için pazarlık yapıyor kızlarla. Kız anlamış sözcüklerin ardındakini. Belki o da istiyor, pazarlığa onu da katacak, değerini artıracak. Bir an kıza baktım, masmavi gözleri var, biçimli bir yüz, düzgün bir çift bacak. Al giydir kuşat, sonra çıkar iyi bir havada Kızılay'a! Üşümüyor mu? Ben donuyorum, kulağım, burnum koptu kopacak. Oysa on dakika oldu otelden çıkalı. Bu kızlar iş aramaya gelmişler. Çalış Güven parkına. Gittim karşıda durdum, baktım ne oldu diye. Delikanlı iki adım atıyor, gider gibi. Sonra geri geliyor. Olmadı, anlaşamadılar. Kızlar parka girdiler, ne yapmaya, kimi beklemeye? Neydi adları? Nerden gelirler, nereye giderler, ne olurlar sonra? Şu güzel kızı bekleyen gelecek nedir? «Asiye'yi Kim Kurtaracak?» Kimse. Kendileri bulamaz mı bu kurtuluş yolunu? Gösteren de yok! Göstermeye kalkışan da. Şubat sabahının donduruculuğunu duymuyorum artık. Bir kor var içimde. Gittikçe alevlenen.

BİR «BAŞKA İNSAN»...

19 Şubat Cumartesi

BİR insana alışmak... Hep onu aramak, onunla birlikte olmayı istemek... Belli bir yaştan sonra ağır bir yük oluyor bu. Kişi eski alıştıklarıyla yetiniyor. Yeni ilişkiler, dostluklar, arkadaşlıklar, hatta seviler aranmıyor. Ne denli çekici de bulsanız, ne denli itil-

seniz de bir kişiye doğru, ne yapıp yapıp kendinizi toparlıyorsunuz. Daha önce bu yollardan çok geçtiniz. Bir kez daha geçmek mi? Her ilişki bir sürü sorun getirir. Her yeni dost dünyamıza tedirginlikler katar. Oynatır bizi yerimizden. Değişik açılmalar havalar estirir. İyi belki. Ama yılların verdiği bir ağırlık olmasa üstünüzde. Yaşlılık nedir deseler, kişiye verdiği ağırlık, yavaşlık duygusudur derim. İçimizde bir yıkılış. Değer verilecek şeylerin bile bir yerde değersiz olabilişi. Bunu önceden görüş...

Halkevlerinin kuruluş günü. Kırk bilmem kaç yıl geçmiş. Sergi Sarayındayım. Halk oyunları, söylevler. Seyircilerin arasında dolaşmak daha ilginç. Ne de kalabalık vardı, şaştım. Herkes kendi dünyasında, ben de. Kimse görmüyordu beni, bizi. Bir kişi değildim sanki, benden ayrılmayan o ikinci ben'i taşıyordum yanımda. Eli elimde, sıcaklığı içimde. Kaçmak istedim bu gürültüden, bu davul zurna sesinden. Çıktım, o kaldı, benim öbür kişiliğim. Kaldı kalabalıkların içinde. Bir daha nerde bulacağım? Ne zaman?

OLAY ÖYKÜCÜSÜ OLMAK

27 Şubat Pazar

OLAY öykücüsü olmak küçültücü bir şey midir? Sanmıyorum. İlle de olaysız öykü yazılacak değil ya! İlle de öykü zekâ, düş oyunlarıyla dolu olacak değil ya! Olay öyküsü yazmak bir bakıma üstünlük sayılmalı. İyi yazılmışsa, öykü yalnızca olayın etkisine dayanmıyorsa... Bir öykücü için başka bir öykücü «vaka hikâyecisi» demiş. Öteki de kızmış. Niye kızar? Niye önemsiz sayar olay öykücüsü olmayı? Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Samim Kocagöz yaşamdaki ilginç olayları başarıyla edebiyata soktukları için

ün kazanmadılar mı? Kimse bir şey dedi mi onlara? Öyküleri olaya dayanıyor, ya da dayanmıyor diye hiçbir öykücü suçlanamaz. O öykücü bu çeşit sözlere kapılmamalıydı. Ama kapılmış, olay öykücüsü olmadığını ispat etmek için de uzun mu uzun bir öykü yazıp yayınlamış hemen. Bir karı - koca arasında geçen bir yıldönümü gecesi. Daha çok içte geçen bir öykü. Ama nerde önceki yazdıkları, nerde bu? Olmamış. Yapay kalmış, inandırıcı değil. Niye «kendin» olmazsın, niye onun bunun sözünün etkisinde kalırsın? Neysek öyle olmalıyız. Şimdi ben tutsam o öykücü gibi trajik olayları işleyen öyküler yazsam nasıl karşılanır? Hele bunu salt «ben bu işi de başarırım, alın bakın» demek için yapsam, yüzüme gözüme bulaştırsam...

YAŞAM DERKEN

13 Mart Pazartesi

YAŞAM üzerine öyle çok düşünüyoruz ki! Gereği yok. Yaşamayı bir yana bırakıp... Düşüneceğine yaşamaya bak! **«Bize yaşamayı yaşam geçtikten sonra öğretiyorlar»** demiş Montaigne. Bunun için mi? Öğreten de yok ya! Kendimiz öğreneceğiz yaşamı, ancak kendimiz. Nerde başlar bilmiyoruz, nerde bitecek onu da. Durmadan düşünüyoruz yaşam nedir, anlamı var mı diye birtakım sorularla. Yaşayamadığımız için yaşam konusunda düşüncelere dalarız gibi gelir bana. Hatırlıyorum dopdolu yaşadığım günleri : mutlulukla, ya da acılarla dolu olsa da yaşadım o anları iyice. Sindire sindire... Ama düşünmek de yaşamaktır. Yeni çıkacak kitabıma «Yazmak Yaşamak» adını koydum. Sonra düşündüm yaşamak mı, yazmak mı, yoksa herkesin yaşamından kaçmak, saklanmak mı?

Kendini yığından ayırmak mı? Gerçekten yaşamamak mı?

«Yaşamak neden böyle içler acısı, neden bir uçurumun yanı başından geçen daracık bir yol gibi...» Virginia Woolf güncesine böyle yazmış. Ergeç bir gün hepimiz o yolda olduğumuzu hatırlayacağız, o uçuruma düşmeden, düşerken, düşmek üzereyken...

İNSAN KÖPEK

19 Mart Pazar

«AŞILMAZ bir duvarın önünde yaşamak köpekçe yaşamaktır.» Camus'nün bu sözünü tekrarlıyorum kendi kendime. Yolda, evde, çalışırken, dolaşırken. İnsanca yaşamak duvarları aşmakla, yıkmakla olur, biliyorum. Ama yıkamazsan, aşamazsan!... Yaşamak için bir köşeciğe, bir duvar dibine sığınırsan, onunla yetinirsen! O zaman insanlıkla kalmaz ilgimiz. Köpekleşiriz. Hatta köpek olmadığımız, köpek yaratılmadığımız için köpekten de aşağı düşeriz. İnsan-köpek olmaktır bu. Aramakla, karşı koymakla, direnmekle, daha iyi, daha güzel için savaşmakla insanlık sınavımızı veririz. Kalsak da o sınavda, bir kez denemeye değer. O deneyi de ancak insan yapar, köpek değil, insan-köpek hiç değil...

AĞRILI GECE

26 Mart Pazar

ÖLÜME doğru mu? Neden hemen ölüm gelir akla. Birlikte yaşıyoruz, içimizde taşıyoruz, ondan mı? Bir ağrıyla uyandım. Yalnızım koca gecede. Herkes uykuda. Pencereyi açtım. Bağırmak gellyor içimden.

Uyandırmak milleti. Neden neden? Sen acılar içindesin diye! Niye rahatını kaçırmalı uyuyanların? Öyle yattım, böyle yattım, geçmedi o ağrı. Nedir, nedendir, niçindir? Bilinir mi? Bir hücre, hücreler içinde, azgınlaşabilir birden! Ya da şudur budur. Saat ikiydi. Kitaplar karşımda, ama okumak neye yarar, neyi düzeltir? Odada dolaştım bir süre. Şu ağrı bir geçse! Nasıl geçerse geçsin, geçsin de! Yok olmalı, acıyı duymamak için. Böyle anlarda yok olmak istenirmiş, nedenini anlıyorum şimdi. Annemi hatırlıyorum, böyle kıvranırdı odasında. Avuntular icat ederdik. Şöyledir, böyledir. İşi büyütüyor sanarak... Acısını böyle sözlerle yok edeceğimize inanarak... «Geceler böyle geçiyor» derdi. Sözcükler ne denli anlatır, verir bir gerçeği? Yaşamalı; acıları, mutlulukları tadmak için, bilmek için yaşamalı. Acı arttı saatler geçtikçe. Sabahın altısı. Bir solgun ışık pencerede. Sevindim: Güneş geliyor. Acı azaldı mı, hayır, ama bir dost yaklaştı pencereden, sıcak, yakın, avutucu. Ölüm kaçar güneşten. Öyle gelir bana. Güneşli günlerde sanki kimseler ölmez. Hep yağmurlu olacak, hep karanlık, rüzgârlı... Yatıştı o ağrı, dindi, yok olmadı büsbütün, ama uyudu kaldı. Bir gün gene ayaklanır, bir gece, bir sabah. Bir gün. O beklenen gün.

OKURKEN

30 Mart Perşembe

YIĞINLA kitap. Neyse ki çok hızlı okurum. Bazan sayfaları atlarım da! Bir kitabı bütün satırlarıyla, bütün sözcükleriyle okumam için o kitabı çok, ama çok sevmeliyim, beğenmeliyim. O kitaba çok engin bir saygı duymalıyım. Böyle kitaplar ne yazık ki, ya da çok şükür ki, öylesine çok değil! Yoksa bu kadar kitabı nasıl okurdum? İrwing Stone'un Jack London'unu

okuyorum bu günlerde. London'un şu sözünü kitabının ilk sayfasına almış : «Gerçeği gizleyip saklıyorsanız, ya da herkesin içinde bütün açıklığıyle ortaya koyamıyorsanız, gerçeğin ne olduğunu bilmiyorsunuz demektir.» Gerçek saklanamaz. Gerçekten de saklanılamaz. Bunu anlamak için London gibi büyük bir yazar olmalı kişi? Küçükler küçücükler gerçeği istedikleri gibi bozup değiştireceklerini sanırlar. O gerçekler sonra ezer yok eder onları. Ölümlerinden sonra izleri kalmaz bu dünyada... London'un yaşamı da bir roman. Stone yaşam öyküleri alanında usta bir kişi...

Bir yandan da «Dost Mektupları»'nı okuyorum ordan burdan. Nayır, bunca yılın getirdiği mektuplardan bir seçme yapmış, herkesin okuyabileceği, okumasında yarar gördüğü parçaları sunmuş bize. Hisar'dan, Güntekin'den, Örik'ten, Ataç'tan O. Kemal'e dek... Mektupların içtenliğine inanırım. Yalan söylemez onlar. İşte Sabri Esat 1928'de Yaşar Nabi'ye şöyle yazıyor Dijon'dan : «Biliyorsun ya, Eyfel kulesinden sizlere bağıracağım. Vaadimi unutmadım.» Bağırdı mı sonra, Paris'e gidince? Hepsi birbirinden ilginç bu mektupların. Bir çağı çiziyor, çoğunu tanıdığım edebiyatçıların dünyalarından birer kesit veriyor. Birden okunmaz bu kitap. Ben de sakladım dost mektuplarımı. Koca bir çantanın içinde onlar. Bakarsınız bir gün, onlara da sıra gelir gözler önüne, gün ışığına çıkmaya, yaşamaya. Sürekli okuduğum, ama dinlene dinlene araya zaman koya koya okuduğum bir kitap, «Tutunamayanlar.» Roman mı? Roman elbet. Ama alışılmadık, yabancı. Yepyeni bir tadı var yalnız. Oğuz Atay bir mizahçı. Acısı tatlısı karışık bir humour havasında yazmış romanını. Takılıyor şuna buna, kendine, bize, gelmişe, geçmişe. Alaya alıyor iyice. Roman, Roman olmaktan uzaklaşıyor bu arada. Deneme, makale, inceleme, anı, günce, öykü,

şlir. İlle de bir türe sokmak niye? Ben çok sevdim. Alıp baştan sonuna dek okunacak türde romanlardan değil. Aç istediğin yerden oku, olur. Daha iyi olur. Öyle yapıyorum ben de. Bölüm bölüm okuyorum. Baş ucumda duruyor. Galiba daha uzun zaman da duracak. Hem bir cilt daha var çıkacak. Demek «Tutunamayanlar»'la dostluğum kolay kolay bitmeyecek. Ne iyi! Sonra başka kitaplar: başka yazarlar, başka evrenler...

YAZMAK YAŞAMAK MI?

7 Nisan Cuma

«YAZMAK Yaşamak» çıktı. Yetmişe yakın yazı var. Çoğu Cumhuriyet'te yayınlanan bu yazıların ortak özelliği öykü - deneme, söyleşi - öykü türünde olması. Tam deneme sayılmaz bunlar. Ama «denemeler» dedik çaresiz. Ne diyeceğiz başka? İlle de bir türe sokmak gerekmiş gibi yazılanlar! Ben öyküler diyebilirdim. Hepsinde bir öykü çekirdeği var. Bazılarını ünlü öykülerimden de çok beğeniyorum. Kalır mı bunlar? Yarın okunur mu? Bütün çabamız yarın diye bir zaman parçasında okunmak. Ne olacak, elli yıl sonra alacaklar kitabımızı, okuyacaklar, beğenecekler, ya da beğenmeyecekler de ne olacak? Bana ne. Ben nerdeyim o zaman? Şimdi Ömer Seyfettin'in, Sait Faik'in bir yazısını okuyorum, onlar ne kazanıyor? Hani, o ruh denen değer varsa birşeyler duyar belki. Ne güzel bir umut bu, bir avuntu! Oysa inanmıyorum, inanamıyorum. Yazmışız işte, hepsi o kadar. Kitaplarda toplamışız o yazdıklarımızı. Halka, bugüne, yarına sunmuşuz, bırakmışız. Bizden bir parça. Yaşamamızdan bir iz diye. Hepsi bu. Evet, hepsi. «Yazmak Yaşamak.» Bu adı sevdim. Ama acaba yaşamak mı yazmak? Benim için öyleydi, öyle de. Ama ger-

çek yaşamak mı? Yoksa gerçek yaşamı yaşamamak mı, duymamak mı, yazmak?

GÜZELLİK ESKİR

16 Nisan Pazar

GÜZELLİKLER çok kullanılınca eskir. Şarkılarda, şiirlerde, filmlerde böyle olur hep. Bir güzellik «kendince» olunca güzeldir. Garip bir söz gibi geliyor bu. Yüz defa, bin defa duydunuz mu, gördünüz mü o güzeli, o güzelliği umursamaz oluyorsunuz. Kızıyoruz, bıkıyoruz, giderek tiksinmeye başlıyoruz. Adileşiyor güzellik sık sık karşımıza çıkarsa. Bir şarkı duymuştum aylarca önce, hoşlanmıştım. Sonra baktım herkesin ağzında her yerde karşımda: «Sev Kardeşim.» Şimdi duydum mu nerdeyse kulaklarımı tıkayacağım. Az kullanılmalı güzellik. Sık sık karşımıza dikilmemeli. Güncel bir şey, tekdüze bir şey güzel olamaz. Güzellik, ara sıra görülen, sevilen bir nendir. Yok olduğu, yok sayıldığı zaman varlığını duyuran...

TEKDEN ÇOĞA

20 Nisan 1972

BİR günde çok gün yaşamak... Sabah ilk uçakla Ankara'ya gittim. Akşam uçaklarından birliyle döndüm. T.D.K.'nda Radyo-Televizyon yargıcılar kurulunda bulundum, bandlar dinledik, yazılar okuduk. «Barış»'a uğradım, «Cumhuriyet»'e uğradım, dostlarla konuştum, Kızılay'da dolaştım, ona buna telefon ettim. Hepsi oldu. Hepsi sığdı bir günün içine. Her dakikasını yaşadım bir tek günün. Yorulmadan, koşuş-

madan, soluk soluğa kalmadan. Gece Ankara'da tek başına kalmak sıkıcı... Ölümü hatırlatan bir şey. Nedense elli yaşa doğru her şey ölümü duyuruyor. Biraz fazlaca! Yalnızlık iyiden iyiye yasak oldu bana. Hep hareket istiyorum, kalabalık, gürültü... Eskiden tek başıma kalmaktan hoşlanırdım. Bir yolda yalnız yürümek. Bir ıssız kahvede oturmak. Kendimle yetinmek... Yaşlılık, tekten çoğa gitmek. Birken, çok olmak... Çağın sıkıntısı da eklenince. Her gün en umulmaz, en şaşırtıcı, en üzücü konularla, durumlarla, olaylarla karşılaşınca hele!.. Uçak Yeşilköy'e inecek. Garip bir tınlama. Bütün ışıkları yanmış İstanbul'umun. Üstüne üstüne gidiyoruz, o aydınlığa doğru...

ŞİİR BİR KEZ YAZILIR

26 Nisan Çarşamba

BİR şiiri yazmışsınız. Yıllar önce. Kitaplara geçmiş, derlemelere, belleklere. Sonra bakıyorsunuz şair o şiirini değiştiriyor. Bambaşka bir şiir oluyor o. Şairi değil mi, değiştirir! Ama değiştirebilir mi? Hakkı var mı buna? Gece Necatigil'deydik. Yemekte bu konu tartışıldı. Necatigil «değiştirir» diyor. Hatta daha da ileri gidiyor, «Başkaları da değiştirir» diyor, «daha da iyi olur» diyor. İşte bu olmaz. Nâzım'ın şiirini yıllar sonra genç bir şair alacak değiştirecek! Necatigil'in şiirini çağdışı bir şair yeniden yazacak! Aksal'ın, Cumalı'nın, Tarancı'nın şiirlerine başka bir şair istediği biçimi verecek, şu mısraı atacak, yeni bir mısra ekleyecek, ya da mısraların yerini değiştirecek! Necatigil «olur» dedi, dönmedi sözünden. «Nice ünlü şairin şiirlerini yeniden yazsam daha iyi olur» dedi. Hilmi Yavuz da, ben de karşı çıktık. Sonu mu gelir bunun? Bir kargaşa, bir gürültü... Şiir

«kendi», «özgün» güzelliğini yitirir bambaşka bir şey olur. Bir şiiri, bir kişi yazar. Topluca yazılmaz şiir. Hele başkası kalkar düzeltirse, iyi edeyim derken temelinden de yıkar o şiiri. Ben, yıllar sonra kendi şiirini bile düzeltemez bir şair, derim. Yirmi yaşındaki Necatigil'in şiiri başkadır, ellisindeki Necatigil'in başka. İşte dün, bugün yazdıkları... Dokundu mu gençliğinin mısraına kırar bir anda. Okurlarıyla birlikte... Şiir bir kez yazılır. O da yazıldığı andır.

DENİZDE DUVARLAR

5 Ağustos Cumartesi

BİR plâj köyü. Pencereden bakıyorum... Sabah denizdeydim, kimsecikler yokken. Bir bendim masmavi suları ilk bozan. Yürüdüm, yürüdüm denizin ortasına kadar. Kumlar, ufak balıklar görünüyor dipte. Herkes uyuyor. Yaşamın bir dönüm noktasında gibiyim. Böyle duyuyorum. Nereye, bilmiyorum? Bir şey bitti. Üzüntüsüz, sıkıntısız. Kişiliğimi bir giysi gibi bırakmak, çıkmak gitmek. Kişi belirli zamanlarda başka biri olmalı. Hep aynı kalmak, hep aynı şeyleri duymak, hep aynı insanları, dostları, yüzleri... Bir bıkkınlık dört duvar gibi çevremde. Bakıyorum çok kalın değil o duvarlar, çok sağlam da değil. Bir itsem. Şu yüzmeyi öğrenemedim. Yürüyorum suda, hoşuma gidiyor sabah suları. Az sonra plâj dolacak, seçkin kadınlar, erkeklerle. Paralı kişiler, kendi alanlarında ün yapmış. Daha kimse gelmeden döndüm eve. Odamdayım, yazılar bekliyor beni, daktilo, kâğıt, gazeteler, kitaplar. Bir yerde bir insan, bir yazgı, bir serüven, ya da bir başka yaşam. Yok hem ince, hem kalın o duvarlar. Yalnızım, hep yalnız kalmak özlemini duyuyorum. Gitmek, çekip gitmek. Dönmemek. Orası ölüm de olsa...

İÇKİLİ UÇAK

9 Ağustos Çarşamba, Paris

ORLY'YE indiğimde sallanıyordum. Hem sıcak, hem de uçakta içmediğim içki kalmadı. Uçağın lüks bölümündeydim. Bir ayrıcalık. Beyaz, kırmızı şarap, viski, şampanya... İstanbul'dan Paris'e dek içkiler izledi birbirini. Krallar gibi bir yolculuk! Orly'de kendimi yitirdim. Bir karşılayan olacak mı? Yok, olamaz. Yalnızım. Metro gelmiş Orly yakınına dek. Bir yerde indim, başka bir metro, derken Louvre istasyonu. Hotel Vauvilliers, daracık bir sokak. Minicik bir oda. 35 frank. Hemen fırladım, bir küçük kahve, bir omlet, bir yarım şarap. İşte yıktım duvarları. Kimse yok geride hatırladığım. Başkaldırma mı, kendimi bulma mı? Yazmalı hep yazmalı, kırıntısını bile harcamamalı. Bir gün anlayacağım bu günlerin önemini, başkalığını. Bir sinema... Hep sinema çeker beni. Yalnız bir gecede doyurmaz bu duygumu. Yarına, yarına...

PARİS YOK!

10 Ağustos Perşembe

PARİS yok... Her yer boş, pazar gibi bir gün. Kimse konuşmuyor metroda. Nerde Paris, nerde Parisliler? Yalnız yabancılar var her yerde. İspanyollara rastlıyorum nedense. Kuzey garına gittim, ordan Doğu garına. Almanya'dan gelecek trenlere baktım. Sıkıldım, yürüye yürüye Opera alanına. Öğle. Café de la Paix'deyim. Gelenler gidenler hep turist. Ellerde plan. Karı kocalar çoğunlukta. Garsona verip fotoğrafı resim çektirmek. Altmışlık, yetmişlik eşler. Kadın bakıyor kocasına tutkuyla. Dudaklar yaklaştı yaklaşacak. Paris'te ne yapılır, öpüşülür. Ama çirkin böyle

ezbere öpüşmeler. Japonlar, Japonlar... Paris'te bir 1960 nisanına dönebilmek. Capucine bulvarına. On iki yıl önce. Yaş otuz yediymiş. O zamanlar da yaşlı duyardım kendimi. Her zaman. On beşindeyken de yaşıtlarımın en yaşlısıydım. Çok şey görmüş duymuşum gibi... Mini etekler, yaşlılığı daha çok duyuruyor. Bekliyorum. Neyi? Nerden? Yaşamak daha iyi değil mi? Yaşa da nasıl olursa olsun. Yaşa. Ne çok fotoğraf makinesi var. Bu donmuş anları sonra bir daha mı yaşayacaklar? Şaşarım?

MANŞ'I GEÇERKEN

11 Ağustos Cumartesi, akşam

HEP uçakla geldim Londra'ya. Paris'ten kalkar kalkmaz bir anda girerdik o kurşun rengi bulutların arasına, bir pamuk yığınına gömülürdük. Bak aşağıya, bir şey görebilirsen gör. Yok, bir şey yok görecek... Deniz yitip gitmiş, kalın kalın bulutlar, o kadar... Manş'ı hiç görmedim o uçak yolculuklarında. Oysa deniz her şeydi benim için. İstanbul'da üç yanı denizle çevrili bir kentin insanı için... İlle de deniz olacak gözlerimin önünde, içinde. Denizle dolacağım. Mavilikler yıkayacak düşüncemi.

Evet, Manş'ı görmeliydim. Uçakla olmuyordu, öyleyse bu kez de deniz yolundan giderdim. Paris, Calais, Dower, Londra... Aldım bir bilet bir Ağustos sabahı Gar du Nord'dan haydi, tıklım tıklım bir trende ara dur yerini. İngiltere'ye giden Fransızlar, yurtlarına dönen İngilizler, turistler, turistler... Bavullar, çantalar, torbalar. İşçiler, iş aramaya gidenler, sevgililer, yaşlılar, gençler...

Fransa'yı aştık kuzeye doğru. Sabah sekizden on ikiye kadar dört saat. Ne çabuk geçti zaman? Yaşlı bir İngiliz kadını Fransızcasıyle gündelik yaşamını

anlattı bize. Londra yakınlarında bir küçük köy, bir bahçeli ev. O kadar. Herkesin dünyasına girmeliyim. Katılmalıyım düşlerine, acılarına. Ama İngilizler çok konuşmaz öyle, çok anlatmaz, bu kadın yaşlı, ama genç kalmak isteyen bu yaşlı, ondan konuştu gene bu kadar. Yoksa öyle kolay kolay ağzını açmaz İngiliz insanı. Bir Fransız ailesi vardı. Karı, koca, iki çocuk. Ama onlar da tam Fransız değilmişler. Cezayirli koca, Polonyalı eş, bir birine benzemeyen ikl çocuk. Dünya küçük. Herkes birbirinin içinde...

Calais'ye geldiğimizde uzun uzun kuyruklarda toplandık. Vapur oradaydı. Deniz oradaydı. Adım adım ilerledik. Vapura bindiğimde denizi aradım. Oradaydı. Havadan gördüğüm Manş'ı, daha doğrusu görmediğim Manş'ı aradı gözlerim. Kurşun rengi bir deniz. Marmara'ya, Ege'ye, Karadeniz'e alışmış olanlar için deniz değildi bu. Suydu, bulanık bir su. Durdum, küpeşteye dayandım, denizi seyrettim. Kimse denizin benim denizim olmayışının farkında değildi. Bir bendim Manş'ta mavilikler arayan. Sonra gittik bir buçuk saat. Vazgeçtim denizle başbaşa kalmaktan. İtalyan, İspanyol, Hollandalı, Fransız turistler arasında bira içerek daldım başka bir evrene.

Dower'e vardık, gene uzun kuyruklar. Düzenli, telâşsız İngiltere'ye ellerini kollarını sallaya sallaya giremezsin. Nazik görevliler alırlar sizi önlerine, sorarlar, niçin, ne yapmak için geldiniz, ne kadar kalacaksınız, kimsiniz? Verdik yanıtları... Şimdi rahat bir tren. Fransa trenlerine benzemeyen bir tren... Aile gibisiniz bu kompartımanlarda. Yakın birbirinize, ama her kişinin iç bağımsızlığı korunarak... İngiltere'de hep bu duygu vardır. Aile gibi birlikte, ama tek tek bağımsız. Otellerde sabah kahvaltısı bir geleneksel törendir. İnersiniz yemek salonuna. Herkesle beraber, ama gene yalnız...

Dower'i seyrettik trende. Düzenli bir kent. Sonra yeşillik, yeşillik. İşte İngiltere kırları, ağaçları, göz

alabildiğine. Bir tablo gibi bu yeşil rengin içine serpiştirilmiş beyaz lekecikler: koyun sürüleri. Uçuyor tren. Kompartımanda kimse konuşmuyor. «Herkes kendi yalnızlığında türküsüz mü?» Herkes kendi yalnızlığında, ama türküsüz değil. Kendi sevdiği bir türküyü söylermişcesine, ama kimseyi rahatsız etmeden... Sevişen çiftler her yerdedir. Ama gözlerimizle görünmez onlar. Önümüzdedir, yanımızdadır. Ama yokturlar sanki. Size güzel duygular verirler, gizli anılarınızı uyandırırlar. Mutluluk dağıtırlar bir an bakışı takılanlara. Siz de istersiniz el ele, göz göze olmayı sevdiğiniz, özlediğiniz biriyle... En iyi, en temiz duygular büyür, gelişir içinizde çiçekler gibi... Derken, bir de bakarsınız Londra başlamış bile. Uçar tren, uçar uçar. İşte geldiniz, işte Victoria İstasyonu. Merhaba Londra!

LONDRA'DA BİR ODA

12 Ağustos Pazar

LONDRA. Snows otelde bir oda. Cadde üstü, çok gürültülü. Hava terminali karşısı. Bu kente üçüncü gelişim. En yakın metro durağı Earls Court. Bir anda Piccadilly Cicus'tayız. El ele dolaşmak. Yalnızlığı atarak bir yana. İlk kez bir mutluluk duygusuyla dolup taşarak. Vitrinlere bakmıyoruz hiç. Dolaşıyoruz kendi evrenimizin sokaklarında... Sonra gene o kalabalık metro asansörlü istasyon, köşedeki bakkaldan bir şeyler almak, küçük bir viski. Otelin penceresini sımsıkı örtmek, dış evrenden kopmak.

BİR BAŞKASI: BEN

19 Ağustos Cumartesi

BİR vapur Fransa'ya doğru gidiyor hızla. İçindeyiz.

Bir hafta geçti gitti. Londra'yı mı gördüm, Londra mı beni gördü? Bambaşka bir kişiyim dönüşte. Geçmişten iz yok. Yalnız son günler geceler... Tıklım tıklım vapur, yer yok oturacak. Channell'i aşıyoruz. Birazdan Calais. Gene o dopdolu tren, akşama Paris... Bir yerde bir şeyler bıraktım. Eski kişilliğimi. Anılarımı, boşluğumu, yalnızlığımı. Bir daha duymayacağım şeyleri. Kendimi bir başkası gibi hatırlıyorum şimdi. Ben miydim bir ay, bir yıl, on yıl önceki kişi? Karanlık yok karanlıkta bile. Dalgalar çarpıyor bordamıza. Yerimizi kim kaparsa kapsın, dayanıp küpeşteye seyrediyoruz: Doğayı değil kendi içimizi.

NEREYE DÖNÜŞ?

22 Ağustos Salı

DÖNECEĞİM. Nereye? Bıraktığım yere mi, kendime mi, kendim sandığım, yıllarca bir yük gibi taşıdığım insana mı? Atmak kendini çok kullanılmış bir nesne gibi... Tanımamak, unutmak. Kopmak, kopmak, kopmak nice nice şeyden. Olabilir mi? Korkardım eskiden böyle duyguların gölgesinden bile .Kapıyı vurdum kapattım korkuların odasını. Uçsuz bucaksız bir yerdeyim. Nereye baksam ayni şeyi görüyorum: bana doğru geliyor, bana bakıyor, gülüyor, atılıyor, duruyor, sesleniyor. Bir insan. İnsandan da ileri. Ama olur mu insandan da ilerilik, başkalık, değişiklik? Hayır, tam bir insan, gerçek insan. Seven, sevilen. Yoktan var eden. Uçağım iki gün sonra. İstanbul'a dönmek istemiyorum. Hep burada, orda kalsam. Eskiden bıkardım beş on gün sonra, kentimi arardım, bir sokak köşesini, insanlarımın sesini, otobüslerin gürültüsünü. Şimdi hep burda kalmalıyım. Paris diye değil, neresi olursa olsun, anılarıma girmemiş, anı olmamış, beni görmemiş, tanımamış, bilmemiş, tanık

olmamış eski günlerime... Öyle bir yer aramak. Bulmak. Yoksa da yaratmak.

DÖNEN KİŞİ

24 Ağustos Perşembe

UÇAK Roma'ya indi az önce. Tıklım tıklımdı. İndik dolaştık. Sonra içeri zor girebildim. Işıklı yerlerden geçtik. Şimdi boş uçağım, bomboş. İstanbul'a gidiyorum. Orly'de kaldı bütün güzellik, bütün tad, bütün mutluluğum. Belki bir başka uçakta izliyor beni, ya da ben onu. Cumalı'nın bir şiiri vardı: «Kocaman bir uçak olurdu aşkımız». İtalya kıyıları aşağıda, belki de Adriyatik. Geçen günler karmakarışık kafamda. Bir gün gelecek bir bir hatırlayacağım, dirilteceğim her anını. Tek tek yaşayacağım saatlerini, dakikalarını. Şimdi bir başka uçağı düşünüyorum. Beş dakika arayla kalkan. İstanbul'a böyle dönmedim hiç; hem korkunç mutlu, hem korkunç hüzünlü. Sanki ben değilim o dönen kişi. Giden başkaydı, dönen daha başka. Benim ikinci kişiliğim dirildi çıktı öne, aldı dizginleri...

BABAMIN OYUNLARI

3 Eylül Pazar

UNUTMAK, unutmak, unutmak... Kendimi. Açtım eski bir çantayı. Babamın bana yazdığı mektuplar, kartlar. Annem saklamış hepsini. 1932 tarihli bir mektup. Zeki Rıza imzalı. Ünlü futbolcu Zeki yazmış sözde. Kime mi? Babama. «Alâeddin, Nihat, Fikret ellerinizden öperler» diye bitirmiş. Bir masal dünyasına dönmek, içinde yaşadığım gerçeklerden kopmak. Kapıyı kilitledim, pencereyi açtım ardına dek. Babam yaz-

mış bunu. Beni aldatacak, kendisinin bir zamanlar ünlü bir futbolcu olduğuna beni inandıracak. Koskoca avukat, kırk beş yaşındaydı o günlerde. İşi gücü bırakmış, bir mart günü geçmiş daktilo başına, Zeki'nin ağzından kendisine bu mektubu yazmış, postaya vermiş, adresine yollatmış. Beni şaşırtmak, bu istediği. «Muhterem hocam efendim», diyor sözde Zeki. «Son Yunan maçından sonra talebelerinizin sizi ziyaret için yüzleri kalmadı. Senelerce emek vererek yetiştirdiğiniz bizler sizi in yüzünüzü ağartmadık. Onun için sizden utanıyor ve sizi ziyarete gelemiyoruz. Son günlerde İngiliz antrenörünün gazetelerdeki beyanatını okumuş, bu adam bizleri istemiyormuş, biz ihtiyarlamışız. Sizden çok rica ederiz başımıza geçiniz, ben sizin eskisi gibi muavininiz olayım, şu İngilize bir ders verelim. Arkadaşlarla dün akşam konuşurken sizin Almanlarla maç yaptığımız zamanki muvaffakıyetinizi anlattım. İlk haftaymda birbiri arkasına attığınız golleri hâlâ unutamam. O maçta birinci ve ikinci haftaymlarda kaydettiğiniz dört gol hakkında o zamanki Alman gazetelerinde yazılı olan cümleler Fenerbahçe kulübünün kütüphanesindedir.»

Ayağı hiç futbol topuna değmiş miydi babamın? Belki biz mahallenin arasında oynarken önüne kadar gelen topa bir şut atmıştı, o kadar. İlkokulun ikinci sınıfındaki oğlunun gözünde yücelmek mi istemişti, yoksa birkaç dakika için başka bir yaşamın içinde duymak mı kendini? Sararmış bir kâğıt... Yıllarca kalmış annemin sandığındaki eski anılar tomarında. Şimdi o da yok, o sandık da yok. Bir bavulda duruyor hepsi. Arada bir çıkarıp bakacağım. Benimle birlikte yok olup gidecek, bu da, başka anılar da...

OLACAK OLAN, OLUR

10 Eylül Pazar

BAKIYORUM, yabancı bir oda. Kavuniçi perdeler.

Uyanır uyanmaz elimi uzatıyorum, boşlukta kalıyor. Yok radyom, yok yanıbaşımda. Burası her zamanki odam, her zamanki yatağım değil. Sessizlik içinde bir yer. İçimde bir kuş çırpınıyor. Mutlulukla ürperiş arası. Bir çay, peynir ekmek. Sevi büyümüş büyümüş koskoca bir varlık olmuş. Gözleri var, saçları var. Ben yıllar yılı yetiştirdim o seviyi bir gül fidanı gibi. Rengi, kokusu benzersiz. Elimi uzatıyorum, tutuyor. Gözleri var, bakıyor. Uzakta bir yerden gelen radyonun sesini duyuyorum, çirkin bir şarkı. Her şeyi bozabilir. Bozamıyor ama... Çirkinlik yitip gitmiş evrenimden. Bir ayna olsa baksam kendime, bu ben miyim, şurada yatan, şu yeni perdeleri, şu ilk kez gördüğüm halde hiç yabancısı olmadığım eşyaları seyreden kim? «Bir ben vardır bende benden içeri», O gizli ben çıkmış dışarı, öteki beni, ya da ben sandığım bir yaratığı tutuklamış, atmış varlığından öteye. Ona neler bağlıysa onları da. Olur mu bu? Bir mucize. Oluyor demek. Olacak. Zor olacak, ama olacak!

BİR ROMAN «72 YAZI»

12 Eylül Salı

KUMSALDA kimse yok. Biramı içiyorum ağır ağır. Koca dalgalar kopup geliyor uzaktan. Karadeniz bir güz öğlesini yaşıyor. Yaz ne çabuk geçti! Ağustos 1972'yi hep yaşayacağım. Dopdolu bir ay. Bu yaz bir dönüm noktası oldu. Bir çizgi çektim kendi yaşantıma. Birdenbire. Birdenbire mi? Hiçbir şey öyle birdenbire olmaz. Damlalar ağır ağır düşer. Bir damla nasıl birikir zamanla? Öncesi var damlanın da. Taştı bardak. Götürdü beni o seller. Defterime bakıyorum. Karga burga notlar, çabuk çabuk çiziktirilmiş. Bir ad, bir yer adı, bir tek cümle. Herşeyi hatırlatır bana. Bir gün yazmalı 72 yazını. Roman olarak. Anı olacak kadar uzak değil daha. Yaşıyorum içinde. Uzaktan

geliyor. Yanıma. Defteri kapatıyorum. Biramı içiyorum.

GÜZEL YALNIZLIK

13 Eylül Çarşamba

K. HİÇBİR şeyi düşünmek istemiyorum. Yalnız bu an var. Bu gün var. Bir balkondan seyrediyorum Karadeniz'i. Koca koca dalgalar kopup geliyor açık denizden. Kimse yok plâjda. Uçsuz bucaksız kumsalda dolaşmak. Biraz güneş açtı. İki Alman genci kumda cambazlık yapıyor. Bir genç kadın denize giriyor. Derken ayağa batan bir çivi. Paslı mı paslı. Doktora koşuyorum, ilâçlar, topallayarak dönüş ta oradan... Gazino da boş. Eylül'de yaz bitiyor mu? Yoksa bu yağmur mu kaçırdı herkesi? İyi de olmuş. Bize bıraktılar bütün bu güz güzelliğini. Üç gün sürecek bir yalnızlık. Ne iyi! Güzel yalnızlık adını vermeli buna. İkili yalnızlık. Tek'te birleşen bir sevinin büyüyüşü, genişleyişi, nerdeyse bir apayrı evren oluverişi. Resimler çektim. Dolaştım el ele. Gerçekle düşü hep karıştıran ben, yokluyorum el yordamıyla bu mutluluk duygusunu. Var, evet canlı o, sıcak, yaşıyor, yaşayacak...

HIZLI, ÇOK HIZLI

14 Eylül Çarşamba

ÜÇ gün bitti. Gene çabucak. Her şey çok hızlı. Niye bu denli hızlı? Anlıyorum. Gecikmeleri kapatmak. Kaçırmamak bir büyük mutluluğu. Üzüntü verir her mutlu an. Hemen ardından. Kişi demek çok büyük mutluluğa dayanamıyor. Üzüntüler yaratıyor. Geçmişlere gidiyor ille de bir şey bulacak. Huzurunu kaçırsın da ne olursa olsun! Yağmur yağdı bugün K.'a. Kimse yok denizde. Dolaşan bir ben, bir biz.

DÜŞMAN DOSTLUK

15 Eylül Cuma

BİR vapurla Boğaz'ı geziyoruz. Yabancı gazeteler onuruna bir yemekli gezi. Gazeteciler, yazarlar, dostlar, tanıdıklar. İçkiler geliyor, gidiyor. İçkinin bir yerinden sonra kişinin içinde gizli kalmış bir başka kişi çıkıyor senin yerine yerleşiyor. Karşımda nerdeyse otuz yıllık bir dost. Dost sandığım biri. Birden bir düşman oturuyor o kalkıp gidiyor da. Alaylı, sulu sözler. Yakışmıyor. Bilmediği tatmadığı bir duyguyla eğlenmek. hiçbir zaman olmadığı, olamayacağı bir sağtöreci kesilmek. Biliyorum, tanıyorum onu. Ne denli uzak olduğunu sağtöre adına yaptığı konuşmalardan. Bilmiyor muyum, tanımıyor muyum ben seni? Tatsız konuşmalar. Bir dostluğun bitiş çizgisi çekilmeli. İstemiyorum, gülüyorum, uyarmak istiyorum. Tanımıyor beni hiç. Bu yüzden yapıyor bütün bu yanlışlıkları. Yanındaymışım, görmemiş bile! Yalnız kendi bencil duygularıyla yaşayan bir kişi. İnsan olamayan biri. İnsanca duymamış, düşünmemiş... Vapur Beşiktaş'a yanaşıyor. Atlıyorum iskeleye. Yürüyorum bir yokuşu. Yürümekle varamam oraya. O gitmek istemediğim yere, o bıktığım insana. Şimdi sıkı sıkı yapışmış bana, yıllar yılı ite kaka canımdan bezdiren o değil sanki. Bu denli içtensizlik korkunç. Korkutuyor beni. Sonuna dek yürümeli, kaç saatte gidersem gideyim, hatta hiç gidemeyeyim!.. Beşiktaş'ta ufacık bir yer, ayakta içilen bir bira, karmakarışık satırlar çiziştirmek...

YANILGIDAN UYANMAK

22 Eylül Cuma

ÜÇ gündür Ankara'daydım. Bir uçak kalktı gitti. Ben

de gittim o uçakla beraber, oysa yerimdeyim, alandayım, bir koca tozlu camın ardındayım. Uçak küçüldü küçüldü. Geri dönmeli, insanların arasına karışmalı. T.D.K. Yönetim Kurulu toplanacak. Akşam arkadaşlara rastladım bulvar boyu, Tütengil, Karaören vb. İnsanlar seni dıştan görür ancak, dıştan yargılar. Nice yakınında olsa da göremez seni. O arkadaşın da hiçbir zaman göremediği gibi. Oynamış, sözcüklerle yaşam boyu. Bakıyorum içi boşmuş o yanyana dizdiği sözcüklerin. Kendiliğinden bir anlam, kimi kez büyük birer anlam çıkmış. Hani bir oyun oynarcasına! Bilinçli değil yaptığı, rastgele. Böyle olmasa anlardı, duyardı, bilirdi. İnsana saygısı olurdu. Yokmuş! Suç kimde, bende, onda değil. Onu gerçek yüzüyle görmek istemeyişimde. Bunca yıl birlikte yaşarız da eş bildiğimiz kadını bile anlayamayız; tanıyamayız. Aldatmak, kandırmak kendimizil Kolay gelir bu. Bugün de böyle geçsin, hele bir yarın gelsin... Sonra yıllar boşalıverir, zincirinden kopuverir bir anda. Tepeden aşağı. Altında kalırsın ne yapacağını bilemeyerek. Derken bir silkiniş, bir anlayış herşeyi. İtiş çevrendeki ağırlıkları. Koşmak bir aydınlığa, bir seviye.

EMİRGÂN YAĞMURU

28 Eylül Perşembe

EMİRGÂN'DA yağmur. Bir kıyı lokantası. Şiş kebab, bir şişe pembe şarap. İki insan kopmuş çevreden. Nasıl dönülecek, nereye gidilecek? Aranmaz, sorulmaz. Tek bir taşıt yok. Yağmur saçlarımızdan süzülüyor. O gidecek. Ben ne yapacağım sonra? Gene mi bir içkili yer? Bu kez tek başıma, bu yağmurda? Taksi arıyoruz, yok yok. Kimse durmuyor. Islanıyoruz. Hiç konuşmadan. Soğuk bir eve gidecek yağmurda.

Ben saat bire doğru yine bir eve. Bir zamanlar evim saydığım bir yere. Hep yabancısı olduğum, hiçbir zaman gerçek anlamıyle benimsemediğim, konuk sayıldığım bir ev. Yağmur dinmeyecek. Bir taksi durdu, bindik. Kimseler yok yollarda. Yağmur sindirmiş herkesi. Bir yol başında iniyoruz. Gidiyor. Ben yeniden araba bulmalıyım, yürümeliyim. Yağmur istediği kadar yağsın. Su etkileyemez beni.

SON İPLER

14 Ekim Cumartesi

YİNE o oda. O perdeler. İki gündür. Sabah kalktım bir öykü yazdım. Bir daha okumadım. Adı da yok. Dalgalardan söz eden bir öykü. Koca koca harflerle acele acele. Yerde halının üstünde uzanmış kitap okudum bir süre. Sonra yemek, sonra gene kitap. Kırk yıldır burdayım sanki. Bunun dışında bir yaşantım olmadı. Kimseler olmadı. Hep bu duyguları yazmalı. Dışına çıkmamalı. Oysa ben gazete yazarıyım aynı zamanda. Okurlar güncel yazılar bekler. Politikadan, şundan bundan... Geçtim daktilo başına. Zorladım kendimi, yazmalı, okurlar için yazmalı. Ne desem, ne etsem?.. Öyküyü okumaya kalktım olmadı. Biraz daha okusam yırtıp atacağım, iyisi mi dursun bir süre defterin arasında. Zamanla bir tad, bir anlam kazanır... Yarın da burdayım, ama sonra gene o eve dönmek. Gene o yüz, o bakış, o yılların düşmanca davranışlarının birdenbire iyiliğe, dostluğa dönüştürmeye zorlama, içtensiz, zoraki, gene de düşmanca... Bitirmeli, koparmalı son iplikcikleri...

KENDİMİ YAŞAMAK

21 Ekim Cumartesi

ÜÇ bavula sığdırdım nice şeyi: Kitaplar, yazılar, çamaşırlar, giysiler. Daha neler neler var arkamda ka-

lan! Varsın kalsınlar öksüz çocuklar gibi. Attım bir taksiye, doğru G. Bomboş bir kat. Yalnız perdeler var. Dışardan boş değilmiş gibi. Bir yatak var. Masa da, sandalye de, her şey o yatak. Yeni evim burası. Tek başıma yaşayacağım burda. Çıkıp dolaştım Bağdat Caddesinde. Bir şey aramayarak. Anılar her zaman gelmez zaten. Hem isteyen, çağıran da kim! Ben «kendimi» yaşıyorum, günümü gecemi, haftamı, ayımı... Hepsi benim, onun, bizim. Yabancı değilim yaşadığım anlara. Yaşamdan korkmuyorum, tiksinmiyorum. Neydi o son öyküler! Döndüm eve, balkonun duvarına iliştim, baktım sokaktan geçenlere. Kimse benimle ilgili değil. Girdim içeri, yatağa uzandım, güneş çekiliyor yavaş yavaş. Son öykülerimden birini buldum. Nasıl da umutsuzmuşum, nasıl da yenikmişim, nasıl da ölümün eşiğindeymişim, durup dururken: «Yok düş yok, anı yok, hayal yok. Anlam aramak yok. Ölüm, o var işte. Bugün yarın. Şu kapının, bu yolun ardında. Şu merdiveni inince, karşıki yola çıkınca». Şimdi ölüm diye bir şey yok. Zor yakalar beni! Kaçacağım ölümden de, ölümsü duygulardan da... Ne gereği var yaşamak dururken ölmeyi istemenin, beklemenin. İşte yeni bir ev, yeni bir yaşam.

«YAŞATIRSIN YAŞAYANI...

30 Ekim Pazartesi

BİR doğum günü. Uzaktayım. Yanındayım. İnsan sevdikleriyle birliktedir hep. Annemi hatırladım. Yaşasaydı, mutlu olurdu. Beni bırakmazdı. Onunla ilgili ne varsa aldım. Defterleri, mektupları, resimleri. Ta iki yaşından seksen yaşına dek hep aynı yüz, aynı anlam... Pelür kâğıdına yazılmış bir şiir. Babam yazmış, 1929 Ekimin on dördüncü günü yazmış bu şiiri. «Bir elemli güzele...» «Nedir yine yüzündeki parıltılı

damlalar» diye başlıyor. Kaç yaşındaydı annem? Kırk yoktu herhalde. «Ağlamaktan vazgeç artık beyhudedir figanlar» diyor daha sonra da... «Beni yaşat başın için geldi artık o demler». Neden bu denli üzülmüş babam? Yazıhanesinde oturup dururken kalkıp daktilosunun kırmızı harfleriyle yazmış bu şiiri. Hatırlarım o Erika daktiloyu. Sonra ne oldu bilmem? Tereke günü satılıp gitmiş olmalı. Şiir kalmış işte, annem titizlikle korumuş onu, defterlerinin, mektuplarının, resimlerinin içinde. Bir süre ben de saklayacağım, sonra unutulup gidecek. Ha var ha yok olacak, babam, annem, evimiz... «Yaşatırsın yaşayanı güzel yüzün gülerse — Fani olan bu hayatın sonu mutlak hazandır — Yaşamazsan bu günleri sana kalan hüsrandır.» Ronsard da böyle demez mi? «Göçüp gittiğimiz gün biz de bu dünyadan — Unutulur sevdiğiniz sevildiğiniz — Sevmeye bakın geçmeden güzelliğiniz.» Bir yaş günü... Öncekileri hatırladım bir bir. Çocuklar büyüyecek, yetişecek, bizlerden ister istemez kopacak. Yalnız kalacaksınız. Yalnız kalacaklar. Yalnız kalacağız. Yalnızlığımız içinde yeni bir sevi, yeni bir yaşam kurarsak, bu gücü kendimizde bulursak. Tek başıma bütün bunları düşündüm yatakta uzanarak. Evimin tek eşyası. En güzel eşyası!..

HAYALETLER GECESİ

7 Kasım Salı

KORKUNÇ şeyler değil onlar. Birer gölge o kadar. Hepsi de bana yakındılar bir zamanlar. Benim evrenimin kişileri. Evet yoktular onlar yıllardır bu yaşamda. Öldüler deyin isterseniz. Size göre öldüler, ölüdürler. Ben zaman zaman yaşarım onlarla. Canlı sayarım her birini. En mutlu anlarımda gelirler yanıma. Düşlerde, gerçeklerde... En üzgün anlarımda gelir-

ler. Kapı açılır. Pencere oynar yerinden. Bir esin içindedirler. Uzaktan seyrederler beni sanki. Ancak çok mutlu olmalıyım, ya da çok üzgün. Her ikisi de aynı sonuca varır. Çok mutluluk birden üzgünlüğe döner. Çok üzgünlük de bakarım bir anda çok mutluluğa...

Önce annem gelir. O, hep o. Bir park kanapesinden kalkar. O kış güneşin sıcaklığını duymak için, ya da ilkyazların tadını tadmak için çıktığı parkın kanapesinde yaşlı kadın dostlarının yanından. Öyle girer odama. Perişanlığıma bakar acır, belki de sevinir. Bir şey söylemez. Boynuma sarılır. Sonra babam gelir bin dokuz yüz otuzların giysisi ile, gri paltosu, ufak bıyıkları, canlı gözleri... Bakar o ilkokul öğrencisi oğlunun gözlerine. Bezginleşir. Demek zaman akmış, o aynı kalmış, kırk beş yaşında. Bense geçmişim babamın ölüm yaşını. Ağabeyi olmuşum babamın. Bakar durur bana, bir şeyler diyemeden. Derken büyük babam, derken ölmüş arkadaşlarım, derken sevdiklerim, o delikanlılar, genç kızlar, kadınlar...

ELLE TUTULAN

15 Kasım Çarşamba

FICHTE «Sevi hiç bilinmeyen bir şeye karşı duyulan istektir» demiş. Birazcık değiştireceğim: «Sevi her yönüyle bilinen bir şeye karşı duyulan bir istektir». Evet, çağ değişti, bilinmeyen bir şey ne sevilir, ne istenir. Karanlıktan değil, aydınlıktan yanayız. Sevdiğimizi, istediğimizi, özlediğimiz bir düş olmaktan çıkarmalıyız, elle tutulur, gözle görülür bir varlık olmalıdır o.

26 Kasım Pazar

«HER umudun dibine daldıktan sonra aklın vardığı tek gerçek sonuç, herşeyin bir hiç olduğudur... Ün, sevi, mutluluk, bunların bir teki bile gerçek yaşamda yoktur. Demek biz herhangi bir konuda düşüncemizi belirtirken herşeyden önce kendimizi aldatıyoruz. Bir şeyin var olduğuna inanmak için önce, bir düş kurup, ona sonradan tapmak, küfretmek, yüceltmek, ya da yerin dibine batırmak için... Hepimiz birer Don Kişot'uz. Hatta Don Kişot'tan daha da bağışlanmaz, hoşgörülmez durumdayız. Çünkü dev diye gözümüzde büyüttüğümüz şeylerin gerçekte birer değirmen olduğunu biliyoruz, onları ille de birer dev gibi görmek istiyoruz.»

Alfred de Vigny'nin büyük bir bölümünü çevirdiğim «Bir Şairin Güncesi»'nden bir parça. Herşey bir hiçtir dedin mi, bir anda «hiç», herşey haline geliverir. Kesinlikler zararlıdır, tam ters bir kesinlik de doğru olabilir. Vigny umutsuz bir anında yazmış olmalı. Herşey «hiç» olamaz. Belki genel hesaplaşmada ha var ha yok olmuşsun, eş... Hiç'le hep içiçedir, birbirini tamamlayan iki kavramdır. Hepimiz birer Don Kişot'uz derken doğru söylemiş. Kimimiz biliyor bunu, kimimiz farkında değil. Bilen, trajik bir Don Kişot, bilmeyen, komik...

BAŞKALARINDAN KURTULMAK

1 Aralık Cuma

SARTRE 1962'de şöyle yazmış: «Ancak şimdi, seksen dört yaşındaki annemden kendimi kurtarabildim.» «Sözcükler» kitabı yayınlandığında Sartre'ın çocukluğunu anlattığı bölümleri okuyan annesi şaşıp kal-

mış: «Ne yazık, çocukluğundan hiçbir şey anlayamamış» demiş bir kadın dostuna... Çok korkarmış Sartre'ın üvey babasından söz etmesinden. İkinci kez evlendiği için Sartre'la kendi arasında bir şeylerin kırıldığını anlamış. Hiç değilse ölümünden sonra bunları yazacağını sanırmış...

Kişi başka kişilerden, hele ana, eş, çocuk gibi yakın kişilerden kolay kolay kurtaramaz kendini. Bir yıl, on yıl... Oysa onlar kendilerini, zamanı gelince pekâlâ kurtarıyorlar senden. Kendileri için yaşıyorlar. O zaman anlar birden gerçeği, kimi kez geç kalarak, kimi kez ucu ucuna... Sartre annesinin ikinci kez evlenmesinden acı duymuş. Annesi ancak seksen dört yaşındayken yakasını kurtarmış elinden, etkisinden... Etkiler, baskılar da yarar sağlar yazara. Bir duyguyu daha derinden eşelemesine, köklerine inmesine yardım eder bu. Bir duyguda derinleşmek gereklidir, onu iyice tanımak, tanıtmak, sonra da başkalarına anlatmak için...

İTENİ İTECEKSİN

3 Aralık Pazar

ÜÇ arkadaş Levent'te buluştuk. Arnavutköy'e indik yürüye yürüye. Şölen'de içkili bir yemek. Bakıyorum bir iki ay içinde dostlarda bir takım değişmeler olmuş! Biri «Sen gizli dünyanı açmazdın ki? bizlere» dedi. O değil miydi bir süre önce «Arkadaş ben senin durumunu biliyorum, bana güvenebilirsin, çok haklısın» diyen. Şimdi uzaklaşmak hevesinde! Tutacak değilim ya sıkı sıkı! Kendi bilir, kendini. Uzaktım uzak. İçtim, ama herkesten ötedeydim. Bir kırgınlığın içindeydim. Niye böyledir? Niye böyle davranırlar? Özel nedenler var. Senin yanındayken birden karşına geçecekler. Herşeyi bildikleri halde bilmezlikten gelecektir. Ben senin ilk tanığınım diyen, bir çeşit

doğrucu sayar kendini, dürüst bir kişi bilirim onu. Niye bu yan çiziş, bu kaçış? Ayrıldık, tek başıma kaldım, bütün bunları düşündüm. En yakın bildiğin insan bile bakıyorsun ülkeler ülkeler uzakta senden. Bırakıvermiş, itivermiş, işine öyle gelmiş. Sen ne yapacaksın, seni iteni sen de iteceksin, görmeyeceksin, bırakacaksın bencil yaşantısına, korkaklığına, dürüstlük adı verdiği bir aldanışın ta içine...

GECEDE YALNIZ

6 Aralık Çarşamba

BİRİ izliyor sanki... Gecenin karanlığında, kaçarcasına çıktık. Kentin bir ucundan öte ucuna. Dolmuş, vapur, dolmuş. Elektriksiz bir oda, bir masa, iki sandalye, bir büyük yatak. Sıcak bir ev içi. Dışarısı buz gibi... Sessizlik. Yaşam nereye gidiyor? Bizse bir yerlere kendimiz gittik sanıyoruz. Oysa yaşam götürüyor bizi. Altımızdan çekiliyor yer, sen istediğin kadar diren, karşı koyamazsın, duyguların değişimi bu, başkaldırışı bu. Senin içindeki o gerçek kişiliğinin... Sindiremezler, baskılar altında tutamazlar daha. Bir itişte yere serersin hepsini, o sahte dostlar, o bencil arkadaşlıklar, o yapay yakınlıklar... Hepsi senin ezilmen, tükenmen içindir! Boyunduruk gibi taşırsan yaşamı, iyisin, hoşsun, bir de kalk at o zincirleri, o bağları, ara bul, özgürlüğü. Gör o zaman! Hepsi düşmandır, karşıdır, kendilerinin özleyip yapamadıklarını sen yaptın ya, itileceksin, kakılacaksın, mutluluğunu piç etmek isteyecekler. Hepsi birden...

EN GERÇEK KİŞİLİĞİM

14 Aralık Perşembe

G.'de. Kasım da geçti gitti. Yeni bir yıl geliyor... Bir konukluktayım. Genç insanlar... Dünyaları da genç.

Sorunları da.. Benim uzun yıllar öncekl sorunlarım! Bir kez daha yaşayamam gibi gelir o sorunları, o çözümlemeleri. Kendimi, kendi dışımdan seyrediyorum. Karşı koltukta oturmuş «ben»'l görüyorum birtakım gençlerle konuşurken... Arada yıllar var. İnemem ki evrenlerine! Anlayışlı bir ağabey olmak. O kadar!.. Yürüdük sonra, eve kadar. Geceyarısı iki insan, uçup geçen taksiler, ıslaklığı havanın, bir yağmur önsezisi... Kişi nerden gelip nereye varıyor. Kendimi tanıyamam bir ayna olsa karşımda. Hep başka birlyiz. Dünkü ben de öyleydi, önceki günkü ben de... Bu geceyarısındaki kişiliğim galiba en gerçeği. Araya araya bulduğum, sonunda...

SABAH GEZİSİ

27 Aralık Çarşamba

RUMELİHİSARI'NDAN Bebek'e yürüdüm sabah sabah. İsteyerek. Yoksa taşıtlar çoktu. Saat dokuz çubuk. Ufak gazinolar kapalı. Niye erken açmazlar? Sabahları içmek yanlış denilmiş bir kez. Yoksa ha akşam ha sabah! Belki sabah içkisi daha iyidir. Gece içtin mi sabaha kadar uyuyamazsın bir türlü. Hele biraz ölçüyü kaçırırsan. Ama nerde sabahları içki masasına oturacak vakit? Olur olmaz düşüncelerle geldim Bebek'e. Eskiden tramvaylar kalkardı üç vagonlu. Rahat rahat giderdik ta Eminönü'ne. Şimdi otobüs ya da dolmuş bulacaksın. Derken sabahın şiiri dağılıp gidecek o kalabalıkta.

YAZILAMAYAN...

30 Kasım Cumartesi

BAKIYORUM defterime. Bir çok günler boş. Yazmamışım. Oysa yaşamamın en dolu günleri anları. Kı-

sacık notlar var kiminde. Kiminde de uzun öyküler, yaşadığım güzel anlar... Ayrıntılarıyle. Bunlar yayınlanamaz. Yalnız kendim için saklayacağım. Arada bir okuyacağım. Yaşam saklanan bir değer. Gözlerden, başkalarından. Hatta kendimizden... En güzel yaşantılar yazılmaz, yazılamaz. El sürülemez bir daha. Bozuluverir, kırılıverir bir yerinden. Anlamı kalmaz. Belki duyulur arada bir. Kimse gerçek güncesini yayınlayamaz sanırım. Günce biçiminde bir roman yazılır ancak. Güncelerde, bir yazarın ancak yayınlanabilecek anıları, izlenimleri, duyguları, düşünceleri yer alır. Gerçek yaşantısının herkesle ortak kimi anıları... Hatta kişi gerçek düşüncelerini yazamaz kendi özel defterine bile. Kendinden bile korkar. Nerde kaldı başkaları?..

EDEBİYATI SEVMEK

31 Aralık Pazar

EDEBİYATI sevmek... Bir şeyi sevmek için önce onu tanımak gereklidir. Bilmediğiniz, tanımadığınız bir şey sevilemez ki! Yaşayan bir şeydir edebiyat. Canlı, diri güncel, eskimeyen. Size her zaman dost, yakın. Yaşamın kendisi. Alırsınız bir romanı, bir şiir kitabını, kendi iç dünyanızın bulanık karışık evrenine gidersiniz birden. Çözümleyemediğiniz duygularınızın bir açıklığa kavuştuğunu duyarsınız. Roman kahramanının yerine geçersiniz. Bir dize aydınlığa çıkarıverir sizi. Yaşam gerçekleri nedir, insanoğlunun ölümsüz yönleri hangileridir, anlayıverirsiniz. Budur edebiyat işte. Boş zamanları öldürmek amacı değil. İnsanı insan eden bir güçtür.

Bir lisede yaptığım konuşmada bunları söylemiştim. Eski defterlerin birinde karşılaştım. Ne denli etkiledi öğrencileri bilmem? Bir eğitim işidir edebi-

yat sevgisi. Durup dururken olmaz bu, zamanla, yavaş yavaş kurulur. Birinin temeli atması gerekir. Bir babanın, bir ananın, bir yakının. Öğrencileri zorlarlar böyle toplantılara gelmeye. Bazan bir iki ders de kaynar gider arada! Dışarda hava güzeldir, çocuğun aklı ordadır. Sen istediğin kadar edebiyatı sevdirmeye uğraş. Yaşam ağır basar. Şunu anlatabilsek: Yaşamdır edebiyat, yaşamı sevmekle edebiyatı sevmek birdir. Yaşam sevgisi de doğal değildir bence, onu da öğretmek gerekir, yaşadığını duymayı, tatmayı. Evet, herşey bir eğitim işi. Edebiyatı anlamak da, yaşamı anlamak da...

1973

«BAŞKA, BAMBAŞKA»

7 Ocak 1973 Pazar

AÇILIR kapanır iki koltuk var. Bir de öylesine masa. Üç de bavul. Bir yatak. Evimin tüm eşyaları. Odadan odaya gidip geldim. Dışardan böyle görünmez: Perdeler, tüller, hepsi tamam. İçeriye girseler şaşarlar! Siz göreceksiniz sokağı, sokaktakiler sizi görmeyecek. Sinsi sinsi geçip dönenler var. Bakıp geçiyorlar. Bir şey göreceklermiş gibi. İnsanlar hep ilgilenir varla yokla. Burda aylardır yaşıyorum işte. Sabah erkenden çıkıp, gece karanlıkta geliyorum. Yalnızlık yasağını kaldırmışım. Yalnızım işte. Bir insan yalnızsa bir evde ne var bunca ilgilenecek?

Koltuğu, masayı çektim balkon kapısının önüne. Kalorifer iyi yanmış bu sabah. Bir kitap aldım. M.Ş.E.'nin öyküleri. Öğleyi buldum okumakla. Bir kitap alır götürür kendi evrenine. Varsa öyle bir evren. Kimi kitaplar, yazarlar, boşuna harcarlar zamanı. Kuramazlar evrenin en küçüğünü bile. Niye yazarlar öyleyse? Her gün sabahları masa başına geçip dirençle üç beş sayfa yazanlar varmış. Bunlara Pierre Hamp, yazı tüccarları adını verir bir kitabında. Hamp da nerden çıktı durup dururken? Bir zamanlar, 1945'lerde İlhan Berk'le Hamp avcısı olmuştuk! Boyuna Hamp arardık Yüksekkaldırım kitapçılarında. «Çalışmanın büyük şiiri» diye bir şey tutturmuştu İlhan o sıralarda. Kendi de öyle şiirler yazardı, benim de buna benzer

şeyler yazmamı isterdi. Garipler Sokağı'nda bir ara ben de kapıldım bu havaya. Romanın baş taraflarındaki düş görme bölümü o günlerin ürünüdür.

Dalıp gittim. Yıl 1973. Garipler'i yazarken, İlhan da «İstanbul» şiirlerini yazardı sokak sokak dolaşarak. Geceleri de bizim Fatih'teki evde kalırdı. Çiftesaraylar bahçesine giderdik, ayrı masalarda yazardık, yazardık. «Kurşunkubbeler Şehri»'ni anlatırdı, ben de Fatih'teki bir sokağı, insanlarını, daha da çok kendimi... Otuz yıl olacak nerdeysel Fatih'teki Garipler Sokağı'ndan Göztepe'deki Santral Sokağı'nal Koca koca defterler almak, oturup yazmak. Anıları düşlere karıştırarak, başımdan geçenleri geçmeyenleri, gerçekleri özlemleri, hamur gibi yuğurup bir yaşam bütününü oluşturmak...

Şimdi yaşamamın en güzel günleri. Her bakımdan. Acı yok mu, var, ama yakan, batan, ısıran bir acı değil. «Başka, bambaşka». Şairin yazdığı gibi. Nedir o başkalık? Bir gerçeğe vurmak kafamı. Sıyırıp atmak yalan giysileri. Yapay bir çevreden kurtarmak kendimi. Görev bellediğim zincirlerden. Kopmak «kendim» sandığım bir kişiden. Bir yeni insan olmak, bir yeni insanla...

OKŞAR SAÇLARINI...

12 Ocak Cuma

BURASI çok sıcak. O ev buz gibidir. O üşür şimdi. Çabuk çabuk hazırlanır. Bense koca bir yataktan kalkmak istemiyorum. Dün gece arkadaşlarla birlikteydim. Meyhaneden meyhaneye! Anday, Karaören, Tütengil, başkaları. Çok içmiş olmalıyım. Gece nasıl geldim? Bir taksiyle galiba. İkiden sonraydı. Hemen uyumuşum. Güneş doluyor perde aralığından. Tozlar tek tek seçiliyor. Evi temizletmeli. Ne çabuk kirlenir

şu evler! Kalkıp dolaştım her odayı. Mutfakta bir meyve suyu. Gazete olsa, yazımı okusam. Haberler... Radyoyu açtım. Ne garip halk türküleri var! Hem anlamlı, hem anlamsız. Nerden çıkmış, nasıl çıkmış bunlar. Kapattım radyoyu. Tam bir sessizlik. Bu evde daha kaç gün, kaç gece geçireceğim? Sıcaktan bunalıyorum. Sabahın insanların, satıcıları geçiyor. Balkona çıktım, çağırdım, sekiz portakal, bir kilo meyve... Gittim yıkadım bıçakları, tabakları. Yoldadır o şimdi. Koşa koşa bir okula. Otobüs dolu, yer yok, öğrencilere güler, okşar saçlarını...

İKİLİ YALNIZLIK

16 Ocak Salı

PİLİÇ, çorba, portakal suları... Üç gündür hastaydım. Birden kendime geldim. Bilmiyordu, haberi yoktu. Bir telefon. Zorlukla çıkıp köşeye dek... Kar kapatmıştı bahçe yolunu. Evde de bir şey kalmamış. Ateş yüksekti. Derece yok. Kimse bilmiyordu ne olduğunu, ne yaptığımı. Bir sıcak çorba, bir ilâç. Boyuna ıhlamur içip durdum. Sonra o geldi. Umutlar getirdi. Karamsarlığı kovdu. İyi oldum birden. Yalnız olmadığımı anladım, biri var. Düşünen, seven, anlayan. Gerekliliğimi duyan...

Oturduk karşılıklı portakal suyu içtik. Kar yağıyor dışarda. Yarın gidecek yine göreve. İnsanlar düşman, insanlar yabancı... Sokakta bayram ziyaretine gidenler. Apartmanın komşuları merdivenlerden inip çıkıyor. El öpmeye, kutlamaya, şeker yemeye, çay içmeye... Buraya uğrayan yok. Okyanus ortasında bir ada bu kat. Yalnızız. Binlerce yıl sürecek bir ikili yalnızlık sanki. Kimse yaklaşmasa daha iyi. El değmemesi gereken bir güzellik. Bu yeryüzüne yakışmayan...

KENDİ DALGALARIM

20 Ocak Cumartesi

«ÖLÜ DALGALAR»'ı yazdım. Halının üstüne uzanarak. Mutluluk duydum birden. Çoktandır öykü yazmadım. Hep başlıyorum, bitmiyor. Bir cümle, beş on cümle. Başlangıçlar, bir de bitişler. Sonra unutuyorum ne yazdığımı, niçin yazdığımı. İyi bir öykü mü oldu, bilmem. «Bir meyhaneye giderdim. Kendi dalgalarımı da beraber götürürdüm.» Bir dalga içindeyiz hepimiz. Yabancı dalgalar ortasında çırpınıyoruz. Bir inip bir kalkan. Buz gibi. Kişi kendi dalgalarını kendi yaratmalı. Bir kıyı meyhanesini anlattım. Kendimi mi, kendim bildiğim birini mi? Kimi zaman hep öyküler yazmak, öykülere başlamak, bitirmek geçer içimden. Nedense öyküleri hep el yazısıyle yazarım. Daktilonun tuşları sanki o düş gerçeklerini öldürecek. Kalem, sözcükleri karga burga yazacak ki bir şeyler girsin, gizlensin o satırlara. Daktilonun tuşları sözcükleri somut yapar hep, soyut duygular bile elle tutulacak hale gelir daktiloyla kâğıda geçilirken. Elle yazacaksın öyküyü, şiiri, romanı. Daha sonra bir başkası olur, o öyküleri çekersin daktiloyla temize...

TÜM KAPILAR KAPANDI

25 Ocak Perşembe

YALNIZ kalınca bir üşüme başladı içimde. Geçti şimdi... Bir güven mi, bir huzur mu, bir köşeyi dönmenin güvenliği mi? Biliyorum herşeyi, herşeyimi, herşeyini. Dünyayı yeni anladım. Kendi dünyamı hiç değilse... Atillâ İlhan ne yazmıştı yıllar önce : «Eksik Firari» diye? Hep kaçmak, kurtulmak isteği vardı, o yıllarda yazdıklarımda, bir şeyler çekerdi beni uzak-

tan. Kıpırdayamazdım yerimden, hayallerim düşlerim bile yere zincirliydi. Sabri Esat 1949'da yazmıştı bunu.

Acemi kuşlar gibiydim, kanat çırparken düşüp ölmek korkusuyle dolu... Kaçmak, kurtulmak mıdır her zaman? Kurtulmak, kaçmakta mıdır? Ben kaçtım mı? Birilerinden, bir yaşamdan? Kaçmış gibi değilim hiç. Başkaları kaçtı sanki benden. Ben silkindim yalnızca. Gözlerimi gerçeğe açtım. Bir kapıyı kapattım, bir başkasını ittim ardına dek... Karabasan gibi çöküyor geçmiş zaman. Hepsi, kapılar kapılar gerisinde...

İLK KEZ YAŞANAN

6 Şubat Salı

BİR oda. Yan odadan sesler geliyor. İnlemeler. Bir hasta var. Bir doktor baş ucunda. Bekliyorum korkuyla. Sonuç ne olacak? Korkunç anlar. Tanımadığım, bilmediğim. İlk kez yaşanan bir şey. Sonra çıktık. Bir taksi. Bir başka oda. Bir yatak. Pencereden kent görünüyor. Kar yağıyor, pis dumanlar havada kalakalmış. Elini tutuyorum, ateşi var. Gülüyor yine de.

Gece tiyatro. Strindberg'in oyunu. Evliliği bir boks maçı saymış. Bir karı koca, bir arkadaş. Üç kişi sürekli bir çabada. Hayaller, istekler, özlemler, yenilmeler... Herkesin yaşamıdır bu. Sahnedeki savaş yazarı rolündeki Bozkurt Kuruç'la, aktris bozması bir kadını yaşatan Gülgün Kutlu gibi binlerle, on binlerle, belki milyonlarla insan var yeryüzünde. Seven sevmeyen, bir zamanlar birbirlerini sevmiş, sevmemiş bir takım insanlar. Gong vurdu mu başlıyor savaş. Bir daha vurdu mu, duruyor. Ben ölmem diyor, adam, ben ben ben... Herkesin bir ben'i vardır hiç ölmeyecek sanılan! Ölür o ben, o sen, o biz, o siz. Hepsi ben'de toplanır bunların. Geceyarısı. Yatıyor,

mutlu, huzurlu, güvenli. İlginç bir gün. Anısı hiçbir zaman unutulmayacak olan.

HEM YORUMCU, HEM YARGILAYICI

13 Şubat Salı

BİR çağ, bir yaşam, bir sorun, bir konu, bir toplum olayı edebiyata geçmezse yok olur gider. İlle de yazarın, ya da sanatçının tanıklığı gerek. «Bütün bunlar yaşandı, bütün bunlar bu ülkede oldu geçti» demeleri. Yarının insanları o yapıtları okuyacaklar, yaşayacaklar bu günleri... Budur sanatçının gücü, çağının en güçlü tanığı, yorumcusu olmasıdır. Yalnız bu kadar da değil. Yargılayıcısı da... Hangi toplumda sanatçıya, edebiyatçıya ters düşmüşse o çağın yöneticileri, gelecek kuşaklar önünde mahkûm olmuşlardır. Uygarlıklar sanata, edebiyata dayanarak ayakta kalırlar. Hangi zalim insanları ezmişse, hangi acımasız kişi topluma yanlış bir yön vermişse çağının yazarı, şairi, sanatçısı onu yarınlara alnı damgalı bir kişi olarak bırakmanın yolunu bulmuştur. Zola der ki: «Hükûmetler edebiyatçıya kuşku ile bakarlar, çünkü o ellerine geçiremeyecekleri bir güçtür.»

Son iki yıldır yaşadıklarımıza bakarak edebiyatımızın, sanatımızın yeni bir dönemin eşiğinde olduğunu, daha doğrusu olacağını düşünüyorum. Acı deneyler, yaşantılar güçlendirecek edebiyatımızı, sanatımızı. Yarınki kuşaklar bugünün anlamını belki içinde yaşayan bizlerden daha iyi duyacaklar, anlayacaklar, yorumlayacaklar. Bizlerin, yazarların, şairlerin yazdıkları, anlattıklarıyle...

İNSAN KORKUSU

17 Şubat Cumartesi

«İNSANIN bu dünyada korkması gereken tek hayvan, insandır.» Montaigne'in bu sözünü bugünlerde çok daha iyi anlıyorum. En yakınımdaki insanların davranışları, tutumları hiç de insanlarınkine benzemiyor. Ama hayvanlara da niye kıymalı? Hiçbir hayvan bu denli kötü, kıskanç insanoğlundan daha «hayvan» olamaz. Ne demiş adını unuttuğum o Azerî şairi:

«Nerde bir aslan görürem, korkmirem,
Nerde bir Müselman görürem, korkirem»

YAŞAM DERSİ

20 Şubat Salı

BİR Montaigne özdeyişi: «Bize ancak yaşam bittikten sonra yaşamayı öğretiyorlar.» Binlerce sayfa yazsan bir gerçeği böylesine yoğunlukla belirtemezsin!

42 YAZI

23 Şubat Cuma

«42 YAZI» filmi. Raucher'nin romanını da okumuştum. Film, romandan daha etkili. İlk gençliğin başlangıç yılları, çocukluk daha bitmemiş, yeni aramalar, yeni duygular, yeni tatlar. Bir yandan da savaş. Kocası askere giden yeni evli genç kadının yalnızlığı. O yalnızlık içinde on beş yaşında bir çocuğun yeri, anlamı. Zamanın sisi içinde hatırlanır böyle şeyler. Filmin, ya da romanın kahramanı da yıllar sonra yaşıyor bütün bunları belleğinde. Kişinin belleği koskoca bir kitaplıktır, daha doğrusu bir mikrofilm ka-

taloğudur. Minicik miniciktir anılar. Birer çekirdektir, aç aç içini biteremezsin. Birbirini çağırır anılar. Birer yaşantı oluverir...

42 Yazında liseden yeni çıkmıştım. Lise mezunu!.. Büyük bir şey sanıyorduk bunu. Savaş vardı dört yanda. Savaşa katıldık katılacağız, bizleri de askere aldılar alacaklar heyecanı içimizde. O yazı Suadiye'de büyükbabamın yanında geçirmiştim. Çok güzel bir yazdı. Balkonda oturur, domino oynardık. Adil de gelirdi Çiftehavuzlar'dan bisikletiyle. O sıralarda arsalar çoktu, bomboştu Bağdat caddesinin çevresi. Gider voleybol oynardık dondurmasına. Semtin en güzel kızları bisikletleriyle doluşurlardı ordan burdan. Neler neler hatırlıyor insan. Üstelik küçük, ama içi minicik yazılarla dolu koskoca bir anı defterim de var o yıla ait. Ama açmak istemiyorum yapraklarını Yalnızca hatırlamayı deniyorum o günleri. Bakalım insan ne denli doğru hatırlar geçmişi, otuz iki yıl önceki bir yaz mevsimini? Günce tutmak hem iyidir, hem kötü. Bakıyorum bazen, hiç de hatırladığım gibi değilmiş o kişi, hiç de öyle olmamış o olay, o konuşma, o yürüyüş. Yazıya geçen yaşam donar kalır. Bellekte kalan ise zamanla güzelleşir. Değişir bizimle birlikte de ondan. Oysa deftere yazmışsan gün gün olup bitenleri, bütün gerçeğiyle doğallığıyla görürsün kaç yıl geçse de aradan. Büyük, şiirsiz, sissiz, katı, kaskatı, acı... Herhangi bir çocukluk günleri, gençlik duyguları, sıradan beylik, anlamsız şeyler.

BİR GÜN DAHA

27 Şubat Salı

SEKİZ sayfa daha yazdım. Çok ağır ilerleyen bir roman bu. Belki de yırtıp atacağım yazdıklarımı. Bir daha okumuyorum, okumamaya çalışıyorum. Bitsin,

sonra... İçime işlemiş birtakım şeyler bunlar. Bir yazsam, kurtulacağım. İnsan yazmaya başlayıp bitiremediği bir öyküden kurtaramıyor kendini. İyi kötü, sonuçlandırmak gerek. Başka bir öyküye başlamak zor. Öğle oldu romanı yazarken. Hava soğuk. Elektrik sobası ısıtmıyor. Boşuna para ziyanı.

Gazeteye geldim. Arkadaşlarla Ahırkapı'ya gittik. Kar yağıyor denize, yola. Sobanın başındayız. Konuşuyoruz. Benim aklım ötelerde. Neler diyorlar, dinler gibiyim, ama sesler uzaktan geliyor; çok uzaktan. Gece G.'deyim. Burası iyice sıcak. Mumu yaktım, masa başında hesaplar yaptım. Şöyle olursa böyle olur, böyle olursa şöyle. Şurdan şu kadar, burdan bu kadar. Ne düşünsek, ne yapsak hep paraya dayanıyor çok yalın, kaba bir gerçek. Şiirli bir şey değil para. Ama her şeyi yaratan da o, belki şiiri, sanatı da...

KANYAK - SİGARA

13 Mart Salı

CUMHURBAŞKANI seçimi. Bir türlü çoğunluk yok. Adaylar, Gürler, Arıburun. Yürümeyecek bu adaylarla. Eski evden kitaplar gelmiş. Ne kadar kapağı yırtık varsa, onlar! Neyse Fransızca olduğu için anlamamışlar en iyilerinin bunlar olduğunu. Kitaplıklarda gösterişsiz, at gitsin! Valery'ler, Gide'ler, Ramuz'lar, Green'ler, günceler, denemeler, anılar... En çok okuduğum kitaplar. Eski bir dosta kavuşmuş gibi oldum. Daha yüzlerce kitap var orda. Öksüz, yetim. Kimsenin işine yaramaz, okusalar da anlamazlar. Okumazlar da zaten!

«Konyak üstüne konyak - Sigara üstüne sigara» Cumalı'nın dizeleri. TV seyrederken konyak içmek hoşuma gidiyor. Bir yandan kitap okumak, arada bir ek-

rana bakmak. Gazetelerde başkan seçimiyle ilgilenen yazılar. Ben de yazmalıyım bir şeyler. Hiç hoşuma gitmiyor bu konular, oysa. Ama her gün yazınca herkesin ilgilendiği, beklediği konuları, sorunları da ele almalı. Kesinlemelerden hoşlanır okur. Ne denli «bu böyledir, bunu ben bilirim, siz de benden öğrenin» dersen, o denli beğeniyorlar! Garip şu okur denen yaratık! Yazarı, kendinden «farklı» saymak isteğinde, daha üstün mü, daha başka mı bilmem, ama farklı. Kesinlemeden tiksinen bir yazarın kendini okutması, sevdirmesi güçtür. Haydi bir konyak daha!..

İYİ DUYGULARLA

2 Nisan Pazartesi

«LA FONTAINE'İN masallarını bütün çocuklara ezberletirler, ama çocukların biri bile anlamını duymaz... Duysalar anlamını daha da kötü. Çünkü bu masallarda ahlâk dersleri öylesine ölçüsüzce sunulur ki, çocukları erdemden çok erdemsizliğe itecektir.»

İlkokulda hemen hemen bütün La Fontaine'i ezberletmişlerdi bize. Bugün bile durup dururken başlarım La Fontaine'den bir şeyler söylemeye. Sevmedim birini bile... Sonra Eyüboğlu çevirdi, daha önce Orhan Veli de çevirmişti ya, bunları okuyunca kanım biraz değişti. O ders verme, ille de bir yol gösterme, bir erdem aşılama isteği yok mu, insana tam tersini yapmak hırsını veriyor! Ahlâkçılık edebiyatı yok eder, batırır. Gide, ne güzel söylemiş : «İyi duygularla kötü edebiyat yapılır.» Ölçüsüz ölçüde ahlâkçılık da ahlâk dışına iter, nerdeyse kovalar genç insanı...

İSTİNYE SULARINDA

15 Nisan Pazar

SABAHTAN tepelere çıktım. Bir esin çekti sanki. Papatyalar açmış. Boğaz ayaklarımın altında. Bütün bu evler sabahtan akşama kadar denizle karşı karşıya. Penceremin önünde deniz olmalı. Özlemimi bu. Büyük bir özlem mi, bilmem. 1929 yazını İstinye'de geçirmiştik, koyda bir Ermeni evinin üst katındaki iki odada... Sonra annem çok anlattı, hatırladıkların belki de ondan, onun sözlerinden. Ben bir kayıkhane hatırlıyorum, iki kez de denize düşüşümü. Bir de sandaldan balık avlayışımızı. Boşu boşuna! Yok, başka anılar da var. Altınordu kulübü futalarının birbiri ardına geçişi, sabah uyanırken duyduğum motor patpatları, bir de Necip Celâl'in İstinye iskelesi üstündeki yalısında çaldığı piyano parçaları. Maziler. Sunalar... Bir yokuşlardan indim caddeye. İstinye, şu aşağısı... Yeni kitabıma bu adı koydum : «İstinye Suları». Öykücükler dedim bu kitapta yer alan yazılara. Ben türlerin ayrımına inanmıyorum, öykü, roman, deneme, öykücük. Ne ad verirseniz verin. Elimde olsa «yazılar» derdim hepsine, siz öykü sayın, anı sayın! Bunlar da öykücük işte, ne yapalım. Severseniz okursunuz, benimsersiniz. İlle de okuduğumuz şeyi «bu hangi türde acaba?» diye tanımlamak mı gerek? Yazı işte, yazı! Bir gün tüm kitaplarımı bir dizide toplarlarsa şöyle yazsınlar başına : «Yazı'ar».

SAĞTÖRE ÜZERİNE

18 Nisan Çarşamba

GEL de çık işin içinden. Eflatun «Ahlâk politikayı belirler» demiş binlerce yıl önce. Madem ki, demiş,

politika insanları daha iyi bir yaşama, bir düzene götürmek için yapılan bir iştir, bir eylemdir, ahlâka, yani Türkçesi sağtöreye dayanmalıdır. Makyavelli ise ondan binlerce yıl sonra kitabına şöyle yazmış: «Politikanın ahlâkla ilgisi yoktur». Sağtöre deyin, ahlâk deyin, kendi başına yoktur, var olamaz da ondan yoktur. Ne demek sağtörell olmak? Kime göre, kendine mi, başkalarına mı? İşte bir özdeyiş daha, bu da Fransa'nın ünlü sağcı düşünürlerinden Maurras'ın «Politika ahlâkı belirler.» En gerçekçisi de bu, çünkü sağtöre zamanla değişken bir «şey». Her çağın ayrı bir sağtöresi var, olacak da... Aya giden, bir bombada yüzbinlerce insanı öldüren, uzayı ele geçiren bir dünyanın sağtöresi Eflâtun çağının sağtöresi olamaz! Soyut sağtöre olamayacağına göre sağtöreyi her çağın politikası belirliyor. Makyavelll'nin dediği gibi politika başka şey, ahlâk başka şey. Kişiyi düşünceden düşünceye götüren bir konu bu. Ne çok şey söylenmiş, söylenecek daha da... Sağtöreler değişecek, niye değişiyor diye kızanlar olacak. Kızdığıyla kalacak!

YARIM YÜZYIL

20 Nisan Cuma

OTOBÜSLE Ankara'ya. Arkadaşlarla... Bir şişe şarap yanımızda. Bugün yarım yüzyıllık bir yaşam bitiyor. Elli yaşındayım. Bu sözü duymak, yazmak garip geliyor bana. Aklıma mı gelirdi bu yaşa geleceğim? Babam kırk altısında öldü. Ben ondan yaşlıyım şimdi! Otobüs gidiyor, konuşuyoruz, arada dalıyorum pencereden. Geçen bunca yılı hatırlıyorum orasından burasından. Özellikle son iki yılı, günü gününe, nerdeyse dakikası dakikasına. Bir anlam kazandı yaşamam. Bunca boşa geçmiş zaman, yalnız, anlamsız,

gereksiz üzüntülerin çıkmazında. Kişi kendini harcar başkaları için. En yakınınızdaki bile bakarsınız en uzağınızdadır.

Konur anlatıyor, anlatıyor. Otobüs gidiyor... Bir durakta indik, köpüklü şarabı açtık, kutladık yarım yüzyılın bitişini. Eskiden olsaydı, yani birkaç yıl öncede olsaydım yaşamam bitiyor, elimdeki günler azalıyor, yolun sonu göründü diye bir hüzün duyardım. Şimdi yok öyle bir tat. Yalnız bir acıma üzüntü var eski yıllarımı hatırladıkça. Korkuları büyütmek, sorumlulukları ağırlaştırmak, yaşamdan kaçmak... Bütün bunların ne denli yanlış olduğunu anlamak için elli yaşa gelmek gerekliymiş! Satie ne demişti : «Yaşınız kırka bir gelsin, görürsünüz yaşamı derlerdi. İşte kırkındayım, bir şey göremiyorum.» Kırkında bir şey görememiştim, ama ellisinde görmeyi öğrendim, nice sınavdan geçerek, nice engeli yıkarak, insanların yüzlerindeki maskeleri yırtıp açarak...

Cihan Palas'ın bir odasındayım. Geceyarısı. Yaşamımın yıldönümü!

ŞİİR ACIMASIZDIR

1 Mayıs Salı

COCTEAU'NUN bir sözü : «İnsan kendini şiire vermez, şiir için kurban eder». Birçok şair taslağını gördükçe, hatta yıllarını şiir yazma tutkusuyle geçirenleri tanıdıkça kişi anlıyor bunu, bir yaşam nasıl harcanır, kurban edilir şiir için. Hem de seve seve!..

«BU NİSAN GÜNÜNDE...»

20 Mayıs Pazar

«BU güzel nisan gününde şu salona toplandınız. Niye?» diye sordum çocuklara. Pek bilmem konuşma-

sını oysa. Ama bir soru, yerinde kullanılan bir soru dikkati çeker her zaman. Karşımda bir iki yüz genç var. Gelmişler, toplanmışlar. Zorla. Kâğıda yazmıştım diyeceklerimi, şöyle :

«Bir yazar gelecek edebiyattan söz edecek. Oysa doğa ne güzel, yaşamak ne tatlı! Sırası mı edebiyattan, şiirden, romandan konuşmanın? Ben de sizin yaşınızda olsam bu güzel ilkyaz günü de böyle derdim doğrusu. Edebiyat deyince, okuduğunuz ders kitabını hatırlayarak bir tuhaf oluyorsunuz. Fâilatun fâilatun, bilmem hangi paşanın yaşam öyküsü, şu arapça, farsça sözcüğün ne anlama geldiği. Bıkar insan edebiyatı, edebiyat dışı biçimiyle tanımaktan. Hayır, ben sizden yanayım. Edebiyat ders kitapları, değildir edebiyat. Hatta gerçek anlamıyla edebiyâta karşıdır o kitaplar. Bitmiş, tükenmiş geçmiş ölü yazıları ele alırlar. Çok çok eskide kalanları.»

Nerden hatırladım bu günü? Elime o konuşmanın kâğıtları geçti çekmecemi karıştırırken, ondan. Kimse yok gazetede. Oturup yazılar yazmalı bu kimsesizlikte. Niye hep yazıyı, yazmayı, okumayı düşünmek? Bunun dışında yaşam yok mu? Var. Ne varsa bunun dışında var. Kişi bunu çok geç anlıyor ama...

MUTLULUK BENCİLDİR

23 Mayıs Çarşamba

BİR düşte gibi geçen günler. Kimi zaman öyle dolu, öyle yoğun. Kimi zaman tek satır dolduramayacak kadar boş. Bu boşluk veriyor yoğunluğunu. Bir insanın varlığı yetiyor. Sabah o, akşam o. Ona doğru koşmak akşamın ilk karanlığında. Gerçek düşü aşıyor. Bilebilir miydim, düşünebilir miydim? Ama kendime saklamalı bunları. Tek satır yazmamalı. Gözlerden kaçırmalı. Mutluluk, bölüşülmez, ortak olunmaz,

kimseye sunulmaz. Dağılır gider o anda. Bencil bir şey bu. Yalnız kendiniz için...

GEÇMİŞE YÜRÜYÜŞ

3 Haziran Pazar

İSTİNYE'YE kadar yürüdük. Boş katlar var kıyıda. Tepede evler. Yaşam boyu kurduğum hayallerin en güzeliydi buralarda yaşamak. Ta ilk çocukluk günlerimin anıları diriliyor. 1929 yazı. Necip Celâl tangoları. Deniz üstündeki büyük beyaz yalıda çalınan piyano. İstinye sırtlarındaki böğürtlenler. Koca çayırda koşmaca, saklambaç, top oyunları. Babamın burda yalı almak düşleri. O hep düş kalacak istekler.

İÇMEK UNUTMAK

4 Haziran Pazartesi

BİR duruşma salonu. Dinleyiciler. Benim tanığım dinlendi. İçeri girmedim. Koridordayım. Gelip geçenler. Avukatlar. Akdora çıktı, Canpolat'la beraber. Ne biliyorsa hepsini söylemiş. Biliyorum neler diyeceğini. Bildikleri... Bir de benim bildiklerim var. Kişi kendi yaşamının en büyük tanığı değil midir? Niye başkalarından öğrenmek ister yargıç olup biteni? Niye bana sormaz? İlle de başka biri konuşacak. Benim yaşantımı kim bilir benden daha iyi?.. Gittik Ahırkapı'da bir gazinoda içtik. İçmek, unutmak. Shakespeare'nin Hamlet'i «Ölmek, uyumak» der. Ben de «İçmek, unutmak» diyorum işte. İçkiyi bu iş için yaratmışlar. Kendini herşeyi bir anlığına unutmak için. Sonradan bütün unuttuklarını bir daha iyi hatırlamak için...

ROMAN YAZMAK

7 Haziran Perşembe

ROMAN yazmak. Bir kaç sayfa daha. Şu eski alışkanlık, elle yazmak. Öykü, roman elle, öbür yazılar daktiloyla. Değiştirmeli bunu. Daktiloda harfler tek tek birikir, sözcükler, cümleler kurulur gözünüzün önünde açık açık. Oysa elle yazarsın kargaburga sözcükleri, kendin bile okuyamazsın sonra. Daha mı kolay oluyor nedir? Belki de kimsenin, kendimin bile ilk bakışta okumasını istemediğim için. Şu iki romanı bir an önce bitirmeli. Hep koca koca romanlar yazmak isterim, sonunda ufacık bir kitap çıkar ortaya. Bu kez de öyle olacak. Yazacağım, sonra çıkaracağım. Daha yazarken çıkaracağım bir çok bölümü. Hatta daha yazmadan...

ÇUBUKLU NERDE?

30 Haziran Cumartesi

VAPURLA Çubuklu'ya geçtim. Oradan Kanlıca'ya yürüyüş. İskele yanındaki kahve. Deniz elimin altında. Dalgalar ayağının yanına gelir kimi zaman. Sonra yeniden Çubuklu'ya... Yürümek, yürümek, yürümek. Ne çok severdim yürümeyi. Behçet'le, Salâh'la, Fahir'le... Geçmiş yıllar yakına geldi birden. Bir kez Salâh Birsel'le vapuru kaçırıp Kanlıca'dan Üsküdar'a dek yürümüştük. Son Beşiktaş vapurunu yakalamıştık zorlukla. Bir kez de Necatigil'le İstinye'den Bebek'e. Son Bebek tramvayına... Yürüdükçe geçmiş yaklaşıyor. Bu yolun sonu geçmişin ta kendisi... Ağır bir tifodan sonraki nekahet günlerini geçirdiğim Çubuklu. Petrol Ofisi'in müdürlük yapısı olduğu gibi duruyor. Gidiyorum 1946 yılına. Nerde 1973'teki ben, nerde

1946'daki. İki yabancı birbirine. Karşılaşsalar şuracıkta bu iki insan tanıyamazlar birbirlerini. İyi ki tanıyamazlar... Ya bir de tanısalar?

BİR DENİZ KIYISI

14 Temmuz Cumartesi

BEŞ gündür bir kamptayım. Maden işçileri arasında. Maden-İş'in çağrılısı olarak bulunuyorum burda. Yeni dostlar. Akşamları tavla oynuyoruz. Denize giriyoruz. Kürek çekiyorum. Yürüyorum. Söyleşiyoruz denize karşı. Kimi geceler türküler, oyunlar söylüyor işçiler. On günlük bir bayram sevinci. Voleybol maçları, türlü türlü yarışmalar... Kamp yaşamı bana uzak. Kendi dışımdayım. Alışık olmadığım bir şey bu. Kendimin dışında olmak. Ama kendimi tanıyor muyum? Belki ben değildim bugüne dek tanıdığım kişi, tanıdığımı sandığım kişi. Üst üste kitaplar okuyorum. Sabahları yazılar yazıyorum. Nerde olursam olayım, hep yazmak, hep yazmak. Sonra gazeteye postalamak bu yazıları...

DÜŞMAN TANIKLAR

10 Eylül Pazartesi

GENE mahkeme. Gene tanıklar! Bunlar bana karşı olanlar! Bir kadın. Hiç gelmemiş evime. Nerden biliyor? Başka bir kadın. Bir arkadaş karısı. Polis hafiyesi gibi izlemiş beni. «Pencereden baktım, perdenin altından gördüm onu» diyor. Hiç sıkılmıyor, ölmüş eşinin bunca yıllık arkadaşına karşı saygısız. Kocasına anlatmışım bir şeyler, o da yargıca anlatıyor. Yargıç soruyor: «Niye eşiniz gelmedi, o söylesin».

«Eşim öldü» diyor. Korkunç bir acı büyüyor, büyüyor içimde. Bunlar olacak mıydı? Niye bu kadar uzatıyor bir saçmalığı? Niye direnmek, niye savaşmak, niye karşı koymak? Bir takım yalancı tanıklarla, yalancı yaşamlar uydurarak, yalancı bir düzen, yalancı bir mutluluğun hayallerini kurarak...

ADAY OLMAK

27 Ağustos Pazartesi

ADAY olmak. Bir partiden milletvekili seçilmek. İlginç bir durum. Hiç değilse dört yıl bambaşka bir ortamda yaşamak. 1965'te TİP adayı oldum bir haftalığına. Sonra ayrılmıştım. Uzun bir öyküsü var. Bir gün yazmalı mı? Değer mi? Herşey yazmaya, anlatmaya bağlı. Bakarsın en önemsiz şey değer kazanıyor anlatım gücüyle. Bir iki gün düşler kurmama yetti bu adaylık önerileri. Biliyorum olacak şey değil. Ama kendimi değişik bir çevrede, bir kişilikte, bir havada görmek, duymak da bir kazanç...

BİR ŞEYLERİ KURTARMAK

1 Ekim

BİR plâk. Aragon'un dizelerini Léo Ferré söylüyor. «Biz az şeyle yetineceğiz» diyor. «Herşeye rağmen yaşlanacaksın» diyor, «Bir şeyler kurtarmak gerek, günün gelmesini beklerken» diyor. Kendine mi, bize mi, kime?

DOSTLUKLARDAN...

13 Ekim Cumartesi

ÖYLELERİ vardır, yaşamınıza rastgele girmişlerdir. Ayıp olmasın diye sürüp giden bir tanışıklıktır bu. Dostluk denilir mi adına, bilemem. Bir yere kadar gelir, orada duraklar. Tam çıkmazdadır, çünkü çıkar sürtüşmeleriyle karşılaşmıştır o arkadaşlık denen şey. Böyle tanışlar bir an önce çıkıp gitsinler yaşantımızdan... Ama öte yanda kimileri de var kendi ölümümüz gibidir onların dostluklarını yıkmak, yırtmak, yok etmek. 1945'ten bu yana tam otuz yıl! Az değil. Kahveler, gazinolar, evler, sokaklar, şiirler, yazılar, içkiler, kitaplar, dergiler, gizli serüvenler, gizler girmiş dostluğunuza. Böyle birini koparıp atmak zordur. Sevdiniz onu, dost bildiniz, sonrâ kopuverdiniz şundan ya da bundan... Kişi, durup dururken yaşamaz böyle bir dönemeci, bir hesaplaşmayı. Çok önemli, çok yaşamsal bir şeydir, var olmak yok olmak çeşidinden...

BİR SAVAŞIMDA

14 Ekim Pazar

YORULDUM. Yetişemiyorum... Yaşam bir koşu, zaman zaman geride kaldığımı duyuyorum. Haydi bir çaba, biraz daha. Yazarlık dışı işler bunlar. Mektup-

lar geliyor bana sayısız insanın iç dünyasını taşıyan... Binlerce insanın dert ortağı gibiyim. Ya benim kendi sıkıntımı kim anlayacak, kim yok edecek? Hayır, sen madem ki yazarsın, herkesin dostu arkadaşısın. Yalnız okumak bile büyük sorun bunca mektubu. Bir yandan da özel çıkmazlar. Sabahtan beri koşuşuyorum : Gazete, mahkeme, avukat. Yeni belgeler bulmak, tanık listeleri düzenlemek. Sonuç? Belki de hiçbir sonuç olmayacak. Savaşımla geçiyor günlerim, belki de hiçbir işe yaramayacak bir savaşım. Ama kendime karşı duyduğum bir sorumluluk bu. Haklı bulduğum bir savaşım. Yenilsem de, ölsem de, tek başıma da kalsam sürdürmek, sürdürmek, sürdürmek...

SENSİZLİĞİN ŞİİRİ

17 Ekim Çarşamba

«Bir kez daha anladım, sen yokken yaşamıyorum
Soluk almak, okumak, yazmak, konuşmak,
dolaşmak, içmek
Değil yaşamak bunların tümü
Yaşamamanın adıdır sensizlik.
Saatlerin geçmesini beklemek niye?
Sabah olsa da olmasa da bir!
Odadan odaya geçiyorum arayarak bir şeyi.
Anıları mı? Köşe bucak dolap yatak koltuk...
Telefon sesini beklemek boş yere.
Eşyalar senden bir parça,
Canlı ateşli, sıcak, anlamlı.
Okşuyorum giysilerini, ısınıyorlar»

Ne zaman yazmışım bilmem. Bir defterin içinden düşüveren bir kâğıt. Bu son yıllarda çok yazdım böyle dizeleri. Orda burda dağınık hepsi. Şiir mi? benim kendi şiirim. Kime ne? Ama her ozanın şiiri kendinin değil midir?

«Saat yedi radyoda bir garip konuşma / Sis var denizde hiçbir şey görülmüyor / Ya içimdeki sis?»

Bu da ayrı bir kâğıt parçasında zorlukla çıkardığım kargaburga satırlar...

NİYE BÖYLE?

19 Ekim Cuma

NİYE böyle yapıyorum? Niye? En çok ben üzülüyorum. Kendimi avutmak için mi, özür dilemek için mi, bilmem, dizeler geçiyor renk renk... Şiir yazmak. Lise yıllarımda bıraktığım eski bir alışkanlık. Bir zarf dolusu şiir, çoğu akrostiş. İlk yayınlanan yazım iki dörtlüklü bir şiir. İlk dörtlüğü Selçuk yazmıştı, ikinciyi ben. Arada bir belleğimde canlanır o dizeler. Şimdi sonuncusunu anımsıyorum yalnız: «Hastalanmıştık kederimizden.» İlle de kafiye! 'Mizden', 'dizden', 'bizden'li dizeler... Unutamıyorum yanılgımı.

YAŞAM ŞAKA MI?

23 Ekim Salı

ELLA Fitzgerald'ı dinliyorum plâkta. Yağmur yağıyor Yeniköy'e. Karşı bostanda bütün ağaçlar rüzgârda sallanıyor. İyi ki aldırdım bu pikabı, bu plakları. Gerswin'in, Porter'ın şarkıları. 'Sevdiğim Adam'. Bir gün gelecek sevdiğim adam... Ya da kadın... Hep o bir günü bekleyerek geçen zaman. Bir gün, bir gün. Sonra bir gün gelir o 'bir gün'... Ya da gelmez. Hiç mi hiç gelmez. Otursun bir pencere önünde dövünürsün. Niye yaşamı harcadım bozuk para gibi diye diye... Oysa şimdi bir sevinç var içimde. O 'bir gün'-deyim, içinde, ortasında, en derin yerinde. Yaşam

bir şaka mı? Kimin kime yaptığı bir şaka? Gök yarılmış, sular boşanıyor. Kıyıya inmeli, kahvelerin, gazinoların acılı görünüşlerine bakmalı.

EDEBİYATI SEVMEK

7 Kasım Çarşamba

BİR şeyi sevmek için onu tanımak gerek. Bilmediğiniz tanımadığınız bir şeyi nasıl seveceksiniz? Sorarlar size, edebiyatı niye seviyorsunuz? Niye? Söyleyin, seviyor musunuz? Kiminiz şimdi gazelleri anımsadı. Kiminiz bilmem hangi Tanzimat ozanının yaşam öyküsünü. O içinden çıkılmaz sözcükler, uzun uzun çözümlemeler, açıklamalar gereken dizeler. Edebiyatı yalnız bir angarya, yerli yersiz bir söz yığını sayanlarınız vardır. Fâilatun Fâilün, vezin saymak, Osmanlıca sözcüklerin ne anlama, kaç anlama geldiğini öğrenmek, falan paşanın, beyin nerde doğup nerde öldüğünü bilmek. Bunlar değildir edebiyat. Ölü bir şey değildir edebiyat. Yaşayan bir canlıdır o. Günceldir, yaşam doludur, soluk alır verir. Hem de ölümsüzdür, kalıcıdır. Her zaman size dost, size yakın. Yaşamın ta kendisidir edebiyat. Özüdür, kişinin özümsediği bir dünya değeridir. Bir düşünün, sanat olmasa bu dünya ne denli tatsız olurdu. İnsanlar ne kendilerini ne de birbirlerini anlarlardı. Edebiyat bilime de öncülük eder. Alın bir roman, bir şiir kitabı; bir öykü, bir deneme okuyun, kendinizin içinde gizli bir 'ben' bulacaksınız, karışık evreninizde göreceksiniz kendinizi. Karmaşık duyguları çözümlemek kendinizi bulmak. A, bu yazar beni tanıyor, demek. Sizi, biri içinizden gözlemlemiş gibi tüm çıplak yanlarınızla ortaya çıkıvermenin garip huzurunu duymak... Bir lisede 'Edebiyatı Sevmek' konusunda yapacağım konuşmanın notları... Küçük küçük kağıt-

lara hızlı hızlı yazmışım. Anımsıyorum, sonra gittim bambaşka şeyler söyledim. Yazarlar konuşmamalı, yazmalı. Konuşunca başka bir insan olur yazarlar. Bana öyle gelir.

İPTEKİLER

17 Kasım Cumartesi

EROL Toy'un «İpteki» adlı oyunu. Mütareke günlerinde idama mahkûm edilen bir yurtseverin dramı. Savaş Divanı başkanı Nemrut Mustafa Paşa. Büyükbabamin «Zalimane Bir İdam Hükmü» adlı anılarını yaşadım. Zaten oyunda da adı geçiyor, Hazım Bey diye. Mütareke'nin o acılı günlerinde, Damat Ferid'in iktidarında Hazım Bey de hapisteydi. Suçu da Mustafa Kemal'den yana olmaktı. İdam sehpasına kadar gitti ve geri döndü. Erol Toy yakın tarihin bir yaprağını almış sahneye çıkarmış. Böyle oyunlar, romanlar hem yararlı, bugünü anlamakta da yol gösterici. Zaman geçiyor, insanlar, iktidarlar değişiyor, ama yöntemler, anlayışlar, hele hele kimi «güçlü kişiler» hiç mi hiç değişmiyor!

SERGİLENEN YAŞAM

19 Kasım Pazartesi

BİR duruşmada. Benim bir duruşmam. Tanıklar dinletiyorum. İ. F. Akdora konuşuyor. İyi konuşuyor. Herşeyi anlatıyor. Bir yaşamın sergilenmesi. Kaç yıl önceden açılan bir yaprak. Acı, çirkin, üzücü, ama gerçek. Bu benim yaşantım mıydı? Akşam üstü Anday, Cumalı, Berk, Karaören Sirkeci'de bir lokantada. Sadi Çalık da geldi. Ozanlar, yazarlar bir araya ge-

lince muhakkak ufak tefek tatsız konuşmalar olur. Yine oldu. Hep yaşlandık, ama bir yanımız çocuk. Gece Beyoğluna çıktım. Geç vakit eve geldim.

BİR YAZAR ROLÜ

27 Kasım Salı

AHMET Oktay'ın TV programı için gazetede çekim yapıldı. İçeri girerken, sokakta yürürken, üst kattaki odada yazı yazarken. Koca projektörler, lambalar, makineler. Bir çeşit oyunculuk. Kendimi oynadım. Kendim sandığım birini. Bir yazar rolü... Eve de gelecekler.

NAİM 1955

29 Kasım Çarşamba

BİR kitabın içinden düşen sararmış bir gazete kesiği. «Yenilik» dergisinde Naim Tirali'nin «Şu Bizim Sanatçı Dostlar» yazısı. Benden söz etmiş... Sanırım 1955 yılında çıkan bir yazı bu. «Şimdi Vatan Gazetesinde çalışan ve Yenilik'e de hayli emeği geçen Oktay» dediğine göre... Tirali'nin akıcı anlatımıyla kendimi, o günlerdeki yaşantılarımızı okumak, bir düşe dalmak gibi...

«Oktay, Salâh, Behçet hep bekârdık. Elit kahvesi de keşfedilmişti, ekseriya orada toplanıyorduk. Akşamları bilhassa Cumartesi, Pazar akşamları Fazıl Hüsnü de bize katılırdı. Beyoğlunda yemek yiyecek, biraz şarap ve bira içecek ucuz lokantalar bulurduk. Ama Oktay çok defa karnını sosis veya sandviçle ayak üstü doyurmaktan hoşlanır, bir klüpten farksız olan Barba'nın lokantasında bile yemek yemez, gar-

son Kâzım fazla laubalileşmesin diye bira ile plaki söylemekle yetinirdi. İş veya ders saatleri dışındaki vaktimiz çok defa Elit kahvesinde geçerdi. Bazı akşamlar Beyazıt'a geçtiğimiz, Talat Dumanlı tiyatrosuna gittiğimiz olur, kantoya çıkan kızlar "Beyoğlundan gelmiş beyler" diye bizim gruba laf atarlardı. Mevsime göre bahçelere yahut kapalı saz salonlarına da uğramadan edemezdik. Ama galiba eğlencelerimizde biraz değişiklik olsun istiyorduk. Çünkü hiçbirimizin sazdan sözden anladığı yoktu. Orada da şiirden, sanattan konuşur, şairler birbirini çekiştirdikçe Oktay'la ben onları yatıştırmaya, bazılarını da körüklemeye gayret ederdik. O sırada nedense hikâyecilerin birbirini çekiştirdiğine pek rastlanmazdı. Rahmetli Sait Faik bile şairleri bazan yüzler, sonra da bir küfür savurur: "Ulan siz de hikâyeciler gibi olsanıza. Baksanıza hiç birbirlerinin aleyhinde konuşuyorlar mı" derdi.»

O 1945-50 yılları, o 50'nin ilk yılları.. «Sizler rüya mıydınız, sizler yaşadınız mı?» diye yazar ya Ziya Osman, işte öyle gelir bana da, bir düş, bir masal...

RUMELİHİSAR'DA

30 Kasım Cuma

ODAYI hazırladık. Bugün çekim yapıldı. Sorular, yanıtlar: «Hikâyeyi nasıl anlıyorsunuz?» «Psikolojik bir atmosfer yaratıyor, çözüme ulaşmıyorsunuz», «Gündelik politika yazıları da yazıyorsunuz. Oysa bu eğilim sanatınızda doğrudan doğruya yansımıyor!...» Rumelihisarı'na gittik önce... Bir kanapede oturdum, iskele yanında. Bir ayakkabı boyacısı vardı, topal onu bulduk. Benim «Rumelihisar İskelesi» adlı kısa öykümde söz konusu ettiğim kişi. Oradaki kahvede

oturanlar «bunlar filmci, para iste!» demişler. Bir on lira verdim ayakkabımı boyadığı için. Baktım yüz lira istiyor, vazgeçtik onu filme almaktan. Bir boy yürüdüm kıyıda, sırtımda trençkot. Kendimi oynuyorum. Yarın, yıllar sonra bu görüntü kalır, ben giderim çoktan. Kalacaksa, silmezlerse... Daha sonra Tarabya'ya gittim, Köşem'de başbaşa otururken, kıyıdan gemilere bakarken, saçlar rüzgârda, bir masada bira içerken...

«ANAYURT OTELİ»

4 Aralık Salı

4 ARALIK 1945'i yeniden yaşadım. O sabahki İstanbul, açılmış köprü, Tan gazetesi, sokaklarda sürünen kâğıt bobinleri. Hep öyküsünü yazmak isterim, olmaz. Belki de daha beterlerini yaşadık da ondan...

Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli'ni okuyorum. Yalın bir anlatım. İlk başarısı burda. Kişi de, herkese yakın gelebilecek bir doğallıkta. Bir taşra otelinin anlamsız kâtibi. Bir şey arayan, bulamayan. Ne aradığını da bilmeyen. Önemli bir şey de istemeyen, aramayan. Bir bunalım. Cinsellik sorunu çözümlenmezse böyle bunalımlar ortadan kalkmaz. Bence romanda anlatımdır, yazarın bakışıdır önemli olan. Atılgan «Aylak»'ta da «Anayurt Oteli»'nde de bu kişiliği göstermiş yazarlardan. Kimseye benzemeyen bir yazar.

SAYIN MERAY BAKIYOR

22 Aralık Cumartesi

TDK Şubat toplantısında bir kâğıda çiziktirdiklerim... Kimi zaman sıkıcı olmaya başlar konuşmalar. Yüz

kez söylenen dinlenen konular. O zaman bakarım ozan, yazar üye arkadaşlara, hepsi bir şeyler yazmaya şünce serpintileri mi? 1960'larda Behçet Kemal'le karşılıklı dörtlükler yazar, birbirimize yollardık toplantı sırasında. Bir kez bu oyuna Prof. Süheyl Derbil de katılmıştı, o da bir dörtlük yazmaz mı? Geçen Şubatta da As başkan Meray'ın bize yaptığı «ihtar»lara karşı bir şeyler yazmışım: «Geliyor gidiyorsun - Bir şeyler arıyorsun - Buldun ya da bulmadın - Derken tüleniyorsun / Uzar gider söylevler - Uçar gider tüm düşler - Zaman az bilim derin - Ne yapsın biz üyeler / Sayın Meray bakıyor - Elde kalem yazıyor - Söz alsak mı bizler de - Başkanımız ne diyor.» Oyun... En önemli anlarda, konularda bile çocukça esintiler geçer koskoca insanların kafasından... Boşuna demedim, suçumuz insan olmak, diye...

1974

İSTANBUL'UN ORTA YERİ

28 Ocak Pazartesi

İSTANBUL sinemaları için notlar. «İstanbul'un Orta Yeri Sinema» öykü dizisi için. «Ferah : Özel olarak pişerdi çörekler? Şandu, Tarzan, Bir Millet Uyanıyor. Geniş balkonu. Koskocaman paradisi. Parter. Arka kapılardan gizlice girip çıkmak. Dondurma verilen yaz ayları. Tiyatro temsilleri. Savaş içinde bir kış gecesi yanışı. Balkonda serüvenler. Hep böyle bir sinema özlemi. Ta çocukluktan. Otuz kuruşa giriş. Milil : 1935'lerde semtin seçkinleri gelirdi. Aileler. Lüks koltuğa hep. Salon filmleri oynardı çokluk. Karyoka, Kontinental, Broadway Melodi. Fred Astaire'le Ginger Rogers'le dostluk. Babamla gördüğüm bir film 'Doktor Moro'nun Adası'.» Biz insan değil miyız, çığlıkları. Balkonda kafanı az kaldırsan projeksiyona çarpar, kafanın gölgesi beyaz perdeye düşer. Hilal : Zombi, Kovboylar. Babamla tek başımıza seyrettiğimiz film. İki kişi için film oynatılmaz demişti babam, bırakmamışlardı. Bir cumartesi günü paradiden düşen çocuk. Hem de deniz erinin kucağına! Balkonda arkadaki yüksek koltuklar. Koçaman giriş. Şerbet dağıtılması. Ferah'a karşılık olarak. Azak. Çemberlitaş. Marmara, Kemalbey, Azeri... Beyoğlu sinemaları. Pangaltı'dakiler... Hepsini yazmalı...

«UYANDIM SİLLELERLE»

3 Şubat Pazar

TDK Yönetim toplantısında. Bir şeyler karalamışım. Sıkıntı basıyor hep aynı tartışmalardan! Karaören'e yolladım kâğıdı, o da Berke'ye verdi. Okudular. Berke Vardar bir şeyler söyledi. «...den daha iyi yazıyor» demiş. 'Kendimle' bir konuşma... Dalıp gittiğim bir an, yazıvermişim. «Şiirlerle yaşadın, şairlerle / İnandın insanlara, ümitlerle / Ayrılmak zordu bu esriklikten / Uyandım birden sillelerle / Boşmuş hepsi, kör saplantı / Yollar çıkmazmış, bir bulantı / İçindeymişim bilemeden / Sürüp gitmiş bu çalkantı» Bu kadarla kaldı. Yırtıp atmalı mı, niceleri gibi? Belki de bir kitabın arasına koymak daha iyi. Bir anı işte! İçinde yaşadığım sıkıntılı günlerin izi var. Dursun bir yerde...

BURSA'DA

11 Şubat, Bursa

ÜÇ gündür Çelik palasta, geçmiş yıllarda Bursa'da iki kış geçirdim. Hem de öğretmen olarak. Okulum Bursa'nın dış mahallesinde idi. Çamurlu bir yoldan giderdim, bata çıka. Öğrenciler ne oldu? Büyümüşlerdir. Ya okul? Gitmeli mi, aramalı mı eski günleri? İçimden gelmiyor. Bu günü yaşamak daha iyi. Bu mutluluğu. İlk kez tadar gibiyim. İkili bir sevinç, bir coşku. Sanki yirmi yıl önceki yaşanmamış bir seviyi yaşıyorum. Şehirde dolaştık. Yeni yapılar, mağazalar. Anılar ölmüş. Anlamsız anılar, ne olacak elbet, ölecek!

MİLENA'NIN EVRENİ

13 Şubat Çarşamba, Bursa

OTELİN eski yapısındayız. Kocaman bir oda. Pencere Nilüfer'e bakıyor. Hava güneşli. İki gündür Neuman'ın kitabını okuyoruz. Kafka'nın Milena'sı vardır ya, dostu mu sevgilisi mi, dünyada en yakın bildiği kişi. İşte o Milena'nın arkadaşı Neuman, Nazilerin tecrit kampında birlikte kalmışlar uzun süre. O günleri anlatıyor. Güzel yazılmış, yaşamı en iyi, en doğru yansıtırsan, yapıt ister istemez güzel olur, acı da olsa... Milena o kampta ölmüş. Yaşam dolu, coşkulu, gerçek bir insan, bir kadın...

Akşam Çekirge'de çardak. Bir saatlik yalnızlık. Karşıdaki ahşap otele bakarak bir şeyler düşündüm. Yaşadığım - yaşamadığım bir şeyler... «İlkyaz Devrimi» adlı bir öyküye başladım, yarısına kadar yazdım. Sonra şarap içtik birlikte. İkimiz de yıllar öncesini düşünerek. Apayrı dünyaların insanı olduğumuz bir zaman parçasını.

BİR ESKİ BAKANLA

22 Şubat Cuma 1974

DİVAN Pastanesinde eski bir Bakan'la birlikte. Telefonla aradı, burda buluşmaya sözleştik. İlk kez karşılaşıyorum. Emekli bir subay. Dokuz ay kadar Bakanlık yapmıştı. Sonra birkaç arkadaşıyla birlikte görevinden ayrıldı. 27 Mayıs olaylarında da etkili olmuş bir kişi. Kendi bakanlık dönemine ait anılar anlatıyor. O günlerde yazdıklarımızın kendisindeki etkilerini... İlginç bilgiler... Bunları yazsa ya! Zamanı değil mi daha! O zaman, ne «zaman» gelecek? Böyle kişiler Bakanlık koltuğuna her zaman oturmuyor. Bir çok konularda aydınlatıyor beni. Gene görü-

şellm, diyoruz. Ama ne zaman, nasıl? Bu karmakarışık yaşamda bir daha buluşmak kolay mı?

KOPMAYAN BAĞ

3 Nisan Çarşamba

BİR duruşma. Benimle ilgili. Tüm yaşamımla ilgili. Yabancılaşıyorum kendime, kendi yaşantıma. Konuşuyorum, yazdıklarımı veriyorum. Bitirmek, kopmak istiyorum. Bu nasıl bir bağ ki, kopmuyor! Yasalar, insanlar herşey karşıma dikiliyor. Acılarımı daha uzatmak için mi? Toplum nasıl bir zevk alır bireyden böylesine uğraşmakla, uğraştırmakla?

YIRTMALI MI?

9 Nisan Salı

BİR arkadaşın gönderdiği mektup. İki sayfa, daktilo ile. Yeni değil, ocak'ta yollamıştı. Birden karşıma çıktı çekmeceden. «Mutluluk bencildir» diye başlamış. Yaşamı süresince «mutlu» olduğuna inanmış bir kişi. Ne iyi böyle bir inanç! Kendini aldatmak olsa bile! Bir akşam içerken «Aşkı kutsarım, her durumda aşkı kabul ederim» demiş. Sonra vazgeçmiş. Demek inanmadan söylemiş!.. Daha neler, bir daha okuyunca öfkelendim iyice. İnsanları yanlış değerlendiriyoruz. Dost, arkadaş sanıyoruz, sonra bir de bakıyoruz o kişi tam karşımızda. Kaskatı bir acı duyuyorum. Yırtıp atmalı mı? Yok dursun bu da...

EVLENMEK...

12 Nisan Cuma

TV'de bir kişiye soruyorlar: **«Evli misiniz?»** Yanıt: **«Hayır, memurum».** Anlamlı bir yanıt. Önce şaşkın-

ca geliyor ama, değil. Bugünlerde **«memur»** olan bir kişi nasıl evlenebilir? Neyine güvenerek? Vaktiyle akrabadan bir profesör evlenmişti. Kırk beşini geçmişti. **«Aldığı parayla karısını, ailesini nasıl geçintün** evlendiğini duyunca sordu: **«Nasıl evlendi bu? Nasıl cesaret etti evlenmeye?»** Anlamadım. **«Koskoca profesör, yaşı da elliye geldi, o da evlenemezse...»** Dayım dışişlerinde görevliydi, elçiydi hiç evlenmemişti. O günlerde dayım Avrupa'dan geldi. Profesördür?» dedi.

10 NİSAN 1941

15 Nisan Pazartesi

YARIM kalan bir romanın girişinde yer alan bir gazete yazısı. 10 Nisan 1941'deki İstanbul Vilâyetinin bildirisi: «İstanbul'da oturan Türk tebaası vatandaşlarımızdan aşağıda yazılı ikinci maddede tasrih edilen hususatla ilgili bulunanlar ikamet ettikleri kaza kaymakamlıklarına 15 Nisan 1941 sa'ı günü akşamına kadar müracaatla kendilerine verilecek beyannameleri doldurmaları ilân olunur:

1 — İstanbul'da bulunan ve başka hiçbir iş ve gücü olmayıp da aldığı tekaüt maaşıyle geçinen ve seferde de bir hizmet deruhte etmeyecek olan askeri ve mülki mütekaitlerle eytam ve eramilin aileleriyle birlikte —Trakya, İstanbul, İzmir, Erzurum, Ankara hariç olmak üzere— istedikleri yerlerin iskele ve istasyonlarına kadar devlete ait vapur ve trenlerle mütesaviyen nüfus başına elli kiloya kadar sandık ve denk eşyalarıyla birlikte nakilerinin yapılması uygun görülmüştür.» Yazının sonuna gazete bir not koymuş: «Anadolu ve Trakya münakale yolları üzerinde bulunan İstanbul'un 800 bini geçen nüfusu vardır. Modern harplerde tazyikin nüfus kesafeti noktalarında ne kadar büyük olduğunu misal-

leriyle gördük. Halkımızın hiçbir telaşa, kapılmaması lazımdır.»

«Herkes Harpten Bahsediyor» adlı bir roman... Başladım, yarım kaldı; daha niceleri gibi. Jules Romains'in «Unanimiste» akımına uygun biçimde çok kişili, çok olaylı, bir günde geçen bir öykü... Tipler, kişilikler ayrı ayrı çizilmişti. İstanbul'un 10 Nisan 1941 gününün romanı... Beğenmedim, bıraktım. Sonra da tüm notlarım, yazılarım, mektup ve kitaplarım gibi eski evde kaldı. Kimse de böyle bir roman yazmadı. Bunu ancak içinde yaşayanlar yazabilir. Lise son sınıfa geçmiş bir öğrencinin açısından ele almalı diye düşündüm, bu kez yazdıklarım bambaşka şeyler oldu. Savaş geri plana itildi, o liseli öğrenci öne çıktı. Konu, kimi zaman yazara üstün çıkıyor...

FRANSIZ DEVRİMİNDEN

19 Nisan Cuma

BİRKAÇ söz: «Ey Fransızlar, hep çocuk mu kalacaksınız? —Marat, —«Halkın susuşundan kralların ders alması gerekir —Mirabeau», —Ey halk, şunu bilki bir Cumhuriyet yönetiminde adalet kesin biçimde egemenliğini kurmamışsa, orada özgürlük gereksiz bir sözcüktür —Robespierre», «İnsan yurdunu papuçlarının altına götüremez —Danton», «Kral olmak suçtur —Desmoulins».

Fransız ihtilaline ait kitaplar okumaya doyamıyorum. Birkaç yılda ne çok şey yaşanmış, ne çok şey değişmiş: 1789'dan 1795'e kadar yaşanan, duyulan, yapılan, değiştirilen yüzyılda yapılamayacak, değiştirilemeyecek, yaşanamayacak kadar büyük. Gerçek devrimler böyledir işte!

ÖLÜMSÜZ OYUN

«ÖLÜMSÜZ Oyun» çıktı. Gazetede, dergide yayınlanan deneme türündeki yazılarımdan seçmeler. Boris Vian böyle demiş sanata, ölümsüz oyun. Sanat bir oyun mu? Ama oyun olmayan ne var ki? Yaşamın kendisi ne? Hem de tatsız bir oyun! Bir kumar. Hep yitirilen bir kumar. Kazanan da yitiriyor sonunda.

BİR KONUŞMA

11 Mayıs Cumartesi

ZÜHTÜ Bayar'la yaptığım bir konuşma. 1971 de bir dergide çıkmış. «Son politik ve toplumsal yansımalar edebiyatımızda ne gibi değişikliklere neden oldu sizce?» diye sormuş. Benim yanıtım: **«Toplumsal dalgalanmalar edebiyat yapıtlarına belirli bir süre sonra yansır. Nasıl her yaşantı ancak güncelliğini yitirince anlam kazanır, bu da öyle. On yıl sonra, hiç değilse beş yıl sonra yaşadığımız bütün bu olayların etkisini bulacağız edebiyatımızda. Büyük çalkantılar edebiyatımızda bir yenileşme yaratır. Bizde de öyle olmuştur. Edebiyat kendine vergi yasalara dayanır. Daha doğrusu her türlü yasanın dışındadır o. Kimse onu sınırlandıramaz, darlatamaz ya da genişletemez. Politikacıların etkileri gelir geçer. Yapıt kalır, yazar kalır gelecek kuşaklara. Bir de o yazarın içinde yaşadığı üzüntüsünü sıkıntısını çektiği, sevinçlerine, mutluluklarına katıldığı olaylar üstüne yaptığı yorumlar kalır.»**

YOLDA

15 Mayıs Çarşamba

GÖZÜMÜ açtım, yabancı bir otel odası. Yaşar Nabi çoktan uyanmış, giyinmiş bile. Hemen kahvaltıya.

Ne çabuk unutur, ne çabuk anımsar kişi! Dün Bosfor Turizm otobüsüyle yola çıktık, gece Niş'e geldik. Şimdi de Üsküp otobüsüne koşacağız. Öteki yolcular Almanya'ya gidiyor.

Akşam - Panorama otelinin yeni açılmış bölümünde bir oda. Üsküp ayaklarımın altında. Sessizlik. Yağmur yağıyor. Necati Zekeriya, İvanov, Mateyeviç, Fahri. Bursa gibi bir kent. Hiç yabancılık yok. Nayır'ın bu kaçıncı gelişi! Yarın Ohri'ye gideceğiz. Necati'nin arabasıyla. Göller yolundan.

YAZARLAR ARASINDA

21 Mayıs Salı

PEN toplantısı sürüyor. Yaşar Nabi, Talat Halman'la beraberiz. Halman ABD PEN'ini temsil ediyor. Eski Kültür Bakanı olarak ilgi çekiyor, ama daha çok Amerikalıları bile bastıran İngilizcesiyle. Gece Ohri'de ziyafet. Danslar, içkiler, dostluklar. Gündüz motorla Arnavutluk sınırına gittik. Başkan Heinrich Böll de bizimle. Bunca yazar bir motora nasıl sığdı? Hepsinin kendi dünyaları, hepsinin kendi düşleri. Hele kitapları? Yazar, «insan» olarak herkes gibi biri. Sanki yazarlık, kişinin bazı anlarının ürünü, kişiliği.

ESKİ DEFTERLER

30 Mayıs Çarşamba

HER gezi dönüşü bir iki gün evden çıkmam. Otobüs yolculuğu, biriken izlenimler, gözlemler. Onlardan kurtulmak için sürekli yazma uğraşı. İçinde bulunduğumuz zamandan kopma, uzaklaşma ağır basar böyle günlerde. Geçmişe gitmek, uzak uzak günlerde bulmak kendimi. Ya bir kitapla, bir şiirle olur bu, ya da eski defterleri karıştırmakla. Eski defterler

derken kendi günce'lerimi anımsadım. Çekmecede üst üste duruyorlar.

İşte 1943 yılının günce'si. Dalıp gittim okumaya. Yirmi yaşında genç bir yazar, daha doğrusu yazarlık heveslisi bir genç. Ama 1943'te elli yıllık Servetifünun - Uyanış'ın yöneticiliğini üstlenmiştim. Elli lira aylıkla!.. Neler yazışım, neler söylemişim, açmalı o yılların kolleksiyonunu. En iyisi 1943 Günce'sinden kimi parçalar almak:

1943 GÜNCESİ

«2 Ocak 1943, Cumartesi

BENİM için üzüntülü bir gün. K.'ya gitmiş. Yaza kadar orda kalacakmış. Mektup da gelmedi. Esat'la dolaştık. Halkevine gittik. Bitik haldeyim.

3 Pazar

Canım sıkılıyor. Bütün gece düşündüm. Ne olacak? Yürüyerek Beyoğlu'na çıktım. Sinemalar, vitrinler, kitapçılar. Harbiye'ye gittim. Adil'i gördüm. Esat'ı da. Hep onu düşünüyorum. Bir mektup gelmiş. Ama eski bir okul arkadaşından.

5 Salı

C.C. Cem'e gittim. Yazılar istiyor. Çıkaracağı gazetenin sekreterliğini verecekmiş. Cavit, Esat, Faik toplandık «İleri Gençlik» gazetesi çıkacak.

7 Perşembe

Öğleden sonra Servetifünun'a gittim. Cavit'le oturduk. Suavi ile Özdemir de oradaydı. Hikmet Feridun röportaj yapmaya geldi. Ahmet İhsan ve Servetifünun konusunda. Yedigün'de çıkacak. Resimler çekildi. Gece onu düşünüyorum.

9 Cumartesi

Beyoğlu'na çıktım. Mahir'i, Vehbi Belgil'i gör-

düm. Belgil 'Diojen Kendini Arıyor'u çok beğenmiş. Uzun bir mektup geldi. K.dan. Çok sevindim. Ben de ona yazacağım.

12 Salı

Uyanış'a gittim. Faik Baysal, S. Nahit Bilga oradaydı. Faik vedalaştı, gidiyor. Hüseyin Hulki, Suavi Koçer geldiler. Halit Fahri ile uzun uzun konuştuk. Akşam K.ya iki dergi yolladım.

19 Salı

Cavit Yamaç Adana'ya gidecek. Servetifünun'un sekreterliğini ben yapacağım. Özdemir Asaf ve Sabahattin Kudret geldiler.

21 Perşembe

Yazı yazdım. Mektup attım. Beyoğlu'na çıkarken S. ile karşılaştım. Sinemaya gittik. Hiç istemediğim halde, kaçınamadım. Canım daha da sıkıldı. Yürüyerek geldim.

22 Cuma

Cavit, Özdemir, Esat geldi. Cavit, Emniyet'e gitti. Hiçbir kuşkulu durumu olmadığı anlaşıldı. Çok sevindik. Geç vakte kadar oturduk.

23 Cumartesi

Türkiye Yayınevinden sekiz lira aldım. Yeni yazılar istiyorlar. Beyoğluna çıktım. Nişantaşına gittim. Misafirler vardı. Poker oynadık.

24 Pazar

Köprüden geçerken onu gördüm tramvayda. Demek geri gelmiş. Birlikte eve gittik, sonra da Sümer sinemasına. Geç vakit döndüm. Hep bu şehirde kalacak. Herşeyden uzun uzun konuştuk. Çok sevindim bir daha oralara gitmeyeceğine. Biraz da üzüldüm, mektup gelmeyecek diye.»

1975

BENİ BENDEN ALDILAR

1 Ocak 1975, Çarşamba

KÖPÜKLÜ şarabı da açtık sonunda... Sloven brandisi çok sert, yumuşaklık gerek! Yağmur yağmur... Nasıl dönecekler? Sabah yaklaştı. Yeni bir yılın sabahı. Konuşuyoruz. Bir yıl daha! 1975! Yüzyılın bitmesine yirmi beş yıl kaldı. Çeyrek yüzyıl önceyi ansıyorum: 1950'yi. Ankara'daydım, yeni bir yaşamın eşiğinde. Umutlarla dolu. Mutluluk kolayca elde edilecek bir şeydi. Yaşamın ortasında sayıyordum kendimi, yaş yirmi yedi! Sonra aktı geçti günler, yıllar. Yüzyılın ortasında yazılar, kitaplar okumuştum, elli yılda neler yapıldı, neler edildi diye, bir hesaplaşma, bir toplam çıkarma... Şimdi yetmiş beş yaşında yirminci yüzyıl. Bittiğini kim görecek? 2000 yılında nasıl bir hesap pusulası çıkaracak insanoğlu? İnsanoğlunun karşısına nasıl bir dünya çıkacak?

Yağmur camlara çarpıyor sert sert. Konuklarımız gitmek istiyorlar. «Beni benden» aldılar diye bir türkü tutturmuş şair dost. Bin türkünün başı, belki sonu, belki ortası. Belki de yepyeni bir türkü, bir yaşam şiiri. «Beni benden aldılar» Biri çıkar karşına, beni alır benden, seni de senden... Yetmiş beş deyiz!.. «Beni benden aldılar» dizesiyle girdik yeni yılın ilk sabahına. Yağmur dolu bulutlar tükenmeyecek, hep yağacak sanki bütün yıl...

YILIN İLK SABAHI

2 Ocak Perşembe, sabah

SAAT yedi. Islak sokağa bakıyorum. Denizde bir küçük şilep ışıklarını yakmış koşuyor. Nerden gelir gereye gider! Bilmemek... Ama biliyorum Karadenizden geliyor Marmara'ya gidiyor, oradan da Ege'ye, Akdeniz'e... «Bilmemek bilmekten iyidir» demişti Asaf Halet. Ne çok şey biliyoruz! Bildiğimizi sanıyoruz! Bu kadar çok şey bildiğimize inanmasak bir şeyler öğrenebilirdik. Gazeteler geldi yedi buçukta. Yaşlı bir Rum getirir hep. Dört kat merdiveni öksüre tıksıra çıkar. Kapıyı açıp sesini dinliyorum, her basamakta inleyişini... Ben almayacağım, vazgeçeceğim gazeteden, gider sokaktan alırım her sabah. Ama alt kata, karşı daireye de getiriyor. Milliyet, Tercüman, Günaydın. Saklambaç... Cumhuriyet bir bana geliyor.

YAZIDA İÇTENLİK

4 Ocak Cumartesi, öğle

«YERYÜZÜ Korkusu»... 1947'lerde bu adı taşıyan bir öykü yazmaya başlamıştım. Uzun bir öykü, belki de bir roman olacaktı. Aradan çeyrek yüzyıl geçti, «Yeryüzü Korkusu» çıktı sonunda, bir günce kitabı olarak!... Karıştırıyorum sayfaları, ordan burdan okuyorum. Bir hüzün çöküyor içime. Bu benim, şarkıdaki «o benim işte», bu benim. Saklanamaz, saklanılmaz yönleriyle ben. Bir de gizli yanları var insanın, her insanın. Onları ne denli istesek de yazamayız, açıklayamayız. Bir giz gibi, gömü olur kalır içimizde. Arka kapakta Anday'ın bir yazısından alınmış şu sözler var «içtenliği taklit etmiyor». Sevdim bu tanımı, içtenlik edebiyatta bir niteliktir, bir erdem de-

ğildir her zaman. Ölçülü kullanılırsa, herkesle ortak yanları bulunan bir içtenlikse, o zaman bir değerl vardır. Yoksa ben içten bir kişiyim deyip işi sululuğa, yavşaklığa vurmak bayağıdır, iğrençtir, kötüdür. Benim içtenliğim yapmacıktan kaçmaktır. Yapmacığa, yapaya düşmemektir, daha doğrusu onlardan yardım, destek almamaktır. Bir eleştirmeci bir gün «Sen bu yazıları uzun uzun çalışarak yazıyorsun, uslübundan belli» demişti. İçtenlik bir hazırlığın, bir çalışmanın sonucudur, sanıyordu. Didinerek, uğraşılarak varılan bir başarı. Oysa «kişinin kendisidir deyişi». İçtenliği de kişiliğinin yansımasıdır.

YAŞAM DÜŞTÜR

6 Ocak Pazartesi

BİR ölüm ilânı... Mahir ölmüş. Bir lise arkadaşı. Bir sınıf aşağıdaydı, Adil'in kardeşi. Ardında iki çocuk bırakarak gitmiş o da, ağabeyinden bir kaç yıl sonra. Kimya mühendisiydi. Arada bir karşılaşırdık Cağaloğlunda. Saçları döküldü... Resimleri karıştırırım bazan, 1940'da bir mayıs günü Büyükadaya yaptığımız geziyi yaşarım. Akordeon çalardı, piyano çalardı. O resimlerde de akordeon var ellerinde, kocaman. Lisede bir kız vardı S. Birlikte piyano çalarlardı okul gösterilerinde... Yıllar geçer gider. O da elleriyle gelmiştir. Caddebostan bahçelerinde voleybol oynadığımız günler. Yaşanan herşey bir düşdür. Ha dün gece gördüğünüz düş, ha yaşadığınız bunca yılın olayları, insanları... Hep de gerçekmiş gibi davranırız bu yaşam düşü önünde... Gelip geçici herşey düştür. Öyleyse?

BİR OYUNU SEYREDERKEN

12 Ocak Pazar

ÜSKÜDAR Şehir Tiyatrosunda Asena'nın «Toroslar-

dan Ötesi» oyunu. Müşfik Kenter'in sahneye koyduğu ilk oyun bu yeni tiyatrosunda. Boşa geçirilmiş iki saat! Kalk, ta nerelerden gel, sonra da bir şey bulma! Ne koyacaktı Müşfik sahneye? Bir şey yok ki! Asena'nın çok hızlı yazmaya başladığı görülüyor, belki yurttan uzak olmasının ya da kolay başarı kazanmasının etkisi... Kurt Mustafa'yı ne tanıdık, ne anladık, ne sevdik, ne de serüvenine inandık! Üzerinde durulacak şey değil. Dün Devlet Tiyatrosunda «Yaz Bitti»yi görmüştüm. Bir İtalyan oyunu. Bir karıkocanın serüveni. Seyredilir bir oyun. Ben doğrusu tiyatroyu sevmiyorum: yapay geliyor, uydurma, inandırmaz...

Gece Anadoluhisar'da Kale'de İhsan Ada... Bunca geceler geçirmişiz birlikte çalışarak. 1952 - 57 arası. Yirmi yıl önceleri...

YOK OLMUŞ BİR KİŞİ

24 Ocak Cuma

«MERHABA» deyip yanıma yaklaştı. Bir süre uzakta durdu kitaplara baktı. Bir yabancı... Bir zamanlar tanıdığım biri, şimdi o kadar uzakta ki! Ölmüş!.. Ürperdim, ölü o! Yaşayan bir ölü benim için. Güzel anılarımız var mı? Unutulmaz anlar yaşadık mı? Beni etkileyen bir yanı? Yok hiçbiri yok. Yaşamamdan geçip gitmiş, ucundan, kenarından. Daha çok benden yararlanmış. Büyümüş büyümüş, öyle sanmış kendini. Görkemli görünüşü. Oysa ufacık, minicik. Baş özelliği korkaklığı. Kendinden korkuyor, kendi içinden geçen duygulardan, düşüncelerden. Sen haklısın sana inanıyorum, senin yanındayım demiş demiş, sonra birden karşına çıkmış o görkemiyle ufala ufala yok olmuş senin gözünde. «Merhaba» dedi, başımı başka yöne çevirdim. Oysa baksaydım da göremeyecektim onu, bir boşluk, bir yokluk göre-

cektim onun yerinde. Ölenler daha canlı, daha yakın bana. Anıları var yaşayan, sıcaklığını koruyan. Bunun gibi sözde yaşayanlarınsa hiçbir şeyleri yok «yaşayan».

ROMANDA HERŞEY ANLATILMAZ

28 Ocak Salı

MİLLİYET Roman Yarışması. On üç roman. Günler süren okuma daha çok geceler süren... Beş altı kitap var eşit olan birbirine. Üç koca dosya dosya, «Bir Gün Tek Başına». Bir gün değil uzun bir zaman parçası. 28 Nisan 1960 dan önceki sonraki günler, olaylar. İnsanlar elbette. Etli canlı insanlar, kadınlar erkekler. Olaylar var bir yanda biriken patlayan yayılan, ama insanlar da var kişisel yaşam savaşını veren, birbirleriyle yiyişen, didişen. Niçin? Bir mutluluk payı elde etmek için, bireysel çabalarla. Oysa toplum düşüncesi ağır basıyor içlerinde, ama davranışları önce ben'leri için. O roman birinci o geldi. Belki çok uzun, yazar herşeyi anlatmaya kalkışmış, oysa herşey anlatılamaz, anlatılmamalı, usta bir makastar olmalı roman yazarı, acımasızca kesip doğramalı yaşam kumaşını. Ustalıkla, beceriyle, yoksa!..

İSVEÇ GÜNLERİ

12 Temmuz Cumartesi, Stockholm

PAN Am'la Frankfurt'a iki saatte. Oradan Lufthansa ile Kopenhag. İki saat bekleyiş. Bu kez Sas'la Stockholm'e. İnsanlar havaalanları, yenilikler. Özkök'le Anne Marie karşılaşma... Wolswagen'le Alvsjö'ye. İlk gecenin bitmez tükenmez söyleşileri. Bire kadar.

13 Pazar

Lütfi'nin ünlü böreği. Arabayla kente. Parkta dolaşma. Deniz kıyısı yelkenlilerle dolmuş. Dünyanın tüm Babtist'lerinin parkta açık havakurultayı var. Saray önünden, eski kentten geçtik. İlk kez görülen bir kentin yabancılığı. Dostluklar, kentten daha ilgi çekici. Hep konuşuyoruz, çevremize bakmaktan çok, sözcükler ağır basıyor. Lüks mahalleler, kocaman yapılar. Akşam üstü yorgun, evdeyiz. Renkli tv'de Çehov'un bir öyküsü, eski Rusya'nın hüzünlü kadınları. B. ile konuşmalar. Kürt sorunu. İsveç'te yabancıların durumu. Gene biri bulduk!

14 Pazartesi

Alvsjö çevresinde dolaştık. Lütfi'nin atölyesi. Eski fotoğraflarda kalan eski günler. O günde de varız, bugünde de! Zaman alıp götürüyor bizden bir çok şeyi, ama götüremedikleri de var işte! B. nin İsveç üzerinde yazdıklarını okudum tüm gece. Her insan bir ada kuzey ülkelerinde. Sessizlik ve güneşsizlik yapıyor bunu.

15 Salı

«Cumhuriyet» geldi. Öğleye dek Türkiye'den haberlerle başbaşa. Otobüsle Gulmarshaplan'a. Metroyla kente. Yüz mark bozdurdum. Türkiye Turizm Bürosunda. Turgut Bolu ile. Sonra Pub'da bir duble bira. Garson Türk. Central Gar çevresi. Parlamento. Plaklar. Resimler. Enstitüde İsveç konusunda kitaplar aldım. Sonra Karl V parkı. Yüzyıllık ağaçlar. Beni nerdeyse hapse götürecek o dev ağaç! Orada resimler çektik. Karl V, yani Demirbaş Şarl uzatmış parmağını Rusya yönünde, oraya, oraya diyor hâlâ! Ama oraya gitmek isteyen kalmamış. Saray önündeki köprüde resimler. Cumartesi Öland adalarına gidilecek. Gece tv'de Rus ve Amerikan uzay uçuşu. Çocukluk dünyası filmi. İsveç'te reform işleri: bütün taşıtlar devletin malı olacak devlet isteyene belirli sürelerle kiralayacak! İlginç bir tasarı. Doktordan

31 Temmuz için İltimaslı buluşma günü aldık. Adapazarı seçimi AP kazanmış! Türkiye olayları burda da buluyor bizi.

16 Çarşamba

Yedide uyandım. Sokak, otobüs. Kültür Evinde dolaşma. Güney Amerika sergisi, Tarihsel filmler gösteriliyor. Resimler, fotoğraflar, heykeller. Gençler plak dinliyor, gazete okuyor. Birisi de bir kaç gün öncenin «Cumhuriyet»ini... Küçük fotoğraf makinem birden bozuldu. Oysa epey arkadaşlık etmişti bana. Büyük mağazalarda. Güney Amerika müziği plakları. Yorgunluk. Akşam şaraplar, şaraplar. Doğu Almanya'dan bir filmi izleyerek. Sonra John Wayne dostumuz. Bu arada Lütfi ile gürültülü bir tavla maçı.

17 Perşembe

Yalnızız. Otobüs, metro. Slussen durağı. Yürüye yürüye. Ulusal Müze. Eski yapıtlar, tablolar. Üç saat dolaşma. Sonra birer bira. Küçük bir protestan kilisesi. Parkta bir ağaç altı. Güneş yemekten sonra büyük bir kilisede 14. Yy müziği. Lalande vb. İkiye kadar şarap, konyak içerek.

18 Cuma

Akşama kadar evde. Tavla oynayarak. Akşam tv. Boş bir gün. Faramond'un İsveç üzerine kitabı. Bir ülkeyi kitaplarla tanımak, görmekten, gezmekten daha olası. Belki daha da kesin ve tutarlı!

19 Cumartesi

Viking Line'la Öland adalarında, Marienham'a. Sanda'da bir köy evi. Bahçede sosisler kızartarak, tavla atarak. Biblo gibi herşey. Oyuncak gibi. Elle tutulmayacak kadar güzel. İnsanlar, görüntüler, hava, herşey. Yeryüzünde bir cennet köşesi.

20 Pazar

Adada arabayla gezi. Dünyanın en eşsiz görüntüleri. İçimiz dışımız yıkandı. Ta tepede bira içtiğl-

miz o yer. Resimlerde yaşayacak artık. Sıcak, tatlı bir gün. Geceyarısı beyaz bir vapur yanaştı limana. Ay ışığında bir düş ülkesinden gelir gibi. Nereye gidiyor, başka bir düş ülkesine.. Özkök'lerden ayrılıp bu beyaz vapura bindik. Ay ışığı var, her yer gündüz gibi, sabaha kadar yüzlerce adanın arasından geçtik. Her ada bir çam ormanı. Nasıl yetişmiş kayalıklarda bunca ağaç, Dostoyevski'nin Beyaz Geceler'ini anımsayarak...

21 Pazartesi, Helsinki

Turku. Finlandiyada'yız. Bir tren bizi üç saatte Helsinki'ye götürdü. Bildik bir yer sanki. Hiç yabancılık duymadım. Kimi kentleri daha önce görmüş, orada yaşamış gibiyiz. Bir pansiyon, elli beş Finmark. Uyumak, akşama kadar. Gece kentte bir gezinti. Küçük, tertemiz, düzenli bir yer.

22 Salı

Helsinki bizim bu gün. Müzeler, Park, mağazalar, Luther kilisesi, Royal'de öğle yemeği. Dönüş biletini aldım. Gazetecilere parasızmış! Güneş altında yanıyor Helsinki. Parkta oturduk. Heykeller heykeller. Kentlerin sokakları birbirine benzer. Parklar da. Galiba insanlar da... İç dünyaları hele... Görmeyi, duymayı bilirseniz.

23 Çarşamba

Athene Sanat Müzesi. Biraz da alışveriş. Yine parkta güneş altında dinlenme. Büyük kiliseler. Resimler. Limana geliş. Çantalar gün boyu ağırlaştıkca ağırlaştı, taşımaktan. Vapurda yer yok. Bulunmuyor da. Çaresiz oturacağız bir köşede sabahadek. Tatsız bir dönüş oluyor. Herkes sarhoş. Vapurda herşey vergisiz diye boyuna içiyorlar. Sabaha kadar uyur uyanık.

28 Pazartesi

Özkök'le Radyo'da. 'Kurşunlu Köy' filmi. Sonra ozan Peter Cermann'ın evi. Burda kalacağız bir kaç

gün. Kentin göbeği, Gamlastan. Krallık Sarayı arkamızda. Bir alan. Her gün sergiler, sanat gösterileri, konserler. Karşımızda Alman kilisesi. Saat başında çanları ahenkli bir şeyler çalıyor. Bir İsveç melodisi imiş. Tüm müzeleri gezdik mi? Önceki gün Kültür evinde Türk işçiler ve öğretmenlerle konuştum. Sorular sordular, yanıtladım. Dertlerini dinledim. Her biri bir roman anlatıyor sanki. Bir gün de İhsan Aydın'a gittik. Lütfü, Nevzat Üstün. Hep tavlamız yanımızda. İçerek, kahkahalarla. Bir dostluğun sıcaklığında.

29 Salı

Gamlastan Stokholm'un ilk kurulduğu ada. Daracık sokaklar. Turistler dolaşıyor, küçük dükkânlara girip çıkıyor .Gece L'Anglais'de yemek. Güney Amerikan müziği. Eski bir ev. Curmann'ın tek odalı çalışma yeri burası. Herşey ortada, film makinesi, fotoğrafı, yazıları, çevirileri, şiirleri. Daha yüzünü görmedim. Ama ozan ulusu her yerde birbirine benzer.

30 Çarşamba

Arabayla Upsala'ya. Üniversite'de. Sergi, kitaplık. Çok sıcak. Öğrenci arkadaşlarla. Dönüşte Drotningholm sarayı, parkı. Oradan üniversiteliler yurduna. Akşam saray alanında konser. Geceyarılarına dek küçük sokaklarda dolaşma. İnsan kendini aşıyor, geçiyor, eski kişiliğini bir yerde bırakıyor, yenileşiyor. Bu yüzden sanatçılar sık sık gezilere çıkarlar. Biz tıkılıp kalıyoruz dar bir çevreye. Bu yüzden kötümser, yalnızlık içinde bunalıyoruz. Gece odamızda. Alman kilisesinin çan müziğini dinleye dinleye...

31 Perşembe

Kentin içinde, yani bir bakıma Stokholm'un Beyoğlu'sunda dolaşma. Sebze pazarında konuşmamızı dinleyen bir Türk 'Buraya gelin' diye sesleniyor. Meyva alıyoruz, tek tek, bir salkım da üzüm. Lütfü ile buluşup doktora gidiş. Sonra Lütfü'lerde René

Char ve Düğmeler filmlerini seyretme. Gece eski kente dönüş. Bir küçük meyhanede kırmızı şarap. Sonra yine küçük penceremizden dolan müzik parçaları.

1 Ağustos Pazar

Gamlastan'dan Durusoy'a. Kitapları postaladım İstanbul'a. Sonra Strindberg'in yaşadığı ev, yani kat. Bugün müze yapmışlar. Büyük bir İsveç evinin bir katı. Duvarlarda resimler, sevgilisi Kaldwel. Burda yaşamış, ürün vermiş. Salonu küçük bir tiyatro gibi. Provalar burda yapılırmış. Öğleyin Atay Dil'le, tv kulesinde yemek. Burdan tüm kent görülüyor. Gece Lütfü'de, Joran Palm ve yayıncı René ile birlikte. Türk Kıbrıs politikası, Ecevit üzerine tartışmalar. 'Bir sosyal demokrat savaş nasıl yapar' diyor René. Bu savaş değil, barış için savaş, diyorum. Gece İstanbul'dan Karaören aramış. Yazılar göndermemi istiyorlar. Olacak şey mi?

2 Cumartesi

Öğleye kadar yazı yazmaya çalıştım Curmann'ın daktilosunda, olmadı. Harfleri ararken yazacağımı unutuyorum. Vazgeçtim. Bir hafta sonra başlarım yazmaya, ne yapalım. Sokaklarda. Saat ikide Türk öğretmenlerinden M. Taş ve arkadaşlarıyle buluşma. Hudingen'e gittik. Bir Türk ailesi. Bir Türk yemeği. Bol bol, doyasıya! Trenle döndük. Gece Özkök'lerle gazeteci Elin Clason'un evine. Kapılarda zil yok, olsa da önceden telefon ediliyor gideceğiniz yere, ev sahibi inip kapıyı açıyor. Herkes korkuyor. Geceleri korkuludur uygar ülkelerde! İnsanlar uygarlaştıkça korkuları da artıyor nedense. Yaşar Kemal'in çevirmeni Tora Palm da yemekte. İkide eve dönüş.

3 Pazar

Anne Özkök'le saat 11 de buluşma. Skansen'e. Eski İsveç köyleri, evleri, bahçeleri, yaşamları. Koskoca bir park. Nasıl yaşarlarmış yoksul İsveç'te, pa-

pazlar, öğretmenler, köy ağaları, köylüler. Bir gazinoda bir bira. Derken garson Türk çıktı. Nisanlısını tanıttı hemen. 18 yaşında Ekrem üç yıldır burda. Ayda üç bin kron kazanırmış. Öğleden sonra İhsan Aydın, Nevzat Üstün ve öteki dostlarla piknikte. Eski bir yazlık köşkün bahçesi. Tavla maçları, biralar, sosisler, dostluklar. Gece eski kentin sokaklarında dolaşma.

8 Perşembe

Günler hep geçer. Geçti bile. Öğleden sonra Radyoda Curmann'la karşılıklı söyleşi. Politika, sanat, herşey. Ben Türkçe bile doğru dürüst konuşamam mikrofon önünde, kaldı ki Fransızca. Bir program yapılacak, bir de öyküm, 'Berber Aynası' okunacak. Akşam Curmann'ın küçük adasına, motorla. Şaraplar, deniz. Kayalık bir adada geçirilen bir gece. Geceyarısından sonra dönüş.

9 Cuma

Büyükelçilikte öğle yemeği. Karaburçak. Baba Karaburçak'ın tablolarıyle dolu odalar. Aydın bir diplomat, soruları bilen, anlayan. Anne Marle'nin çalıştığı yere gidiş. Gece İhsan'larda. Yarın dönüyoruz.

10 Ağustos Pazar, Uçakta

Ayrılışlar zordur. Ama kaçınılmazdır. Özkök'ler bizi otobüse kadar getirdi. Niye gözlerim yaşarıyor? Özkök yirmi beş yıldır burada yaşıyor. Daha da yaşayacak. Mutlu mu? Nedir mutluluk? Hem mutlu, hem değil... Uçakla Franfurt'a gideceğiz. Bir gece orda kalınacak. Stokholm'un hava terminalinde bir şişe Şnaps alıyorum. İçtikce bu günler canlanır İstanbul'da. Nasıl olsa herşey anı olacak. Sonra anılar da eksiyecek. Bir gün gelecek, anılar da kalmayacak.

1978

MOSKOVA — BAKU

12 Ağustos Cumartesi

KOLHOZ işçisi Oruç yanımda. Hemen anlamış Türkiye'li, hatta İstanbul'lu olduğumuzu. Alışverişe gelmiş Başkent'e... Dört saat sürüyor Moskova — Baku arası. Uçakta sigara içmek yasak. Tiryakiler için büyük sıkıntı. Aşağısı apaydınlık. Moskova'dan yola çıktıktan tam iki saat sonra Volvograd'ın üstündeyiz, yani Stalingrad. Koskoca bir kent. İzi kalmamıştır savaş yıkıntılarının! Ama biz yaştakilerin anılarında capcanlı durur yıkıntılar. Yıkıntı haline gelmiş insanlar... Oruç soruyor hep. İri yarı bir kişi. Kırk yıllık dost gibi. Oğlu üniversite sınavına girecekmiş bugünlerde. Baku'ya gelecekmiş. Bizi arayacak. «Nerde kalırsınız» diyor. Bilmiyorum ki! «Azerbeycan Otelidir,» diyor, «önemli konuklar orda kalırlar, sizin Ecevit de hanımıyla orda kalmıştı.»

Sabah erkenden kalkmıştık. Moskova'da Ukrayna Oteli... Tam on yıl önce yine bu otelde kalmıştım. Yıllar nedir ki! Kim söylerdi on yıl sonra buraya yeniden geleceğimi... O yıllardaki insan bunu düşünemezdi ki! Gelecek bilmecedir. Onu biz mi yaratırız, yoksa sürüklenip gider miyiz yaprak gibi... O kadar rasgele değildir değişmek, yeni bir yaşama geçmek, eskilerden kurtulmak... Ama kişi başarıyor bunu... Sabah altıda uyandık. Sovyet Ulusal Marşı yeri göğü inletiyordu. Sanki tüm Moskova'yı ulusal marşla uyandırıyorlarmış! Öyle sandım bir ani.. Yeni bir

âdet mi çıktı yoksa, diye. Sonra farkettim, radyoyu açmış, sonuna dek açmış, unutmuşuz.

Baku'ya saat 15'te indik. Sıcak mı sıcak. Havaalanı küçük, ama sevimli. İnsanlar renkli, cana yakın. Uçaktan inince Tofik yaklaştı yanımıza. Tofik diyorlar bizim Tevfik'e... Eskiden beri tanıdığımızı sandığımız insanlar vardır. Ta çocukluğumuzdan beri. Öyle oldu Tofik'le de... Azerbeycan Dostluk Derneğinin ikinci başkanı, İngilizce öğretmeni Tofik Kerimov. Bavulları almak, taşıta binmek, Azerbeycan oteline gelmek... Büyük bir oda, bir salon, buzdolabı, televizyon, radyo. Hemen balkona çıktım. Gelir gelmez bir kente, önce görmek isterim çevreyi... İşte Hazer, işte alan, işte ünlü park... Bildik bir kent Baku. İzmir'e benziyor. Yemekten sonra parkta dolaşma. Gece Baku TV'sini izledik. Şarkılar. O tatlı Azeri ağzıyla yapılan konuşmalar.

ŞİİR KOKUSU

13 Ağustos Pazar, Baku

26 HALK Komiseri anıtı. Bunlar Azerbeycan'da 1917'de ilk, Sovyet'i kurmuşlar, karşı-devrimciler onları Karakurum çölüne sürmüş, orada öldürmüşler. Güzel bir park yapılmış anılarına. Emekçinin, Azeri diliyle fehle'nin saygınlığını gösteren anıt... Başını eğmiş işçi, 26 halk komiserinin anısına... Bugün koşuşmayla, görme telâşıyle, ordan oraya gitmelerle geçecek. İlk günlerde her şeyi görmeli. Duyma düşünme sonra gelir. Şirvanşahların köşkü. Müdire Perihan Hanımın önderliğindeki gezinti. Suriye çiçekleriyle dolu bahçe. Sonra halça ve gebe, yani halı-kilim müzesi. Eski bir camiyi bu işe ayırmışlar. Sonra Kız Kalesi. Birkaç öyküsü var. Eskiden Hazer bu kaleye kadar uzanırmış. Bir sevgi, bir sevgili, acı son vb. Taşıtla tepelere çıktık. Hep görürdüm re-

simlerde. Kirov anıtından tüm Baku görülür. Koskoca Baku ayaklarımızın altında. Kirov, Stalin'in arkadaşı, sonra onu öldürtmüş derler, doğru mu yalan mı bilmem, sonra bu koskoca anıtı yaptırmış. Kent içinde dolaştık. Kadın ozan Natuvan'ın heykeli. Söylence gibi şeyler anımsıyorum, babamdan dinlediğim, Kâmil Bey'den... Sözde akrabalık varmış aramızda, Karabağ Hanı İbrahim Hanın torunu, Mehdi Kuli Hanın kızı. Azerbeycan yazınının en büyük kadın ozanı... Güzel bir kadın, elinde kalemi. «Efsuz ki yarim gece geldi gece gitti - Hiç bilmedim nece geldi nece gitti» diyen ince ozan... Tarih müzesi. Uzman Adil Bey her yanı gezdirdi. İbrahim Hanın babası Penah Hanın mezartaşı. Karabağ Hanlığının 1805'te Gülistan antlaşmasıyle ortadan kalkışı, Başvezir Vakıf'ın resmi. Burası eskiden bir zenginin konağıymış. Altın yaldızla kaplı tavanlar, güzel aynalar...

Otelde bir de baktım Oruç bizi bekliyor. Bizi evine çağırır. Keşke gidebilsek. Ama program var, bir sürü iş var. Oysa bir Azeri işçisinin konuğu olmak ilginç... Telefon, Şeki'den Bahtiyar Vahapzade. Buraya gelin, diyor, yoksa ben geleceğim Baku'ya. Şeki, Azerbeycan'ın kuzeyinde, oldukça uzak, bir eski hanlık. Bahtiyar'a geleceğimizi söyledim. Yalnız Baku'yu görmek yetmez, Şevki'yi görmeliyim, bir de Karabağ Hanlığının başkenti Şuşa'yı, kalesini, eski anıları, bugünün gerçeğini...

Gece otelde TV sevrediyoruz. Hava sıcak. Hanlarova söylüyor. «İnsaf da yahşi şeydir» diyor. Şarkıların sözü hep ünlü ozanların dizeleri. Bu da Resul Rıza'nın bir şiiri... Azerbeycan'da her şey şiir kokuyor, şiir havası duyuruyor. Balkon büyük. Baku'nun pazar gecesini seyrediyorum. Otelin danslı gazinosu kalabalık. Kadınlar erkekler... Bir çift çekişip duruyor. Erkek, kadını zorla sürüklüyor, kadın karşı koyuyor. Ne olacak? Erkek kadına vurmaya kalktı. Derken iki polis. Bir anda yerden bitiverdiler, aldılar erkeği

götürdüler. Kadın da bir taksiye bindiği gibi çekti gitti.

ŞİİR VE PETROL

14 Ağustos Pazartesi

KENTİ dolaşma. Taksiyle, yürüyerek... Hep heykel, hep heykel. Nizamî, Fuzulî, Sabir, Natuvan... Nizamî Müzesinin balkonunda da beş şairin heykeli var. Saat 11'de Dostluk Derneği, Başkan, ozan Nebi Hazri, ozan Süleyman Rüstem... «Türkiye'de böyle bir dostluk derneği olsa!» derler. Baku bir kentimizin kardeş kenti olsa! Azerbeycan'la Türkiye arasında daha canlı bir yakınlık kurulsa! Dilekler, özlemler, dostluklar... Süleyman Rüstem başlıbaşına bir tarih. Hem siyasal, hem yazınsal tarih... 1906'da doğmuş, demek şimdi 72'sinde. Oysa dipdiri... Bahçesiyle uğraşırmış. İzmir'den iki bağ çubuğu istiyor. Bir gelenle gönderebilsek, ama nasıl? «Vatanımın seyrine çağırım elleri - Servet görmek isteyen Azerbeycan'a gelsin - Bezenip baştan başa şehirleri kentleri - Cennet görmek isteyen Azerbeycan'a gelsin» diye başlayan ünlü şiirini şöyle bitirmiş: «Al bayraklar altında alnı açık bahtiyar Millet görmek isteyen Azerbeycan'a gelsin.» Rüstem, İran Azerbeycan'ındaki kardeşleri için birçok şiir yazmış, sınıra gider bakarmış Şah'ın zorbalığı altındaki Azerbeycan'a... Sovyet devrimine ilk katılan genç ozan Rüstem, o gün bugün devrim çizgisinde... Yurdunu, ulusunu seven bir milliyetçi; iyi anlamda, insanca duygularla milliyetçi, şöyle yazmış bir şiirinde Azerbeycan'a seslenerek: «Ben şair olmazdım sen olmasaydın - Ben Süleyman olmazdım sen olmasaydın.»

Nebi Hazri'nin bir şiir kitabı yayınlanmış Türkiye'de. Sağcı bir yayınevi basmış. Nedense bizim aşırı sağcı yayıncılar, kişiler Azerbeycan'ın devrimci

ozanlarını Türkiye'de «yanlış» tanıtmak çabasındalar! Onların sevi, doğa, ulusal duygular taşıyan dizelerini gösterip «İşte bunlar hiç de devrimci değiller» mi demek isterler! Oysa Sovyet ülkelerinde ozanlar ille de «devrimci» şiirler yazmak zorunda değildir, hem «devrim» yapılmış, bitmiş, şimdi ozanlar «iyi» şiirler yazmak, yazın alanında aşamalar yapmakla görevli...

İnturist Otelinde koca bir sofra. Rüstem, Hazrl, Kerimov, başka dostlar. Boyuna şiir okunuyor. Hep ezberden. Vakıf'ın, Sabir'in dizeleri... Genç öykücü Anar. Ozan Resul Rıza'nın oğlu... Başarılı kısa öykülerinden tanıyorum Azerbeycan'da çok ünlü bir yazar. O da katıldı bir ara bize.

Sonra petrol bölgeleri... Denizden petrol çıkarılan yerler. Genç bir mühendis uzun uzun anlattı. Ben de ilginç bulduklarımı not ettim. Hazer üstünde beş neft, yani petrol idaresi varmış.

Her idarede 1500 kadar işçi çalışıyor. Dört yüz petrol kuyusu. Toprakta 1950 metreden 3500 metreye kadar neft bulunurmuş. Denizdeki nefti de yirmi beş yılda çıkarmak gerekliymiş. Suyun derinliğinde 8 metreden 14 metre derinliğe kadar bulunurmuş neft... Daha birçok bilgi... Mühendis «Türkiye'de neft vardır» diyor. Azeri petrol mühendisleri gelseler, bulurlarmış! En iyi petrol mühendisleri Azerbeycan okullarında yetişirmiş...

Otele dönünce Ekber Babayev'le karşılaşmaz mıyız! Besteci Arif Melikov, sinema sanatçımız Yılmaz Duru'nun eşi, hepsi oteldeler. Yemekten sonra Melikov, Babayev kıyıda gezintiye çıktık. Rüzgâr çok sert, hepimiz saçlarımızı elimizle düzeltiyoruz boyuna. Baku'lularda bu bir alışkanlık olmuş, hep parmaklarıyla saçlarını tararlarmış. Bu sert Hazer rüzgârından işte! Moskova'da Nâzım Hikmet'in «Ferhat ile Şirin»i «Bir Aşk Masalı» adıyla çevriliyor. Melikov'un

müziğiyle... Arif Melikov büyük bir sanatçının niteliklerini taşıyan genç bir adam. Parkta havuzlar, renkli ışıklar. Bir masal gecesi. Baku bir masal kenti. Hiç değilse bizim için.

BAKU'DA GEZİLER

15 Ağustos Salı

SABAH Ekber, Arif'le birlikte kahvaltı. Sonra radyo evi. Bir başka Babayev de burada. Akşin Babayev. Öykücü, eleştirmeci. Radyoda da görevli. Azerbeycan izlenimlerini anlattık mikrofonda. Sonra Nizamî Yazın Müzesine gittik. Geçmişten bugüne tüm ozanları, yazarlarıyla Azerbeycan tarihi burda. Nizamî, Nesimî, Fuzulî, Vakıf. Hepsinin birer odası, heykelleri, eserlerini temsil eden minyatürler. Çağdaş sanatçılar. Resul Rıza. Süleyman Rüstem. Mirza İbrahimov, Bahtiyar Vahapzade, daha gençler...

Yazarlar Birliğinde. Başkan İmran Kasımov'la. Oyun yazarı. İlginç konulara değiniyoruz, yazarın sorunu nedir en başta, telif hakkı! Burda her tiyatro oyununa Medeniyet Bakanlığı üç bin ruble ödermiş önceden, satın alırmış. Her oynayışta da perde başına yüzde iki. Kasımov ünlü bir oyun yazarı. Birliğe 650 üye kayıtlı. Gençlere önem veriyorlar. Kendi yayınları var, dergileri, yaptıkları çeviriler.

Türkiye ressamları sergisi. Koca bir yapıda aydınlık uzun bir salon. Nedense kapıdaki Türk bayrağı yanlış bir bayrak, ay böyle olmamalı. Ali Avni Çelebi'den Balaban'a kadar, Nedim Günsür, Neşet Günal, N. Berk, İyem. Sergiyi gezenler izlenimlerini yazmışlar bir deftere. Bu defter geri gidecek mi? Azeri halkının Türk sanatçıları konusundaki düşüncelerini öğrenmek ilginç olurdu.

Öğleden sonra Pionnier Evi. Tarih profesörü Hamid Aliyev de bizimle geldi. İlkokul çocukları, okul öncesi dönemdeki çocuklar. Yaptıkları işler. Bu Ev'lerde dans, tiyatro, el işi, fotoğrafçılık çalışmaları yapılıyor. Çocuklara boş zaman bırakmıyorlar. Prof. Aliyev Türkiye'ye gelmiş. Sokaklarda sigara satan küçücük çocukları görüp çok şaşırmış. «Bizde yakalarlar onları,» diyor. Bir şoför, Azerbeycan'dan geldiğini öğrenince sormuş, «sen yoksa komünist misin?» «Evet» deyince öyle korkmuş ki, bir daha ağzını açmamış! Bir Türk filmine gitmiş, «ulusal film» görmek amacıyle... Açık saçık bir filmmiş o da! «Nasıl gösteriyorlar onları?» diyor. «Hele çocuklara.» Küçük çocukların yaptığı bir bebeği armağan ettiler. Eşim çok ilgilendi, notlar aldı, konuştu. Böyle Ev'ler bizde de olmalı, okul öncesi eğitimine öncelik ve önem vermeli, diye düşündük.

Dönüşte otelde uzun uzun konuştuk Aliyev'le. Tarihten, Türkiye'den... Gece birlikte yemek. Saat 20'de Babayev ve Melikov'la açık hava konserine gittik. Tıklım tıklım. Halk şarkıları. «Anam» şarkısı, daha başkaları. Bizim Emel Sayın burda konser vermiş, ortalık yıkılmış, alkıştan. Hele Erol Sayan'ın bir gün önce bestelediği «Baku'da Gözüm Kaldı» şarkısı büsbütün coşturmuş Baku halkını...

Yürüye yürüye döndük otele. Geceyarısı, park yolundan. Yarım saat. Her yer tertemiz, sessiz. Ne bir sarhoş var, ne bağırıp çağıran, sesini yükselten. Böyleleri hiç olmaz mı? diyorum. Sevişenler, kavga çıkaranlar? Aliyev «nasıl olur, çok ayıptır öyle şeyler» diyor. Yok, karanlık sıralarda, ağaç diplerinde çiftler var elbet, ama düş insanları gibi, bir güzelliği bütünleyen bir görüntü.

Otelde Arif Melikov plaklar armağan etti. Çok sevindik Melikov'u yakından tanıdığımıza, bir gerçek sanatçıyla bir iki gün geçirdiğimize.

DEDE KORKUT

16 Ağustos Çarşamba

«İNCE Sanat» müzesi; yani «güzel sanat»... Azeri ressamları, bestecileri, sanatçıları. Melikov'un bile portresi var, kocaman... Gazeteciler Cemiyetinde, öykücü Anar'la. Film Stüdyosuna gittik. Anar'ın yazıp yönettiği «Dede Korkut» filmini seyrettik. Çok güzeldi, etkileyiciydi. Türkiye'de niye gösterilmez? Dede Korkut bizim de bir büyük ustamız. Anar, Türkiye'den Altınbay diye birinin bu filmi aldığını söyledi, gösterilip gösterilmediğini bilmiyor. Ben, gösterilse duyardım, dedim. Gerçekten başarılı bir yapıt.

Gece otelde yol hazırlığı. Yarın sabah arabayla Şeki'ye, oradan da Şuşa'ya... Uzun bir yolculuk. Azerbeycan içlerine...

ŞAMAHALI NADİR BEY

17 Ağustos Perşembe

NADİR Beyin şolhozu. Şarap mahzenini gezdik. Göz alabildiğine şarap fıçıları, dev gibi hepsi. Sonra küçük bir konaklama odası. Şarap renk renk, değişik tadlar. Kızıl şerbet hepsinden iyi, az ama öz içince... Nadir Bey işinin vurgunu bir yönetici. Mutlu oldu bizleri görmekle. Ama huzursuz, üzgün... Yağmur yok, yağmur yağmamış uzun zamandır. Üzümler ne olacak, verim düşecek, rekolte geçen yıldan aşağı inecek! Olur mu öyle şey! Nadir Beyin şolhozunda boy boy resimler, afişler, istatistik sayıları. Kendi kendisiyle yarışır Nadir Beyin şolhozu! Sanki babasının çiftliğini yönetiyor! Ne var ki Sovyetler ülkesinde böyle «yeni insan» kişilikleri var. Eski adıyla idealistler bunlar. Vermişler kendilerini işlerine güçlerine, başka şey görmez olmuşlar...

Sabah erkenden yola çıkmıştık, Baku'dan. Öğleyin Şamaha'ya vardık. Parti sekreteri, onun da adı Babayev, karşıladı, gezdirdi. Sabir'in mezarına gittik. «Nerde bir aslan görürem korkmirem - Nerde bir müselman görirem korkirem» diyen ozan... Şamaha bir reyonun merkezi. Şirvanşahlar devrinde Azerbeycan'ın başkenti olmuş. Şairler vatanı diye anılıyor. Zaten Azerbeycan'da her yer şairler yurdu! Şirvanî, Nesimî, Mirza Ekbek Sabir, daha başkaları. Kentin 2200'üncü kuruluş yılı kutlanacakmış. Parti üçüncü sekreteri Babayev biraz bilgi verdi. Şamaha Reyonu konusunda: 4 bin kilometre kare üstünde 100 bin kişi yaşıyor, kentte 22 bin... 28 bin öğrenci var. 1800 öğretmen. 54 ortaokul. 470 tıp emekçisi. 78 doktor. Eskiden 15 doktor varmış. Reyonda 9 hastane bulunuyor. Her köyde sağlık ocağı. 58 kitaplık. 7 Uygarlık evi. 2 müze. Sekiz yıllık bir müzik okulu. Şamaha bir bağcılık bölgesi. Yılda 140 ton üzüm elde ediliyor. En güzel şarapları Medreseli ve Kızıl Şerbet. —Hani o içtiğimiz!— Yine bazı sayılar: Reyonda 25 bin baş hayvan, altı bin inek, beş bin koyun var. 9 bin ton süt satıyorlar. Sekiz milyondan çok yumurta. İşçinin geliri ise ayda 200 rubleyi buluyor. Reyonda 13 kolhoz, 20 şolhoz var.

Sayılar başımı döndürdü... Not aldım ilginç bulduklarımı. 100 bin kişilik bir yerde 28 bin öğrenci, 1800 öğretmen, 58 kitaplık, 78 doktor!.. Sonra koca bir şölen sofrasındayız. Masada o kadar çok şey var ki, her birinden azıcık tatmak bile olanaksız.

Yine yol. Dost Tofik tatlı tatlı anlatıyor. Haritada geçtiğimiz yerleri işaretliyorum. Şamaha'dan Aksu'ya, oradan Ağdam'a, Oflak'a, oradan dümdüz kuzeye, Şeki'ye... Azerbeycan'ın önemli bir bölümünü arabayla geçiyoruz. Yollar güzel, asfalt, bakımlı köyler, kasabalar. Yağmursuzluğun açık belirtileri. Su yok bu bölgede. Yakında o da çözümlenecek borularla... Şeki'ye girmeden durduk. Bahtiyar ve arkadaşları bizi bekliyorlardı. Bahtiyar Vahapzade, ünlü ozan, yazar,

profesör. Benim on yıl önce Taşkent'te Asya - Afrika Yazarlar Kurultayında tanıdığım dost. Sonra İstanbul'a gelişlerinde de sürdürdük yakınlığımızı. Mektuplarla da... Bahtiyar içli bir ozan. Ozan yaratılmış kişilerden. Bizim «İkinci Yeni» türündeki şiirlere kızıyor, aşırı öztürkçeye de pek yandaş değil, hele yazınımızın büyüklerini yadsımamızdan da hoşlanmıyor. Abdülhak Hamid'i niçin böylesine küçültüyormuşuz! Her değerin yerli yerine konmasından yana. Tartışırız, konuşuruz, ama anlaşarak, sevgiyle...

Etkileyici bir karşılaşma oldu. Kucaklaşmalar. Buketler. Gülüşler. Şeki'de yeni dostlar. Parti ikinci sekreteri Enver Muallim ve başkaları. Doğru kente gittik. Mihmanlar Evine yerleştik. Bahçe içinde tek katlı bir köşk. Dört yanı renk renk çiçeklerle kaplı. Yorgunluk var, ama böylesine dostluk havasında yer var mı yorgunluğa? Kaftas dağları uzaktan, yok yakından görünüyor karlı tepeleriyle. Gece, Bahtiyar'ın köşkünde... Upuzun bir masa, yemyeşil bir bahçe, Şeki sarayının vitraylarının benzeri camlar. Gökyüzünde koskoca bir ay. Ayın on dördündeki gibi! Bahtiyar'a bu köşkü Şeki halkı armağan etmiş. Ozanın dinlence günlerinde yurduna gelmesi için. Unutulmaz bir geceydi. Bahtiyar'ın eşi, kızı, damadı, yakınları, parti birinci sekreteri Sadık Muallim... Eski Türk ailelerinde görülen, bugün izi kalmamış bir saygı içinde yeniliyor, içiliyor. Kadınlar pek katılmıyorlar. Teypte şarkılar, Hanlarova, hep o, Bahtiyar'ın yeni bir şiirini söylüyor. Dokunaklı bir beste bu güzel dizelerle içine işliyor insanın... Başımı kaldırıyorum beyaz beyaz Kafkas dağları, elle dokunacak kadar yakın. Burası kentin tepesi, daha sonra kırlar, yamaçlar başlıyor. «Turna Katarı» şiirini sonunda hep birlikte söylüyoruz :

«Susar ayna bulakta - Susar çemen dağ dere - Göçer turna katarı - Uzak uzak ellere» diye başlıyor. Ozan da dinliyor gözleri nemlenerek. «Yapraklara otlara Sarı sarı zer düzer - Başımıza yaş gelir -

Ömürden günler düşer». Şarap bardaklarını kaldırıyoruz. Nadir Beyin ozana yolladığı o güzel Şamaha üzümünün özsuyunu...

Gençler az konuşuyor. Hepsi okumuş, hepsi yüksek öğrenimli. Ama saygıyı, sevgiyi bir yana itmemişler. Toplumcu bir düzende yaşamanın olumlu yanlarından yararlanmasını bilmişler. Hepsi çalışıyor, kimi doktor, kimi mühendis, kimi öğretmen... Ruhi Su'nun plaklarını da biz getirdik. Birbiri ardına dinliyoruz Kafkas eteklerindeki bu dolunaylı Ağustos gecesinde... Sonra yine Vahapzade'nin dizeleri: «Geçen günler döneydi - Turna katarları tek.» Karşılıklı onura içiliyor. Kısalı uzunlu söylevler. Azeriler ne güzel sözler buluyorlar, masadaki herkes anılıyor, övülüyor, yüceltiliyor. Sonra sıra bana geliyor. Biz alışık değiliz böyle masa konuşmalarına. Bir şeyler söylüyorum yine de. Dostluğu, sevgiyi, sanatı yücelten... Ay ışığı bir yandan, havuzda batıp çıkan kavun karpuzlar bir yandan, Hanlarova'nın, Ruhi'nin sesi bir yandan...

ŞEKİ'DE BAYRAM

18 Ağustos Cuma, Şeki

ŞEKİ Hanının sarayı. Bir minyatür büyütülmüş konak olmuş. Her yanı işlenmiş, her oda, her tavan. Biblo gibi. Yıkılmış, yeniden yapmışlar... Yüzyıllık çınarlar arasında... Oradan Ahundov'un doğduğu eve... İki odalı bir kulübede doğmuş büyük bilgin. Şimdi müze. Resimler, resimler... Birinde İstanbul'da Padişah'a yeni harfleri gösteriyor. Bir süre İstanbul'da kalmış. Dilde, yazıda bir reform önermiş. Dinlemişler, ama aldırmamışlar, sonra Şeki'ye geri dönmüş Ahundov... Ordan tepedeki Anıta. Savaşta ölen Şekililer. On dört bin kişi katılmış savaşa, on binden çoğu ölmüş...

Şeki de bağlık bir bölge... Göz alabildiğine bağ. Öğle yemeği için Şeki Reyonu Parti Birinci Sekreteri Sadık Muallim'in davetlisiyiz. Burda «Üstat» der gibi «muallim» diyorlar birbirlerine. Ama herkes «muallim» değil tabii! Bahtiyar Muallim, Enver Muallim, Sadık Muallim, ben de Oktay Muallim!... Kafkas dağının eteklerinde bir yer. Boyuna akan sular batak haline getirirmiş. Bir türlü kalkmazmış bu batak. Sadık Muallim birinci sekreter olunca bu işi çözümlemek istemiş. Buz gibi su durmadan iniyor dağın tepesinden. Yıllarca boşuna akıp gitmiş. İnsanlara yarar değil zarar vererek. Sadık Muallim bir balıkçılık merkezi yapmış bu yöreyi. Büyüklü küçüklü havuzlar, içlerinde tohum halinde balıklar. Daha büyüdüklerinde başka havuzlara alınan bu balıklar çıpıl çıpıl oynaşıyorlar. Sular burdan tarlalara gönderiliyor biçimli kanallarla... Kafkas dağı eteklerinde balık ziyafeti hiç aklımıza gelir miydi? Lezzetli bir balıktı yediğimiz...

Yeni bir insan tipi var Sovyet ülkesinde... Nadir Bey, Sadık Muallim bunun en açık örnekleri. Yalnızca görevine bağlı, yaratıcı, yapıcı, toplum adına kendi kişiliğini bir yana itmiş, kişiliğinden topluma yarar getirici gücü eylemine veren bir yeni insan... Ahundov'un evine bir sözünü yazmışlar, yolda o aklıma geliyor: «Ben bütün dinleri nuç —yani hiç— ve efsane hesap edirem.» Bir de 'insanlık' dini var. Kitabı kuralı olmayan, insanın içinden doğan bir yapıcı, yaratıcı coşku...

Kafkas dağlarına akşamüstünün olanca tatlılığı iniyor. Dağın eteklerindeyiz. İpek işçilerinin dinlenme yeri burası. Tepelerde ufak ufak köşkler, bir yanda koca bir yapı, işçilerin yani fehlelerin dinlenme yeri. Her yıl belirli sürelerle buraya geliyorlar. Dağlar renk renk, mor, siyah, mavi, beyaz. En yüksekler kar içinde. Tıp fehlelerinin konseri var. Yani doktorlar, hemşireler, hastabakıcıların... Azeri türküleri, sonra birden bizim Şenay'ın «Ver elini kardeşim» şarkısı.

Bir «şefkat bacısı» okuyor bu şarkıyı. Çalgıcılar da hep doktor... Gece yemeği bulak başında yiyoruz. Upuzun bir masa. Baştan partl Birinci Sekreterl Sadık Muallim. Torunu küçük Anar kucağında. Büyük Anar, yani Anar Rıza yüzünden, daha doğrusu Anar'a duyulan sevgi yüzünden, Azerbeycan'da Anar adı yaygınlaşmaya başlamış. İşte, sevilen, beğenilen bir yazar olmak budur... Yine karşılıklı övgü dolu konuşmalar. Özel konser. Gecenin güzelliği. Bir masal gecesi derler ya, öyle işte, öyle. Sözcüklere sığmaz bir tat var her şeyde. Bahtiyar'ın köşküne gidiyoruz ardından... Bu gece son gecemiz, yarın Karabağ'a gideceğiz. Şuşa'ya. Atalarımın toprağına... Koskoca bir ay tepemizde bizi seyrediyor. Şeki'nin ikl unutulmaz günü bitiyor böylece.

KARABAĞ'DA

19 Ağustos Cumartesi, Şuşa

BİR yağmur bir yağmur. Sevindim birden. Nadir Beyi düşündüm. Oralara da yağmur yağıyor olmalı. Kahvaltıdan sonra Bahtiyar, Tofik, ben ve Ayla yola çıkıyoruz. Şoförümüz «Karabağın Balası» sessiz, az konuşan, olgun bir kişi. Önümde ayrıntılı harita. İniyoruz güneye, Aksu, Agnam, sonra Karabağ... Birkaç reyonu kapsıyor eski Karabağ Hanlığı... Tarih kitaplarını karıştırmıştım bir zamanlar. Azerbeycan'da Şeki, Baku, Ilısu, Kuba, Şirvan, Gence ve Karabağ Hanlıklarının 19. yüzyılın ilk yıllarına dek bağımsız birer devlet olarak yaşadıklarını biliyorum. Şeki Hanlığı 1747'den 1819 Rus istilasına kadar, Karabağ Hanlığı ise 1749'dan 1822'ye kadar bağımsızlığını korumuş. Dedemin dedesinin bu İbrahim Hanın sağ kalan oğullarından biri olduğunu duymuştum çocukluğumda babamdan, aile büyüklerinden... Belgeler de varmış, ama yitip gitmiş hepsi. «Akbal» da «Akbala»dan ge-

lyormuş zaten. Bütün bunlar bir söylence, bir masal havasında yaşatıp durmuştu beni. Babam hep gitmek, görmek isterdi ata yurdunu, olmadı. İşte şimdi ben gidiyorum o yerlere. Cevanşir kabilesinden Penah Ali Han, sonra oğlu İbrahim Halil Han, daha sonra Mehdi Kuli Han...

Karabağ'ın başkenti Şuşa imiş o günlerde. Şimdi Şuşa bir Reyon yalnızca, hem de en küçüklerden... Stepanakent, Karabağ Özerk bölgesinin başkenti. Burada çoğunluk Ermenilerde, Şuşa'da ise Türkler çoğunlukta... Saat iki buçuk. Şuşa'ya yaklaşıyoruz. Bir dağın üstünde kurulmuş bir kale. Döne döne çıkıyoruz asfalt yoldan. Ova altımızda kalıyor, Stepanakent de öyle... Bir tarih yaprağındayım sanki. Bu kale yıllarca İran, Rus ordularına karşı dayanmış. Sarp bir kayanın üstünde kurulmuş bir küçük ülke... Kente giriyoruz, doğru parti merkezine, Reyonun birinci sekreteri Ehed Kerimov, ikinci sekreter Şahmar Ekberzade. Şuşa Reyonu konusunda bilgi veriyorlar. Şuşa gazetesi haftada üç kez çıkıyor, tirajı 3200. Nüfus on beş bin. Kentte on bin, köyde beş bin kişi yaşıyor. Reyonda 22 okul var. Altı kolhoz, iki şolhoz. Karabağ Özerk Bölgesinde Ermeniler yüzde 83, ama Şuşa'da Ermeni oranı yüzde 15. Şuşa turistik bir yer, bir dinlenme merkezi. Sanatoryumunda bin yüz yatak var. Yaz aylarında Şuşa'nın nüfusu kırk bine çıkıyor. Bu dağ havası güç katıyor hastalara, bu yüzden yeni sanatoryumlar yapılmakta. Bir de dokuz katlı otel. Müzik araçları yapan bir de fabrika. Altı yüz kişilik iki yazlık sinema. Elli bin ciltlik kitap bulunan bir kitaplık yapılmakta. Bir de beş bin kişilik stadyum. Şuşa 1752'de Penah Ali Han tarafından kurulmuş. O zaman neydi, nasıldı, bugün nasıl?

Ehed Kerimov bize kenti gezdiriyor. Birinci Sekreterin arabası göründü mü öteki taşıtlar, otobüsler bir kenara çekiliyor. Önümüzde iki motosiklet gidiyor, yolu açıyor... Sonra Şuşa kalesine gidiyoruz. Kale onarılmış. Bir restoran açılmış. Mazgal delik-

lerinden Karabağ ovasına bakıyorum. Bir bardak şarap. Bir daha, bir daha... Düşte miyim? Konuşuyorum, gülüyorum, ama çok uzaklardayım, tarihin derinliklerinde... Çocukluğumda anlatılanlar diriliyor belleğimde. Babamın yüzü, Kâmil Bey amcanın beyaz sakalını titreterek anlattıkları... Onlara göre İbrahim Han bizim dedemizmiş. Hanlık yıkılınca «Akbala» diye anılan İskender Nâzım Efendi Osmanlı topraklarına kaçmış. Sarıklı olduğu için, yani medrese öğrencisi olduğu için, Ruslardan canını kurtarmış. Gelmiş İstanbul'a, müderris olmuş. Sultan Mahmut'un gözüne girmiş. Bu yüzden Şehzadebaşı'nda bir konak, Çengelköy'de bir yalı vermiş ona Padişah... Benim doğup büyüdüğüm Şehzadebaşı'ndaki ev işte.

Bahtiyar anlıyor duygulandığımı... Gözleri yaşarıyor. Şiirler okuyoruz, karşılıklı Söylevler. Sonra Konuk Evi'ne gidiyoruz. Tepede bir köşk. Akşam yine ziyafet. Yine söylevler. Şiirler. Şarkılar. Şuşa, Azerbeycan'ın konservatuvarıdır diyor İkinci Sekreter ozan Ekberzade. Ünlü bestecl Üzeyir Hacıbeykov, Niyazi, Reşit, Bülbül hep Şuşa'nın çocukları... Tarih müzesinde de gördüm resimlerini, anılarını. Eski bir camiydi bu müze. Başka cami kalmış mı bilmiyorum, ama bu küçük, güzel, tarihi cami kutsal bir yer halinde onarılmış, tarih müzesi haline sokulmuş. Şuşa ile ilgili her şeyi orada bulabilmek olası...

Gece uyku tutmadı beni. Soğuk. Anıların saldırısı bir yandan da... Yaşamadığım anılar bunlar. Söylencelerin izleri. Herkes uyurken kalkıp yöreyi dolaştım. Derin derin soluk aldım. Niye ağlamak gelir böyle anlarda?

ŞUŞA'LI TAR

20 Ağustos Pazar

KAHVALTI. Ehed Kerimov bir armağan verdi. Bir tar,

Şuşa yapısı bir tar. Tarihten bugüne gelmiş bir müzik aleti. Gözyaşlarımı tutamadım. Eve götüreceğim, duvara asacağım onu. En değerli bir armağan olarak. Karabağ'dan, geçmişten, kendimden bir parça olarak... Yola çıkmak gerek. Bahtiyar, Tofik, Ayla, Ehed, Şahmar birlikte gidiyoruz. Vakıf adına dikilecek bir anıtın yanına. Koskoca bir kaide hazırlanmış. Üstüne ozanın heykeli konacak. Şuşa zaten bir dağ. Burası o dağın bir tepesi. O tepeye konulmuş bu koskoca kaide. Onun da üstüne Vakıf çıkacak. Ta uzaklardan, vadinin derinliklerinden baktın mı Vakıf'ı göreceksin Karabağ göklerine doğru seslenirken... Vakıf, Karabağ'ın en önemli kişilerinden, Hanlardan da çok seviliyor, biliniyor. İbrahim Hanın veziriymiş. Karabağ'da birliği o kurmuş. Kısacası Vakıf, Karabağ'ın bir parçası... Büyük bir ozan ayrıca... Büyük ozanlar bir de siyasal eyleme katılırlarsa, hele hele toplum önderi de olurlarsa sonları neye varır? Ölüme mi? diyorsunuz... Nedense hep böyle oluyor. Vakıf da idam edilmiş! Hem de İbrahim Hanın yeğeni tarafından. İran yandaşı olan Mehmet Han baş engel olarak Vakıf'ı görmüş kendine...

Bir de resim çektirdik kaidenin önünde. Dilimizde Vakıf'tan dizeler: «Temaşa kılasın kaşa, çehreye - Sürtesin yüzünü zülfe, gerdana - Yar bezenip durmuş canlar almağa - Ölmeli günündür, Vakıf öl bugün». Hep güzeller için, hep sevdiği «gelin»ler için yazmış koca vezir... Artık Şuşa'nın en yüksek yerinden bakacak bir zamanlar siyasal birliğini kurduğu Karabağ topraklarına...

Ayrılıkların hüznü basar, derken... Yirmi dört saat sürdü Şuşa konukluğumuz. Ehed'le, Şahmar'la kucaklaştık. İçimden işte bunlar da «yeni insan» tipinin en belirgin örnekleri diyordum. Kendilerini vermişler yurtlarının, insanlarının mutluluğunu kurma görevine. Kutsal bir çalışma içindeler... Ne demişti geçen gün bir Azerbeycan aydını: «Devrim olmasa bizler Karabağ'ın tepesinde yalınayak kara eşekle ge-

ziyorduk hâlâ.» Devrim öncesi nasıldı buralar? İlkellik, gerilik, bağnazlık, açlık, yokluk kol geziyordu. Bir de bugüne bakalım: Aradaki ayrım gün gibi ortada...

Dolana dolana indik Şuşa'dan aşağıya... Doğru Baku. Ama öğle yemeğine Nadir Beyin şolhozunda olacağız. Yağmur yağdı diye sevindim. Nadir Beyin üzümleri yıkandı iyice. Mutludur, coşkuludur artık. O güzel şaraplarını sevinçle içeceğiz diye. Bahtiyar'la şiirler okuduk. Bahtiyar'ın o güzel dizelerini yineledim içimden: «Şimdi ne sen sensin ne de ben benim - Biz ki, biz değiliz, bize elveda.» Radyoda Hacıbeykov'un «Köroğlu» operasının müziği vardı. Bahtiyar durup durup Şuşa'nın sanatçılarını anlatıyordu. Ozan Natuvan Hatun, Şuşa'lıydı. Hem de «han kızı»ydı. Mehdi Kull Hanın kızı... Şuşa'ya büyük iyilikleri dokunmuş. Heykelini dikmişler, parka da adını vermişler. Bir akrabam mı? diye geçirdim içimden. Güzel bir düş bu eski söylenceleri gerçekmiş gibi —kimbilir belki de gerçek— benimsemek... Kendi ülkemden kopar gibi ayrılmak buralardan... Babamın, dedemin, tüm akrabaların duyduğu, ama görmediği bir yeri gören bir kişi olmak...

Agdam'da duraklıyoruz. Anadolu'nun bir kasabası sanki. Bir kahveye giriyoruz. Kahveler, çaylar, gazozlar içiliyor. Bütün konuşulanları anlıyorum. Biz açık havada oturuyoruz. Bahtiyar'ı tanıyorlar hemen. Biri koşuyor, «Bahtiyar Muallim hoşgelmişsiniz» diye. Büyük bir saygı var ozanlara, yazarlara. Bizim de İstanbul'dan geldiğimizi duyunca ilgi daha da artıyor. Ortak bir dostlarından söz ediyorlar. Agdamlı esas duruşta coşkulu bir hayranlık içinde, «Akşam oğluma anlatacağım sizinle görüştüğümü» diyor. «Sizi çok sever, adınızı her duyuşta Kozmos'a fırlar.» Daha başkaları da geliyor, Bahtiyar Muallim'e Agdamlıların saygısını sunuyorlar... Düşünüyorum, burası Karabağ sınırları içinde bir reyonun merkezi. Yani taş-

ra! Herhangi bir ilçe merkezine, bir köye gitsek, hem de en tanınmış ozanımız gitse, bir kahvede otursa, adını da söylese, kaç kişi tanır, daha doğrusu hiç tanıyan, bilen, yapıtlarını okuyan çıkar mı? Böyle biri çıksa da coşkusu, sevgisi, hayranlığı bu denli içten, bu denli büyük olur mu? Azerbeycan'da okur yazar oranı nerdeyse yüzde yüz. Herkes öğrenim görebiliyor. Herkes kitap alıp okuyabiliyor. Kitap baskılarının sayısı yirmi otuz bin. Radyolar, televizyonlar sürekli ozanlarından, yazarlarından söz ediyor. Şarkılarda onların dizeleri, her yanda sanatçıların yapıtları. Bahtiyar Muallim böyle gösterilere alışmış, doğal geliyor, sıkılıyor da hatta...

Sabir'in yurdu, Şamaha. «Heyhat ve heyhat ve heyhat ve heyhat - Gel yat ve gel yat ve gel yat ve gel yat» diyen yergici ozan. Bakmış İranlıların, sonra da Osmanlıların haline, şöyle seslenmiş: «Osmanlılar aldanmayın Allahı seversiz - İranlı kimi yatmayın Allahı seversiz»... Dönüp dolaşıp Şamaha'ya geldik yeniden. Doğru şolhoza gittik. Ama kimse yok. Her yan boş, hüzünlü. Ne oldu? Belli, yağmurun damlası düşmemiş... Nadir Bey çıkageldi, ama yüzünden düşen bin parça. Hep yağmur, yağmur özlemi. Aldı bizi bir açık hava kebapçısına götürdü. Dayanamadım: «Yahu sen maaşlı görevli değil misin, yağmur yağmasa bunda senin ne suçun var?» Bilerek bastım damarına. Nadir Beyi ne yapsan avutamıyorsun? Sorumluluk, kendi çabasıyla yarışma, daha iyiyi, daha yararlıyı bulma, ona ulaşma tutkusu bu «yeni insan» tipinin baş özelliği... Sorumluluğunu bir kez yüklendi mi onu sonuna dek götüren kişiler bunlar...

Baku'ya doğru gidiyoruz karayolundan, uçarcasına... Petrol kuyuları doldurmuş bu çölü. Issızlık, boşluk. Sıkıyor bu uzun yol. Konuşuyoruz. Ama bir an önce gelmek Baku'ya... Biraz dinlenmek, bir oh çekmek. Balkonda Hazer'i seyrederek kahvemizi içmek...

21 Ağustos Pazartesi

BAKU'da son gün. Bir gazeteci hanım geldi, konuştuk. Bahtiyar Vahapzade ile Tofik Kerimov gelip aldılar otelden. Dostluk Derneği'nde... Ozan Nebi Hazri, Prof. Cevadzade. İçkiler, fotoğraflar. Bir kez daha buluşma sözleri. Sonra Belediye Sarayına. İstanbul'dan tanıdığımız Belediye Başkanı Mehmet Aydınov. Bir gece İsvan'ın yemeğinde birlikte olmuştuk. Konuşurken, size bakarken, gözlerinin içinden mutluluk bulutları geçen bir dost insan... «Yeni İnsan» kişiliğinin en güçlü bir örneği de o... Yarınki kuşakları düşünmek. Baku'da 2000 yılına kadar neler yapılacak? Hepsi planlanmış. Bir bir anlatıyor bize. Gençler için bir kahve açılacak bugünlerde. Oraya götürüyor bizi. Burası bir gençlik lokali, kahvesi, salonları, lokantası, dans yerleri... Düş gibi bir yer. Çağlar öncesinin mağaraları. Sular akıyor, neler neler yok! Mehmedov hem mühendis, hem ozan... Dedim ya, Azeri olup da şiir tadını duymamak, bilmemek, şiir okumamak diye bir şey yok. Herkes ozan. Herkes şiir tutkunu...

Havaalanındayız. Uçağımız birazdan kalkacak. Ah bu ayrılışlar! Bir kopuş, bir çeşit ölüş... Vahapzade, Tofik. «Göçer turna katarı - Uzak uzak ellere» dizesindeki gibi biz de uzak uzak ellere gideceğiz. Kocaman bir kuş alacak uçuracak bizi Moskova'ya... Kucaklaşma, gözlere dolan yaşlar. İnsanoğlu kaç yaşına gelirse gelsin duygulanmadan kurtaramıyor kendini. İyi ki kurtaramıyor. Taş gibi olmak, duygu nedir bilmemek daha mı iyiydi? Bütün sorun duygu ile düşünceyi denk tutmakta... Uçak kalkıyor. Dostlar, sonra Baku, sonra Azerbeycan silinip gidiyor. Yeniden Rusya toprakları. Stalingrad, derken Moskova... «Giden günler döneydi - Turna katarları tek» demişti dostum Bahtiyar Vahapzade. Yaşarsak döner turna-

lar da, insanlar da... Yaşamaktır önemli olan. Dostluklar, sevgiler, yazma, yaratma, insanlara yararlı olma sevinçleri arasında...

ON YIL ÖNCESİ

21 Ağustos 1978 Pazartesi, Moskova

DÖN dolaş yine Ukrayna! 1968'de burda kalmıştım. Bu gelişimde de bir gece yine burda kaldık. Şimdi yeniden Ukrayna'dayız. Baku'dan Moskova'ya gelen uçak bizim dolmuşlar gibi, tıkabasa. Yol arkadaşımız Azeri tarihçi İskender Ahundov. Azerbeycan Bilimler Akademisi Doğu Enstitüsü baş uzmanı. Türkiye konusunda bir kitap yazmış, onu veriyor. Yakın tarihimiz üzerinde konuşuyoruz. Derken Moskova. Ormanlar. Havaalanında bizi bekleyen Avdeyev ve Şiryaev, Dostluk Derneğinden iki temsilci. Sonra Ukrayna oteli. Yarım saatten çok bekliyoruz oda ayrılmasını. Turist dolu her yan. Dünyanın her yanından gelenler. Araplar, zenciler, Japonlar, Asyalılar, Avrupalılar. Yol yorgunluğu. On yıl önceyi anımsıyorum pencereden bakarken. Otelin önünden Moskova nehrinin bir kolu kıvrılır. On yıl nasıl geçip gitti? 1968 Eylülündeydi. Yalnızdım. Geziden hoşnuttum, çok şeyler görmüştüm, duymuştum, anlamıştım. Yirmi ikinci kattaydım. Radyodan bir Rus şarkısını dinleyerek yaşamı düşünmüştüm. Gelecekte neler saklandığını. Buna benzer şeyleri. Şimdi iki kişiyiz bu odada. Gelecek, geldi buldu beni. 1968'den 1978'e oradan da daha ötelere...

LENİN'İN ODASI

22 Ağustos Salı

DOSTLUK Derneğinden Bayan Llana geldi. İskender Ahundof da sabah gelmişti. Küçük bir otomo-

bille Moskova'yı geziyoruz. Önce genel görünümü: Kızıl Meydan. O bitip tükenmez insan kuyrukları. Kremlin. Özel izin almış Lenin'in yaşadığı daireyi gezmemiz için. Yemek, yatak odaları, çalışma odası. Orta halli bir aydının evi sanki. Bizi gezdiren görevli anlatıyor: Lenin toplantılara gelmeyenlere, ya da geç kalanlara çok kızarmış. İlkinde çıkışırmış, ikincisinde para cezası kesermiş, üçüncü gecikmede «Artık bir daha gelme» dermiş. Toplantılarda konuşmaların da kısa kesilmesini istermiş. En çok üç, beş dakika. Gennady Avdeyev, Dostluk Derneği adına bizimle ilgileniyor, İngilizce bilgi veriyor. Lenin'in çalışma odasını dikkatle inceliyorum. Bir yaşam geçmiş burda. Masada Gorki'nin bir kitabı: «Benim Üniversitelerim.» Duvarda bir takvim: 21 Ocak. Takvimin üstüne Çehov'un bir fotoğrafı yapıştırılmış. Bunu kendi mi yaptı acaba? Demek Çehov'u bu denli seviyordu.

Bir antoloji çıkmıştı, Türk öyküleri diye. Vera Feonova'nın çevirileri. Birlikte yayınevine gittik, ordan da Nâzım'ın mezarına. On yıl önce bir saksı bırakmıştım. Şimdi başka buketler var taşın dibinde. Durduk, dalıp gittik. Bir kanapede oturup Nâzım'ı düşündüm. Sonra mezarlığı gezdim. Çehov'un, Gogol'un mezarlarını on yıl önce de görmüştüm. Şimdi bir de Kruşçev'in mezarı var. Koca bir anıt. Sovyet ülkesinin önde gelen kişileri Kremlin önündeki mezarlıkta yatarlar. Kruşçev'i oraya almamışlar, o burda, Gogol'ların, Çehov'ların, Nâzım'ların arasında. Mezarının başındaki heykeli yapan sanatçıyı hiç sevmezmiş Kruşçev! Böyledir işte, o hiç sevmediği, beğenmediği sanatçı mezarını yapmış... Buketler, çiçekler vardı Kruşçev'in mezarında. Her zaman birileri çiçek getirirmiş. Demek ki Moskova halkı içinde sevenleri çok...

Yabancı dövizle satış yapan büyük bir mağaza var mezarlığın hemen karşısında. Dolar, mark, frankla. Bir de kitap bölümü var, Rusça kitaplar satılıyor.

Piyasada bulunmayan, tükenmiş, bir daha basılmamış, ya da ne zaman basılacağı bilinmeyen yapıtlar burda dövizle satılıyor. Akmatova'nın, Pasternak'ın şiir kitapları gibi. Rus dostlara burdan kitaplar satın alarak armağan ettim, en iyi armağan bunlar oldu.

Akşam Kongreler Sarayı'nda. Moiseyev'in balesi. Değişik ülkelerin ulusal dansları. Görkemli ve unutulmaz bir gösteri. İyi bir rastlantı oldu bizim için. Yoksa Ağustos ayında Moskova'da sanat hareketleri yok. Yine o koskoca salonlar, yürüyen merdivenler, perde aralarında çay içmeye, pasta yemeye koşuşan binlerce Moskovalı... Gece parkta yürüdük. Meçhul Asker anıtı. Kahraman kentler bir bir dizilmiş : Leningrad, Kiyev, Stalingrad. On kent. Alev alev yanıyorlar orda gece gündüz. Gece yarısı otel. On yıl sonra Moskova'da olmanın değişik ruh hali içinde...

«ÖNCE ELEKTRİK...

23 Ağustos Çarşamba

SABAH Sovyetler Sergisine gittik. Yüzlerce hektarlık bir yer. Sayısız pavyon. Önce Eğitim Pavyonunu gezdik. Yeni öneriler, teknik olanaklar. Öğrencilerin işleri. Ağaç kabukları, tahtalar, işlemeler. Elektronik pavyonunda tv'ler, telefonlar. Ama en önemli pavyon Kozmos pavyonu. Sovyetlerin yaptığı, uzaya yolladığı bütün uzay gemilerinin örnekleri. Bir Azeri görevli gezdirdi orasını. Büyük bir kozmos gemisinin içine çıktık, daracık yerde yaşamanın, hem de dünyamızdan ne kadar ne kadar uzakta soluk alıp, bilgi toplamanın akıl almaz önemini, zorluğunu duya duya... Bu sergi günlerce gezmekle bitmez! Televizyon kulesi. İçeri girmek kolay değil. Vakit de yoktu pek. Koşa koşa geziyoruz her yeri. 380 metre tepeden seyrettik kenti. Nerde gecekondular, yoksul semtler? Böyle

bir şey görünmüyor. Yok ki görünsün! Sonra otel, yemek, Vera'nın ayrılması. Bu kez Dostluk Derneğinden Şiryaev'le Moskova dışındaki küçük Gorki kentine... Lenin'in son günlerini geçirdiği ve öldüğü yere... Bir saat uzaklıkta. Koskoca bir malikâne. Eskiden bir Rus zenginininin malıymış. Lenin'in son iki yılı burda geçmiş. Önce küçük bir evde, sonra daha büyük bir evde yaşamış, daha sonra da malikânenin büyük köşküne geçmiş. Küçük yapıda resimler, resimler, belgeler... Bir duvarda Sovyetler Birliğinin elektrikle donatılması amacıyla Lenin'in yaptırdığı harita ve plan. «Önce elektrik» diyormuş büyük önder. Yerinden kıpırdayamamış son zamanlarda, felçmiş. Büyük konaktaki çalışma odasını geziyoruz. Dört duvar kitap, kitap. Bu odada da Çehov'un resmi duvarda asılı. London'un «Hayata Gülüş»ü masanın üstünde. Son günlerinde okuduğu kitap. Koskoca bir parkın içinde geziyoruz. Yaz sonunun ilk belirtileri. İlk serinlik. Bir garajda Lenin'in Rols Royce otomobili. Tekerlekli ve kızaklı bir taşıt. Lenin'in bindiği kayık, kızak. Güz yaprakları düşmeye başlamış. Her yer tertemiz, bakımlı. Gece Dostluk Derneği Başkanı Elvan Araslı'nın (tarihçi profesör Hamit Araslı'nın oğlu) büyük bir restoranda verdiği yemek. On yıldır görmediğim Tevfik Melikov ve doktor eşi. On yıl önce birlikte gezmiştik Taşkent'te, Semerkant'ta, Leningrad'da. Gencecik bir öğrenciydi, şimdi öğretim üyesi. Anılar, ortaksa hemencecik yeşerir. Öyle de oldu. O zaman yalnızdık, şimdilik eşlerimiz de yanımızda. Hem içiyor, hem de konuşuyoruz. Sovyetler Birliği Dostluk Derneğinin başkanı bir Azerl, yardımcıları Rus. Her türlü dans, varyete vardı. Avrupa lokalleri gibi bir yer...

Gece yürüye yürüye döndük otele. Kendi kendimize gideriz dedik. Ukrayna zaten az ötede bütün görkemiyle göklere yükselmekte. Stalin döneminin yedi gökdeleninden biri. Kanapelerde çiftler sarılmış birbirine. Moskova'da bir Ağustos gecesini yaşa-

mak... Hep on yıl önceye gidiyorum. Elimde değil anıları bir yana itmek. Şimdi on yıl geride olsak diyorum. Olası mı? Bir on yıl sonra yine buralarda olacak mıyım? Değil buralarda, yaşamda olacak mıyım? A'ya söylemiyorum bunları, elini tutup geceyarısının karanlığında başka şeyler anlatıyorum. Yollar, alt geçitler ve otel... Leningrad'a bir daha gitmek iyi olacak, ama Moskova'da bir iki gün daha kalıp dilediğimiz gibi gezmeyi yeğledik. Geçen gelişimde Moskova'da az kalmıştım, daha doğrusu kokteyl, toplantı derken istediğim yerleri görememiş, gezememiştim. Leningrad artık başka bir gelişe kalsın...

TOLSTOY'UN EVİ

24 Ağustos Perşembe

TOLSTOY'un evi. Koca bir yapı. Avdeyev'le geziyoruz. Bir sürü oda, salon, çalışma odası. «Dirilmek», «Hacı Murat» gibi romanları bu evde yazmış. On dört çocuğu olmuş, ancak sekizi yaşamış. Bahçede arabalık, içinde araba. Atlar kimbilir ne kadar zaman önce öldüler! Bir küçük odada konukları karşılarmış. En çok gelenler Gorki ile Çehov. Büyük kızıyla anlaşırmış en çok. Hep resimleri var duvarlarda. Bir cam dolap içinde de çizmeleri. Bu çizmelerle mi son yürüyüşüne çıkmıştı? Yaşlı bir yazarın evinden, karısından kaçıp karlı bir günde bir istasyonda ölmesi canlandı gözümün önünde... Tolstoy'un yaşamından, yapıtlarından yapraklar dirildi birden. «Biz sanatçılar, bilginler toplumunda rahipler gibi ayrıcalıklı bir sınıfız, bu yanlış bir şeydir» diyordu Romain Rolland'a yazdığı mektupta. Yemek odasında koca bir semaver. Sovyetler Sergisinde armağan ettiler onun küçük bir örneğini. Tolstoy'un semaveri evde bir köşede duracak hep.

Zengin, çok zengin bir derebeyi. Tutmuş toprak-

larını köylülere dağıtmaya kalkmış. Düzenin kökünden değişmesini istemiş, bir çeşit çağdaş İsa olmak... Karısından saklarmış yazdıklarını. Bulunca yırtıp atarmış o yazıları, dine karşı, yerleşmiş düzene karşı diye... «Evlilik, bugünkü durumuyle evlilik, yalanların en iğrenci, bencilliğin son biçimidir» diye yazmıştı «Kreutzer'e Sonat'ı»nda. Lenin'in dediği gibi «Hiçbir ülkenin sahip olmadığı bir dâhi...» Alman turistler var bizimle birlikte gezen kadınlar, erkekler. Daracık merdivenler, koridorlar. Bini kafasını vurdu alçacık merdivenin tavanına... Bir yaşamın bölümleri geçmiş burda. Her şey yerli yerinde duruyor. Ya bizim yazarlarımızdan geriye kalanlar ne durumda? Saklanıyor mu, korunuyor mu?

Bir evrenden başka bir evrene... Şimdi de Dostoyevski'nin evindeyiz. Bir çelişki, bir karşıtlık: Tolstoy'un evi, büyük bir konaktı. Avlusu, arabalığı, hizmetçi evi ile koskoca bir yerdi. Dostoyevski'nin evi ise kentin uzak bir kıyısında, bir hastahanenin yanında, daha doğrusu avlusunda basık tavanlı bir alt kat. Sakatlar hastahanesi. Dostoyevski bu hastahanenin bir başka lojmanında dünyaya gelmiş. Sonra bu eve taşınmışlar, yazarın çocukluğu bu loş lojmanda geçmiş. Moskova'daki Dostoyevski müzesi burası. İçinde az eşya var. Cam vitrinlerde kitaplar. Bir başka vitrinde de kalemi. Bir büyük yazarın çocukluğu var bu katta. Pencereden sokak görülüyor. Sürgüne gidenler bu yoldan geçermiş. Zincire vurulmuş Sibirya mahkûmları. Küçük Dostoyevski izler dururmuş onları. İyice yerleştirmiş belleğine hepsini, yüzleri, anlamlarıyla. İyi de ressammış Dostoyevski. Romanlarındaki tiplerin resimlerini çizmiş. Örneğin Baba Karamazof... Romandaki kişiliğine en uygun görünüş. Yoksul bir doktorun evi. Hastahanenin avlusunda dolaştık. Sakatlar, körler, topallar. Park kanapelerinde oturuyorlar, dertleşiyorlar. Orta yerde de Dostoyevski'nin büyük bir heykeli. Hastalar, sakatlar ona, o hastalara sakatlara bakıyor, gece gün-

düz. Etkileyici bir yer bu hastahane, şimdiki adıyle «Dostoyevski Hastahanesi»... «Her şeye, her acıya alışabilen yaratık, ben insanoğlunu böyle tanımlıyorum» diyordu «Ölü Bir Evden Anılar»ında... Acılar çekmiş bir kişi, büyük acılar. Yapıtları bu yüzden mi ölümsüz. Yoksa ölümsüz yapıtlar yaratan bir kişi olduğu için mi duyduğu acılar derin ve büyük... «Yaşamak, nasıl olursa olsun yaşamak» diyen büyük yazarın heykeline dalıp dalıp gidiyorum. Yaşıyor işte. Yeryüzünün dört bir yanında yaşıyor. Yaşamak bu değilse, nedir?

Tretiakov Galerisine gidiyoruz ordan. Çarlık döneminden beri ünlü bir sanat galerisi, daha doğrusu bir müze. Eski Rus ressamlarının yapıtları... Gogol, Puşkin, Tolstoy, Gorki'nin portreleri, heykelleri. Sonra Sovyet dönemi. Gece Tevfik Melikov ve eşi Dr. Elmira geliyor otele. Küçük bir otomobille Moskova'yı gece geziyoruz. Koskoca kenti bir dostla dolaşmak. Elvira bir süre eşiyle Türkiye'de bulunmuş. Hastahanelerimizde çalışmış. Birçok şeye şaşmış kalmış. İhmallerimize, kayıtsızlığımıza, sağlık işlerine karşı ilgisizliğimize, daha nelere!.. Sonra otele döndük, birlikte çay içip dertleştik... Geceyarısı Lütfi Özkök'ü aradım. Hemen verdiler Stockholm'u. Sanki yan odadan konuşuyor. Dünya küçüldü iyice! Bunu anlamayan galiba yalnız biziz!

EĞİTİM KONUSU

25 Ağustos Cuma

SABAH Milli Eğitim Bakanlığına gittik. Sovyet M. Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı Boris Vilkov'la görüşme. A'nın ilgilendiği konularda geniş bilgi verdi. İki yardımcısı var, ayrıca on beş başmüfettiş. Her Sovyet cumhuriyetine bir başmüfettiş bakı-

yor. Yani tüm kurul on yedi kişi. Ayrıca her cumhuriyetin kendi müfettişleri var. Yeni Anayasaya göre zorunlu eğitim on yıl, Baltık cumhuriyetlerinde on bir. Vilkov genç bir adam. «İhtilâlden önce yüzde yetmiş okumasız yazmasızdı halkımız. Altmış yılda çok yol aldık,» diyor. Öğretmenlerin zorunlu ders süreleri günde en çok on sekiz saat. Bundan fazlası için ücret alıyorlar. Köy öğretmenleri daha çok ücret alıyor, odun, elektrik, ev parasız... Maddi durumları kaliteli işçiyle eş. «Cinsel eğitim yapılıyor mu?» diye bir soru da ben sordum. Vilkov «Ayrı bir ders yok bu alanda, ama biyoloji dersinde gerekli bilgiler verilir, ayrıca sınıf öğretmeni de öğrencilerin bu konudaki sorunlarıyle ilgilenir» dedi. Peki «anarşi» olayı var mı? Vilkov: «İsyan diye bir şey yok, ancak dersten kaçma olayları oluyor...» Milli Eğitim konusunda daha pek çok bilgi verdi başkan. Bunları ayrıca bir yazıda yazmak yararlı ve aydınlatıcı olacak.

Lenin Müzesindeyiz. Tam o sırada film gösterisi vardı. Lenin'in yaşamı, ölümü. Belgesel bir yapıt. Sonra müzeyi gezdik. Sovyet ihtilâlinin başından bugüne dek devrimin gelişmesi, ulaştığı aşamalar. Koca salonlarda Lenin Müzesine gönderilen armağanlar. Sonra tablolar. Birden tanıdık bir yapıt, bildik bir imza: Fikret Otyam. Lenin'in portresini yapıp müzeye armağan etmiş. En güzel yere asmışlar. Güvercinler uçuran bir Lenin... Öğleden sonra Borodino Müzesi... Yuvarlak bir yapı. Tolstoy'un «Savaş ve Barış»ında ayrıntılarıyla anlattığı Borodino savaşı bütün canlılığıyle gözler önünde. İşte Fransızlar, işte Prusyalılar, işte Ruslar. Kanlı bir savaşın canlı bir bölümü, dondurulmuş bir zaman kesiti... Gece oteldeyiz. Ordan oraya gidip gelirken yorulduğunu anlamıyor kişi, ama bir de koltuğa çöktü mü, hele yatağa bir uzandı mı!..

BABAYEV'LE SİRKTE

26 Ağustos Cumartesi

MOSKOVA'da son günümüz. Russia otelinde Berioşka mağazası. Her şey yabancı parayla. İki numaralı troleybüse bindik. Kendi kendimize otele geldik. Kulağımıza Türkçe sesler geliyor. Her yerde Türkçe var, yaşayan, duyulan... Bunlar Azeriler, öteklier Türkmenler. Bir de bakarsın Özbekler, Kazaklar... Gürcü şarabıyla öğle yemeği. Dörtte Vera geldi, Babayev de... Nâzım'ın son yıllarını geçirdiği, öldüğü eve gittik Babayev'in arabasıyla. Üçüncü katta bir daire. Vera Tulyakova yoktu, içeri giremedik. Avluyu dolaştık. Babayev, ölümünü anlattı. Kapıyı açmaya gelmiş koca ozan, elbiselerin asılı olduğu yerin dibine düşüp yığılıvermiş. Neden sonra eşi farketmiş öldüğünü. Bir şiirinde tabutunun asansöre sığmayacağını, merdivenlerin de çok dar olduğundan nasıl aşağıya indireceklerini sorar kendi kendine. 1952 ile 1963 arasında burada yaşamış. Bir hüzün basıyor insana. Büyük bir ozan soluk almış bu evde, pencerelerden bakmış, merdivenlerden çıkmış, dizeler yazmış, sevmiş, üzülmüş, yaşamını bitirmiş bir kapı arkasına yığılarak. Cenazesini de o merdivenlerden indirmişler. Binanın dış yanında bir plaka var. Nâzım Hikmet, Türk ozanı burda yaşadı diye...

Babayev'in evine gittik çay içmeye. İstanbul düşleri içinde bir dost. Ne yapıp edip Türkiye'ye gelmek özleminde. Başbakan Ecevit ona söz vermiş Türkiye'ye çağıracağını. Herkes geliyor, bir Babayev gelemiyor. Nedeni, niçini anlaşılır gibi değil. Sordum kendisine, birşeyler anlattı. İnanamadım. Olur mu böyle şey? İsmail Bilen önlüyormuş. Neden, niçin? «Ben İstanbul'a gelsem, geceleri uyuyamam. Uykuda geçiremem o değerli zamanı» diyor. Bir gün gelecek elbet. Ne zaman? Gelebilecek mi? Kimbilir.

Kalktık gece Moskova Sirkine gittik birlikte. Ba-

bayev, ben ve eşlerimiz. Sirkleri her zaman sevmişimdir. Birden çocukluğuma gitmişimdir. 1930'dakl Taksim'de Talimhane'deki «Ben Amar» sirkini anımsamışımdır. Bir sepet içinde gezdirilen aslan yavrularını. Sirkte yırtıcı hayvanlar yok, ama akla hayale gelmez nice şeyler var. Her zaman anımsayacağım bir gece. Özellikle Babayev'in sirkteki çocukca sevinci, mutluluğu...

STOCKHOLM'E UÇUŞ

27 Ağustos Pazar

GENNADY sabah erkenden geldi. Kahvaltı. Bavulları hazırlamak. Otomobil. Şeremetyevo havaalanı. Aeroflot. Saat on birdi Moskova'dan yola çıkarken. İki saat geçti uçakta. İndiğimizde yine saat on bir olacak! Sanki zaman geçmeyecek. Yerimizde sayacağız. Ömrümüzün iki saati havaya uçacak hiçbir yere gitmeden... İşte Stockholm. Lütfi Özkök, Anne Marie havaalanında. Yağmur yağıyor. Karanlık bir İsveç günü. Acele edelim diyorlar. Stockholm'da bir yerde ozanlar toplantısı varmış. Yağmur yağıyor, eve gidip bavulları bırakıyoruz, parkta açılan şiir sergisine, oradan da ozanlar toplantısına. Her şey bir düşte geçer gibi. İşte bir Moskova gezisi daha gerilerde kaldı. Her şey geçip gidiyor. Yaşam çok hızlı koşuyor. Geride kalmamak için biz de koşmalıyız. Yaşama ayak uydurmalıyız. Uydurmayınca, yaşamın gerisinde kalınca «ölüm» diyorlar bu duruma. Ölmemenin tek yolu var, yaşamak, hızlı, koşarcasına yaşamak, ya da yaşar gibi yapmak, yaşadığını sanmak, okuyarak, yazarak, dostlarla, sevdiklerimizle göz göze el ele gelerek, sevişerek...

1980

ASKERLERİN MUHTIRASI

1 Ocak Pazartesi

KREPEN pasajında. Topuz Paris'ten gelmiş. Arad, Recep, Sami, Topuz, Paris öykülerinden söz ediyor. Kavgalı bir geceden. Binlerce, içkili masa toplantılarından biri. Derken radyoda bir haber. Kuvvet Komutanları Cumhurbaşkanına bir 'muhtıra' vermişler. Bir şeyleri anımsatmışlar. Her kafadan bir ses çıkıyor meyhanede. Başka konular bir yana itilmeli, ama kimse farkında değil. Susun, dinleyin, diyenler de var. Ancak son sözleri rahatlıkla duyabiliyorum. Evet, bu bir uyarı. İktidarda Demirel var. Ona mı? Nedense 12 Mart'ta da Demirel vardı iş başında. Şimdi de. Bir yeni başlangıç mı? Muhtıra sözcüğü çağrışımlara götürüyor kişiyi.

YOLLAR AYRILINCA

9 Ocak Çarşamba

DARÜŞŞAFAKA Derneğinde Sait Faik Seçiciler Kurulu toplantısı. Necatigil'in yerine yeni bir üye seçimi var. Bir ozanı yitirdik. Öyleyse bir ozan seçmeli yerine. Sabahattin Kudret'i önerdim. Tüm üyeler onu seçtiler. Gece, Mutluay'la küçük bir meyhanedeyiz. Geçen Mayıs'ta, Sait Faik ödülünü kazanan yapıtı seçtikten sonra Necatigil'le buraya gelmiştik. Son

birlikte içki içişimizmiş. Mutluay'la da kaç yıldır bir masa başında oturup içmemiştik. Böyle oluyor işte. Yollar ayrılıyor. Nelerden konuştuk? Hepsini yazmalı mı? Bir takım kuşkuları vardı. O kuşkularını çözdüm mü? Bilemem. Kişi, kuşkularını kendi çözerse çözer.

KONUR'UN KİTABI

10 Ocak Perşembe

SOĞUK. Evdeyim. Kemal Tahir'in eşine yazdığı mektupları okudum. Bir özellik yok. 'Büyük' bir yazarın kaleminden çıkmış şeyler değil. Herhangi bir mahkûmun eşine yazabileceği şeyler. Herhangi okur-yazar, aydın bir mahkûmun... Konur'un 'Emyeryalizmle Savaşım' kitabı. «Ulusumuzun yaşadığı acı deneylerle beslenen bilinçli Türk yazarları da daima 'emperyalizm'in karşısında olmuşlardır. Kapitalizmin beslediği sömürgeci iştihanın siyaset, ekonomi, kültür alanlarında kendi ülkemize ve bütün 'mazlum ülkelere' yönelen eylemi karşısında Türk yazarının kalemi de onur verici bir savaş aracı olmuştur. Bu araştırmanın konusu bu savaşın öyküsüdür» diyor. Ta başlangıçtan bugüne geniş bir bakış açısıyla bu savaşı çiziyor bize. Kimi zaman açık açık kimi zaman gizliden gizli yapılan bir savaşım. İlk bölüme şu anlamlı başlığı koymuş : «Osmanlı Devletini yıkan güçlerin emperyalist niteliği ancak devlet ortadan kalktıktan sonra anlaşıldı.» Yararlı bir inceleme Konur'unki... Ritsos'un şiirleri. Şiirlerle gün bitti.

BEŞİNCİ BASKI

14 Ocak Pazartesi

KIŞ bastırdı. Kar. Yayınevindeyim. «Garipler Sokağı»nın beşinci baskısını aldım. Bu kitabın arkasına

niye yirmi üç yaşın resmini koydurmadım? 1943 - 46 arasında yazılmış bir küçük roman. Her yeni baskıda bir daha okuyorum. Kolay eskimez bir şeyler var galiba. Önce kısalığı, yoğunluğu, canlı kişileriyle bir nitelik kazanıyor... İlk kez 1950'de basılmıştı, otuz yıl önce... Otuz yılda beş baskı!

HEP KENDİNE BAKANLAR

18 Ocak Cuma

KUMKAPI'da. Anlamsız oluyor kimi buluşmalar. Gereksiz. Böyle toplantıları azaltmalı. Bir yerinde sayış göze batıyor kimi anlarda. Bakıyorum bin kez konuşulmuş konular bir daha ortaya geliyor. Kimileri de var anlayamıyor içinde yaşadığı olayları. Nerden nereye gidiyoruz? Bunu görmek zor mu? Kimileri de hep içe, hep kendine çevrilmiş bir gözlükle bakıyor evrene. Gördüğü kendisi!.. O zaman dünyayı kendinden ibaret sanıyor. Trenle eve. Dünyada savaş tehlikesi var. Ne zaman yoktu ki?

SOĞUKTA

25 Ocak Cuma

YALNIZIM. Devalüasyon. 24 Ocak kararı. Herşey yüzde yüz, yüzde yüz elli arttı. Kâğıt, gaz, yakıt. Ne olacak? Dolar yetmiş lira! Toplu Sözleşme falan para etmez artık. Borç ödemek şöyle dursun, yeni borçlar aramak gerekecek. Sonu nereye? Yakıt kalmamış, apartımanın kaloriferleri buz. Mutfakta havagazını yaktım. Ne yapmalı? Yazı makinesini, küçük masayı mutfağa mı taşımalı?

YALNIZCA SUÇLAMA

30 Ocak Çarşamba

GAZETECİLER Cemiyetinde Abdi İpekçi semineri. Bülent Ecevit'le ayak üstü söyleşi. Necdet Uğur gazetedeydi. Toplantıda. Garip konuşmalar yapıldı. Terörün kaynağına inen yok, yalnızca suçlama var. Nerden gelir o silâhlar, nerden? Kim sokar içeri? Göz yumar? Gece Merih Sezen'lerde. Eve dönüş, yine her yan buz.

T.D.K.'DA

4 Şubat Pazartesi

TÜRK Dil Kurumu toplantıları. Sabah altıda bir saatin ziliyle uyandım. Oysa saat falan yok. Kendi içimde bir zil çaldı sanki. O anda başka bir yerde bir saat çalmıştır. Uzakta bir yerde...

ATEŞ 39

6 Şubat Çarşamba

ATEŞ içindeyim. Dün birden bir ürperme ile yattım. Başağrısı, öksürük. Ev de çok soğuk. Dostlar portakal getirdi. Gece ateş 39'a çıktı. Tetra alıyorum. Bir de yazı yazmak var. Yazmasam bir türlü. O korkacak, ne oldu diye... Yatakta daktilo ile. İyi ki küçük bir makine var.

EZBERE KONUŞMAMALI

7 Şubat Perşembe

ATEŞ bir düştü, derken çıktı. Yataktan kalktım. Yattıkça hastalık gitmiyor gibi. Azerbeycan Günce'sini

yazdım notlara bakarak. Gece TV'de açık oturum. Terör üstüne. Dönmezer, Müjgan hanım, bir de Bilginer. Tek yanlı bir yayın bu. Recep, elinden geldiğince, yan tutmadan, birşeyler anlatmak istedi. Yazıları gece vakti evden aldırdılar... Karşı çıkmak gerek. Toplumumuzdan sorumluyuz. Bu yazarlık borcu hem de. Yazarlık yapılanların bilincinde olmaktır. Ezbere konuşmak, yazmak değil.

YÜZ YIL GİBİ GÜNLER

9 Şubat Cumartesi

YÜZYIL gibi uzun günler. On üç gündür yalnızım. Olanaksız gibi geliyor yaşamak. Bir telefon. Bugünkü uçakla gelecek. Bindim bir taksiye havaalanına gittim. Kimse çıkmadı Diyarbakır uçağından. Eve döndüm kuşkular içinde. Meğer Pazar dönecekmiş. Diyarbakır'ı aradım. Bağlayamadılar. Yine aramalı.

İPTEKİ CAMBAZ

16 Şubat Cumartesi

«BİR ipte bir sürü cambaz» diye yazmıştı Arıburnu... Sonra da sormuştu: «İp niye kopmaz?...» Epey sağlam bu ip. TV'de Bütçe tartışmalarını izledim. Erbakan'ın gösterisi çok eğlenceliydi. «Böyle gideceksiniz» diye parmağıyle gösterdi aşağısını. Dümbüllü İsmail'e taş çıkarıyorlar! Bugünkü yazımda yazdığım gibi «Türkiye bir yerlere kaydırılıyor. Sürükleniyoruz yanlış çıkmazlara.» Her gün yazmak, her gün konuşmak yorucu bir iş. Hem gerekli mi? Hep bunu sorarım, yine de sürdürürüm o işi. Çelişkiler dünyasında yaşamıyor muyuz?

YILDÖNÜMÜ ŞİİRİ

1 Mart Cumartesi

BİR yıldönümü. Bir doğum günü. Başbaşa kutlama. Bir şiir yazmışım geçen yıl. Bir dörtlük. Daha doğrusu bir sürü dörtlük. Birini buraya yazsam mı? «Ama ben yolunu bekledim yıllarca - Yakınımdan uzağımdan geçen yıldızlarda - Loş odalarda kurdum tüm düşlerimi - Ateş gibi tuttum umudu avuçlarda.» Bir tane daha: «Aydınlattın beni karanlığımdan çıkardın - Yalanlarla örülmüş bir yaşamdan - Limanlar yarattın geniş mavi huzurlu - Aylarımı günlerimi yüzyıllar gibi uzattın»... Şairlik mi? Herkes biraz şairdir. Duygulu, coşkulu anlarında... Bakıyorum ünlü yazarlar sayfalar dolusu şiirler yayınlıyorlar. Bunlar 'şiir' diye kalmaz, bir ünlü yazarın boş zamanlarında dize biçimine getirilmeye çalışılmış —ama başarılmamış— duygulanmaları olarak okunur geçilir...

YAZMAK YAŞAMAK

16 Mart Pazar

«BİR Kitap Çıkarmak» yazısı. Eski günlere döndüm. Çekmeceyi karıştırırken bir soruşturmaya verdiğim yanıtları buldum. Gelip almamışlar, ya da ben göndermeyi unutmuşum. Oldukça eski bir soruşturma olmalı. «Yazmak Yaşamak» kitabımla ilgili bir soru var: «Yazmadığınız an bir eksiklik duyar mısınız?» Yanıtlamışım: «Yazmadığım an var mı bilmem. Kendimi bildim bileli hep yazdım, ya da yeni yazacaklarımı düşledim. Yazacaklarımı, yazdıklarımı, yazmak istediklerimi düşündüm. Yeniden okudum onları. Notlar aldım. Yaşamak, yazmak olduysa bu yüzden. O kitabımın adı boşuna konmadı. Bir gün tüm anılarımı yazsam o kitaba 'Yazmak Yaşamak' adını koyar-

dım. Böyle düşünüyordum, ama olmalı.» Bir de 'güncelerim' konusunda bir soru sorulmuş. Ona da şu yanıtı vermişim: «Günce yazmayı çocukluğumdan beri sevdim. Lise sıralarında tuttuğum günce defterleri hâlâ duruyor. Roman yazarken, öykü yazarken o defterlerden yararlanıyorum. İyi ki yazmışım o günlerin kırık dökük anılarımı... 'Günlerde' başlıklı yazılarım ise yayınlanmak için yazılmıştır. Yani gerçek güncemden alınmış seçme parçalardır onlar. Gerçek yaşantımızı bütün açıklığıyle yazmak kolay iş değil. Bakın bir yıldır günce yayınlamadım. Yazarların yaşamalarında kimi zaman büyük dönemeçler olur. O günler geçmeli, sonra daha sonra... Hem güncenin eskisi daha güzeldir.» Atatürkçülük konusunda da şunları demişim: «Adamına göre tanımı değişir bunun. Ben Kemalist Devrim ilkelerini anlarım bu sözden. Tutucu olmamak, çağın gereklerine uymak, bilim kafasına uymak, ulusal bağımsızlıktan, halkçılıktan, toplumculuktan, uygarlıktan, kültürden yana olmak...»

BİRSEL GÜNÜ

29 Mart Cumartesi

ATATÜRK Kültür Merkezi'nde Salâh Birsel günü. Hepimiz sahneye çıktık. Önceden hazırlamıştım konuşmamı. Baktım kim kâğıttan okuyorsa, ilgi çekmiyor, sıkıyor hatta... Bıraktım kâğıdı, aklıma ne geliyorsa, öyle konuştum, daha da iyi oldu. Salâh, Edebiyat Fakültesinde öğrenciyken bir 'münazara'ya çıkmıştı. Karşısındaki ekipte Hukuk'tan Feyzioğlu vardı. Salâh'lar yenildiler. Salâh'ın ilk sözü şu olmuştu kürsüye çıkınca: «Ben şaşırdım.» Feyzioğlu'nun kişisel, siyasal gelişmesi de şaşırtıcı olmadı mı? Salâh bunu daha o günden sezmiş!.. Güzel bir toplantı oldu. Oldukça kalabalıktı. Birsel'in ozan, denemeci yönleri

belirtildi, tek romanı üstünde de Selim İleri konuştu. Belirli bir para karşılığında bilet alıp girenler hayal kırıklığına uğramadılar sanırım... Gece Sinema Yazarları Derneğinin töreni. Bizlere birer kart verdiler. Vaktiyle, yani 1954'de 'Vatan'da film eleştirileri yazmıştım. Ne de olsa eski sinema kuşlarındanım...

KIRK YILDIR AKSAL'LA

1 Nisan Salı

SABAHATTİN Kudret'in iki oyunu: «Bay Hiç» ve «Sonsuzluk Kitabevi». İkisini de sevdim. Sabahattin'in kendine vergi evreni. Her zaman, her yerde, her dilde oynanır bu oyunlar. Eskime nedir bilmezler. Ben böyle oyunları seviyorum. Bu yüzden de pek az tiyatro yapıtını sıkıntısız izliyebiliyorum. Konu, konuşma, şu bu önemli değil, bir 'hava'dır bir 'anlam'dır, öyle olmalıdır tiyatro yapıtı... Aksal'ın oyunları, Anday'ın oyunları, alır götürür beni kendi havalarına. Bir insanlık bildirisi sunarlar, hiç de bildiri vermek istemeden... Sanat yapıtlarının vazgeçilmez bildirisidir bu.

Açtım Sabahattin'in tüm şiirlerini içeren «Şiirler» kitabını. «Rüzgâr beni de beraber al - Bak ne kadar yalnızım caddede - Küçük günümü yaşıyorum.» İlk şiirlerinden biri... Bir de son şiirlerinden biri: «Kokunca gülü ilkyazın - Uçar etekler rüzgârda - Göktü simgesi sonsuzun - Baygın düşen akşamlarda Geçmiş zaman güzelleri - Gölgeler yüzen Loire'da - Yok ki Cassandre, nerde Marie - Dizeler şimdi Ronsard'da.»

1940'ta tanıdım Aksal'ı. Tam kırk yıl! Kim bilebilirdi, kim düşünebilirdi? Kırk yıl yaşamak, hem de bozulmaz, eskimez bir dost yakınlığı, anlayışı içinde...

BİR YAZAR ÖLDÜRÜLDÜ

11 Nisan Cuma

SABAH erkenden bir telefon. Tanıdık bir görevli. Ümit Kaftancıoğlu evinin önünde öldürülmüş... Bana da bir uyarı. Sakın çıkma sokağa der gibi. Gazeteye koştum hemen... Kaftancıoğlu'yu arabasına binerken vurmuşlar. Mecidiyeköy terör yuvası. Dr. Sevinç'l de orda öldürdüler geçenlerde. Hem de evini basarak. Korkunç günler yaşıyoruz. Korkuyu aşarak yaşıyoruz. Her an bir kurşun gelebilir bir yerden. «Bakıyorsun, bir kurşun» diye yazmıştı Necatigil... Kaftancıoğlu, Tütengil'in cenaze töreninde yere yıkılmıştı, itilmiş, kakılmıştı, hastahaneye kaldırılmıştı. Bir süre önce ameliyat geçirmişti zaten... Arada bir gazeteye gelirdi. Aydınlık bir yüzü vardı. Güzel kitaplar yazdı. «Dönemeç»i unutulmaz, «Tüfekliler»i de...

YALNIZLIK BAŞ KÖŞEDE

14 Nisan Pazartesi

YİNE yalnızlık... Geldi baş köşeye kuruldu. Yanımda içimde. Ben derken konuşan o sanki. «Bir Yalnızlık» öyküsünü yazmalı... Bireysel yalnızlık içindeyken toplumsal yalnızlığı da birlikte duymak... «Ümit Artık Yok mu?» yazımı okuyorum: «Gerçek adı Garip'ti Kaftancıoğlu'nun. Bir çok öyküsünün kahramanı da Garip'ti» demişim. Onun son zamanlarda bir dergide çıkan şu sözlerini almışım yazının başına: «Yazdıklarımızın kişi ve toplum, sınıflar, uluslar, çağ üstünde bir etkisi yoksa, bir değişiklik yapmayacaksa neden boşuna yorulalım?» demiş...

Trenle gazeteye gelip döndüm. Kalabalıkta düşler. Boşlukta uçan bir adamın öyküsü. Bir yazabilsem. İstediği anda istediği yerde olabilmek. Şimdi orada olmak, o uzak kentte, onun yanıda. Bir görüp dönsem.

ORTA ANADOLUYA!

17 Nisan Perşembe

ELEKTRİKLER kesik. Ne yapmalı? Merdivenden tırmanmalı! «Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden» diye söylene söylene, Haşim gibi... Ama eteklerinde bir yığın yaprak bırakmadan... Sokağın tozu, çamuru yalnız... Dördüncü katta mola verdim. Sonra bir atılım daha... Yaşam böyledir. Hep söylenir bu söz. Yaşam böyle... Nedir yaşam? Bilen de yok. Düşünen de. Yaşanıp geçiliyor. Düşe kalka. Koşa dura... Bir kaç gün sonra yeni bir yaşa ulaşıyorum. Saymayacağım kaçıncısı olduğunu. Son kat. Son soluma... Ev. —Gece telefon Ulukışla'dan. Onun sesi... Gitmeli mi oraya... Niğde'ye... «Ulukışla yolundan Orta Anadoluya»...

İMZA GÜNÜ

19 Nisan Cumartesi

MODA'DA. Sonra Kadıköy Gençlik Kitabevi. Bakıyorum, bu kitaplar benim mi? Ne zaman yazdım? Kişi, herşeyi unutuyor. Ya da başka türlü yaşıyor geçmişi... Bu yüzden özyaşam öyküleri tam tamına gerçekleri yansıtmaz. Yığınla kitap... Gelenler de çok. Eski kitapları getirip imzalatanlar da var. İlk kitaplar bende de yok, ama kimi okurlar özenle saklamışlar. İşte «Önce Ekmekler Bozuldu», «Garipler Sokağı»nın ilk baskıları. Otuz yıldan çok geçmiş aradan...

Gece evde telefon bekliyorum. Yok. Geç kaldım herhalde. Aradı ise de bulamadı. Balkonda oturup bir sigara içmek. Alışamadım gitti sigaraya, ama zaman zaman — hele yalnızken — bir dostluk arıyorum sigarada. Bir şarkı dinliyorum. «Sen olma-

san ben niye var olayım» diyor. «Sen olmasan aşk denen şeyi yaratırdım yeniden» diyor Fransız şarkıcı. Sen olmasan!.. «Sen» burda yaşamın kendisi oluyor, tüm güzellikler, tadlar, özlemler, kavuşmalar, birleşmeler... 'Sen' bir evren, herşey 'sen'de, bu en güzel sözcükte...

GÜNCENİN ESKİSİ

23 Nisan Çarşamba

ORAYA gitmek. Niğde'ye... Telefonda geleceğim! söyledim. Yolculuklardan ürkerim. Yalnız uçak yolculuğuna varım. Tren, otobüs, otomobil, hatta vapur, sıkıcı... Balkonda denizi seyrediyorum. Şişenin dibinde kalan viskiyi içerek... «Bir sabah daha sensiz, soğuk, yapayalnız — Saat yedi, radyoda bir garip konuşma — Sis var denizde, bir şey görülmüyor — Ya içindeki sis?»

Sorular gönderirler. Yanıtlarım. Gelir alırlar, ya da bir daha uğramazlar. Çekmecede böyle sorulara yazdığım yanıtlar var. İlginç sorular! Örneğin, 'yazmadığınız anlar bir eksiklik duyar mısınız?' demişler. Kimbilir ne zamandan kalmış, solmuş bir kâğıt parçası. «Yazmadığım an var mıdır bilmem. Hep yazdım, yazarım. Ya da yazmayı düşlerim. Yazacaklarımı, yazdıklarımı, yazmak istediklerimi düşünürüm. Yeniden okurum onları. Yaşamak, yazmak olduysa, işte bundan. 'Yazmak Yaşamak' kitabımın adı boşuna konmadı. Bir gün anılarımı yazsam 'Yazmak Yaşamak' başlığını koyardım, derken, bir denemeler kitabına ad oldu bu.»

Bir de 'günce' konusunda bir soru sormuşlar, işte yanıtı: «Günce yazmayı ta çocukluğumdan beri severim. Lise sıralarında tuttuğum günce defterleri hâlâ durur. Roman yazarken, öykü yazarken o defterlerden yararlanırım. İyi ki yazmışım o günlerin anılarını! Dergilerde çıkan 'Günlerde' başlıklı parça-

lar ise yayınlanmak için yazılmıştır. Yani, gerçek Günce'mden alınmış parçalardır. Gerçek yaşantımızı bütün çıplaklığı ile yazmak güç... Bakın uzun zamandır 'Günlerde'leri yayınlamıyorum. Yazarların yaşamlarında kimi zaman büyük dönemeçler, temel değişiklikler olur. Bir süre geçmeli, sonra daha sonra... Hem güncenin eskisi şarabın eskisi gibidir.»

NİĞDE YOLUNDA

30 Nisan Çarşamba

UYUDUM galiba. Hiç bilmiyorum. Uzandım kuşete. Karşımda yaşlı bir karı - koca İskenderun'daki asker oğullarını görmeye gidiyorlar. Börek yapmışlar, bana da sundular. Geceyarısı Ankara'daydık. Sonra Niğde'ye yollandık. Niğde'ye bu üçüncü gelişim. İlk 1954'de gelmiştim, annemin bir küçük arsası kalmıştı; onu satmaya... Sonra da 1957 seçimlerinde halkın nabzını yoklamaya... Parti başkanları, bir kaç ileri gelen, kahvelerde, sokaklarda karşılaştığım, kimseler. Ama galiba sonucu iyi bimişim, çünkü 1957 de seçimi CHP aldı Niğde'de... Şimdi yirmi üç yıl geçti aradan...

Genç bir stajyer yargıç vardı trende. İlk görevine gidiyor. Bilmediği bir kentte görev yapacak. Adalet dağıtacak. Hem de bu bunalımlı günlerde!.. Birlikte indik kente. Ben otele gittim, o da Adliye'ye.

1 MAYIS SERÜVENİ

2 Mayıs Cuma

SERÜVENLİ bir gün oldu 1 Mayıs. Ihlara vadisine gittik bir otobüsle. Öğretmenler, yöneticiler, tanıdıkları, aileler, çocuklar. Nevşehir'de yolumuz kesildi bıçkın delikanlılarca. Ne sandılar? 'Buraya giremezsi-

niz' diye bağırmalar... Gözdağları... Ceplerinde silâh da varmış. Tam da Vilayet'in önünde. Vali pencereden görüyor mu olanları? Kentten zor çıktık. Tadı kaçtı gezintinin. Ihlara vadisi zehir oldu... Başka olaylar da olmuş Niğde'de. Toplum bir çatışmanın içinde. Nereye, ne zaman, nasıl? Hep, sorular. Şimdilik yanıtsız sorular... Sürülen öğretmenler, görevliler hep otele geldiler. Binbir yakınma, acı... Bor, Nevşehir, Aksaray zorba örgütlerin kalesi olmuş. «Bor'un Pazarı Geçmeden» başlıklı bir yazı dizisi tasarladım. Bu acıları, gerçekleri yazıp bırakmak gerek. Hiçbir şey saklanmamalı, unutulmamalı...

TEPEYRAN İLKOKULU

3 Mayıs Cumartesi

«HAZIM Tepeyran İlkokulu». Annemin yakınları beni oraya götürdüler. Bir de portresi var. Acaba bu okulun öğrencileri bilirler mi Hazım bey'in kim olduğunu? Öğretmenler bilir mi? 'Küçük Paşa' Salih Niğde köylerinden birinde yaşadı. Romanda adı geçen Paşanın da — yani Büyük Paşa'nın da — o zamanın sadrazamlarından Cevat Paşa olduğunu duymuştum büyükbabamdan... Yani gerçek bir olayı yazmış. Roman diye değil, 1908'deki devrimden sonra belki köy sorunlarına, köylünün acılarına bir el uzatan çıkar diye!.. 'Küçük Paşa'nın önsözünde bunu açıkça söyler... 'Hazım Tepeyran' ilkokulunu gezerken, öğretmenler odasında oturup konuşurken, çayımı içerken o eski günlere döndüm, o 1940'lara... 'Küçük Paşa'yı yeniden yazmıştık birlikte; o, bugünkü dile çevirmiştl, ben de daktiloya çekmiştim. Bir romanı daha vardı, Musullu yoksul bir çöl kızının acı aşk serüveninl anlatan, adı 'Nevvare'... Ölümünden sonra bulamadım kâğıtların arasında. Anılar, Fransızca şiirler hepsi duruyor. 'Nevvare'nin

fransızca çevirisi bile... Niğde epey gelişmiş, otuz yıl önceki Niğde yok olmuş, insanları ile...

ONGER'İN MEKTUPLARI

7 Mayıs Çarşamba

ESKİ kâğıtlar. Mektuplar. Yazılar. Resimler. Zamanın silindirl olanca ağırlığıyla geçmiş üstlerinden. Nerde 1950, nerde 1980! Fahir Onger'in mektupları. Ben o günlerde Ankara'da Tercüme Bürosunda görevliydim. O İstanbul'da... Benim mektupları dosyalamış, kendi mektuplarının da kopyelerini... Ankara'yı sevmiyordum, özlemle İstanbul'u düşlüyordum. İşte Şubat 1950'de yazdıklarım: «Uzun ve korkutucu soğuklardan sonra mavi gökyüzüne kavuştuk. Sıfırın altında 27 olmuştu geçenlerde. Sabahları işe giderken insan donuyor. Bizim ev istasyona çok yakın, yalnız tren hattı boyunca gitmek gerek. Bu soğuğun iyi yanları var. İnsanı hasta etmiyor. Bilirsin İstanbul'da nezleden kurtulduğum yoktu... Fahirciğim, burası ayrı bir âlem. Ben doğrusunu istersen evle Bakanlık arasında gidip gelmekten başka bir şey yapmıyorum. Büroda işler ağır değil. İnsan çok şey görüyor, öğreniyor. Başkent insanlarını ve aydın geçinirleri yakından tanıyorum; bu da az kazanç değil. Devlet mekanizmasının da ufak da olsa bazı yanlarını görüp anlamak da.» Fahir de bana neler yazmış: «Ankara hakkında içten bilgi edinmene seviniyorum. Ankara muazzam şehir. Binaları, caddeleri, büyük memurları, elektrikleriyle gerçekten insanı ürkütüyor. Sen bunun içindesin. Azametin bu keskin havasını koklamak senin üzerinde nasıl bir etki yaratacak bilmiyorum. Yalnız seni o her zamanki geniş tebessümünle ve aydınlık bakışlarınla görmek isterim. Daima iyimser ve enerjik... Çok dostlar Ankara'ya ayak basınca kendilerini Dev-

let sandılar. Halbuki aslında bir küçücük sıfırdan başka bir şey değildiler.» Sonra da şu haberleri vermiş: «Cumartesileri Lambo denen o Allahın belâsı yere gidiyoruz Cahit, Mücap gibi bir iki dost hatırı için.»

Otuz yıl sonra eski günleri anlatan mektupları okumak!.. Ne Fahir kaldı, ne de o günlerin Oktay'ı... Yalnızca solgun kâğıt parçaları, eskiyen, bozulan, yozlaşan, değişen yitip giden anılar...

BOĞAZDA BİR TEPE

1 Haziran 1980 Pazar

BOĞAZDA bir tepe. Bülbüller ötüyor. Kendi aralarında konuşuyorlar. Çelişkili bir gerçek. Ama bülbüllerin ötüşü bir güzel gerçek. Yüksek dallarda gözle görünmeyen kuşlar karşılıklı sesleniyorlar. Koltuğa yayılmış, Boğaz sularını, inen akşamı seyrediyorum. Dostlar var çevrede. Börekler yiyoruz, çay içiyoruz. Bir anlık sessizlik uzuyor, uzuyor. Kendimi dıştan görüyorum. Hepimizi... Renoir'ın bir tablosu gibi... Renkli, canlı ölümsüz bir tabloda yaşayan bir insan olabilmek. Hiç yitip gitmiyor o sanat kişileri. Yaşam sevinçlerini duyuruyorlar ellerinde bardaklar, salıncaklarda, meyhanelerde, kırlarda. Ama ben bir sanat yapıtında yaşamıyorum. Geçici bir zaman parçasının içindeyim. Renkler koyulaştı. Çaylar bitti. Kalkmak gerek. İşte gündelik yaşam. Gündelik konuşmalar.

OZANLAR VE ŞİİR

2 Haziran Pazartesi

TARABYA'da ozan dostlarla. Cumalı, Aksal. Ozanlarla şiirden konuşulmaz. O ozanların şiirlerinden

konuşulur. Ama Cumalı da, Aksal da şiir beğenisi olan ozanlardandır. Öteki ozanların şiirlerini de severler. Hiç değilse gerçek ozanları açık açık yermezler. Kendine güveni olan ozan niye çekinsin bundan. Hafif bir yağmur var dışarda. Arad geliyor her zamanki coşkusuyla. Masa renkleniyor.

SESİNİ TUTMAK

GECE. Telefonda bir ses. Onun sesi. Ne kadar yakında. Yanıbaşımda sanki. Elimi uzatsam dokunacağım. O kadar yakında. Şiirler yazmak istiyorum. Böyle anlarda dizeler geçer içimden. Birini bile yakalayamam. Yakaladığım sözcükler yan yana gelince birbiriyle bütünleşmez. Ozan olmak gerek, ama gerçeği...

CUMALI VE ÇALIK

3 Haziran Salı

TELEFONDA Cumalı. Üç şiir yazmış. Okuyor, bir Şadi için... Aramızdan çekip giden Şadi Çalık. O TV filmindeki gibi, ağaçlıklı bir yolda yürüyen Şadi. Not ediyorum çabuk çabuk dizeleri : «O dost sesiyle — Selâmını alamam artık — Aldı gitti — Bakışlarındaki yangını — Küllenmiş bir yangın — Ardından yüreğim — Bir mahzen soğuk karanlık.» Cumalı ile Şadi'nin uzun yılların ardından bugüne aksamadan gelen dostluğu. Akrabalığı aşan bir dostluk. «Yıllar yılı — Yarışır gibi — Yanyana soluk soluğa — Dost yaşamıştık — Gitti — Yarışı bıraktım» diyor... Yarış mı, yerimizde sayma mı, bilmiyorum. Kendi kendimize koşuyoruz. Bu arada yanımıza gelen, bizimle koşanlar da var. Sonra bir bakıyorsun yalnız kalmışsın, düşen düşmüş, kimi de yolunu değiştirmiş, ya da vazgeçmiş, geriye dönmüş...

YOĞURTÇU!

«KİM o» dedim, yanıtladı. Yoğurtçuymuş. Kapıları açamaz olduk. Heyecanlı, «birini vurdular Bakırköy'de» diyor. Gözüyle görmüş. «Aman sokağa çıkmayın» diyor. Hep evde mi kalacağız? Ölüm evde bulamaz mı bizi?

ULYSSES'E EK YAPAN?

JOYCE'un 'Ulysses'inin elli sayfasını bir arkadaşı temize çekmiş. İki defter ek varmış, Mc Almont adlı bu arkadaş okuyamamış o yazıları, anladığı kadarıyla yazmış, bu ekleri de gelişigüzel oraya buraya yerleştirmiş. İşte bir başyapıt. Bunu kimse bilmez. Bir zamanlar ben de ünlü bir yazarın gazetede yayımlanan romanının yitip giden birkaç sayfasını yeniden yazmıştım. Üstelik daha önce çıkanları da okumamıştım, yalnız bir iki günlük parçalara şöyle bir göz gezdirerek... Bilmem o roman basıldı mı? Yazarı da mı farketmedi yazmadıklarını?

ÖZLEM

4 Haziran Çarşamba

ÖZLEMEK bir insanı. Kişi sevdiğinden bıkmıyor, günü geliyor kendinden bıkıyor da...

ROBERT Altman'ın bir yazısı. «İnsan başkalarının acısını taşıyamaz» demiş. Yeni filmi «Bir Nikâh»... «Benim için önemli olan film çevirmektir. Birtakım ilintiler, bildiriler yaymak değil» diyor.

SÜRGÜN ALAYI

5 Haziran Perşembe

«SÜRGÜN Alayı»nı yeniden okuyorum. Mehmed Kemal'in en kalıcı yapıtı. Nedeni de, bir yaşantıyı apaçık verişi, özentisiz, yapmacıksız, neyse öyle... Roman mı, anı mı? Beni ilgilendirmiyor bir yapıtı şu ya da bu türle sınırlandırmak. Bir yazımda demiştim: Ben ölünce kitaplarımı, biri çıkar da «tüm yapıtları» diye bir dizide toplarsa, en başa «yazılar» desin. Yazıdır hepsi, roman, öykü, deneme, anı, günce, köşe yazısı... Bir şiirdir, gerçek şiirdir 'yazı' olmayan.

1940 YILLARI

GECE TV'de bir Amerikan dizisi. 1940 yıllarında Amerikan üniversite gençliğinin yaşamından kesintiler. O günlerin kılıkları, giysileri, şarkıları, dansları... Bu, benim gençliğim... Dalıp gittim ekran önünde. Yalnızlık, karanlık, sessizlik. Bir hayal perdesinde dirilen geçmiş zaman...

Sonra bir telefon. Uzaktan gelen bir ses. İçimde yankılanıyor sözcükleri. Kendime kızıyorum, neden neden neden?..

ATAOL'U OKURKEN

6 Haziran Cuma

ATAOL'un şiirleri. Ataol Behramoğlu'nun şiirleriyle ilk kez Bursa Halkevinde açılan bir sergide karşılaşmıştım. Genç kuşağın iyi ozanlarından. Ozanların ilk şiirleri daha mı «şiir»? Sonra ustalık, bilgelik, düşünürlük başlıyor. Kaçıyor şiir! Hilmi Yavuz'un da ilk şiirleri böyleydi. İlk kitabı. Sonrakilerde bir bilginlik, bir şiir üstü düşünürlük havası var. Şiir uçup gidiyor o zaman.

MİLLER İÇİN

10 Haziran Salı

HENRY Miller öldü. Seksen dokuz yaşındaymış. Cinselliğini açıkça sergileyerek yazar olan kişi. «Savaştan Sonraki Pazar» adlı denemeler kitabını açtım. «Kendimi her zaman delilerle katillere yakın hissettim,» diye başlamış bir yazısına. Duhamel de «Biz yazarlar düşsel cinayetler işleriz, gerçeklerini işlememek için...» demişti. Deliler, katiller ve yazarlar... Kimi zaman da deli ve katil olmamak için yazar olunur.

PICASSO MATISSE

PICASSO, Matisse için diyor ki: «Matisse bir desen çizer, sonra onun benzerlerini yapar. Beş kez, on kez. Her kez çizgisinde arılaştırmaya giderek... Sanır ki sonuncusu, en arınmış olanı, en iyisi, en kesin, en duru olanıdır. Ama çoğunlukla ilk yapılandır en iyisi.»

BİR MEYDAN OKUMAMI?

14 Haziran Cumartesi

MARMARA'YA bakan bir balkon. Yıllardır tanıdığım kişiler. Kimi zaman yeni bir bakışla bakmak gerekir çevremizdekilere. Her gün yeni baştan. Her karşılaşmamızda tepeden tırnağa gözden geçirircesine... Nasıl dış görünüş zamanla değişiyorsa, içte de böyle değişimler olur. Olmadık duygular doğar, sevgiler, düşmanlıklar.

Hem de fazla içilmemiştil Tatsızlık. Kalabalık arasında söylenecek söz var, söylenmeyecek var.

İki kişi başka türlü konuşabilir aralarında, ama dörtbeş kişi varken, böyle sözler bir çeşit meydan okuma, kendini gösterme oluyor.

Hangi çözümlenmemiş duygunun belirtisi?

YALNIZ YAŞAMAK

15 Haziran Pazar

TV seyrettim, okudum, yazdım, dolaştım odanın içinde... Yalnız yaşamak neymiş anla, diyerek kendime! Bunca yıl nasıl yaşamışım, yalnız değilmişim gibi tam bir yalnızlıkta... O gelene dek yaşantıma, o ve onunla birlikte bütün bir evren. Yepyeni bir «ben».

19 Haziran Perşembe

TELEFON: «Ben geliyorum» dedi. Ne zaman? Belli değil. Ne yapmalı? Yalnızlık iyice sıkmaya başladı. Gereksiz sinirleniyorum. Herşeye. Telefonun ziline, kapıyı çalana, yazamadığım, yarıda bıraktığım yazıya...

GECELEYİN BİR AĞRI

27 Haziran Cuma

OTOBÜSLE Ankara'ya. Sami Karaören'le yolculuk her zaman güzeldir. Yaşamasını seven bir arkadaş. Doğaya tutkuyla bakar. En küçük otlardan en görkemli ağaçlara kadar... Nasıl geçti yolculuk, anlayamaz insan. Gece Ersen otelinde. Bizim büroya yakın. Gazianteplı'lerin oteliymiş. Minicik bir oda. Gece alt kattaki lokantada şölen. Senatör Çolakoğlu, Külebi, Ekmekçi, Sami... Geceyarısı çok kötü başağrısı ile uyandım. Ankara'nın havası mı, dumanı mı, yoksa içkiler mi, yemekler mi? Bir şey oldu işte.

DOSTLUK İKİLİDİR

28 Haziran Cumartesi

TARİH Kurumu'nda TDK Yönetim Kurulu toplandı. Bizimkinde işbırakımı var. Bir türlü çözümlenmeyen bir konu... Aylar geçti, hep aynı... Anlaşma yapılsın diyenler dört-beş kişiydi. Yönetim Kurulunun çoğunluğu karşı çıktı. Sonuna kadar gidelim dediler, haydi gidelim, ne olacak bakalım?

Gece uçakla döndüm. Orhan Apaydın da uçakta... Ataköy'de eve geldik. Apaydın'la birer içki. Yorgun Apaydın, azıcık dinlendi. Ne iyi başbaşa dostluklar, hele ikili olursa! Üçüncü kişi havayı bozmuyorsa da başkalaştırıyor.

KÂMURAN TAHİR'LE

5 Temmuz Cumartesi

YALIKENT'TE. Üsküplü düşünür ve politika adamı Kâmuran Tahir'le. Eski günleri andık. Dolaştık. Kıyıkent'in hemen yanında. Herşey değişmiş, gelişmiş. 1972'den beri bu yana gelmemiştim. Özel arabayla gittik, otobüsle döndük. Tatsız anılar belleğin derinliklerinde yaşar nedense... Durup dururken yüzeye çıkar. Kıyıkent, o günleri anımsattı. Bir de Güney'in filmi var «Arkadaş». Saygınlığını azalttıysa da bu yerin, değerini arttırmış!

TEK TANIK, AY

24 Temmuz Perşembe

OTOBÜS'LE Ören'e. Gece vardık Artemis'e. Yorgunluk. Ama deniz, dostlar. Unutturdu hepsini. Öyküler var yazılacak. Roman var. Gazeteden izinliyim. Bir

kaç yazı bıraktım. Oh, şimdi yazın tadını duymak var. Geceyarısı plajda dolaştık. Kimse yok. Gökte koskoca bir ay. Tek tanık o. Herşeyi gören, bilen. Görmezlikten gelen!

«ZAMANLAR»

10 Ağustos Pazar

NOT tutmaya vakit yok. Apaydın, Selçuk, Kazan, Sabahattin Kudret, Baştürk. Tavla partileri. Dolaşmalar. Sabah akşam deniz güneş... Tatlı yaşam mı? Ama hep içinde bulunduğumuz, toplumsal çalkantıyı duya duya! Bir an bile kopamamak güncel olaylardan... Hele Türkler'in öldürülmesi... Tadını kaçırdı Ören'in. Bir şey bekleniyor sanki! Böyle gider mi, gidebilir mi? Balkona oturdum, bir sigara yaktım. Kâğıtlara bir şeyler çiziktirmiştim. Öykü mü, deneme mi, anı mı? Hani uzun uzun çalışacaktım? Nereye gitsek kendimizi de götürüyoruz. Kopamıyoruz ki olaylardan? Sabahattin'in çok güzel bir şiiri var: «Zamanlar». Durmadan üstünde çalışıyor. Değiştiriyor. Necatigil «Evlerle savaşımız savaşların çetini» demişti. Sözcüklerle savaşmak daha da güç. Sabahattin Kudret'in savaşını gördükçe bunu düşünüyorum. Şiir böyle mi yazılır? Başka türlü bir çırpıda yazılmaz mı? Öyle de yazılır. İş, şiir olsun da, yazılan...

BİR DÜĞÜN GECESİ

15 Ağustos Cuma

NİL'İN düğün yemeği. Tarabya'da Garaj'da. Küçük bir kızdı. Herkes küçüktü bir zamanlar, gençti, çocuktu, bunda şaşacak bir şey yok! Neden şaşırıyo-

ruz dünkü çocukları şimdi evli barklı ana baba olarak görünce? Küçükken bir akraba hanım vardı «Ottl bey, ipek gibi Otti bey» diye seslenirdi. Büyüdüm, o yine böyle seslendi durdu. Yıllardır görmüyorum, yine karşılaşsak böyle mi der? Zaman nedir, bir su mu bir kuş mu? İniş mi yokuş mu? diye sormuştu Necip Fazıl. Bir zamanlar ne iyi şairdi... Daha büyük sanatkâr olayım derken şairliği de yitirmenin belirgin örneği...

YOK DA DİYEMEZ

20 Ağustos Çarşamba

YALNIZLIĞA nasıl katlanılır? Tek bir yolu var, şiirle... Özdemir Asaf'ın «Yalnızlık Paylaşılmaz» demesine bakmadan şiir okuyarak... «Yalnız Bir ordudur - Kendi çölünde - Sonsuz savaşlarında - Hep yener Kendi ordusunu» Benim ordum da yok, öyle bir güç istediğimde... Bir kişi yetiyor bana. Bireycilik mi, bencillik mi? Niye? O bir tek kişiyle çoğalıyorum, topluma, insanlığa açılıyorum. Özdemir'in «yalnızlık» şiirleri etkiledi beni. Başka türlü yalnızlıkları anlatmış. Belki kendi yalnızlığını... Herkesinki ayrıdır, değişik tadda, değişik zehirdedir: «Yalnızın adı okunduğunda - Okulda ya da yaşamda - Kimse - Burda - Diyemez - Ama - Yok da...»

BİR YABANCI

21 Ağustos Perşembe

ARAD'LA Kapalıçarşı'da. Annemden kalan bir elmas iğne vardı. Hemen ödenmesi gereken bir borç için satmak gerek. Anılar anılar... Annemin bir resmi var bu iğneyle. Ne yapmalı? Satmamalı mı anılarımızda

yer alan nesneleri? O zaman nesneler bize egemen olmaz mı? Umduğumun üstünde değer biçtiler. Belki de paranın değer yitirişinden... İçim sızladı. Ama verdim gitti. Her giden nesne ile bizden de bir şey eksilir. Giysiler vardır, fotoğraflarda üstümüzde görülen... Düşünür düşünür anımsayamazsınız o giysiyi. Ne zaman aldım, ne zaman eskittim, ne zaman attım bir yana? Ya o resimlerdeki siz? Onu tanır mısınız ki! Kasketli bir resmim var, orta okulda çekilmiş... Tam bir yabancı! Bambaşka birine bakar gibiyim. O yaşlarıma ait izlenimler bir filmde görülmüş, bir romanda okunmuş sanki.

YOĞUN YALNIZLIK

24 Ağustos Pazar

Kimi zaman bir sıkıntı çöküyor. Gitmiyor bir türlü. Yazmakla, okumakla da yok olmuyor. Yazmak da, okumak da anlamsız geliyor. Herşey boş! «Yalnız olana bu dünya bir çöldür» dermiş Anton Çehov. Ölürken kalbinin üstüne buz torbası koymuşlar. Eşine dönmüş, «Boş bir kalbe ne etki yapabilir?» demiş... Benim yalnızlıklarım geçici. Ama o kısacık anlardaki yalnızlık öylesine yoğun ki!

MECLİS'TE SAATLER

2 Eylül Salı

MECLİS'TE. Çoğunluk olamadı. Üstündağ ile bahçede oturduk ordan burdan konuştuk. Meclis'in bahçesi gazino gibi, çay, kahve, gazoz. Milletvekilleri çimenlere serilmişler. Dik dik bakanlar var. Biri geçerken bir şeyler söylemiş, galiba sövmüş! Kumaş'la Üstündağ «olur böyle şeyler» gibi güldüler.

Ne olacak bu işin sonu? Bir Cumhurbaşkanı seçemiyorlar! Tur üstüne tur! Sonuç yok. Herşey bir çıkmazda. Gece Uğur Mumcu da, Hasan Fehmi Güneş de geldi. Güncel sorunlar nerdeyse anlık sorunlar oldu. Bugün yarın bir şey mi olur, olmaz mı? Geceyarısı Bulvar Palasa geldik. Korkuyla. Herşey beklenir. Bir silahtan bir kurşun, iki kurşun...

KOPARILMAK...

3 Eylül Çarşamba

BTMM'DE. Bir milletvekilinin cenaze töreni vardı. Sonra Ecevit'le odasında konuştum. Uzun zamandır görmemiştim. Gençlik yıllarındaki kişiliğini koruyor hep. Güncel konuları tartıştık. Bir çok dostlar, tanıdıklar. Meclis lokantası. Saat dört uçağı ile İstanbul'a...

Sabahı anımsadım. Kalabalık bir gar. Amasya'ya giden bir otobüs. Erkenden geldik oraya. O içerde, ben dışarda, öylece durmak. Kişi, sevdiği kadından ayrılmak istemiyor hiç. Ama olaylar, işler koparıyor. Buna böyle demeli, koparılmak.

Ataköy'deyim. B.ye telefon. Yarın gece beni bekleyecek. Son olayları, konuşmaları, bir de onunla tartışmalı.

YANLIŞ ANLAMA...

4 Eylül Perşembe

GAZETEDE toplantı. Sonra tatsızlık, can sıkıntısı Yanlış anlama. Niye sormamışım. Kendiliğimden hiçbir şey yapmam ben böyle işlerde. Herkesin sorumluluğunu bilirim. E'nin anılarını istemek nerdeyse suç oldu!

Sabah Amasya'dan telefon. Gece B. de, içkili

masa başı. Başka bir arkadaş da var. Ne konuşulur? Güncel politika. Cumhurbaşkanı seçimleri. Bir güldürüye dönüşüyor bu işler. Sonu mu? Bir son her zaman vardır, olacaktır.

HERKES HERŞEYİ BİLİYOR

5 Eylül Cuma

HEP evdeydim. Gece Baştürk geldi. Herşeyi biliyor. Ne çabuk duyuldu? Her yerde birtakım kulaklar, gözler var. Herkes, herşeyi biliyor! Ankara'dan Belediye Başkanı telefonla aradı. Ankara'ya çağırıyor. Ankara Metro'sunun temel atma töreni varmış.

DÜŞ, İKİNCİ AKŞAM

8 Eylül Pazartesi

ANKARA'YA. Murat Karayalçın'la. Bulvar Palas'ta yer ayırtmışlar. Metro durağını şöyle bir gezdim. Gece otelde Hasan Cemal, Ali Sirmen, Burhan Arpad ve başkaları. Geç vakte kadar süren bir söyleşi.

Geceyarısı birden uyandım. Karmakarışık bir düş. Kimi zaman düşler yaşamdan daha etkili oluyor. Nerval 'Düş, ikinci yaşamdır' demez mi Aurelia'sında... Belki de içkiden, ya da birtakım ön kuşkulardan. Uyku kaçınca oyunlar kurarım kafamda, dizeler geçer elimle dokunamadığım. Ben geceyarılarının bilinmez ozanı!.. **«Ah bir gün anımsarsan o günleri — Yollar götüremez bir daha oraya seni — Lâle bahçeleri düşlerde kaldı — Apansız bastıran fırtınalar dindi»** Aman bir kalem... Tükendi, tükenmez kalem. Sana ne şiirden? diyen bir ses. Ama harfleri alt alta dizdim, dizeleri dolduruyorum. Bir oyun bu. Geceyarılarının vazgeçilmez oyunu. **«Akşamın indiği**

bu saatler — Konu oldu öykülerime hep — Bulutlar geçip gitti göklerden — Aktı sular gibi zaman ellerimden — Limanlarımdan kaçıp kurtuldu gemiler.»

Karaladığım dizeleri okudum. Hiçbir anlam çıkaramadım! Oyun işte, şiir yazma oyunu! Bu tür oyunları kâğıt parçacıklarında yaşadım durdum. Eski defterlerde de var niceleri. Küçük bir oda. Sessizlik, yalnızlık... Amasya'da o da uykuyla savaşıyor mu?

DEVE'Yİ KURTARMAK

9 Eylül Salı

KOSKOCA bir deve. Getirip koymuşlar oraya. Metro için kurban! Daha ufağı olur mu? Burhan Arpad'la bakışıyoruz, yazık değil mi hayvana? Bari görmesek, bir yana kaçsak. Belediye Başkanı, politikacılar, eski bakanlar, eski başbakan. Hükümeti temsil eden kimse yok! Oysa Ankara'nın Metro'sunun temel atma töreni. Niye gelmezler? Gerçi karşı çıktılar, ama genç Başkan direndi. Yapabilecek mi bu Metro'yu? Yaptıracaklar mı? İçimde bir korku var. Bunca çalışma boşa gidecek mi diye? Ali ile Meclis lokantasında. Politika, politikacılar zaman zaman bunaltır beni. Öyle de oldu. Kişi olarak sevdiğim saydığım insanlar... Ama çabaları hep bir boşlukla, bir yanlışlıkla sonuçlanıyor. İyisi mi kendi yalnızlığıma çekilmek. Bir sinemaya gittim. Sonra T.D.K.na... Gece otelde yemek vardı. Parti grubu olduğu gibi burda. Biraz onunla, biraz bununla. Ellerde rakı bardakları. Geç vakit Marmara oteline gittik, kahvelerimizi içmeye. Renkli, coşkulu, ilginç bir gece. Yetmezmiş gibi, geceyarısı bir de Mumcu'lara gittik, sabahın üçüne kadar Sirmen'le ve daha başka dostlarla güncel konuları, bu arada yarının neler getireceğini görüşmek, tartışmak...

BİR MASALDA MI?

10 Eylül Çarşamba

Murat Karayalçın'la Batıkent'e. Karayalçın eski İmar Bakanlığı Müsteşarı. Genç bir mühendis. Yarını açık bir kişi. Hem politikada, hem de kendi mesleğinde. Batıkent koskoca bir yer. Ankara'nın dışında güzel bir kent oluşuyor, beş on yıl sonra bozkırdan yaşam fışkıracak. Bir an yarınki yaşamı düşündüm. Bir masalda yaşıyor gibiyiz. Bugünün, daha doğrusu şimdiki an'ların içindeyiz. İnsanoğlu gerçekte güçsüz bir yaratık, herşeyi başardığını sanıyor, ama kendi yazgısına yön veremiyor, yarının kuruluşunda seyirci...

Saat dört uçağı ile İstanbul. Gece TV bozulmaz mı? Bir arkadaş gibidir TV'ler. Yalnızlığınızda avuturlar bizi. Hani geveze, durmadan anlatan, yerli yersiz konuşan insanlar vardır, sıkılırsınız, ama kaçamazsınız, zamanın nasıl geçtiğini anlamazsınız, onlara benziyor. Birden TV'siz kalınca kitaplara döndüm. Sanki ayrıldığım varmış gibi! Hem TV izlemek, hem kitap, gazete okumak, arada bir kalkıp bir şeyler yazmak... Her zaman 'çok uğraşlı' biriydim. Bir kitap değil, çok kitap okurdum aynı zamanda. Birini bırakır birine geçerdim. Böylesi hoşuma giderdi, şimdi de öyle...

TELEFONDA «SENİ SEVİYORUM» DEMEK

11 Eylül Perşembe

GAZETEDE toplantı vardı. Gece sekizde Amasya'dan telefon. Neler söylemek istiyorum, sözcükler dudaklarımda kalıyor. İncecik bir telin bir ucunda o bir ucunda ben. 'Yetiş imdadıma posta katarı' demişti Oktay Rifat. Öyle biri olsa da yazsam yazsam say-

falarca, versem, hemen bu akşam ona götürse! Dayanamadım, bir şeyler söyledim yine de. Dinleyenler, duyanlar vardır, duysunlar. Bir insan başka bir insana 'seni seviyorum' derse bunda ne var? Sevmek, en yüce duygudur. Çok kişinin erişemediği...

GECEYARISI BİR HABER...

12 Eylül Cuma

SABAH saat dört. Telefon çalıyor. Bir gazeteci arkadaş fısıldar gibi: 'Ordu yönetime el koydu' dedi. Niye fısıldıyor, niye sesini yükseltmiyor. Önce bu çekti dikkatimi. Ne yapmalı? Beklenmiyor muydu? Bu gidişin bir sonu olmayacak mıydı? Bir parti genel başkanı 'biri çıkar düdük çalar' dememiş miydi? Ben de geçen gün bunu yazmadım mı? Beklenmedik bir sonuç değil. Ama ne de olsa şaşırıyor kişi. Bir iki dosta telefon ettim. Balkona çıktım, kenti seyrettim. Sokağa çıkma yasağı konulmuş. Radyoyu dinliyorum. Parlamento ve hükümet feshedilmiş. Tutuklamalar, gözaltına almalar... Ne denir, ulus için yararlı olsun... bunu söylemeye dilimiz alışmış. Amasya'dan ne haber? Arasam mı? Hele sabah olsun.

GERÇEK, BİR YOLDUR

14 Eylül Pazar

EVDE. Yazılar. Bugünlerde önemli bir uğraş oldu yazmak. Kendimle ters düşmemeye çalışmak. Havadan sudan yazmak kolay! Zor olan böyle zamanlarda yazabilmek. İlki değil ki!... Kaç kez geçti başımdan! 27 Mayıs, 12 Mart, şimdi de 12 Eylül... Ne var bu '12' sayısında?

Valéry'nin bir kitabı. **«Gerçek bir yoldur, ama**

tek yol değildir» diyor. Gerçek derken neyi belirliyor? Kaç gerçek var? Gördüğümüz, bir de görmediğimiz. Her gördüğünü 'tek' gerçek sanma mı demek ister. Valéry'nin **«Defterler»**i en önemli yapıtıdır derler. Gide **«Benim Güncem onun - Defterler'i yanında nedir ki»** demişti. **«İnsan gitmeyi düşünür, geri dönmeyi pek az»** Ya şu sözü: **«Bütünüyle bitirilmemiş bir şey henüz var olmamıştır. Bitirilmemiş bir şey başlanmamış olan şeyden daha geridedir»** Ama en çok şunu sevdim: **«Dehasız bir yetenek pek önemsiz bir şeydir. Ama yeteneksiz bir deha hiçbir şey değildir.»**

YAZI YAZMAKI

17 Eylül Çarşamba

YAZI yazmak güçleşti, ama yazı yayınlamak daha da güç. Birtakım politikacıların adını anmak olanaksız. Şimdilik bu gibi konularda susmak, belki en iyisi. Ya tam yazabilmeli düşünceleri, ya hiç yazmamalı. Yarım düşünce diye bir şey olur mu? Yazıyorum, koymuyorlar. Şurasını çıkar, burasını düzelt! En iyisi vazgeçmek o yazıdan. Pencere önünde yine Valéry'den yaptığım çevirileri okuyorum, işte bir özdeyiş: **«Kimsin sen? Ben olabildiğim kişiyim».** Ama kim biliyor 'olabildiği kişi'nin kim olduğunu? Bu da ayrı bir soru!... Kişi yaşlanır, ölür gider de 'hiçbir şey' olamaz? Böyle bir şeyi aklına bile getirmez!

1981

BEKLEDİĞİMİZ...

1 Ocak Perşembe

'BİR Yalnızlıkta' öyküsünü, o yalnızlıktan çıkmış bir insan olarak yeniden okudum. Yalnız kişi, yalnız olmayana ne kadar gülünç geliyor! Kendin bile olsan! Kişi kendini tanıyamıyor zaten. Bu 'yalnız' ben miyim? diye soruyor. Oysa bendim o! O öyküyü yazarken yalnızdım bu odada. Geceydi, sabahtı, öğleydi, akşam üstüydü. Zaman dışındaydım. Nasıl, ne zaman yazıp bitirdim? Bir taksinin gidişi vardı kafamda, o kadar.

Yeni bir yılın ilk günü. Bir ayrım var mı sanki öteki günlerden? Ne mi getirecek bize 1981? Öncekilerin getirdiğini! Zamana egemen olmak gerek. Oysa biz zamana kendimizi bırakmışız. Hep bekliyoruz. Neyi beklediğimizi bile bilmeden! Godot'yu bekleyenler gibi.

BEYİTLERDE

4 Ocak Pazar

«ŞEBİ yeldayı müneccimle muvakkit ne bilir
Müptelayı gama sor kim geceler kaç saat»

Bir kâğıda yazmış, sokuşturmuşum defterin içine. Haşim Nezihi Okay hoca, gazeteye geldikçe eski, unutulmuş, ama hepsi güncel beyitler okur bize. Canlı bir antolojidir o. Kimi zaman kâğıtlara yazarım

hemen. İşte Nabi'den bir beyit daha: «Derya taaffün eder oldukça aremide» Yani hareketsiz bir deniz bile kokar, diyor şair. Gel de dalma düşüncelere. Benzerlikler kurma, güncel anlamlar çıkarma şu beyitten!

NİYE YAZARIZ

6 Ocak Salı

NEZLEYİM. Eski 'Le Monde'ların kitap eklerini karıştırıyorum. Yves Berger ne demiş: «İki şey var benim için benimsenmesi, katlanması olanaksız: Biri, çocukların açlıktan ölüp gittiğini bilmek. Öteki de bir yazara 'sen yazmayı bırak' diye öğüt vermeye kalkmak.» İki apayrı şey, ama ikisi de doğru... Philippe Comtesse, adını ilk kez duyduğum bir genç yazar da şöyle diyor: «Niçin yazdığımı anlamak için yazıyorum. Böyle bir sorunun yanıtı yoktur. Daha açık görmeye çalışıyorum. Başka gözüm olmadığı için dili kullanıyorum. Kendim için yazıyorum.»

TÜKENEN KİTAP

8 Ocak Perşembe

KENDİM için yazıyorum! 1950'lerde 'Yenilik' dergisinde çıkan yazımın adı: 'Kendi İçin Yazmak'tı. Epey patırtı kopardı. Ne demekmiş 'kendi için yazmak'? Halk için, yığın için, toplum için yazılırmış! En umulmadık kişiler karşıma geçtiler. Başta Fethi Naci... 'İnsan Tükenmez' de bu konuda yazıları vardır, ama nerde 'İnsan Tükenmez?'

Yıllardır yürürlükten kaldırdı onu Naci. Olsa ilginç bir kitaptı, yeniden basılmalı. Yazarlar hep aynı noktada kazık kakmaz ki, değişirler, yenileşirler. Bunda yanlış, çirkin bir şey yok. Önemli olan olum-

luya doğru değişmek, yani gelişmek... Comtesse'in sözlerini okurken geçmiş günlere dalıp gittim.

BİR AÇIK OTURUM

17 Ocak Cumartesi

TÜRK Dil Kurumu'nda açık oturum. Salon çok, ama çok kalabalık. Bilim adamları dil konusunda söyleşiler yaptılar. Hepsi ilginçti. Dil devrimi, Dil Kurumu ve güncel bir konu, Dil Akademisi! Akşam üstü biz yazarlar geçtik baş köşeye. Yücel, Cumalı, Külebi. Şöyle dedim: «Bir sözcük yazına kazandırılırsa, şiire, romana, öyküye, oyuna girerse yaşar, bir yaşam kazanır. Biz bunu elimizden geldiğince yaptık, yapmaya da çalışıyoruz. Bizden sonra gelen kuşaklar bunu çok iyi yaptılar ve yapıyorlar. Görüyorsunuz onlar yüzde yüze yakın Türkçeyle yazıyorlar. Bir konu daha var, bu dil işini bir siyasal konu haline getirmeye uğraşıyorlar. Gerçekte bu, hiç de güncel anlamda siyasa konusu değildir. Bugün bir gazetede gördüm, nerdeyse Türk Dil Kurumu'nu bütün kötü işlerden sorumlu tutacaklar! Bunlar gülünç suçlamalardır.» Sonra da dil devriminin toplumda nasıl köklü biçimde yerleştiğini şu örnekle belirttim: «Önceki gün Sayın Kenan Evren Konya gezisinde bir kız lisesine girmiş, gezmiş. Orada bakmış Atatürk'ün 'Hayatta en hakiki mürşit ilimdir' özdeyişi yazılı. Bir kız öğrenciye sormuş 'Ne demek bu mürşit?' Öğrenci bilememiş. Bilemeyince Paşa dönmüş müdüre demiş ki, 'Çerçeve içerisine Türkçesini de yazın' »

Necati Cumalı'nın konuşması ilginçti, şöyle dedi bir yerde: «Bir Kurtuluş Savaşı kahramanı geliyor, ülkenin bağımsızlığını temel ilke alıyor. Sömürgeciliğe, kapitalizme karşı savaş veriyor ve kazanıyor bunu, uzlaştırmacılığa karşı çıkarak kazanıyor. Böyle bir

savaşın sonunda, böylesine yüz akıyla kazanılmış savaşın sonunda ödün vererek 1910'ların dilde geçerli görüşlerine geri dönmemizin olanağı var mıdır?»

Tahsin Yücel'in de şu sözleri anlamlıydı: «Anlayamadıkları yalnızca dil değil, bugünkü ulusal Türk ekinidir»... Doğru, Mütareke döneminden arta kalmış bir takım kişiler, çevreler, 1981'de, Atatürk'ün 100. doğum yılında yeniden Türk toplumunu yüz yıl önceki düzeyine, geriliğine, bataklığına sürüklemek çabasındadırlar. Üstelik 'milliyetçi' görünerek!... Nasıl bir 'milliyetçilik' bu? TDK'nun toplantısına katılan, çoğu ayakta hatta dış salonlarda birikerek konuşmaları izleyen, alkışlayan binlerce aydının varlığı, gericilere en güzel yanıttır.

ÖYKÜCÜK

20 Ocak Salı

«HEY Vapurlar Trenler» Yazko Yayınları'nda çıktı. Küçük bir kitap. İçindeki öykücükler kısa kısa. Pek çoğu gazetede yayınlanan gündelik yazılar. Bunlar 'öykü' mü, değil mi? Nedir 'öykü'? Sait Faik'in de kısacık yazıları vardır, hepsi öykü sayılır. Bir anlatı değil midir öykü? Bir olayı, bir anlık yaşamı, bir kişiyi, bir bakışı, duyuşu, anımsamayı, gözlemi başkalarına ulaştırma... Gündelik yazılarımda 'öykü'leme yöntemini kullanıyorum ben de. Bu, kendiliğinden oluyor, zorlama değil. Başlıyorum bir izlenimi, bir duygulanmayı, bir gözlemi anlatmaya; öykü çıkıveriyor ortaya. Hem bu kısacık öyküler, benim deyimimle 'öykücük'ler, pek çok uzun 'hikaye'lerden çok daha anlamlı, bence daha da etkileyici...

28 Ocak Çarşamba

ATTİLÂ İlhan'ın eski yazılarını toplayan kitabını okudum: 'Gerçekçilik Savaşı'. 'Oktay Akbal'a Dersler'!.. 1950'lerin yazılarından biri! Attilâ, ne çok sever onabuna 'ders' vermeyi! Bunca dersten söz eden kişininnasıl olup da öğretmen, ya da öğretim üyesi olmadığına şaşmalı! Herkese ders verir o, okurlarına, dostlarına, yazarlara, şairlere! Bana da vermiş işte! Benkimseye ders vermeye kalkışmadım, okuduğum kitaplardan, yazılardan birşeyler öğrendim hep. AmaAttilâ'nın verdiğini sandığı dersler ne bana, ne debaşkalarına, hatta ne de kendisine yararlı olmuştur.Nedeni de yazdıkları arasında çelişkiler vardır da ondan... Şiirlerinde, romanlarında alabildiğine duygulu, daha doğrusu duygusal, bol gözyaşlı, ağlatıcı,heyecanlandırıcı, coşturucudur; oysa eleştirilerindetam tersini savunur, bireyselliği kötüler, ama kendisibireyselliğin en ağdalısının içinde çırpınır durur!Kendi derslerinden kendisi yararlanabilseydi bari!

Geçmiş yıllara döndürdü beni. Eksik olmasın,'notlar' bölümünde şu sözlerle de övmüş: «Önce hakkını teslim, edeyim: Öncüler arasında Oktay Akbalbana ağabeyce yakınlık gösteren nadir birkaç kişiden biridir. Sinema merakımızdan mıdır, onun yumuşak tabiatından mıdır nedir, daha Elit Pastanesi'nde bu 'küçük burjuva' sanatçı grubuyla ilk tanıştığımgünden itibaren aramızda bir yakınlık doğdu. Yıllarcasürdü. O günü hâlâ hatırlarım, Fazıl Hüsnü, SalâhBirsel, Naim Tirali, Lütfi Özkök vardı. Bir ara SuaviKoçer geldi. Necatigil ve Fahir Onger uğradılar.»'Küçük burjuva' sanatçılara bakın siz: Bir de 'proletersanatçı' Attilâ İlhan'a! Sahi, Attilâ İlhan yaşam boyuhangi işlerle uğraştı, şiir yazmak, yazı yazmak, bir dekısa bir süre İzmir'de gazetecilik yapmak, Ankara'dabir yayınevinde danışmanlık etmek dışında?.. Ben

onu bizim kuşağın en 'avare' sanatçısı olarak anımsarım. Hiçbir zaman para kazanmak için belirli bir 'iş'te çalıştığını duymadım. 'Burjuva'lar dediği kişiler, Fahir Onger'den Necatigil'e, Birsel'e, Fazıl Hüsnü'ye, bana kadar hepimiz en genç yaşlarımızdan başlayarak yaşamamızı çalışarak geçirmek gerçeğiyle başbaşa kalmışızdır. Onger bankacılık, eczacılık, Birsel öğretmenlik, banka müfettişliği, iş müfettişliği, Necatigil yaşamı boyunca öğretmenlik, Dağlarca subaylık, iş müfettişliği, kitapçılık gibi işlerle yaşamlarını kazandılar. Bir yandan da yazınsal çalışmalarını sürdürdüler. Ben de yirmi yaşından bu yana çalışıp durdum. İçimizde, doğrusu ya, bir Attilâ İlhan'dı vali oğlu olarak, avare küçük burjuva şairi yaşamı süren!.. Hem de Paris'lerde bilmem nerelerde!.. «Gerçekçilik Savaşı»ndaki yazılarda notlarda belirtmediği 'gerçek', bu.

SON ŞİİRİ

1 Şubat Pazar, Ankara

ÖZDEMİR Asaf'ın hastanede yazdığı son şiiri. Otel odasında bir gazete yaprağında karşıma çıktı. «Hastanede —veya— hapishanede —hayatını yazma— Sonunda bir merak eden —çıkar— Hastanede her gece insan —birkaç yaşam yitirebilir— ya da yaşayabilir— Hapishanede ise her sabah.» ...Sonunda ölüm geldi buldu Özdemir'i... Binlerce anı var çırpışıp duran. Gözümün önüne, hep bir içki masası geliyor, elinde bardak Özdemir. Hep esprilerle konuşması... 'R'leri ezip büzmesi... Bir de, ilk karşılaşmamız. Ahmet İhsan Tokgöz'ün cenazesi dolayısıyle Liman Müdürlüğü'nden motor istemeye gidişimizde oracıkta karşımıza çıkan sarışın genç adam: Özdemir Arun. Birlikte Servetifünun'a gelmemiz. O 1943'ün kış gününden bu yana sürüp giden dostluğumuz.

Akşam Oda Tiyatrosu'nda Sabahattin Kudret'in 'Bay Hiç'le 'Sonsuzluk Kitabevi'ni seyrettik Bedia Akarsu, Necdet Uğur, Sabahattin'le birlikte. Benim ikinci görüşüm... Sabahattin'in şiirleri de böyledir, bir kez okunup geçilmez. Her yeni okumada bir başka yönünü bulur çıkarırsınız. Ne diyor, tüm yazınsal yapıtları satın alıp dostlarına, sevdiklerine, herkese sunuşlarla postalamak isteyen kişi: «Ah bu yazarlar, bu filozoflar bayan. İnsanın ağzından söyleyeceği lafı kapıveren gevezelere ne kadar benziyorlar, bilseniz. Tam ben bir şey söyleyecek gibi oluyorum, bir de bakıyorum ki hemen söyleyiveriyor onlardan biri. Ya da çoktan, söylemiş.»

GİTMELER GELMELER

15 Şubat Pazar

AYLA sabah erkenden Manisa'ya gitti. Elektrikler kesik. Yine yalnızlık içinde... Neyse ki sürekli yazmak var. Masa başında geçirilen saatler. Biraz dolaşmaya çıktım sonra.

Bu gitmeler gelmeler. Beklemeler. Buluşmalar. Bir yenilik duygusu veriyor. Bir canlılık. Tekdüzelliktir kişiyi bunaltan. Ben hiçbir zaman tekdüze yaşamak istemedim. Hep yeni şeyler aradım. Bulsam da bulmasam da aradım. Sanat tekdüze değildir. Bir sürekli arayıştır. Sevmek de öyle... Pazar günleri yollar boş. Bir açık meyvacı buldum. Bir kilo elma, portakal. Sonra ev. Masa. Daktilo. Gündelik konular.

İMZA GÜNÜ

17 Şubat Salı

AKADEMİ Kitabevi'nde imza günü. Hadi bey önceden imzalanacak kitapları masaya yığar. Yine öyle. Kim-

lerdir bu önceden kitapları sipariş edenler? Yüzünü görmeden kitaplar imzaladığımız bu kişiler açıp okurlar mı bunca kitabı? Bilirler mi her kitap yaprağının yaşantımızın bir parçası olduğunu? Belki de güzel evlerinin, güzel odalarının, güzel kitaplıklarına dizecekler yanyana... Bir genç tanımıştım 1940'larda, iyice zengin bir ailenin oğlu, kitaplarını ciltletir, kitaplığına —o güzel, pahalı kitaplığına— yerleştirirdi. Kimse elini süremezdi onlara. Öylece dururdu o kitaplar! Okumak için, ikinci bir kitap alırdı, onları okur, ona buna verir, ya da kaldırıp atardı. O güzel ciltli kitaplar öylece dururdu, süs gibi! Ne oldu sonra? O arkadaşın öldüğünü duydum, kitapları kimlerin elinde kaldı?

RENÉ CHAR'DAN

24 Şubat Salı

RENÉ Char'ı okuyorum. Bir de uzunçaları var, dinliyorum. Şiir olduğu nasıl da belli oluyor okurken. Lütfi Özkök'ün resimleriyle dolu bir Amerikan dergisini karıştırdım. Özkök, Char'ın yakın dostudur, arada bir Sorge'daki evine gider, kalır, filmler, resimler çeker. Bu dergide Char'ın şiirleri var, dizeleri, sözleri.. İşte ikisi:

«Siyaset çiçek açan bir ısırgan otu. Zorlama bir kötü yüreklilik.»

Beni çok düşündüren sözü de şu: «Kleist, canına kıymadan önce şöyle demiş: «Kant'ı çok okudum, mutlak doğrunun varlığını yadsır o. Eh, madem ki mutlak doğru diye bir şey yok, işi kısa kesmek gerekir.»

BULGARİSTAN GÜNLERİ

10 Mart Salı

BİLGİNER'in Mercedes'iyle Bulgaristan'a... Hava çok güzel. Arad önde oturuyor. Küçükçekmece'de por-

takallar alıyoruz. Bir trafik görevlisi durdurdu, dakikalarca inceledi evrakları, anlayamadı bir türlü! Edirne, Kapıkule. Bir küçük kahvede duraklama. Saat altıda Sofya, Nevevropa oteli. Gece Gazeteciler Derneği'nde yemekte. İstanbul'lu Nikolayev. Babası Bulgar Hastanesi Başhekimiymiş. Saint Benoit'da okumuş. Kırk yıllık dostlar gibi. Kırmızı şaraplar. Bir, iki üç şişe. Gece karmakarışık düşler.

11 Mart Çarşamba

SOFYA sokakları. Tertemiz bir kent. Vitoşa'ya çıktık. Sofya ayaklarımızın altında. Her yanda kar var. Ama çamurlaşmış kar. Arad hep yakınıyor **«Ne var burada?»** diye! Ona kalsa bir içki masasında oturmalı, yemeli içmeli! Sonra kentte dolaşma... Nevski kilisesi, Sanat galerisi. Gece Yıldırım Keskin'le Elçilikte. Yıldırım'la eski günleri anış. Romanlar, oyunlar yazardı. Hele İsviçre'deki öğrenim günlerini anlatan romanı ne güzeldi! Gençlik gelip geçer.. İnsan içteki gençliği korumalı! Yıldırım, Büyükelçi gibi değil, bir yazar, bir eski arkadaş... Gece otele kadar getirdi. Silah kaçakçılarından söz ettik. Eskiden Vitoşa oteli onların merkeziymiş, şimdi bizim kaldığımız otel! İnsana ürpertiler geliyor...

12 Mart Perşembe

SABAH yine sokaklarda. Büyük mağazalar. Nikolayev'le İbrahim Tatarlı'ya... Arad'la sinemaya gittik. «Boyana Ustası». Besilavya rolünde Velkova'yı çok beğendim. Anlamlı bir yüz. Ünlü bir kilisenin içindeki resimler nasıl yapılmış. Güzel bir filmdi. Sofya'da yabancılık duymuyor İstanbul'lu... İnsanlar her yerde aynı... Otelin holünde karanlık yüzlü insanlara rastlıyoruz. Kürklü bayanlar. Gruplar halinde toplaşıp bir şeyler konuşan Türkler. Bunlar mı o kaçakçılar?

13 Mart Cuma

GECE Çardaş Fürstin operetinde. Eski bir tiyatro. Atatürk askeri ateşe iken ilk kez operaları burada izlemiş. Bizim için ayrı bir önemi var. Babam da ilk dünya savaşında Sofya'da askeri hukuk danışmanı imiş. Mustafa Kemal'i ordan tanıyordu. Bir yandan güzel müzik, bir yandan bütün bu eski anılar aldı götürdü beni uzaklara. Tıklım tıklımdı salon. Ne var ki yağmurda sırılsıklam olduk. Yıkanmış gibiyim. Hasta olmasam bari!

14 Mart Cumartesi

OTELDEN hiç çıkmadım. Öğleyin yemeğe indim. Nezle, ateş... Olan oldu! Nedense her yolculukta başıma geliyor. Kent dışında bir yerleşim bölgesine gidiyoruz... Fahri'nin katı... Kaç yıl oldu görmeyeli! Kişi duygulanmaz da ne yapar. Ziya'nın eşi de geldi. O da yılın gerisinde kalan bir arkadaş. Eski günleri diriltmek zor. Fahri'nin oğlu Oktay askerden geldi, izinli. Hemen giyinip fırladı. Biz içki sofrasında dertleşiyoruz. Sorunlar, acılar, eski günler. Bir yandan da ilaçlar alıyorum. Televizyonda Bogart'ın eski bir filmi. Sofya'daki son gecemiz böyle geçiyor.

15 Mart Pazar

SABAH erkenden yola. Hava güzel. Hastayım iyice... Arkada yarı yarıya uzandım. Viski içerek kendimi iyileştirmeye çalışıyorum. Kapıkule'de İhsan karşıladı. Edirne... Bir haftadır uzak kaldığımız rakı. Ama nezle, ateş aman vermiyor. Saat 19'da İstanbul ev. Telefonlar. Yatmalı. Bir kaç gün dinlenmeli...

YAZI, ACI ÇEKME YERİDİR

17 Mart Salı

ATEŞ 39 oldu. Gece telefon. Uykum kaçtı, kalkıp kitapları, dergileri karıştırdım. Ateş yükselince kişi

değişiyor, ya daha iyi, daha derin görüyor yaşamı; ya da kendinden geçiyor. Ben de hep ilki olur. Belleğimde bir derinleşme, bir açılma... Neler anımsanmaz ki! Okumak, kendini unutmak yoludur. Helene Bleskine'in bir sözünü defterime yazmışım: **«Yazı bir acı çekme yeridir. Bir savunmadır. Karışıklığa karşı, gerçeğin açıklığına karşı yazıyorum ben. Yazmak benim için bir başkaldırma eylemi.»**

ÖYKÜLER YAZMALI

28 Mart Cumartesi

SIKINTI sıkıntı. **«Yalnızlık yasak»** der misin? Al sana yalnızlık! Eski defterlerde yazılmasını bekleyen öykülerin adları, konuları: Küçük Seviler, Güvercin Öpüşü, Saklambaç, Üç Masa, Beyaz Kanarya, Çınçınlı Hamam... Otursam masa başına hepsini yazabilirim. Eski yıllarda yazsaydım bambaşka şeyler olacaklardı...

FAŞİST SANATÇI OLUR MU?

2 Nisan Perşembe

«MASUMLAR» filmi. D'Anunzio'nun romanı... Visconti nasıl da o 1900'ler İtalyan soylular çevresini ayrıntılarla vermeyi başarmışl Eşyalar, dekorlar, giysiler, töreler... Ama acılar, hep aynı. Kişisel çıkmazlarda dolaşan insanoğlu geçmişte de, bugünde de değişmiyor. D'Anunzio İtalyan Faşizminin kurucularından... Aşkları, serüvenleri, çılgınca girişimleriyle ünlü bir kişi. Bir sanatçı, bir yazar nasıl Faşist olur? Bunu çözmek olanaksız. İnsan sevgisiyle yazılır şiirler, romanlar. Sanat, sevginin ürünüdür.

HAVAALANINDA...

4 Nisan Cumartesi

YEŞİLKÖY havaalanında saatler. Trabzon'dan uçak bugün kalktı mı kalkmadı mı? Bunu anlayamadık! Kimi der ki evet, kimi der ki hayır! İlginç yerlerdir havaalanları! Tren istasyonları, vapur iskeleleri. Öykü avcılığı yerleri... Apollinaire'in şiirindeki gibi **«Trenlerde garlarda - Rastlanır garip insanlara»**... Bekleşenler, bekleyip bekleyip gidenler, ya yolcumuz gelirse diye direnenler! Gece yalnız döndüm.

KENTER VELİ!

8 Nisan Çarşamba

MÜŞFİK Kenter, Orhan Veli olabilir mi? Ya da başka biri Müşfik Kenter? Olamaz... Her sanatçı 'kendisi'dir. Kişilik değiştirme sayılır mı oyunculuk? Belki tiyatro yapıtında böyle bir şey olabilir. Ama Orhan Veli'nin şiirlerini okurken onu yaşatmak olanaksız. Orhan Veli olmak olanaksız. Müşfik Kenter'in «Bir Garip Orhan Veli»sini severek seyrettim. Duygulanarak, eski anıları canlandırarak... Güzel bir deneme. Orhan Veli'nin şiirleri güncelliğini, tazeliğini yitirmemiş, zamanla daha da gençleşmiş, anlam kazanmış sanki... Orhan Veli'nin şiirleri «şiir gibi» okunmaz. Şiir gibi okuma, derken şairane okumayı anlatmak isterim. Müşfik, konuşur gibi, yaşar gibi söylüyor dizeleri. Kimilerinde iyi oluyor, kimilerinde de şiir gündelik bir konuşma sınırına iniyor. Ne olursa olsun şairleri yığınlara sevdiren bir tür bu... Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ziya Osman, Behçet Necatigil için de böyle oyunlar düzenlemeli...

GÜNLER GİDİYOR

21 Nisan Salı

ÖMÜRDEN günler gidiyor. Dün yaş günümdü. Sabah erkenden otobüs terminali. Bir uğurlama. Anadolu'ya kalkan otobüsler, yolcular, ayrılıklar. Bin kez buluşsan da bir ayrılık yetiyor hepsini unutturmaya.

ÖDÜL TOPLANTISI

5 Mayıs Salı

SAİT Faik seçici kurulu. Saat 14'te toplandık. Tartışmalar. Kimse kazanamadı, yani dört oyu toplayamadı. Ben epey uğraştım, ama olmadı. Ne yapalım bir kez de ödül verilmesin. Bugüne dek hiç aksamamıştı... Gece Anday, Sirmen'le birlikte. İçkili masaların tadı başka. Hele sevilen dostlar da masa başındaysa...

İZMİR'DE

7 Mayıs Perşembe

İZMİR'de. Sergi kitabevinde imza günü. Tahsin Yücel'le birlikte... İlan yanlış çıkmış, yarın olacakmışl Yine de gelenler epey oldu. Yarın da gelmek gerekecek. Gece Karaören, Külbi, Cüceoğlu, Feyzioğlu birlikte. Tekirdağ valisi Nüzhet Erman da var. Birkaç yıl önceki tartışmalarımız geldi aklıma. Muhalleb! çocuğu diye yazmıştı «**Hisar**»da ben de «peki siz ne çocuğusunuz?» diye sormuştum. Sanki ille de bir şey'in çocuğu olmak gerekirmiş! İzmir Sanatçılar Derneği'nin şiir seçici kurulu yarın toplanacak.

KORDON'DA RAKI İÇMEK

8 Mayıs Cuma

EN güzel şiir Ali Yücel'in... İlk turda 87 oy aldı, yüzde oranı 8.7... Birinci oldu önce. Ama geceki toplantıda bir oylama daha! Gereksiz, nedensiz! Birinci yok, ikinci ödülü verelim dediler. Bir şiire elli bin lira kim almışmış! Ne olur daha fazla alsa! Kültür Merkezi'ndeki oylamadan hoşnut kalmadım. Cüceoğlu'yla erkenden çıktık. İzmir Palas'ın kaldırımlarında bir masa. Bir şişe rakı. Geceyarısı oluyor. Üç sarhoş yaklaştı. «Biz de oturabilir miyiz?» diyorlar. Ne konuşacağız? «Hayır» diyor İbrahim. Sarhoşlardan biri «Size bir kadeh de biz ikram edelim» diye sırnaşıyor. Olay mı çıkacak? «Bak, biz beyfendiyle bir konuyu görüşüyoruz» diyorum. Neyse uzaktan askerler geçiyor, sarhoşlar çekip gidiyorlar. Şöyle huzurlu bir yarım saat geçiremiyorsun! Kordonboyundaki gecemizin tadını bozdular, önce şiir jürisindeki değişiklik, sonra bu sarhoşlar...

BU DENLİ BENCİLLİK!

22 Mayıs Cuma

TARABYA otelinde Atatürk semineri. Sonra Ayazma'da içkili bir masa. Bir arkadaşın tutumu tartışılıyor. Sanki herkes onunla uğraşıyormuş; öyle sanıyor. Sanmak hoşuna gidiyor. Orda burda söyledikleri! Hem yanlış işler yapacak, hem de başkalarına kızacak! Aklım almıyor bunu. Bu denli 'ben'cilliği!.. Başka niyetler, başka hesaplar varsa, bilemem. Dönemler vardır, kişiyi yönlendirir, bize de onun yeni kişiliğini öğretir!

SEMİNER YÖNETİCİLİĞİ

27 Mayıs Çarşamba

İSTANBUL Gazeteciler Sendikası'nın Atatürk semineri. Emre Kongar ve Toktamış Ateş'le... Kalabalık bir topluluk. Benim ikinci yöneticiliğim. Kalabalık önünde konuşmayı hiç sevmiyorum. Kongar'la tatlı tatlı söyleşiyoruz. Büyükbabam için «İttihatçı valilerdendi» gibi bir söz söyleyince yanlış olduğunu belirttim, «ne İttihatçıydı, ne de başka partili, yalnızca valiydi, ille de bir partiden olması gerekmez bir valinin» dedim. **«Dün de böyle yansız valiler vardı, bugün de elbette vardır,»** dedim. Ön sırada İstanbul Valisi Ayaz oturuyor, gözgöze gelip gülümsedik. En sonda da baktım uzadıkça uzuyor, «Artık işi tadında bırakalım, ben bir oturum hatırlıyorum, benim idare ettiğim oturumlar sayılıdır. Bir kere Safranbolu'da bir yöneticilik yaptım, saat 9'da başladık, akşam 19'da zor bitirdik, bu semineri kısa bitirişimizi başarı sayıyorum» dedim.

ILICAK'IN «ATATÜRKÇÜLÜĞÜ»

28 Mayıs Perşembe

ATATÜRK semineri. Ilıcak'ın dinleyicilerle 'kavga'ya dönüşen tartışması... Yüzlerce kişiyle çekişiyor açık açık! Hepsine yanıt yetiştiriyor! «Biz Atatürkçüyüz, ner 10 Kasım'da Atatürk posteri veriyoruz» dedi, maşallah! Sonra Cemiyet'in lokalinde kokteyl... Politikacı eskileri, yazarlar, gazeteciler... Gece trenle eve, hava soğuk. Kapının önündeki kaldırımı görmedim, tepetaklak yuvarlandım. Kendimi eve zor attım. Dudağım şişti, kanadı. Birkaç gün çıkmamalı, gören dayak yemiş sanacak!..

«AŞKSIZ İNSANLAR»

5 Haziran Cuma

YAYINLANMAMIŞ bir yazı. Nerdeyse otuz yıl geçmiş. Cengiz İlhan'ın bir kitabım için yazdığı yazı... «Aşksız İnsanlar'a Dair». Bir yere verememiş, saklamışım eski defterlerin içinde. Cengiz, Atillâ'nın kardeşi, İzmir'de ünlü bir avukat, bir ara Baro Başkanlığı da yapmıştı... **«Ben İstanbullu değilim»** diye başlamış. «O. Akbal'ı okurken kendimi herhangi bir görümün, herhangi bir saatinde zannettim, çünkü İstanbul'da değilse bile ben de bir şehirde yaşadım, o şehrin karşı semtinin sokaklarında koştum, âşık oldum, insanlar için üzüldüm, ağladım» demiş. Haydi size bir parçayı daha sunayım: **«Önce Ekmekler Bozuldu'yu okuyalı çok olmadı. İnkılaptan sonra yetişen şehir neslinin hislerine nasıl yabancı kalabilirdim. En başta kendim onlardan biri değil miydim? Şu kadar senelik hislerimin santimantalizmimin O. Akbal'dan farklı olması için sebep yok. Aksine çok sebebler var: Aynı şartlar, aynı muhit, aynı filmler, aynı romanlar, aynı şiirler. 'Aşksız İnsanlar'da hikâyeci ile mekânımız da birleşiyor. Artık sevgilimi uzaktaki sahil kasabasında değil de aynı şehirde aynı caddede arıyor, onun Oktay Akbal'la beraber aynı sokaklardan geçebileceğini tahayyül ediyorum.»**

Zaman silindir gibi ezerek geçiyor! Cengiz İlhan güzel öyküler de yayınlamıştı İzmir dergilerinde... Atillâ'nın kardeşi olduğu için mi vazgeçti yazmaktan? Kimbilir belki otuz yıldır yazmaktadır. Bir gün çıkarır ortaya yazdıklarını. Ağabeysini de yaya bırakır... Bilinir mi hiç!

KAPININ DIŞINDA

7 Haziran Pazar

OLAN oldu. Apartımanın kapısı kapanıverdi üstümel.. Bir kedi doğurmuş sahanlıkta. Süt vereyim dedim.

bir ileri adım, derken küttt!... Balkon açıktı, rüzgâr da sert... Dairenin önünde kalakaldım. Anahtarlar içerde! Tam Şarlo filmlerine göre bir durum. Ne yapmalı? Bir süre kediye ve yavrularına baktım. Kapı da kırılacak gibi değil, madenden yapılmış, o şiddet olayları günlerindeki korkuyla... Pencereden içeri girmek olanaksız. Bunca kat var altta, kim o yürekliliği gösterir. Bir de baktım, Turgut Kazan gelmiş. Ne yapacağız? Yan daireden itfaiyeye telefon, Bilginer'e telefon, karakolla konuşma... Hiç çare yok! Sırtımda bir eski pantolon, hepsi bu! Turgut 'bize gidelim, gece kal, yarın bir çilingir buluruz' dedi. Yan apartımanın kapıcısı geldi, büyük cambazlıklarla mutfak penceresine atladı aralıktan, camı kırdı girdi, kapıyı açtı. Ohhh, televizyonda şarkılar açıktı, havagazında bir şeyler kaynıyor... İşte gündelik yaşamda bir küçük serüven. Bir rüzgârın oyunu. Bir anne kedinin başrolü oynadığı bir güldürü filmi.

ÜÇ AY MAHKÛMLUK!

9 Haziran Salı

3 AY hapis cezası! Birdenbire karşıma çıktı küçük bir kâğıt olarak! Ne duruşma var, ne de önceden bir uyarı! Şimdi adet böyleymiş! «Çanakkale'de Bir Vali Var» adlı yazımda 7. sayılı bildiriye uymamışım. Savcılığa gidip ifade vermiştim, iş bitti, çözümlendi sanıyordum. Derken dosya üzerinden inceleme yapan yargıç karara varmış, üç ay hapis!.. Neyse ki, bunu para cezasına çevirmiş... Apaydın'la görüştüm, itiraz edeceğiz. Yol olmasın. Davanın görülme yeri Toplu Basın Mahkemesi olmalı. Ya yine hapis cezası verirler de para cezasına çevirmezlerse! Olur olur. Göze aldım.

Bunca yıllık gazetecilik, gazete yazarlığı yaşantımı düşündüm. Yine de en az savcılıklara, mahke-

melere çağrılan yazar benim. Öteki arkadaşlar, Çetin'ler, İlhan'lar, İlhami'ler yüzlerce davayla uğraşıp durdular yıllardır. Niye onların o kadar çok benim o kadar az! Suç bende olmalı, eğer suçsa! Bir kez, bir savcı, sizin yazılarınızdan kimi zaman istek üzerine suç unsuru arıyoruz, ama bulamıyoruz demişti. Ne dersen de, kaypaklık, korkak bir yazış biçimi edebiyat sanatından yararlanma, sorunları başka türlü ele alma... Kimbilir neden? Ama övünülecek bir şey mi, değil mi, bilmem.

TRABZON'DA

18 Haziran Perşembe

BİR hafta süren bir Doğu Karadeniz gezisinin sonu. Rahmi Kumaş bizi Trabzon'da gezdiriyor. Yıllar önce bir daha gelmiştim. Ufukta koca bir kızıl güneş, battı batacak. Tanıdıklar geliyor. Dostlar. Acılar çekenler, ezilenler, yakınanlar. Öğleden sonra Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde. Bir bilim yuvası, gerçek aydınlar. Saat üçte uçak kalkıyor. Beşte İstanbul, ev. Hergünkü yaşam. Doğu Karadeniz. Sarp, Hopa bir düş gibi...

BİR KONSER

1 Temmuz Çarşamba

REGENCE'de akşam yemeği. Sarı votkalar. Başbaşa bir masada. Uzun zamandır yapamadığımız bir şey bu. Eskiden zaman daha mı çoktu, neydi! Yaşam mı değişti? Sonra Sovyet Senfoni Orkestrası'nın Atatürk Kültür Merkezi'ndeki konseri. Genç bir şef var. Gece eve dönüş. Gitmeler iyi de, dönmeler böyle sıkıntılı olmasa...

CENGİZ ÖLÜR MÜ?

10 Temmuz Cuma

İNANILIR mı? Cengiz Tuncer'in cenazesindeyiz. Kadıköy'de Osmanağa camisi. Herkes burda. Bir Cengiz yok! Sanki o da bir yerlerden çıkıp gelecek! Kişi kendi cenazesini izlese, ne olur? Belki de izler, ruhlar dünyasından bir anlığına inerek dostların yanına... Binlerce anı canlandı, canlanacak, susturuyorum. Ölmek, yok olmak mı? Nedir peki? Başka nedir? Yok oluyoruz, tek tek, sırayla... Arada bir anımsanır ölenler. Hep anımsansalar, yaşam diye bir şey kalır mı yaşayanlara... Böylesi daha iyi elbet.

KUMSAL'DA MALRAUX'YLA...

19 Temmuz Pazar

AYVALIK, Sarmısaklı'da... İyice sıcak. İçime işliyor sıcak. Kişi özlüyor sıcağı. Deniz de ılık. Kumlarsa yakıcı. Uzanıp sere serpe yatmak,yanında sevdiğin, elinde kitabın. Yemekler hazır, ister gez dolaş, ister Ayvalık'a in, ister uyu. Tembellik mi yaşam? Nasıl tembellik bu? Boyuna okuyorum. Malraux'un 'Antimémoires'ı. Koca bir kitap. Her yanı ilginç. 'Karşı Anı' mı demeli? Ben bu tür anı yazılarıma 'Anı Değil' diyorum. Yaşam saydığımdan o anıları. Malraux, De Gaulle ile karşılaşmalarını şöyle anlatıyor: **«General De Gaulle'ün bu kadar uzun boylu olduğunu bile bilmiyorduk. 1943'e kadar uğruna savaştığımız kişinin ancak yüzünü tanıyorduk, o da paraşütle Fransa'ya atılan resimlerinden.»** De Gaulle 'önce geçmişten söz edelim' demiş, Malraux da kendi özgeçmişini anlatmaya başlamış: **«Çok basit, sosyal adalet için savaşmaya atıldım, diyelim. Daha açıkçası, insanlara bir şans tanımak için... Romain Rolland'la bir-**

likte Dünya Antifaşist Komitesi'nin başkanıydım. Reichstag yangınından sonra başlatılan Dimitrov davasını protesto etmek üzere Gide'le birlikte Hitler'i görmeye gittim, ama bizi kabul etmedi. Sonra İspanya savaşı çıktı, orada döğüştüm. Daha kurulmamış olan Uluslararası Tugay'da değildim. Ama biz bu tugayın kurulmasına olanak sağladık. Paris'e dönüşümde Albert Camus şu soruyu sordu : Bir gün Amerika ile Rusya arasında bir seçme yapmak zorunda kalacak mıyız? Ben, o seçimin Rusya ile Fransa arasında olacağını söyledim.»

KARŞISI MİDİLLİ

22 Temmuz Çarşamba

TOPLU yaşamın iyi yanları var. Yemekler hazır. Gidiyorsun, tepsine istediklerini dolduruyorsun. İlk günler insanların gözü daha mı aç nedir, bir iki gün sonra herkes yiyeceği kadar alıyor. Herkes kendi dünyasında... Yunan televizyonu. Bizimkinden daha canlı geliyor. Karşımızda Midilli. Geceleri ışıkları görünüyor, hatta geçip giden arabaların farları... Bir barış dünyası kurulmayacak mı? Atlasak bir motora da gitsek gezmeye, bir akşam kalsak! Niye olmasın? Neden bu düşmanlık, bu nefret, bu kin? Yalnız uluslararasında da değil, aynı ulusun bireyleri de zaman zaman niye kuşku duyarlar birbirlerinden? İlkçağların insanlarından bir üstünlüğümüz var mı diye düşününce bir şey bulamıyorsunuz.

ÖREN'DE

25 Temmuz Cumartesi

MİNİBÜSLE Ören'e. Lale'de... Ekmekçi ile eşi de geldi. Birlikte Sunar'a gittik. Dostlar hep orada, Talip,

Asım, Salâh, Tahsin, Ruhi Su, Turgut İnal, Hüsam, daha kimler! Yalnızım. Gece sineklerle savaş. Sıcak. Beklemeli mi, yoksa dönmeli mi? Birden karar verdim, dönmeli. Yazılara da başlamalı. Dünyadan uzak kalınca yazar, 'yasak bir yalnızlık' içinde bunalıyor.

EKSİKLERİ NE?

30 Temmuz Perşembe

BİR bayan yazar: **«Ne mevki ne şöhret ne de para ihtiyacı içindeyiz.»** diye yazmış! Doğruyu söylemiş... Ama niye bu kadar yırtıcı bu kadar hırçın, bu kadar çırpınış içinde... Bir eksiği olmalı... En önemli 'Şey' olmazsa, kişi böyle aranır durur, dört bir yana sataşır hep!..

ESKİ BİR MEKTUP

8 Ağustos Cuma

SARARMIŞ bir mektup. Yaşar Nabi'den geliyor, 2 Nisan 1952. On dokuz yıl önceden:

«Kardeşim Oktay bey, mektubunuzu aldığım sırada tesadüfen Sait Faik bizdeydi. N. M. hakkında fikrini sordum. Bir hikâyesini beğenmiştim, ama sonra bir iki hikâyesini okudum hiç hoşuma gitmedi dedi. Orhan Hançerlioğlu da, Sabahattin Kudret de aynı fikirdeydiler. Şu halde hükmümde bir garabet bulunmadığını sanıyorum. Mamafih ben yalnız bir hikâyesini okudum, belki çıkanlar daha güzeldi, onlar hakkında umumi bir kanaat belirtemem. Yalnız Ziya'ya 'başkası lanse ettiği için onu tutmaz' demişsiniz benim için, bakın işte bu düşünceniz beni çok az tanıdığınızı gösterir, zerre kadar bu çeşit bir his altında kalmama imkân yoktur. Mesela sizi seve seve neş-

rettim, sizi ben lanse etmiş değildim, sizi nasıl inkâr edebilirim.» Böyle sürüp gidiyor... N. M. sonraları ünlü bir öykücü oldu. Geçen yirmi yıl o genç öykücünün gerçek değerini gösterdi. O kadar ki Yaşar Nabi bile 'Öykü' antolojisine aldı onu... Ben ne yazmıştım acaba? Yaşar Nabi'yi niye üzmüştüm? İnsan mektuplarının kopyelerini saklamalı... Bana gönderilen mektuplardan değer verdiğim kişilerinkileri sakladım. Koca yığınlar oldu. Ne var ki şimdi hiçbiri yanımda değil. Necatigil'in, Yetkin'in, Baysal'ın, K. Harun'un, Özdemir Asaf'ın, Ziya Osman Saba'nın daha kimlerin kimlerin uzun mu uzun mektupları durur bir yerlerde, dolaplarda çekmecelerde... Mektuplar, ölü zamanları mı yansıtıyor yalnız? Bence, tam tersi, o satırlarda yaşayan bir şeyler vardır, belki de yaşamın özü ta kendisi...

ÖZKÖK'LÜ ZAMAN

22 Ağustos Cumartesi

ÖZKÖK'ler geldi. Kumburgaz'a gidiyorlar. Geçerken uğradılar. Lütfi'yle buluşmak, konuşmak bir bayram sevinci verir bana. Neden böyle, bilmem. O bitip tükenmez coşkusundan, o gençlik havasından mı? Açtım, eski fotoğraflara baktım. İsveç'teki günlerimizi yansıtan resimler. İşte birinde, Aland adasında bir pansiyon, bir bahçe, biralar, ızgarada pişen köfteler... Bir düş gibi geçen zaman. Bir daha yaşanılamaz anlar. Tavlamızı da getirmiştik Aland'a... Bir yandan bira içip bir yandan tavla oynayarak eşlerimiz adada dolaşırken... Şiirler, anılar, dostluklar arasında... Başka bir resim: Ressam İhsan Aydın'ın Stockholm'deki evinde Nevzat Üstün'le tavla partisi, Özkök'ün heyecanlanması, yerinde duramaması... Resimlerde kalan anılar. Bir yıl yitip giden, gidecek olan insanlar, bizler...

NERDE ESKİ TAVLALAR?

31 Ağustos Pazartesi

YALNIZIZ, Lütfi'yle ben. Gece bende konuk. Hemen rakı masası, mezeler, bir yanda da sevgili tavlamız... Geçmişe arada bir dönerek... Birileri gelsin mi? Hayır, yalnız olalım. Bunca zaman sonra... Bir daha ne zaman böyle bir fırsat ele geçer? Ama tavlanın da eski tadı yok! Lütfi coşkulu değil, ama ününü yitirmemek için yine kahkahalar atıyor, ama nerde eskileri? Yaşam omuzlarımıza bindikçe binmiş. Yarın Boğaz'a gitmeli... Açılmalı, açılmalı içinde yaşadığımız zaman parçasının uçsuz bucaksızlığına doğru...

YATAK BİR DÜNYADIR

4 Ekim Pazar

BİR haftadır hastayım. Ateş çok yükseldi. İlaçlar... Evden çıkamıyorum. Yazıları gelip alıyorlar. Ateşli ateşli yazmak.. Buna da alıştım. Öykülerimin en iyilerini hasta yatağında yazmışımdır. **«Karanlık Benim Ülkemdir», «Kapısı Çalınacak»** gibi... Hasta, kendini yeryüzüne daha yakın duyar. Yaşamı daha çok sever. Unuttuğu nice şeyi anımsar. Geçmişini ayrıntılarıyle yeniden kurar. Yatak ve hasta... Bir bütündür. Bir dünyadır o yatak. Ya da bir gemi... Gider gider! Kimi zaman geri dönmez; kimi zaman gözünüzü açarsınız güneşli bir yaşamın ortasındasınız. Jules Romains'in 'Knock'unda bir sözü var **«Sağlık yalnızca bir sözcüktür, sözlüklerden çıkarılması gerekir; çünkü yaşamda yalnız hastalar vardır, ağır hafif hastalar.»**

«KUMSALDA»

8 Ekim Perşembe

«KUMSALDA»yı bitirdim. Kısa bir öykü. Daha, çok yaşamın bir anı, bir kesiti... Son yıllarda uzun öykü yazamıyorum. Uzun dediysem beş altı sayfa... Hep bir iki sayfada bitirmek istiyorum. Kısa kesmek, kısa yazmak, sözü uzatmamak. Benim öykücülüğüm olayları, gözlemleri, sözcükleri ayıklama eğiliminde... Tembellik, yetersizlik diyecekler çıkabilir, olsun. Kişi, yazdığını okurlarına iletebilmeli, kısa - uzun birşeyler verebilmeli. Verdiği okurda uzun zaman yaşamalı.

RUH DENEN «ŞEY»

21 Ekim Çarşamba

AYAZMA'da. İlhan ve Turhan Selçuk. Arad 'Terzi' Sıtkı. Sonra Dr. Coşkun, Dr. Gencay. Bir masa başı söyleşmesi. Herşeyden... İçinde yaşadığımız bunalımlardan kurtulmanın bir yolu mu bu? İçki, gülüşler, dostluklar... Zaman zaman konuşmalardan kopuyorum. 'Ruh' denen bir şey varsa, işte o, burdan ayrılıyor, uzaklara uçuyor, Güney Doğu'da bir kente. Orda o, orda yapayalnız, bir görevle başbaşa...

NEYE TANIKLIK?

22 Ekim Perşembe

RADYOEVİNDE Ziya Osman Saba ve Sait Faik konusunda banda alınan bir konuşma yaptım. Anlattıklarımı sanki benden başka biri yaşamış! Hep aynı olayları, anıları mı yineliyorum? Öyle anılar var, hep üstte kalıyor. Belleğin derinliklerinde gizli olanları araştırmak gerek. Yoksa unutulup gidiyorlar.

Anday'la Beşiktaş'ta buluştuk. Denize bakan bir

kahvede iki el tavla oynadık. Eski oyunları, eski günleri düşünerek. İyi ki bunca güzel günler yaşamışız, içinde iken o kadar güzel gelmese de, yıllar sonra güzel gibi geliyor ya, yeter... Sonra bir nikâha gittim. Bilginer'in oğlu Engin'in nikâhı... Tanık masasında oturmak, iki genç insanın yaşamındaki büyük bir olayda katkısı bulunmak. Nedir o? Bakacaksın, gülümseyeceksin, bir imza atacaksın, gelinle damadı kutlayacaksın, sonra aileyi, yakınları, bir şeker paketi alıp ter içinde sokağa çıkacaksın... Böyle bir kaç tanıklığım oldu. En unutulmazı Necatigil'in evliliğindeki tanıklığım. Beşiktaş'taki ahşap evde kıyılmıştı nikâh... Sonra nikâh memurunu evine kadar götürmüştüm. Yıl 1949.

GARBO'YU İZLERKEN

31 Ekim Cumartesi

TURGUT Kazan'da. Akşama kadar yazılarla uğraşmak. Hem rakımızı içiyor, hem de Charles Boyer ile Greta Garbo'nun 'Maria Valevska'sını izliyoruz TV'de. Garbo gibisi gelmedi beyaz perdeye. Çocukluktan kalma bir yakınlık mı? Sanmıyorum. Bir kadın, kadınlığın simgesi olmuş bir sanatçı.

Dalıp gittim. Ama geçmişe değil! Bir kaç gün önceki 'uyarı'yı düşünüyorum. Bir yazım 'can sıkıcı' bulunmuş. Dikkatli olmalıymışım, yoksa!.. Bunca dikkat, özen, kendi sansürüm, yine de!.. Ne yapmalı, ne yazmalı? Rakı kadehleri birbirini izledi, film bitti, bir dostluk gecesi de...

KİMSE ANLAMAZ KİMSEYİ

8 Kasım Pazar

BİR mermer şamdan var armağan ettiği... Nevzat Üstün'ün 2. ölüm yılı. 1979'da 8 Kasım günü arabasıyla

Ankara'ya giderken bir kazada yitip gitmişti. İki gün önce gazetedeydi. **«Ak Yeşil Kavak Ağaçları»** adlı kitabını açtım 'Eski Dostlukla' diye imzalamış... **«Var mıydık? - İnsandan önce bir zaman - Var mı - Ondan sonra - Bir gelecek»** diye yazmış... Bir İsveç öğle saatini anımsadım, Stockholm'de Kral sarayının önü, 'Taksim Bir' diyen bir ses. Üstün'ün arabası durverdi önümüzde. Nice anılar var kuşlar gibi konacak dal arayan... **«Ben ki Gelmişim bir köprünün başına - Bütün saçlar sarı - Sevmişim sarı saçları - Sevmişim bütün insanları Anlamasalar da beni»** Kim bekliyor 'anlaşılmayı'? Kim beklemeli? Niye beklemeli? Ben şuna inanırım : 'kimse, anlamaz kimseyi' Nevzat'ı anladık mı? O beni anladı mı? Hem gerek var mı? Yazan, yaratan kişilerin yazdıklarını, yarattıklarını anlamak, duymak yeter.

LİBYA YAĞMURU

27 Kasım Cuma

SAAT daha çok erken. Bir de duvardaki çalar saati kurmuştuk! Karanlıkta balkona çıktım. Her şey uykuda.. Sekiz gündür Libya'dayım. Trablus'ta... «Atatürk ve Libya» seminerini izledim. Kenti gezdim, alış veriş yaptım. İlk kez Afrika'ya geliyorum. Bol bol meyve suları içtim. Alkolün damlası yok, yasak! Profesörler, doçentler, gazeteciler ve Macit Paşa... Türk işçileriyle karşılaşıyoruz. İyi kazananlar da var. Pek çok Türk iş adamı... Geceyarısı şiddetli bir yağmur başladı. Tam gideceğimiz gün. Birazdan taşıtlar gelecek.

Akşam

Ne güzel evde olmak! Her gezi dönüşünde bunu yaşarım. Evde olmanın mutluluğu. Uçakta Libya'dan 'atılan' Türk işçileri vardı. Hepsi öfkeli, kızgın... Bo-

şuna harcanmış, bunun bilincine varmış insanların dünyaya küskünlüğü. Günlerce parklarda yatmışlar, parasız pulsuz, başvuracak yer arıyorlar. Ama nereye, kime?

NAHİT SIRRI'YI ANMAK

29 Ekim Pazar

NAHİT Sırrı Örik'in bir mektubunu buldum. Bir kitabın yaprakları arasından çıkıverdi. Tarih yok. Gazeteye gelmiş, kitabı ile birlikte bu mektubu bırakmış. 1960 önceleri... **«Pek sempatik Üstad»** diye başlamış... Şöyle sürdürüyor: **«Size bu defa, çıkan bir kitabımı getirdim. İçindeki üç yazıdan biri evvelce başka bir kitapta çıkmıştı. Epuise olmakla, diğer iki kısmıyla birlikte çıktı. Kaabilse şöyle bir göz gezdirip yahut göz gezdirmeden bir hoş yazı yazın. Vatan'da çıkması gerek. İmzalı olması gerek. Gecikmemesi gerek. Ve tabii ziyadesiyle 'elogieux' olması gerek. Gözlerinizden öperim.»**

Yolculuk anılarıydı. Kitabın 'ithafı'nı da bana değil o sıralarda ilkokula bile gitmeyen kızıma yapmış... Onun da değil, damadın okumasını dileyerek! Bir yazı yazdım mıydı acaba? Hiç anımsıyamadım. 'Vatan'da çıkan yüzlerce yazı gazete koleksiyonlarında kaldı. Bir gün gitmeli kitaplığa 1956 - 68 yıllarının ciltlerini taramalı... Nahit Sırrı'nın kitabıyle ilgili yazı —yazmışsam!— belki karşıma çıkar...

ŞİİRLE SEVİŞMEK

3 Aralık Perşembe

GOETHE'den düşünceler: **«Bir şair politika yapmak isteyince, bir partiye yazılmalıdır. O zaman da şair olarak hapı yutar. Düşünce özgürlüğüne, yan tutmaz-**

lığa kör nefretin takkesini çekmiş olur»... Şair, hep şair kalacak demek! Ama Aragon, Eluard gibi şairler parti üyesi oldular. Kimileri yitirir, kimileri kazanır. Kesinlik yok. Ne var ki Goethe'nin sözünde doğru bir yan var, o da partinin görüşüne saplanan bir sanatçı, kendini bu çıkmazdan kurtarmasını bilemezse, zamanla yıkılacaktır.

Zaman zaman okuduğum kitaplardan dergilerden alıntılar yaparım, defterlere yazarım. Miro ne demiş : **«Şiir ya da resim, bunları sevişir gibi yapmalı. Kan değiş tokuşu, tam bir kucaklaşma; hiçbir önlem almadan, tam bir içtenlikle.»**

DÜN, GEÇMİŞTİR

30 Aralık Çarşamba

YIL bitiyor. Defter bomboş. Bazı yerlerde adlar var. 7 Aralık : Tütengil; 13 Aralık : Necatigil; 23 Aralık : Mehmet Rauf; 28 Aralık : Numran Nazif. Mehmet Rauf öleli 51 yıl olmuş. Umran Nazif ise 18 yıl önce.. Hep yazacaktım. Olmadı. Gündelik gazete yazarı güncel olayların etkisinde kalır. Kalmalıdır. Yaşam, gün gün ilerliyor. Düne ait olanlar, dünde kalıyor. Okur, bizden 'bugünü' yaşatmamızı, yorumlamamızı istiyor. İşte mektupları, özlemleri, dertleri, acıları...

ŞİİR ÜSTÜNE

31 Aralık Perşembe

ŞİİR üstüne : **«Şiir, görülmeyen, ama duyulan resimdir»** - Vinci. **«Bir şairin şiirden söz etmesi, bir bitkinin tarımdan söz açması kadar zordur.»** - Cocteau. **«Benim arı şiiri tanımlamam : Şairin kendi varlığı, kişiliği dışında yarattığı şey.»** - G. Moore. **«Şiir yalnızlığın dostudur.»** - Cervantes. **«Şair, hem esinlenir, hem esin verir.»** - Eluard. **«Şiir eyleme uymaz, eylemin önünde yer alır.»** - Rimbaud.

1982

İLK GÜN

1 Ocak Cuma

BİR piyano. Cenap Şahabettin'i anımsadım. **«Ta uzaklarda bir piyano».** Babamın mezarını arıyorduk bir gün Eyüp'te. Salih Şahabettin dedik, bekçi bizi Cenap Şahabettin'in mezarına götürmüştü. Nerden nereye!

Yılın ilk gününde böyle şeyleri düşünmemeli! Gece, kızımın telefonu. Yeni yıl kutlamaları... Radyo birden söyledi Beethoven'in Do Minör Sonatıymış. Yazmalı, yine yazmalı! Kitaplar hazırlamalı. Bu yeni yılda yeni şeyler yapmalı... Reagan'ın yeni yıl mesajını okudum. Nerde onun eski filmleri! Kovboy, şerif ya da dedektif olarak başardığı işler, atıldığı serüvenler. Nerden nereye geldi, inanılmaz şey! Uluslararası durum karışıkmış! Ne zaman düzeldi ki! '1982'nin İlk Gününde'yi yazdım. Yaşımı düşündüm, sonra düşünmekten vazgeçtim. İzmir'den tatsız haberler geldi. Canımız sıkıldı yine.

AKDENİZLİ

2 Ocak Cumartesi

KARŞI dağlar mor. Erkenden kalktım yeryüzünün uyanışını izledim. Saat yedi buçuk. Geceki düşü yaşadım : tam denize girmek üzereyim, birden fırtına,

yağmur. Denizin karışması... Evdeyim bugün. Vahapzade'nin şiirlerini okuyorum : **«Öz özümün ötesiyim»** demiş.

Gece Celalettin Çetin'le eşi geldi, bizi İncirli sinemasına götürdüler. Onasis'le ilgili film : 'Yunanlı.' Ama bizimkiler 'Akdenizli' adını vermişler. Anthony Quinn ve Jacqueline Bisset. Rüşvet yiyen ABD Başsavcısı! Kennedy de Kassidy oluvermiş!

ŞİİRİN ŞAKASI

3 Ocak Pazar

KAPALI bir hava. Saat dokuz. Masa başındayım. 'Çehov'un Yaşamı'nı okuyorum, düzeltiyorum, yeni basıma hazırlıyorum. Fransızcası ile karşılaştırarak. Aradan tam yirmi iki yıl geçti. Bir daha basılmadı. İsteyen çok, ama yeniden yazmak gerek, dil öylesine eskimiş...

İzmir'de ne oldu? Üzüntü içindeyiz. Kişiler kendi dışlarında sanılan birtakım yaşantıların etkisinde kalarak kendi yaşantılarını da alt üst ederler. Elde değil. Yeni yıl kötü girdi.

Üç günde aylık bitti. Yarın kitaplarımı götüreceğim. Yazılar. 'Şakacı şiirler' üstüne bir yazı yazdım. Şiirin şakası yoktur oysa!

KUMKAPI'DA

8 Ocak Cuma

HAVAALANINDA. İzmir'e giden bir uçak. Gazeteye erkenden geldim. Öğleyin Anday'ın yemeği. Nadir bey, T. Yücel, H. Cemal, Arad, Sami ile. Kumkapı'da Üçler'de, rakılar içip, balıklar yiyerek...

ERENKÖY ÇÖLLERİ

25 Ocak Pazartesi

GÖZTEPE'de. Uzun bir yürüyüş. 40'lı yılları anımsadım. Sanki başka bir dünyada yaşamışız! Hiçbir benzerlik kalmamış o eski günlerin Göztepe'siyle. Apartıman apartıman! Bir 1941 Temmuz gününü yaşadım. Şaşkınbakkal'dan Plaj yoluna kadar geçen bir yürüyüşü. Bol çiçekli bir balkondaki söyleşileri. Ne o balkon, ne o köşk var şimdi. Beton beton, her yan beton! Şişli, Nişantaşı gibi bir yer olmuş buraları. Dükkânlar, çarşılar, lokantalar, pastaneler. Nahit Sırrı'nın deyimiyle 'Erenköy çölleri'nde o günlerde su içecek, oturup dinlenecek bir yer bulmak öylesine zordu ki!

KENDİMİ SEYRETMEK

29 Ocak Cuma

TV'de kendimi izliyorum. Bana yabancı biri. Gülhane parkından denize bakıyor. Düşünüyor. Yürüyor. Çocuk bahçesine bir banka oturmuş anlatıyor. Benim bu adam. Kara bir trençkot sırtımda. Ben miyim, yoksa bir başkası mı? Yahya Kemal ne demişti 'Bu defa' farkına vardım ki ihtiyarlamışım. Ben de 'Berber Aynaları'nda zamanın hızla geçtiğini görmüştüm eskiden. Şimdi o aynalara bakmıyorum bile, bakmak istemiyorum... Ziya Osman Saba'dan söz etmişim. Birlikte dolaşmalarımız, bu parka gelişimiz... Bulvar Palas'tayız. Herkes bakıyor, ama beyaz camdaki kişinin yanı başlarında olduğunu akıllarına getirmeden. İyi ki böyle!

GENEL ANLAM

31 Ocak Pazar

TDK toplantıları sürüyor. Gece defterime notlar aldım. 'Anı Değil' dizisini yazmalı. 'Tercüme Bürosu Anıları' var, 'Dil Kurultayları Bir Şenliktir'i yazmalı... Ne çok yarım kalmış yazı var! Yazılmayan yaşantılar, yaşanmamış gibi olur. Ama yazılınca da bambaşka bir yaşantı ortaya çıkmaz mı? Varsın çıksın, bir yazarın gerçek yaşamı yazdıkları değil midir? Nice yazarın, sanatçının gündelik yaşantılarını kimbilir, kim öğrenmek ister? Önemli olan yaşamın genel anlamı...

KOVUŞTURMALAR

2 Şubat Salı

BİRİNCİ Şube'den iki görevli geldi. Savcılığa gitmem gerek! Yine TDK ödülleri. Biri var, durmadan kışkırtıyor yazılarıyle, Kurumu suçlamaya çalışıyor. O yazınca hemen kovuşturma açıyorlar. Neden? Dedikleri, yazdıkları doğru mudur değil midir diye hiç düşünülmez mi?

Naim Tirali gazeteye geldi. Geçmişin uzak bir gününden çıkıp gelircesine. Hiç değişmeyen bir kişidir Naim. Bana öyle gelir. Gencecik Naim'i orta yaşlı Naim'e kadar izlediğim için mi? Hep o yazma düşleri, özlemleri. Bir başlasa, şöyle bir kaç sayfa doldursa, yeniden kendini bulur. Ama git gel'ler, o uğraşlar, bilmem neler.

ONLAR DA İNSAN!

9 Şubat Salı

'LE MONDE'da Brunot Frapat'nın yazısı. Fransız TV'sinde Komünist Partisi üyeleri ile bir röportaj

yapmışlar. Milletvekili adayları, eski politikacılar, yaşlı aileler, gençler gösterilmiş. Frapat **«Onlar da bizim gibi insanlarmış meğer. İki kollu iki bacaklıymışlar. Olur mu böyle şey!»** diyor. Bundan alınacak bir ders yok mu?

MAKSATLI GÖREVLİLER!

13 Şubat Cumartesi

ERKEN emekliliğe ayrılan, daha doğrusu ayırtılan bir yüksek görevli... **«Ben sağcıyım»** diyor. Demek solcular yapmış bu atılma işini! **«Bizden on, onlardan üç kişi atıldı»** diyor. Devlet görevlisi bir kişi 'ben sağcıyım' diyebiliyor. Hem de Eğitim Bakanlığında önemli sorumluluklar yüklenmiş biri. **«TC Eğitiminde ne sağcılık, ne solculuk olur, yalnızca Atatürk devriminin ilkelerine bağlılık aranır, nasıl böyle sözler söyleyebiliyorsunuz»** dedim. Korktu, sustu, sonra da **«Ben milliyetçiyim, Atatürk'çüyüm»** demeye başladı. Böylelerinden hiçbir yarar gelmez topluma. 'Maksatlı', yanlı devlet görevlileri iş başında iken kimbilir ne zararlı işler yapmışlar, kararlar vermişler, verdirmişlerdir!..

VERGİ İŞİ

15 Şubat Pazartesi

SABAH yedi buçuk, havaalanında. Diyarbakır'a giden bir uçak. Ne çok oluyor bu gidip gelmeler! Ama kalan hep benim! Sonra Bakırköy Vergi Dairesi'ne gittim. İki yüz bin liralık bir vergi borcum varmış, nasıl olmuşsa! Bir yanlışlık olduğu anlaşıldı. Kâğıt aldım, ne olur ne olmaz! Saygıdeğer bir müdür. Ama bu kez de başka bir borç çıkmaz mı, tam altmış bin! Oysa ben bunun hiç değilse bir bölümünü ödemiştim. Ama nerde makbuzlar, nerde nerde!

«YANIT VER»

18 Şubat Perşembe

BURHAN Felek, Banguoğlu'nu koruyor, «yanıt ver» diyor, «niye susuyorsun» diyor! Bir zamanlar Felek de öztürkçe sözcükleri yazılarında kullanmış, ama emirle! 1940'larda!.. Emirle sözcük kullanmak, ne güzel itiraf! Banguoğlu, TDK Başkanı iken böyle mi düşünürdü? Koskoca adamdı o günlerde de milletvekilliği, bakanlık etmiş bir kişi.. Bulundukları yere, göreve göre yazıyor, konuşuyorlar! Biz aldanıyoruz sözlerine, yazılarına.

OKURKEN

21 Şubat Pazar

TV'de «Yaşamak Güzel Şey»... James Stewart. Capra'nın eski filmi. Şehzadebaşı'nda Ferah Sineması'nda seyretmiş gibiyim. Stewart, uzun boyu, sarsak duruşu, aptal âşık pozlarıyla ilk bu sinemada karşıma çıkmıştı. Mutsuz sevgili rolündeydi, sevdiği kız hep başkasına giderdi.

J. Duclos'un «Anılar»ını okuyorum. 1896'dan 1942'ye kadar geçirdiği serüven. Bu kırk altı yıl içinde pastacı çıraklığından parti liderliğine yükselen ufak tefek bir adam! İlk cildin başlığı: «Seçtiğim Yol»! «Rastlantılar sonucu yalnız ulusal planda değil, uluslararası planda da siyasal bir rol oynamak zorunda kalmış bir işçinin yaşamını anlatmak yararlı olur mu? Buna okurlar karar versin» diye başlamış... 1936'daki Halk Cephesi'ni, Leon Blum'ü, Daladier'yi anlatan bölümleri ilginç. Bu ünlü adların sık sık geçtiği, İkinci Dünya Savaşı öncesi günlerinde sandım kendimi. İlkgençlik yıllarım. Bir daha ele geçmez zaman!

KISIR DÖNGÜ

24 Şubat Çarşamba, Geceyarısı

NEDİR bu, bir kısır döngüde miyiz hep? Dön dolaş aynı noktaya gel. Telefonlar telefonlar. Gece saat birde Kazan'ın evine gittim. Sokağa çıkma yasağı başlıyordu nerdeyse! Bomboş sokaklar, sessiz, tüm ışıklar sönük. Bırakılmış bir kentte gibiydim.

YAŞAM BÖYLEDİR

27 Şubat Cumartesi

İŞ Bankası Kültür Kurulu'nda Seçici Kurullar ön toplantısı. Anday, Buğra bir de ben. Gökberk'le Pulur gelmediler. Buğra'yla çoktandır karşılaşmamıştık. İyi bir öykücüydü gençlik yıllarımızda. Sonra tutucu bir gazetenin köşe yazarı oluverdi. Oysa gençlik yıllarında tutuculuğun tam karşısındaydı, benden de daha hızlı!.. Yaşam böyledir. Yeğeni Cumhuriyet'te çalışıyor, en iyi arkadaşlarımızdan biri, en sağlam, en kültürlü. Benim yeğenim de Buğra'nın gazetesinde! Evet, yaşam böyledir.

Öğle... İş Bankası'nın Bahçelievler'deki lokalinde yemekte. Tarihçiler, bir tarihçi general. Bu yılın Seçici Kurulları bir arada. Anday'la gece Emre Kongar'lara gittik. Necdet Uğur, Uğur Mumcu da geldi. Günün sorunları. Bitip tükenmeyen çıkmazlarımız. Ters anlaşılmalar. Zoraki düşmanlar, düşmanlıklar yaratmak. Gerçekleri görmemek...

GÜNCELER DEFTERLER

3 Mart Çarşamba

ALİ Sirmen'in odasında oturuyorum. Telefon birden çaldı da koştum. Bir okuru arıyor. Burda yok. Nerde?

Şimdilik içerde. Adalet önüne çıkarılacak. Ne zaman? Kimbilir!..

Eve dönüşte Valéry'nin «Tel Quel»ini okudum, çizdiğim yerleri bir daha bir daha... «Verilmiş dizeler vardır. Bir de hesaplanmış dizeler». «Şiirde 'konu' bir insanın adı kadar ona yabancı ve o oranda da önemlidir», «Lirizm bir şaşkınlığın genişletilmişidir», «Şiirin onuru eksik bir tek sözcük herşeyi bozar»... Daha neler neler! Gide, Valéry'nin «Defterler»i için ne demiş : «Benim güncelerim, onun defterleri yanında hiçbir şey değildir.»

YİNE ÇEHOV

7 Mart Pazar

«ÇEHOV'un Yaşamı»nı düzeltiyorum. 1950'de çıkmıştı. Klasikler dizisinde. Otuz yıldan çok zaman geçti. İşte, Türkçe'nin nerden nereye geldiği! Oturup yeniden yazmak gerek. Ama zaman yok! Hergün yazmak, yayınlamak, günün içinde, o günün sorunlarıyle, önceki günlerin birikmiş sorunları ile uğraşmaktan zaman mı kalıyor bana?

KIYAMET

10 Mart Çarşamba

BUGÜN kıyamet kopacak! Evde bekliyorum kıyameti. Kimbilir, kopar mı kopar! Hem ne kıyametler kopuyor dünyamızda, çevremizde. Bir yığın küçük kıyamet arasında bir de büyüğü kopsun! Amerika'nın Sesi'nde bugünün anlamına uygun şarkılar. Yoksa kıyamet çoktan koptu da biz mi farkında değiliz!

İMZA GÜNÜ

19 Mart Cuma

AKADEMİ Kitabevi'nde imza günü. Her zamanki kişiler, her zaman gelir. Bir avuç dost, seven, anla-

yan... Birkaç yüz kitap satılır. Daha çok evlerden getirilir eski kitaplar. En şaştığım kişi İlhami Güreşin. Yazılarımı süreli olarak toplar, biriktirir, ciltletir. 1969'dan bugüne dek bütün yazılarım onda. Hepsini imzaladım. Bilmem Güreşin'den başkaları da var mı böyle yazı koleksiyonu yapan? Derken, yılların ötesinden Türkçe öğretmenim Meliha Güvemli çıkıp gelmez mi? 1936'larda, ortaokul sıralarında buldum kendimi. Meliha hanım bir kompozisyon ödevimin altına övücü sözler yazmıştı, sonra da sınıfta 'Yarının iyi bir yazarı olacak arkadaşınız' demişti. İyi mi kötü mü, bilemem, ama ömrümü yazmaya verdim işte. O kompozisyonu da anımsarım hep. Haşim'in 'Merdiven' şiiriydi. Ne anlatıyor? Soru buydu. Ben «güz mevsiminde bir merdivenden çıkış» diye yazmıştım, ama hemen eklemiştim : «Bazıları bu merdiveni yaşam sayarlar, Haşim sembolist diye bilinir, bu yüzden.»

Bir dergide Attilâ İlhan'ın konuşması «42 yaşında evlendim, ama çok erken Attilâ İlhan oldum» diyor. Başından pek çok aşk serüveni geçmiş, onu belirtmek istiyor. Romanlarında, şiirlerinde ilginç serüvenlerle dolaşır şairimiz. Ama gerçek yaşamda acaba öyle mi? Bunu kimse bilemez. Örneğin hep içkiler, sigaralar içer, ama kimse onun bir bardak biradan çoğunu içtiğini görmemiştir. Sigara içer mi? Onu da anımsamıyorum doğrusu! Yazarların yazdıkları ile gerçek yaşamları birbirini tutmaz, istedikleri kadar tutar gibi gösterseler de boştur.

BACON'U OKURKEN

27 Mart Cumartesi

EVDEYİM. Bacon'un «Denemeler»ini okuyorum. Akşit Göktürk'ün çevirisi yeniden yayınlandı. İlginç bir yaşam öyküsü : Kraliçe Elizabeth'in gözdesi Essex

kontu onu danışman yapmış, ayrıca bir de yurtluk bağışlamış. Adamcağız Bacon'a duyduğu borçluluğu nasıl ödeyeceğini bilemezmiş. Buna karşılık Essex'in Kraliçeyi tahttan indirmeye yönelik çalışmalarını bilen Bacon onu bir hain olarak suçlamış, kont öldürülmüş. Göktürk önsözünde «Bacon'un ününe de kocaman bir leke düşer böylece. İsa'yı ele veren Yahuda'nın davranışına benzetilir bu davranışı» diyor.

Yargıçlık yapmış, rüşvet almış, para, hapis cezasına çarptırılmış. Kral 1. James'in sözü de unutulur gibi değil: «Rüşvet alanları cezalandırmaya kalksam çok geçmez ceza yemedik tek uyruğum kalmaz.» Bacon'un bir çağdaşı onun için şunları yazmış: «Son derece hızlı bir zekası vardı. Kısacası, kusurları onu daha da ileri götürerek parıltısına gölge düşürmeseydi, yükselen bir ülkeyi süslemek, güzelleştirmek için eşsiz bir değerli taştı o.»

YİNE BACON

28 Mart Pazar

BACON'un «Denemeler»ini okuyorum. Dört yüz yıl geçmiş, ama hepsi yeni, bugün yazılmış, çağdaş kuşaklara yol göstermek için yazılmış gibi. «Yenilikler Üstüne» parçası şöyle başlıyor: «Canlıların yavruları ilk doğdukları zaman nasıl biçimsizce, zamanın doğurduğu yenilikler de öyledir.» Daha sonra da şunları ekliyor: «Yeni şeyler tıpkı yabancılar gibi ilgi uyandırmakla birlikte pek sevilmezler. Zaman yerinde saysaydı, bütün bunların bir zararı olmazdı, gelgelelim zamanın bu hızlı akışı içinde eski bir törenin korunması için ayak diremek, yenilik kadar çetin bir şey olabilir, eskiye çok saygı duyanlar yenilere alay konusu durumuna düşerler. Bundan dolayı insanların yeniliklerde, kendi kendini büyük ölçüde,

ama sessizce, ağır ağır, hiç belli etmeden yenileyen zamanı örnek almaları iyi bir şey olur.»

NAPOLYON İÇİN

29 Mart Pazartesi

DÜNDAR Akünal'dan gelen Fransızca kitaplar. Hangi birini okumalı? Emile Ludvig'in «Napoleon»u, Maurois'nın «Byron'un Yaşamı» Valéry'nin şiirleri, denemeleri... Napolyon'u çok ilginç bir kişi sayarım, tarihin en büyük 'insan'larından biri. Kusurları, küçük yanları ile de, 'büyük'... Genç yaşta işe başlamış, ortayaşın eşiğinde dünyadan ayrılmış. 45 yaşından beri Sainte Hellene'de tutukludur. Ölümünden bir kaç gün önce özel hekimine şöyle der: «Ölümüm yakındır. Cesedimi açsınlar. Özellikle midemin anatomik incelemesini yapsınlar. Hekimler on iki parmak bağırsak ile midenin birleştiği yerde bir ur olduğunu söylemişlerdi. Aileden gelen bir hastalıkmış. Hiç değilse oğlumu bu acımasız hastalıktan kurtarın. Onu gidip görün doktor, benim çektiğim acıları çekmemesini sağlayın.» Hasta yatağında ölüm tutanağını da yazdırmayi unutmaz: «Vali bey, İmparator Napolyon (...) günü, uzun bir hastalıktan sonra öldü. Size bunu bildirmekle onur duyarım. Cenazesinin ve İmparatorun maiyetinde bulunanların Avrupa'ya gönderilmeleri için gereken önlemleri almanızı rica ederim.»

Yaşamı boyunca elli bin mektup yazdırmış. Kendini çok iyi duyuyormuş. «Ata binsem on beş fersah koştururum» dermiş... Oku oku bitmeyen bir kocaman kitap! Orasını burasını çiziyorum. İnsan unutuyor okuduklarını! Yeniden göz atınca, o çizgileri görüp anımsıyor önceki duygularını, düşüncelerini...

YERYÜZÜ KORKUSU

OKTAY AKBAL

Günce

Saat üçte sorgudayım. Sivilsiz, süngüsüz, bekletilmeden. Oktay Kurtböke'yi de getirmişler Maltepe'den. İki süngülü ortasında. Konuştuk ayaküstü. Ben çıktım kocaman bir kapıdan özgürlüğe. Garip bir yeryüzü korkusunu yaşamış, tatmış bir kişi olarak. Bilinmez bir gün, hangi gün, yeniden duyup yaşamak üzere...

ÖNEMLİ NOT:
Bu kitap basılı fiyatının üzerinde satılamaz.

325 Lira